

Sosyal Bilimler Enstitüsü

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
YEREL YÖNETİMLER VE KENT POLİTİKALARI BİLİM DALI

**BİLGİ ÇAĞINDA KÜRESEL KENTLERE KARŞILAŞTIRMALI BİR BAKIŞ:
TÜRKİYE ÜZERİNE BİR MODEL ÖNERİSİ**

Doktora Tezi

AYDIN AKPINAR

İSTANBUL, 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
YEREL YÖNETİMLER VE KENT POLİTİKALARI BİLİM DALI

**BİLGİ ÇAĞINDA KÜRESEL KENTLERE KARŞILAŞTIRMALI BİR BAKIŞ:
TÜRKİYE ÜZERİNE BİR MODEL ÖNERİSİ**

Doktora Tezi

AYDIN AKPINAR

Tez Savunma Jürisi

1. Tez Danışmanı : Doç. Dr. Burak Hamza Eriyiğit
2. Üye : Prof. Dr. Hamza Ateş
3. Üye : Dr. Öğr. Üyesi Betül Hande Gürsoy Haksevenler
4. Üye : Prof. Dr. Nail Yılmaz
5. Üye : Doç. Dr. Fatma Gül Gedikkaya

İstanbul, 2024

ÖZET

BİLGİ ÇAĞINDA KÜRESEL KENTLERE KARŞILAŞTIRMALI BİR BAKIŞ: TÜRKİYE ÜZERİNE BİR MODEL ÖNERİSİ

Küresel kent kuramı etkisinde kentleri karşılaştırmak, son yıllarda önemli bir çalışma alanı olarak bilim dünyasında karşılık bulmaya başlamıştır. 21. yüzyılın ilk on yıllarında küresel kentler, küresel ölçekte veri üretmeye, diğer dünya kentleri ile kendilerini karşılaştırmaya ve ölçeklerini bu rekabette öne çıkabilmek için şekillendirmeye başlamıştır. Türkiye’de konuya ilişkin çalışmalar incelendiğinde ise literatürün, kentleri karşılaştıran çalışmaları teorik ve yorumlayan düzlemde ele aldığı, küresel rekabette etkili olma misyonunun yüklendiği metropoliten alanların ölçeğine ilişkin tartışmaların ise reaktif ve yerel perspektiften ele aldığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, kent çalışmalarında bilgi çağı etkisindeki güncel eğilimleri dikkate alarak Türkiye kentlerini küresel ölçekte karşılaştırmaya imkân veren ve rekabet gücünü arttırmaya yönelik bir model önerisi geliştirmektir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi, içerik analizi ve gömülü teori yöntemine başvurulmuş bu çalışmada, küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmaların geliştirilme motivasyonları, teması, göstergeleri, veri kaynakları kent ve kurum odaklı incelenmiş, küresel kentlerin ve Türkiye kentlerinin sıralamalarındaki yeri ve temsili derinlemesine analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgular, kentlerin karşılaştırılabilir kentsel veri üretim politikaları ile küresel niteliği arasında bir ilişki olduğunu ortaya koyarken, bilgi çağının bir ürünü olan postmodern kent yapısının rekabeti idari sınırları aşan bir ölçeğe uyarladığı gözlemlenmiştir. Türkiye’nin mevcut durumda metropoliten alanlarının bilgi çağının dinamiklerini yakalayan, nüfus ve idari sınırlar yerine mekânın fonksiyonel yönlerini referans alan, hâkim paradigma ve temel odağı kentsel rekabet olan yeniden ölçeklenme ve yeniden bölgeselleşme vizyonu ile küresel rekabette güçlü kılacak hizmet üreten, üretilen hizmete yönelik bütüncül devlet anlayışını benimseyerek kentsel ölçekli veri üretebilen ve bu verileri küresel kentlerle karşılaştıracak yeni ve özgün bir yönetim anlayışına ve yapısına ihtiyacı olduğu tespitine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küresel Kentler, Kentlerin Karşılaştırmak, Metropoliten Alan Yönetimi, Küresel Entegre Kentler İndeksi

ABSTRACT

A COMPARATIVE REVIEW OF GLOBAL CITIES IN THE INFORMATION AGE: A MODEL PROPOSAL FOR TÜRKİYE

Benchmarking cities in the light of global city theory have begun to be recognized as an important field of study in the scientific world in recent years. In the first decades of the 21st century, global cities have started to produce data on a global scale, benchmark with other world cities and shape their scales in a way to stand out in this competition. When it comes to Türkiye, it is observed that the literature addresses the issue from a theoretical and interpretive perspective and the debates on the scale of metropolitan areas, which are charged with the mission of being effective in global competition, are discussed from a reactive and local perspective. The aim of this study is to develop a model proposal that takes into account current approaches in urban studies under the influence of the information age, allows for a global comparison of Turkish cities and aims to increase the competitiveness of metropolitan areas on a global scale. Using qualitative research methods such as document analysis, content analysis and grounded theory, the motivations, themes, indicators and data sources of studies comparing cities on a global scale were examined with a focus on cities and institutions, and the place and representation of global cities and Turkish cities in the rankings were analyzed in depth.

While the findings reveal that there is a relationship between the comparable urban data production policies of cities and their global character, it has been observed that the postmodern urban structure, which is a product of the information age, adapts competition to a scale that exceeds administrative boundaries. It has been determined that Türkiye's metropolitan areas need a new and unique management approach and structure that captures the dynamics of the information age, that takes the functional aspects of space as a reference instead of population and administrative boundaries, that produces services that will make them stronger in global competition with a vision of rescaling and re-regionalization whose dominant paradigm and main focus is urban competition, that can produce data at the urban scale by adopting a whole-of-government understanding for the services produced, and that can benchmark these data with global cities.

Key Words: Global Cities, Benchmarking Cities, Metropolitan Area Management, Global Integrated Cities Index

Bu tez, TUBİTAK 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı kapsamında desteklenen University of North Carolina at Charlotte'da Coğrafya ve Yerbilimi Bölümü'nde seçkin öğretim üyesi olarak görev yapan Prof. Dr. Jean Claude-Thill danışmanlığında "Küresel Kent Çalışmalarında Teori, Yöntem ve Yeni Yaklaşımlar" başlığı altında gerçekleştirilen araştırma faaliyetlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

ÖNSÖZ

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bilim, özellikle sosyal bilimler, veri ve bilginin ötesinde bir yerdedir. Veriyi ve bilgiyi işlemek, bilimin yalnızca yeter şartlarını sağlamış olur. Bunun ötesinde gerek şartları bulunur ki bunlar irfan ve hikmet sahibi olabilmektir. Aksi takdirde günümüzde yapay zekâ destekli teknolojik gelişmeler veriyi ve bilgiyi işler hale gelmiş durumdadır. Ancak sosyal alanda bilimi işlevsel hale getirmeye çalışırken hep bir yünden eksik kalacaktır. Bu eksikliğin giderilmesi ise insanın, insanla, doğayla, mekanla etkileşimi ile mümkün olabilir. Konuyu doktora düzeyinde bir sosyal bilimci nezdinde değerlendirecek eğer, bilim insanı veriyi toplayabilmeli, bilimsel düzlemde inceleyebilmeli, bulguları arasındaki bağlantıyı kurabilmeli ve elde ettiklerinin neye hizmet ettiğini anlayabilmelidir. Yani içerisine daldığı konunun hikmetini fark edebilmeli, felsefesini yapabilmeli ve aktarabilmelidir. Bu tez, daha erken bir vakitte yayınlanabilirdi ancak amacına bu denli hizmet edemeyebilirdi. Bu çalışma tüm bu endişeleri taşıyarak hazırlanmış ve bilim dünyasına naçizane bir katkı sunmak amacıyla okurlarının takdirine sunulmuştur.

Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalar, bağımlı-bağımsız değişkenlere, coğrafyaya, bilim insanının yetiştiği kültüre vb. çeşitli faktörlere göre değişik sonuçlar verebilir. Bu yüzden sosyal bilimler alanında net bir yöntem ve rota ile yola çıkmak çalışmanın güvenilirliğini tam olarak sağlama konusunda eksik kalabilir fakat bir şekilde başlamak gerekir. Zihin tetiklemedikçe ilhamın gelmesi zordur. Bu noktada zihin, toprağa benzetilebilir ancak bu işlenebilir bir toprak olmalıdır. Her sosyal sorun her zihne ekilemez. Bunun için bilime ve alana dair bir altyapının yanı sıra içinde bulunulan ortama uygun bir düşünce refleksi geliştirilmiş olmalıdır. Toprak, durup dururken ürün vermez ama tohumlandıkça hiç değilse bir şeyler filizlenebilir. Becker (2019), *Sosyal Bilimcilerin Yazma Çilesi* adlı kitabında önce niteliğini dert etmeksizin aklımıza ilk gelenleri yazmamız gerektiğini belirtir. Sonra o ilk yazdıklarımızı -tohumları- filizlenmeye bırakmalı, bir süre yazmamalı ve durmamız gerekir. Ancak bu sabit bir duruş olmamalıdır. Zihnimiz bilgisayarlardaki çalışma sistemi gibi bir uyku halinde ve arka planda daima çalışır olmalıdır. Okuduklarımızdan, izlediklerimizden veya sohbet ettiğimiz kişilerden duyduğumuz bir cümle bize zihnimizdekileri kâğıda dökme konusunda ilham olabilir, bunları kaçırmamamız gerekir. Aklımızdakileri filizlendirdikten sonra ona iyi bir nem, güneş ışığı ve su sağlamalıyız. Burada da okumalar devreye girer. Akademik veya edebi fark etmeksizin, zihnimizdeki fikirler filizlenirken okuduklarımız onlara su ve güneş ışığı olacaktır. Bu süreç bir sürekliliğe ihtiyaç duyar. Uykuda, yemekte, seyahatte... Bu tezin yazım süreci boyunca her an bu endişe ile geçmiştir. Bulunduğum her şehir, izlediğim her film, okuduğum her kitap bu çalışmanın güneşi, nemi ve suyu olmuştur.

Cümlelerimi bireysel düzlemde devam ettirmem gerekirse, doktora eğitimim boyunca birbiri ile sıkı bir ilişki içerisinde olan özel ve akademik hayatımda önemli evrelerden geçtim. Bu dönemde birey oldum, eş oldum; öğrenci oldum, hoca oldum; amca oldum, baba oldum; davalı oldum, davacı oldum.

Bir birey ve öğrenci olarak 25 yaşına kadar olan ömrümde iyi bir yönlendirme ile daha kaliteli bir gelişim süreci gerçekleştirebilirdim. Ancak ahlak konusunda daha iyi bir gelişim gösterebileceğimi sanmıyorum. Bu da ellerinden geldiğinin en iyisini yaptığına dair hiç şüphe duymadığım annem ve babam sayesinde, kendilerine şükranlarımı sunarım.

Bir yazar olsam kendisi olacağımı düşündüğüm Ahmet Hamdi Tanpınar eserlerinde özgürlüğün sorumluluklardan kurtulmakla değil sorumluluk almakla ilgili olduğu mesajını verir. Bu süreçte beni özgürleştiren eşim Kübra'ya ve evladım Yusuf Ağâh'a yaşattıkları duygular için teşekkür ederim.

Doktora eğitimi akademik kariyerin en uzun ve meşakkatli yolculuklarından biri. Bu süreçte kişinin aynı dili konuşabildiği bir dostu ihtiyacı vardır. Lisans birinci sınıftan beri dostum olan Dr. Yunus Çolak'a bu süreçteki desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Yine bu süreçte sohbeti, tavrı ve duruşu ile gelişmemi ve düşünmemi sağlayan tüm yakınlarıma ve dostlarıma teşekkür ederim.

Özel hayatımın yanı sıra akademik hayatımda da önemli gelişmelerin bu dönemde gerçekleştiğini belirtebilirim. Bilimin ucu bucağı olmayan bir uğraş olduğunu akademik hayata başladığımda biliyordum. Şu anda da biliyorum ileride de bunu unutmayacağım. Bu yüzden akademide yeni başlayanların aklına gelen fikirleri ve enerjisini doğru şekilde harmanlayıp ve yönlendiren, yürünmüş yolları tekrar yürünmesini engelleyen bir hocaya yani usta-çıkarcı ilişkisinin gerekliliğine inanırım. Bu inanç doğrultusunda akademiye başladığım ilk günden beri kendime iyi bir usta bulma çabasına hep girdim. İlber Ortaylı'nın *Bir Ömür Nasıl Yaşanır* kitabında da belirttiği gibi *“Kimsenin sizi bulmasını beklemeyin, nitelikli insanları siz arayın! Ben insanları arar bulurum. İyi hocalardan eğitim almak için bizzat çok uğraşmışımdır. Neticede kimse gelip beni keşfetmedi. Kimsenin gelecek hali de yoktu”* satırları benim için de geçerliydi. Ancak akademik olmayan kaygılarla bu yolda yol göstermeyi tercih etmeyen elitistleri de unutmayacağımı belirtmek isterim. Akademideki bu profillere karşı bana güvenen, inanan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Burak Hamza Eryiğit'e çok teşekkür ederim.

Yine bana inanan ve güvenen birçok akademik çalışmada birlikte olduğumuz ve tez izleme kurulu üyesi olan Prof. Dr. Hamza Ateş'e teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman bir alandaki kalitesizliğin alttan gelen talebin yetersizliğine bağlı olduğunu düşünürüm. Lisansüstü hayatım boyunca derslerde, çalışmalarım ve bilimsel ortamlarda her ne kadar bilimsel yöntem konusunda talepkâr olduysam bir o kadar lisansüstü ders dönemimde bilimsel araştırma yöntemleri derslerimin yürütücüsü olan öğretim üyelerinin dersin gerekliliklerini yerine getirmeyişi, vaktinde ve bazen dersi hiç gerçekleştirmedikleri ve hatta telefonda engellemelerini hiçbir zaman unutmayacağımı belirtmek isterim. Bilimsel yöntem konusunda bana olumlu katkılar sağlayan lisans eğitimimden Prof. Dr. Gökhan Orhan'a ve yüksek lisans tez danışmanım Doç. Dr. İdil Tunçer Kılavuz'a teşekkür ederim.

Bu dönemde gerçekleşen diğer önemli bir akademik gelişme ise 2019 yılından beri yürüttüğüm Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi (KEYEM) müdür yardımcılığı tecrübemdir. Merkezimin müdürü, tez izleme kurulu üyesi, bursiyeri olduğum TÜBİTAK projesinin yürütücüsü Dr. Öğr. Üyesi Betül Hande Gürsoy Haksevenler’e teşekkür ederim.

Yine jürimde bulunan Prof. Dr. Nail Yılmaz’a, Doç. Dr. Fatma Gül Gedikkaya’ya ve akademik kariyerim boyunca bana yol gösteren, ufkumu açan ve eğlenmemi sağlayan tüm mesai arkadaşlarıma ve akademik etkinliklerde tanıştığımız hocalarıma teşekkür ederim.

Hem özel hayatımın hem de akademik kariyerimin ortak paydasında bulunan en önemli gelişmelerinden biri de 2022 yılında TÜBİTAK 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı kapsamında bursiyer olarak bulunduğum Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tecrübemdir. Bu tecrübe bilimsel metodoloji ve küresel kentler bakımından ufkumu genişleten bir öneme sahipken aynı zamanda New York, Şikago ve Vaşington gibi önemli kentlerde bulunmamı sağlamıştır. Bana bu fırsatı tanıyan akademik hayatımda önemli bir yere sahip olan University of North Carolina ayrıcalıklı öğretim üyesi Prof. Dr. Jean Claude-Thill’e ve TÜBİTAK’a - Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı’na- çok teşekkür ederim (*I would like to thank Prof. Dr. Jean Claude-Thill, Distinguished Professor at the University of North Carolina, who has an important place in my academic life*). Yine bu süreçte gerek ABD’de gerekse Türkiye’de süreci kolaylaştıran herkese teşekkürlerimi sunarım.

Hem özel hayatımdaki hem de akademik kariyerimdeki bahsettiğim tüm bu gelişmelere uzaktan bakınca her bir gelişmenin, her bulunduğum kurumun, her tanıştığım insanın bir anlamı olduğunu hissediyorum. “Hoşunuza gitmeyen bir şey, sizin iyiliğinize olabilir. Hoşunuza giden bir şey de sizin için kötü olabilir. (Bakara 216)” ayetinde de belirtildiği gibi hoşuma gitmeyen birçok şey iyiliğe sirayet etti. Bana bu güzel kaderi bahşeden Allah’a şükrediyorum.

Akademik çalışmalarda karşılaştığım uzun ön sözlerde “bu kadar da uzun olmasına gerek var mıydı” diye düşünürken kendi ön sözümü nispeten uzun tuttuğumu ve bir hikayesi olmayan işlerin çok da iyi olmadığını fark ettim. Bu tezde, her işimde olduğu gibi elimden gelenin en iyisini yapmaya çalıştım. Çalışmanın bilim dünyasına, kentlerimize ve ülkemize katkı sağlamasını temenni ediyorum.

Aydın Akpınar
İstanbul, 2024

*bu tez kaleme alınırken binlerce çocuk öldürüldü
masum çocukların anısına 🍉*

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xviii
GRAFİKLER LİSTESİ	xix
GÖRSELLER LİSTESİ.....	xx
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	11
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE: KÜRESEL KENTLER VE KENT ÇALIŞMALARINDA YENİ YAKLAŞIMLAR.....	11
1. 1. KAVRAMSAL OLARAK KENT VE KENTLERİN DOĞUŞU.....	11
1. 2. MODERN KENT KURAMLARI VE ELEŞTİREL YAKLAŞIMLAR.....	17
1. 3. DÜNYA KENTİ VE KÜRESEL KENT YAKLAŞIMI.....	23
1. 4. KENT ÇALIŞMALARINDA YENİ [POST] YAKLAŞIMLAR.....	29
1. 4. 1. Post-Endüstriyelizm: Bilgi Çağı.....	29
1. 4. 2. Post-Modern Kent Yaklaşımı: Los Angeles Okulu	36
1. 4. 2. Post-Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı: Bütüncül Yönetim Anlayışı	39
1. 5. BÖLÜMÜN ÖZETİ VE GENEL DEĞERLENDİRMESİ	41
II. BÖLÜM.....	44
KENTLERİ KARŞILAŞTIRAN ÇALIŞMALARIN ARKA PLANI.....	44
2. 1. KÜRESEL KENTLERİ KARŞILAŞTIRMANIN AKADEMİK ARKA PLANI: KENTLER ARASI HİYERARŞİ	45
2. 2. KÜRESEL KENTLERİN KARŞILAŞTIRMANIN KURUMSAL ARKA PLANI	51
2. 3. KÜRESEL KENTLERİ KARŞILAŞTIRILMANIN TÜRKİYE ARKA PLANI: ULUSAL LİTERATÜR	62
2. 4. KÜRESEL KENTLERİ KARŞILAŞTIRMANIN BİLİMSEL ARKA PLANI, ÖNEMİ VE ELEŞTİRİSİ.....	64
2. 5. BÖLÜMÜN GENEL DEĞERLENDİRMESİ.....	68

III. BÖLÜM	70
ÇALIŞMANIN ARAŞTIRMA DESENİ VE METODOLOJİSİ	70
3. 1. ARAŞTIRMA DESENİ, ARAŞTIRMA SORUSU VE HİPOTEZİ	70
3. 2. ARAŞTIRMA EVRENİ.....	71
3. 3. VERİ TOPLAMA VE ANALİZ SÜRECİ: DOKÜMAN ANALİZİ VE İÇERİK ANALİZİ	71
3. 4. ÇALIŞMANIN GEÇERLİLİĞİ, GÜVENİLİRLİĞİ VE SINIRLILIKLARI	76
3. 4. 1. Çalışmanın Geçerliliği	77
3. 4. 2. Çalışmanın Güvenilirliği	78
3. 4. 3. Çalışmanın Sınırlılıkları	79
3. 5. BÖLÜMÜN GENEL DEĞERLENDİRMESİ.....	80
IV. BÖLÜM.....	82
BULGULAR: VERİSİNİ ÜRETEN & VERİSİ ÜRETİLEN KENTLER	82
4. 1. KENTLERİ KARŞILAŞTIRAN ÇALIŞMALARA YÖNELİK FARKINDALIKLAR	82
4. 2. KENTLERİ KARŞILAŞTIRAN ÇALIŞMALARIN TEMALARI, MERKEZLERİ VE GELİŞTİRİCİLERİ....	86
4. 2. 1. Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Temaları	87
4. 2. 2. Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Merkezleri	90
4. 2. 3. Kentleri Karşılaştıran Çalışmaları Geliştiren Kurumların Faaliyet Alanları	92
4. 3. KENTLERİ KARŞILAŞTIRAN ÇALIŞMALARIN METODOLOJİLERİNE DAİR	93
4. 3. 1. Kentleri Karşılaştıran Çalışmalarda Başvurulan Göstergeler	93
4. 3. 2. Kentleri Karşılaştıran Çalışmalarda Başvurulan Veri Kaynaklarına Dair.....	104
4. 3. 3. Karşılaştırılan Kentlerin Belirlenme Yöntemleri.....	110
4. 3. 4. Kentlerin Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi	111
4. 4. KENTLERİN KARŞILAŞTIRMALARDAKİ YERİ VE TEMSİLİ	113
4. 4. 1. Küresel Kentlerin Karşılaştırmalardaki Durumu	113
4. 4. 2. Küresel Kentlerin Karşılaştırmalarda Temsili: Yeniden Ölçeklenme ve Yeniden Bölgeselleşme Etkisi	118
4. 4. 3. Kentlerin Temsiline Dünyadan Örnekler	121
4. 5. BÖLÜMÜN GENEL DEĞERLENDİRMESİ: HANGİ KENTLER DAHA KÜRESEL?	125
V. BÖLÜM.....	128
TÜRKİYE ÜZERİNE BİR MODEL: ÖZGÜN BİR KARŞILAŞTIRMA VE METROPOLİTEN YAPILANMA ÖNERİSİ	128
5. 1. TÜRKİYE’DE KENTLERİ KARŞILAŞTIRAN ÇALIŞMALARA YÖNELİK FARKINDALIKLAR	128
5. 2. ALTERNATİF İNDEKS ÇALIŞMASININ TEMASI, GELİŞTİRİCİSİ VE MERKEZİ HAKKINDA	130
5. 2. 1. İndeksin Teması: Bilgi, Yenilik ve İnovasyon	130

5. 2. 2. İndeksin Merkezine Dair	131
5. 2. 3. İndeksin Geliştiricisine Dair	132
5. 3. İNDEKSİN METODOLOJİSİNE DAİR	134
5. 3. 1. İndeksin Göstergelerine Dair: Kentleri Karşılaştırmada Bilgi Çağının Etkisi	134
5. 3. 2. İndeksin Veri Kaynaklarına Dair	137
5. 3. 3. İndeksin Kapsamına Dair	140
5. 3. 4. İndeksin Değerlendirilmesi/Derecelendirilmesine Dair	141
5. 4. TÜRKİYE KENTLERİNİN SIRALAMALARDAKİ YERİ VE TEMSİLİNE DAİR	141
5. 4. 1. Türkiye Kentlerinin Sıralamalarındaki Yeri	142
5. 4. 2. Türkiye Kentlerinin Karşılaştırmalarda Temsili	143
5. 4. 3. İdari Sınırlardan Fonksiyonel Sınırlara Metropoliten Alanlara Yönelik Öneri	150
5. 5. BÖLÜMÜN GENEL DEĞERLENDİRMESİ	152
SONUÇ	156
KAYNAKLAR	166
EKLER: ÇALIŞMADA BAŞVURULAN ÇALIŞMALAR, KÜNYESİ VE KAYNAĞI	186
EK-1. KÜRESEL KENTLERİN PERFORMANSINI DEĞERLENDİREN 100 KURUM/KURULUŞUN 150	
ÇALIŞMASI (31.12.2022)	186
EK-2. 2020 YILI VE SONRASI KÜRESEL KENTLERİ DEĞERLENDİREN (TEMATİK OLMAYAN)	
ÇALIŞMALARIN SON RAPORLARINDAKİ İLK 10 KENT	191
EK-3. KÜRESEL KENTLERİ KARŞILAŞTIRAN ÇALIŞMALARIN TEMATİK OLARAK DÜZENLENMESİ VE	
ÇALIŞMALARDA SON 10 YILDAKİ TÜRK KENTLERİNİN KONUM	193
EK-4. KÜRESEL ÖLÇEKTE KENTLERİ KARŞILAŞTIRAN ÇALIŞMALARIN BAŞVURDUKLARI VERİ	
KAYNAKLARI	212
ÖZGEÇMİŞ	220

KISALTMALAR

5N1K	Ne, Ne Zaman, Nerede, Nasıl, Neden, Kim
A. T. KEARNEY	Andrew Thomas Kearney
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABK	Alt Bölge Kodu
AKL	Auckland, Yeni Zelanda
AMS	Amsterdam, Hollanda
ANN	Annapolis, MD, United States
ANK	Ankara, Türkiye
ANT	Antalya, Türkiye
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
ARL	Arlington County, VA, ABD
ATL	Atlanta, GA, ABD
BAR	Barselona, İspanya
BC	British Columbia (Kanada'da bir eyalet)
BEG	Belgrad, Sırbistan
BER	Berlin, Almanya
BHX	Birmingham, İngiltere
Bib	Büyükşehir ilçe belediyesi
bknz.	bakınız
BRK	Berkeley, CA, ABD
BRU	Brüksel, Belçika
BSL	Basel, İsviçre
BŞB	Büyükşehir Belediyesi
BUR	Bursa, Türkiye
CA	Kaliforniya (ABD'de bir eyalet)

CAM	Cambridge, MA, ABD
CBG	Cambridge, İngiltere
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemi
CIMI	Cities in Motion Index
CHA	Chapel Hill, NC, ABD
CHI	Şikago, IL, ABD
COL	College Park, MD, ABD
CPH	Kopenhag, Danimarka
CT	Connecticut (ABD’de bir eyalet)
CUP	Cupertino, CA, ABD
DAL	Dallas, TX, ABD
DCI	Destination Cities Index
DE	Almanya
DXB	Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri
EIU	The Economist Intelligence Unit
<i>en.</i>	İngilizce dilinde
EUROSTAT	The Statistical Office of the European Union
ESK	Eskişehir, Türkiye
<i>f</i>	frekans
GaWC	Globalization and World Cities
GAZ	Gaziantep, Türkiye
GCI	Global Cities Index
GCR	Global Cities Report
GCO	Global Cities Outlook
GIJ	Gijón, İspanya
GMM	Global Metro Monitor
GOL	Goldach, İsviçre
GPIA	Greater Paris Investment Agency (Paris Metropolitan Yatırım Ajansı)

GPCI	Global Power City Index
GRE	Great Falls, VA, ABD
GUO	Global Urban Observatory
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GVA	Cenevre, İsviçre
HAM	Hamburg, Almanya
HSE	Higher School of Economics
HVN	New Haven, CT, ABD
IATA	International Air Transport Association
ICI	Innovation Cities Index
IESE	Instituto de Estudios Superiores de la Empresa
IL	Illinois (ABD’de bir eyalet)
IST	İstanbul, Türkiye
İSTKA	İstanbul Kalkınma Ajansı
JOH	Johnston, RI, ABD
JPC	Japan Power Cities
LAX	Los Angeles, CA, ABD
LEC	Leicestershire, İngiltere
LEI	Leiden, Hollanda
LON	Londra, İngiltere
LUX	Lüksemburg
LUZ	Luzern, İsviçre
MA	Massachusetts (ABD’de bir eyalet)
MAD	Madrid, İspanya
MBB	Marmara Belediyeler Birliği
MERCER	Mercer Human Resource Consulting
MD	Maryland (ABD’de bir eyalet)
MDE	Medellin, Kolombiya

MEL	Melbourne, Avustralya
MEN	Menlo Park, CA, ABD
MIA	Miami, FL, ABD
MIL	Milan, İtalya
MMF	Mori Memorial Foundation
MON	Mountain View, CA, ABD
MOW	Moskova, Rusya
MUC	Münih, Almanya
M.Ö.	Milattan Önce
-	<i>not available</i> (nâmevcut)
N + N	Nitel ve Nicel Veri
NBO	Nairobi, Kenya
NC	North Carolina (ABD’de bir eyalet)
NEE	Needham, MA, ABD
NUTS	Nomenclature of Territorial Units for Statistics
NYC	New York City, NY, ABD
OXF	Oxford, İngiltere
QLS	Lozan, İsviçre
PA	Pensilvenya (ABD’de bir eyalet)
PAR	Paris, Fransa
PEK	Pekin, Çin
PER	Perth, Avustralya
PLY	Plymouth, MA, ABD
PRG	Prag, Çekya
RIO	Rio de Jenerio, Brazilya
ROM	Roma, İtalya
SCE	State College, PA, ABD
SEA	Seattle, WA, ABD

SFO	San Francisco, CA, ABD
SNY	Sunnyvale, CA, ABD
STO	Stockholm, İsveç
SUR	Surrey, İngiltere
SYD	Sidney, Avustralya
QLR	Quality of Living Rankings
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TLL	Talin, Estonya
TYO	Tokyo, Japonya
TX	Teksas (ABD’de bir eyalet)
VA	Virginia (ABD’de bir eyalet)
VIE	Viyana, Avusturya
VIC	Victoria (Avustralya’da bir eyalet)
VIN	Vienna, VA, ABD
WAS	Washington, DC, ABD
WCoL	Worldwide Cost of Living
XXX	Belirsiz Kent
YDY	Yüksek Derecede Yeterli
YMQ	Montreal, Québec, Kanada
YQB	Québec, Kanada
YTO	Toronto, Kanada
yy	yüzyıl
ZRH	Zürih, İsviçre

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. 20. Yüzyılda Literatürde Küresel Kent Teorisine Katkıda Bulunan Bilim İnsanları ve Görüşleri	24
Tablo 2. Bilginin Kavramsal Kullanımına İlişkin Tablo	31
Tablo 3. Sanayi Toplumu ve Bilgi Toplumu Model Karşılaştırması.....	34
Tablo 4. Geleneksel Kamu Yönetimi, Yeni Kamu Yönetimi ve Post-Yeni Kamu Yönetimi	39
Tablo 5. Bütüncül Yönetim Yaklaşımının Elementleri	40
Tablo 6. John Friedmann’a Göre Dünya Kenti Hiyerarşisi	47
Tablo 7. GaWC Kapsamında İncelenen Firmalarının 2000 ile 2012 Yılları Arasında Değişen Sektörel Dağılımı	51
Tablo 8. Doküman Analizi ve İçerik Analizinde Çalışmanın Değerlendirme Kriterleri.....	80
Tablo 9. Feenan, Clark, Moonen’a göre Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Temaları	87
Tablo 10. Moskova Analiz Merkezi’ne Göre Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Temaları.....	87
Tablo 11. 150 İndeks Çalışmasının Yıllara Göre Teması ve Yayın Sayısı (Tablo Gösterimi).....	88
Tablo 12. Küresel Ölçekte Kentleri Karşılaştıran Çalışmaları Geliştiren Kurumların Genel Merkezlerinin Bulunduğu Kentler	90
Tablo 13. Küresel Ölçekte Kentleri Karşılaştıran Çalışmaları Geliştiren Birincil Kurumların Faaliyet Alanı	92
Tablo 14. GaWC Kapsamında İncelenen Firmalarının 2000 ile 2012 Yılları Arasında Değişen Sektörel Dağılımı	93
Tablo 15. Küresel Bağlantı İndeksi Göstergeleri.....	94
Tablo 16. Quality of Life City Ranking Araştırmasında Kullanılan Göstergeler ve Kategorileri	94
Tablo 17. GCI Kapsamında Göstergelerin Ağırlıklandırılması	95
Tablo 18. GPCI Kapsamında Kullanılan Fonksiyonlar, Gösterge Grupları ve Göstergeler (2022).....	96
Tablo 19. Yıllara Göre CIMI Kapsamında İncelenen Kent ve Gösterge Sayısı.....	98
Tablo 20. CIMI Kapsamında 2022 itibarıyla Kullanılan Göstergeler	98
Tablo 21. Küresel Kent İndekslerinde En Sık Başvurulan 50 Gösterge	102
Tablo 22. Veri Kaynakları için Veriyi Geliştiren Kurum ve Kuruluşun Niteliği	105
Tablo 23. Küresel Kent Veri Kaynaklarının Erişilebilirlik, Nitelik ve Ölçek Durumunun Nicel Analizi	105
Tablo 24. Kentsel Veri Oluşturan Kurumların Genel Merkezlerinin Bulunduğu Kentler	106
Tablo 25. Yıllara Göre GaWC İndeksinde İncelenen Kentlerin ve Bulunduğu Kategorilere Göre Sayısal Değeri	112
Tablo 26. Yıllara Göre ICI İndeksinde İncelenen Kentlerin ve Bulunduğu Kategorilere Göre Sayısal Değeri .	113
Tablo 27. Kentlerin Derecelendirilmesine Örnek Beş Çalışma	113
Tablo 28. 20. Yüzyılın Son On Yıllarında Bazı Yazarlara Göre Başlıca Küresel Kentler.....	114
Tablo 29. JLL and The Business of Cities’e Göre Kategorilendirilmiş Dünya Kentleri	117
Tablo 30. AT Kearney Küresel Kentler Raporuna Göre Sıralama Olarak Yükselen Kentler	118
Tablo 31. Metropolitan Alanların Yönetimine Dair Kuramsal Çerçeve.....	119
Tablo 32. Önde Gelen Dünya Kentlerinin İndekslerdeki Farklı Temsilleri.....	120

Tablo 33. İndeks Geliştiren Kurum/Kuruluşların Niteliğine Göre Avantajları ve Dezavantajları	132
Tablo 34. İndeks Geliştiren Ortaklık Modelleri	133
Tablo 35. Küresel Entegre Kentler İndeksi için Gösterge Önerisi	135
Tablo 36. 04.04.2024 İtibariyle Türkiye’de Açık Veri Platformuna Sahip Büyükşehir Belediyeleri.....	139
Tablo 37. Türkiye’de Küresel Kent Belirtisi Gösteren Kentler.....	141
Tablo 38. GaWC Son Beş Raporunda Türkiye Kentlerinin Sıralamalarındaki Yeri ve Derecesi	142
Tablo 39. ICI Son Sekiz Raporunda Türkiye Kentlerinin Sıralamalarındaki Yeri ve Derecesi	143
Tablo 40. GUCR’a Göre Türkiye Kentlerinin Skoru	147
Tablo 41. Türkiye’nin Yönetim Kademelerine Sanayi ve Çağı Perspektifinden Bir Bakış.....	151
Tablo 42. Büyükşehirlerde Yerinden Yönetim Türleri.....	154

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Çalışmanın Bağımlı, Bağımsız ve Kontrol Edilen Değişkenleri ve Beklenen Çıktılar.....	5
Şekil 2. Çalışmanın Araştırma Soruları ve Hipotezleri.....	6
Şekil 3. Tezin Planlaması.....	9
Şekil 4. Burgess ve McKenzie'ye Ait Boğaz Gözü Modeli (Burgess 1925: 55) ve Çemberlerin Anlamı	21
Şekil 5. Bilgi Toplumu ve Sanayi Sonrası Toplum Kavramsallaştırmasının Birlikteliği.....	30
Şekil 6. Literatür Taraması Sonucu Elde Edilen Çalışmaların Doküman Analizine Tabi Tutulması İçin Aranan Kademeli Kriterler.....	72

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Yıllara Göre Küresel Akış.....	31
Grafik 2. Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Yüzdesel Dağılımı	89
Grafik 3. 150 İndeks Çalışmasının Yıllara Göre Teması ve Yayın Sayısı (Grafik/Yüzde Gösterimi).....	89

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1. Keno Kapitalizm: Bir Postmodern Kent Yapısı	37
Görsel 2. Barsolona Global Web Sitesinde Bulunan ‘Sıralamalarda Barselona’ Arayüzü	85
Görsel 3. Mosvow Analytic Center Web Sitesinde Bulunan ‘Sıralamalarda Moskova’ Arayüzü.....	86
Görsel 4. Londra Açık Veri Portalının Ara Yüzü Ekran Görüntüsü.....	108
Görsel 5. Danimarka Veri Portalı.....	109
Görsel 6. Metroliten Alan Yönetimi Yaklaşımlarının Şekli Temsili	120
Görsel 7. Yaklaşık Olarak Silikon Vadisi’nin Haritada Gösterimi.....	122
Görsel 8. Research Triangle Park Alanının Harita Gösterimi.....	123
Görsel 9. Dallas-Fort Worth Metroplex Alanı	124
Görsel 10. Waterloo Alanının Stratejik Konumunu	125
Görsel 11 ve Görsel 12. INRIX 2022 Traffic Scorecard Raporunda Esenyurt ve İstanbul.....	148
Görsel 13. UESI Çalışmasına Ait Bazı Bulguları Gösteren Bir Grafik	149
Görsel 14. TÜİK’e Göre Türkiye’nin Kır, Orta Yoğun Kent ve Yoğun Kent Alanları	150

GİRİŞ

“...kenti araştırmak, dünyanın ve varoluşumuzun muammalarını incelemenin bir yoludur”

Lea Virgine

Kentleri, diğer yerleşim yerlerinden farklı ve bilimsel bir çalışma alanı olarak özel kılan husus, etkileşimin beraberinde getirdiği gelişime imkân yaratan bir mekân olmasıdır. Bu etkileşimin özü, içinde bulunan çağın dinamiklerine bağlı olarak, bilgidir. atalh y kteki etkileşim avcılık aletlerinin, Sümer’deki etkileşim yazının ve sosyal düzenin, Orta Avrupa’da etkileşim ticaretin ve ekonomik düzenin, Manchester’da etkileşim sanayinin, küresel kentlerdeki etkileşim hizmet sektöründeki gelişmelerin ve Silikon Vadisi’ndeki etkileşim teknoloji ve inovasyonun gelişimine katkı sağlamıştır. Her biri farklı coğrafyalarda farklı formlarda karşımıza çıkan bilginin ve inovasyonun tezahür ettiği mekân kenttir. Bilgi, kentlerin bir devrim gerçekleştirmesine imkân veren bir husus iken her dönem için stratejik bir kaynak olmamıştır. Dönemlerine bağlı olarak obsidiyen taşı, su, artı ürün, ham madde, firmalar, insan kaynağı stratejik iken içinde bulunduğumuz bilgi ağı ile birlikte bilgi, stratejik bir kaynak niteliğine kavuşmuştur. Bilginin stratejik  nemi, Peter Drucker, Alvin Toffler, Yoneji Masuda ve Manuel Castells gibi yönetim alanında çalışan birçok düşünür tarafından vurgulanmıştır.

Kent çalışmalarında bilginin önemi, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişim ile arasında sıkı bir bağ bulunan küresel kentler ve ilham verdiği teorik yaklaşımlarla bilim dünyasında irdelenmeye başlanmıştır. 20. yüzyılda kentlerin gelişen kapasitesine bağlı olarak daha fazla ham maddeye, insan kaynağına ve pazara ihtiyaç duyulmaya başlanması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin getirdiği avantajlarla birlikte mekân aşan bir etkileşim oluşmasına vesile olmuştur. Peter Hall, John Friedmann ve Saskia Sassen gibi isimlerin konuya ilişkin teorik katkıları literatürde genel kabul görmüş ve kent alanında birçok çalışmaya ilham kaynağı olmuştur.

Küresel kentler, özünde ekonomik örgütlenmenin komuta merkezi, finans ve gelişmiş hizmet firmalarının kilit noktaları, inovasyon merkezi, ürün ve hizmetler için önde gelen bir pazar, nitelikli insanlar ve göçmenler için varış noktası, turistler için destinasyon, uluslararası etkinlikler için öncelikle tercih edilen mekanlardır (Hall 1966; Friedmann 1986; Sassen 1991). Küresel kentlerin bu yönleri kıyasa dayalıdır. Diğer kentlere göre daha yönlendirici, daha merkezi, daha tercih edilen ya da daha önde gelen yönleriyle farklı bir nitelik kazanmaktadır. Bu durum, kent çalışmaları literatüründe de geniş ölçüde yer bulduğu üzere, kentler arası bir hiyerarşiye ya da karşılaştırmaya işaret etmektedir.

Birçok kentsel konu, kamu tercihi kuramı perspektifinden ele alırsak eğer, kent politikalarının şekillenmesinde etkili paydaşların bazı kesimleri tarafından göz ardı edilse de küresel kentler ve bu

kentleri karşılaştırmak, her kent paydaşının gündeminde olumlu ya da olumsuz yer bulmayı başarabilmiştir.

Bu paydaşlardan biri kâr amacı güden kuruluşlar daha özelde çok uluslu şirketlerdir. Çok uluslu şirketler, ham madde, insan kaynağı ve pazar gereksinimlerini karşılayabilmek için küresel ölçekte faaliyet gösterirler ve bunun için en optimum mekân arayışında bulunurlar. 19. yüzyıla kadar ulus-devlet nezdinde olan bu arayış 20. yüzyılda kentlere yoğunlaşmış ve çok uluslu şirketler faaliyet gösterebileceği kentleri çeşitli boyutları ile karşılaştırmaya başlamıştır. 20. yüzyılın son on yıllarında çok uluslu şirketlerin yatırım ve ücret politikalarını belirleme amacıyla veriye dayalı dünya kentlerini karşılaştırma girişimleri, günümüzde konuya ilişkin geniş bir literatürün oluşmasına imkân sağlamıştır. UBS, MERCER, AT Kearney, KPMG, PwC gibi yönetim ve finans danışmanlık alanında öne çıkan çok uluslu şirketler kentleri yatırım, ücret politikaları ve iş yapma kolaylığı gibi yönleriyle karşılaştırmaya başlamıştır. Özel sektördeki bu hareketlilik çok geçmeden akademi dünyasının ilgisini çekmiştir. Başlarda çok uluslu şirketler araştırmanın merkezindeyken zamanla şirketlerin konumlandığı mekanlar incelenmeye başlanmış, 1980'li yıllarla birlikte çok uluslu şirketlerin dağılımı üzerinden kentleri karşılaştırmaya ve aralarındaki hiyerarşiyi ortaya koyan çalışmalarla alana katkı sağlamıştır. Peter Hall, John Friedmann ve Saskia Sassen gibi isimler konunun bilimsel düzlemde ele alınmasına öncü olmuş ve uluslararası araştırma ağları, araştırma enstitüleri ve üniversiteler ile konuya ilişkin ciddi sayıda çalışma ortaya konulmuştur. Küresel kent yaklaşımının akademik yönden beslediği Küreselleşme ve Dünya Kenti Araştırma Ağı ve Mori Memorial Derneği çalışmaları literatürde ve medyada önemli bir yer bulmaktadır.

Günümüz itibarıyla kentleri karşılaştırmak yalnızca çok uluslu şirketlerin ve akademinin değil, uluslararası kuruluşların, medyanın, sivil toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve yerel yöneticilerin gündeminde de yer edinmeyi başarmıştır. Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve OECD gibi uluslararası kuruluşların ve Bloomberg, The Economist, FORBES, MONOCLE gibi uluslararası medya gruplarının yürüttüğü çalışmalar başvurulabilir niteliktedir. Kent yönetimleri ve yöneticileri ise kent vizyonlarını ortaya koymaya, 2000'li yılların ilk on yıllarında bu vizyonu söylemlerine yansıtmaya ve son yıllarda kentleri karşılaştıran çalışmalara referans vermeye başlamışlardır.

Dönemin Şikago Belediye Başkanı Rahm Emanuel'ın "*Şikago ... olması gereken küresel kent olma potansiyelini ortaya çıkarabilecektir*" sözleri (Chicago Office of the Mayor 2013), dönemin Tahran Belediye Başkanı Mohammad Bagher Ghalibaf'ın "*yaklaşımımız Tahran'ı küresel bir kent olarak tanıtmaktır*" sözleri (Askarieh 2015) ve yine dönemin Londra Belediye Başkanı Sadiq Khan'ın "*Londra iş dünyasına açıktır. Biz gerçek anlamda küresel bir kentiz*" sözleri (GBC News 2016) küresel vizyonun göstergesi niteliğindedir.

Yine dönemin Seul Belediye Başkanı Oh Se-Hoon'un, "*Seul'ü en küresel beş kentten biri yapmak, cazibesini ve potansiyelini tanıtmak için yeni bir marka geliştirmemiz şarttı*" sözleri (Seoul Metropolitan

Government 2023), Cape Town Belediye Başkanı Hill-Lewis'in üst sıralamalarda yer almanın kentlerinin turizmine olumlu katkı sağlayacağına yönelik (Mungroo 2024) ve dönemin Melbourne Belediye Başkanı Sally Capp'in sıralamalarda yükselmenin güzel olduğunu ve daha üst sıralara yükselmek için daha fazla çalışmaları gerektiğine yönelik (Glynn 2023) açıklamaları konunun kent yöneticileri nezdinde önemini yansıtmaktadır.

Kentlerin karşılaştıran çalışmalar kentlerin bilgi temelli yönetimi anlayışının en somut yansımasıdır. Bu çalışmaların bir evren olarak değerlendirilebilmesi için bilgi çağının temel özelliklerinin tezahür ettiği mekanlar olan küresel kentler nezdinde incelenmesi konuyu daha anlaşılır kılabılır. Küresel kentler, dünya kentleri ile birlikte farklı değerlendirme türlerine göre sayıları 1000'e kadar ulaşabilmektedir. Bu geniş grupta kentlere dair güvenilir, güncel, standart veri üretimindeki zorluklar bu konuya dair çalışmaların sayısını sınırlamaktadır. Buna rağmen 1970'li yıllardan itibaren filizlenen, 1990'lı yıllardan itibaren belirginleşen ve özellikle 2005 yılından itibaren çeşitlenen ve artan sayıda hem akademik hem de sektörel bazlı kaydadeğer bir literatür oluşmuştur.

Çalışmanın Özgün Yanı

Kent çalışmalarında ve kenti merkezine alan alanlarda küresel ölçekte kentleri karşılaştırmının önemi özel sektör temsilcileri, akademi, kent yönetimleri, sivil toplum örgütleri, uluslararası kuruluşlar ve medya nezdinde oldukça yüksektir. Özel sektör temsilcileri için, küresel kent karşılaştırmaları, yatırım fırsatlarını belirlemede ve pazar stratejileri oluşturmada önemli bir araç olabilir. Akademik çevreler için, bu tür karşılaştırmalar, kentler arasındaki sosyal, ekonomik ve çevresel farklılıkları anlama ve açıklama konusunda kritik öneme sahiptir. Kent yönetimleri ve yöneticileri için, küresel kent karşılaştırmaları, politika oluşturma süreçlerinde rehberlik edebilir ve kentin gelişimi için stratejik bir bakış açısı sunabilir. Sivil toplum örgütleri ve medya için, bu tür karşılaştırmalar, kentlerdeki sosyal ve çevresel sorunları vurgulamak ve çözüm önerileri geliştirmek için bir katalizör görevi görebilir. Son olarak, uluslararası kuruluşlar için, küresel kent karşılaştırmaları, kentler arası iş birliğini teşvik etmek ve sürdürülebilir kentleşme hedeflerine ulaşmada yol gösterici bir rol oynayabilir. Bu nedenle, kentleri karşılaştırmının önemi çeşitli paydaşlar için büyük bir öneme sahiptir.

Küresel ölçekte kentleri karşılaştırmak, -yukarıda aktarıldığı üzere- faaliyetlerinde kenti merkezine alan birçok paydaş tarafından dikkate alınırken Türkiye'de küreselleşme ile kenti bir arada ele alan en önemli belgelerden birinin 6360 sayılı kanunun gerekçesi olduğu görülmektedir. Kanun gerekçesinde *“günümüzde küreselleşme ile birlikte, yönetim paradigması değişmekte ve bu değişim beraberinde yeni değerleri ortaya çıkarmaktadır. Etkin, etkili, vatandaş odaklı, hesap verebilen, katılımcı, saydam ve olabildiğince yerel bir yönetim anlayışı pekçok gelişmiş ülkedeki kamu yönetimi reformları için temel ilke ve değerler olarak ön plana çıkmıştır”* ifadesine yer verilmektedir (TBMM 2012). Mevcut durumda Türkiye'nin metropoliten alanlarını düzenleyen kanunun gerekçesinin ilk paragrafını oluşturan bu ifade

ile yerel yönetimlerin küreselleşmenin etkisi dikkate alınarak şekillendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu gerekçe bütünüyle incelendiğinde, Türkiye’de metropoliten alanları düzenleyen belgenin “soyut, bilimsel araştırma ve analizlerden yoksun olarak temelsiz, temenniden öteye geçemeyen varsayımlar” olarak değerlendirildiği (Zengin 2014: 102) ve bu ifadenin literatürde karşılık bulduğu gözlemlenmiştir (Akıllı, Kızılboğa Özasan 2015; Ekinci 2019).

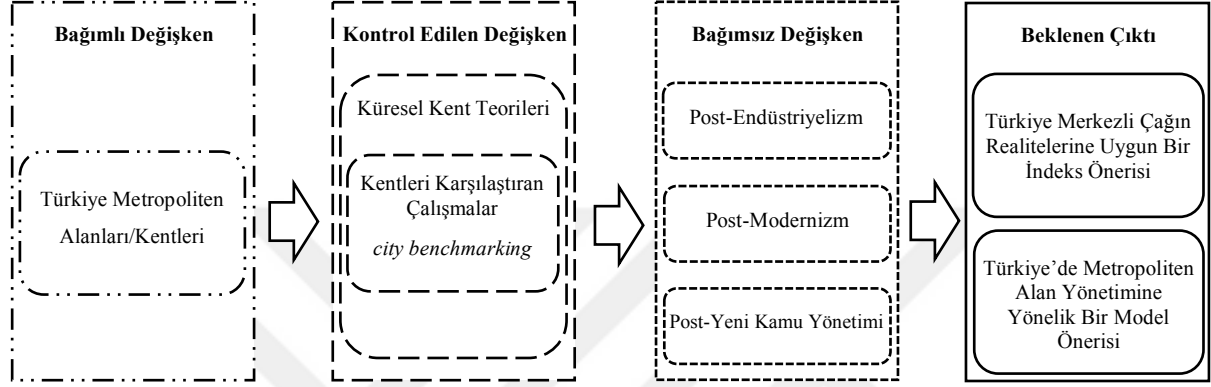
Bu çalışmanın bağımlı değişkeni olarak belirlenen Türkiye’nin metropoliten kentlerine bilimsel perspektiften daha yakından bakıldığında aslında birçok yönü ile incelendiği gözlemlenmektedir (Görmez 1993; Parlak 2013; Genç 2014; Kızılboğa Özasan, Akıllı, Özasan 2014). İlgili literatür, özellikle 6360 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte ciddi ivme kazanmıştır. Bu çalışmalarla ilgili iki husus öne çıkmaktadır. Birincisi büyük yerleşim yerlerine, ekonomik açıdan ulusal ve uluslararası düzeyde cazibe merkezi olma misyonu yükleyen ve bu kentlerde kurumsal, güçlü kapasiteye sahip ve gelişmiş teknolojileri kullanabilmeye yatkın bir yapı oluşturmaya (Oktay 2016b: 81; Zengin 2014) hedefleyen bu düzenlemeler uluslararası eğilimlerin dikkate alınarak incelenmemesidir. İkincisi ise konunun re-aktif olarak ele alınmasıdır. Literatürde düzenlemenin meydana getirdiği sorunlar, özgün bir model öneren çalışmalara göre kat ve kat daha çok incelenmektedir.

Şimdiye kadar genel çerçevesi çizilen konuya, çeşitli çalışmalar tarafından dünyanın en küresel 50 kenti arasında değerlendirilen, tarihi, kültürel, sosyal, ekonomik, turistik, tanınırlık gibi birçok kriterlerle öne çıkan İstanbul; 2024 itibariyle dünyanın en geniş üçüncü diplomatik ağına sahip bir ülkenin başkenti olan ve beş milyonun üzerindeki nüfusu ile Ankara; dört milyonu aşkın nüfusu, dış ticaret hacmi, tarihi ve kültürel zenginlikleri ile İzmir; dünyanın en fazla turist ve turizm geliri bulunan kentlerinden biri olan ve son yıllarda birçok uluslararası etkinliğe ev sahipliği yapan Antalya; ticari hacmi ve nüfusu ile Adana; sanayisi ve tarihi ile öne çıkan Bursa; en yaşanabilir kentler arasında yer alan Eskişehir ve önemli bir uluslararası limana sahip Mersin ve Samsun gibi kentlerin bulunduğu Türkiye özelinde bakıldığında küresel kent perspektifinden konunun ele alınışı teorik ve derleme çalışmalarının ötesine geçememiş, konuya ilişkin bir vizyon ortaya koyan kent yönetimi tespit edilememiş ve Türkiye merkezli kentleri karşılaştıran bir çalışmaya erişilememiştir.

Bu bağlamda çalışmanın kontrol edilen değişkeni küresel kentler perspektifinden -yani kentleri çekim merkezi niteliğine göre hiyerarşik olarak- kentleri karşılaştıran çalışmalar belirlenmiştir. Kentleri karşılaştırmada güncel dinamikleri yakalayabilmek adına bağımsız değişken bilgi çağı ve beraberinde getirdiği yeni kentsel ve yönetsel yaklaşımlar olarak belirlenmiştir. Kontrol edilen değişken özelinde Türkiye literatürüne bakıldığında küresel kent teorileri üzerine birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Küresel kent ve dünya kenti teorilerine İstanbul üzerinden katkı yapan çalışmalar (Öncü 1992; Tekeli 1992; Ercan 1996; Keyder 2009; Keyder 2013); bir küresel kent olarak İstanbul’u belirli göstergeler üzerinden değerlendiren çalışmalar (Beritan 2014; Yıldırım, Mullineux 2015; Paköz, Baş, Eren 2020; Sayın 2020; Akyol 2023); İstanbul’u metropoliten alan yönetimi bakımından diğer küresel kentlerle karşılaştıran çalışmalar (Vardi 2019; Yaz 2020) ve küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalar ve

Türkiye kentlerinin konumunu değerlendiren çalışmalar (Özsan, Özasan 2010; Topçu 2013; Güneş 2019a; Güneş 2019b; Yılmaz 2019; Bozdoğan 2019) literatürde yer bulmaktadır. Uluslararası literatür ile kıyaslayınca bu çalışmaların eksik kaldığı yön hem teorik hem de karşılaştırma boyutuyla derleme ya da değerlendirme niteliğindeki çalışmalar olmasıdır.

Türkiye literatüründe kentleri karşılatıran birçok çalışma bulunmaktadır (Ahmet 2018; Kuşakçı vd. 2021). Bu çalışmaların eksik kaldığı yön ise çalışmaların küresel kent pespektifinden ziyade işletme, kent ve bölge planalama ya da istatistik gibi veri ve yöntem odaklı çalışmalar olmasıdır.

Şekil 1. Çalışmanın Bağımlı, Bağımsız ve Kontrol Edilen Değişkenleri ve Beklenen Çıktılar

Bu çalışmanın amacı, Türkiye merkezli küresel ölçekte kentleri karşılaştırmaya imkân veren bir modele yönelik sosyal boyutta tüm yönleriyle bir analiz ortaya koymaktadır. Bu bağlamda küresel kent yaklaşımı ve küresel ölçekte kentleri karşılaştırmak -city benchmarking- çalışmanın kontrol edilen değişkenini oluşturmaktadır. Mevcut literatür ve akademik birikim değerlendirildiğinde Türkiye’de bilgi çağının realitelerine uygun kentleri küresel kent teorileri bağlamında değerlendiren ve karşılaştıran henüz bir çalışma bulunmadığı tespiti üzerinden Türkiye metropoliten kentleri çalışmanın kapsamını ve bağımlı değişkeni olarak belirlenmiştir (Şekil 1). Değişkenler üzerinden ilgili literatür incelendiğinde değişkenlerin münferit olarak çalışıldığı gözlemlenirken, çalışma kapsamında sunulan çerçeveye ilişkin bir çalışma bulunmadığı gözlemlenmemektedir. Bu bağlamda, çalışmada beklenen özgün çıktı, bilgi çağının realitelerini ve beraberinde getirdiği yeni kentsel ve yönetsel yaklaşımları dikkate alarak küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalardan referansla Türkiye metropoliten alanlarının -büyükşehirlerinin- sahip olduğu sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel potansiyeli ile büyükşehirlere yüklenen misyondan hareketle küresel ölçekte yarışmacı bir niteliğe erişmesi için -karşılaştırma ve ölçeklendirme alanında- ihtiyaç duyulan düzenlemeleri ortaya koymaktadır.

Çalışmanın Araştırma Sorusu ve Hipotezi

Türkiye kentlerinde, Kuzey Amerika ve Avrupa kentleri gibi belirgin bir sanayi devrimi yaşanmamış veya Asya kentleri gibi merkezi yönetimin kontrolü altında planlı bir kentsel-bölgesel büyüme politikası uygulanmamıştır. Türkiye kentleri, coğrafi avantajı, tarihi derinliği, ekonomik gücü ve kültürel

değerlerine rağmen küresel ölçekte rekabet gücü kapasitesinin ve potansiyelinin altında kalmış ya da bu seviyeye hiç ulaşamamıştır. Bu durumun sebebini anlamak, çözüm sunmak ve öneriler geliştirebilmek için beş araştırma sorusu ve bu sorulara yönelik şu beş hipotez belirlenmiştir (Şekil 2);

Ana Araştırma Sorusu	
Tarihi, iktisadi ve kültürel gelişmişlik seviyeleri göz önüne alındığında Türkiye metropolleri küresel ölçekte karşılaştırıldığında neden sıralamalardaki yeri sahip olduğu potansiyelinin altındadır?	
Ana Hipotez	
<i>Türkiye’de kentlerinin, küresel ölçekte rekabet edebilirliğinin artması doğru ölçeklendirme ve kentsel veri üretimine ilişkin politikalar ve mekanizmalarına bağlıdır.</i>	
Alt Araştırma Sorusu I	Alt Araştırma Sorusu II
Küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalar için başvurulacak göstergeler ve veri kaynakları nelerdir ve tercih edilmesinde etkili faktörler nelerdir?	Türkiye metropollerinin küresel ölçekte daha rekabet edebilir hale getirmek için karşılaştırmanın önemi nedir ve ne gibi iyileştirmelere ihtiyaç vardır?
Alt Hipotez I	Alt Hipotez II
<i>Kentleri değerlendiren çalışmaların göstergeleri ve veri kaynakları, kentlerin değerlendirilmek istenen yanlarına göre değil ağırlıklı olarak var olan veri üzerinden şekillenmektedir.</i>	<i>Türkiye kentlerinin yarışmacı kent sınıfına yükselebilmesi için güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koyabilen objektif bir karşılaştırma aracı bulunmaması arasında bir ilişki vardır.</i>
Alt Araştırma Sorusu III	Alt Araştırma Sorusu IV
Bilgi çağı ve post-modern kent yaklaşımları kentlerin rekabet edebilirliğinde etkili midir?	Bilgi çağı ve küresel ölçekte güncel metropoliten alan yaklaşımları dikkate alındığında Türkiye’deki metropoliten alan yönetiminin durumu nedir?
Alt Hipotez III	Alt Hipotez IV
Kentlerin karşılaştırılmasında dikkate alınan ölçek, kentin rekabet edebilirliğinde etkili bir faktördür.	Türkiye’de metropoliten alanların küresel ölçekte rekabet edebilmesi için nüfus ya da idari sınırlardan ziyade kentin fonksiyonel sınırlarına odaklanan yeniden ölçeklendirme ve yeniden bölgeselleştirmesine bağlıdır.

Şekil 2. Çalışmanın Araştırma Soruları ve Hipotezleri

Çalışmanın Hedefleri

Çeşitli uluslararası kurumların ortaya koyduğu belgelerde önümüzdeki yıllarda kent nüfusunun artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir (United Nations 2019; The World Bank 2022; European Commission 2022). Türkiye kentleri için de geçerli olan bu tahmin (TÜİK 2017), bu çalışmadaki hipotezler doğrulanamasa da kentlerin ekonomik, sürdürülebilir, yaşanabilir ve akıllı bir şekilde

yönetilmesini zorunlu kılmaktadır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için kentlerin güçlü yönlerini objektif bir şekilde anlamaları ve ardından gelecek nesil için bir kentsel strateji planı oluşturmaları gerekir. Kentlerin güçlü ve zayıf yanlarını ortaya koyabilmesi, kent alanındaki uluslararası eğilimlerde gözlemlendiği gibi bir takım nicel veriler ve analizlerle mümkündür.

Bu çalışma ile modern kent kuramlarından post-modern kent kuramlarına uzanan teoriler kronolojik ve sistematik bir şekilde küresel kent kuramını merkeze alarak incelenmiş, kentleri karşılaştıran çalışmaların göstergelerindeki ve veri kaynaklarındaki dönüşüm bilgi çağı temelinde analiz edilmiş, önde gelen küresel kentler örneğinde kentsel nitelikte veri üretimi politikaları ve mekanizmaları incelenmiş ve Türkiye kentlerinin küreselleşme potansiyelini gerçekleştirebilmesi için bir model önerilmiştir. Tezin bu yönleriyle literatüre özgün bir katkı sunması beklenmektedir. Çalışma kapsamında belirlenen araştırma sorularına cevap ararken ve hipotezleri test ederken şunlar hedeflenmektedir;

- Küresel kent teorisini, kent alanında modern ve post-modern yaklaşımları dikkate alarak tartışmak,
- Kentleri karşılaştıran çalışmaları, akademik, kurumsal, Türkiye ve bilimsel arka planını tartışmak,
- Küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmaların motivasyonlarını, göstergelerini, veri kaynaklarını ve yöntemlerini analiz etmek,
- Kentleri karşılaştırmada kentlerin sıralamalarındaki yerini ve temsilini analiz etmek,
- Kent karşılaştırma çalışmalarında Türkiye merkezli, bilgi çağının dinamiklerini dikkate alan bir indeks çalışması geliştirmek,
- Yeniden bölgeselleşme ve yeniden ölçeklendirme perspektifinden Türkiye metropoliten alan yönetimi için bir öneride bulunmak.

Bu temel hedeflerin yanı sıra uluslararası, ulusal ve yerel politika yapıcılarına, özel sektör temsilcilerine, kent alanında çalışan bilim insanları ve araştırmacılara ve ilgili sivil toplum kuruluşlarına başvurulabilir bir kaynak sağlamak, derlediği çalışmalar ve kaynaklar itibari ile başvurulabilir bir kaynak oluşturmak ve Türkiye'nin küreselleşme potansiyeline sahip kentlerinin bilgi çağında yönetsel anlamda gereken önlemleri ve güçlü yönlerini ortaya koymak gibi dolaylı hedefleri bulunmaktadır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada teorik, pratik ve özgün değer boyutunda olmak üzere birtakım sınırlılıklar bulunmaktadır. İlk olarak teorik bağlamdaki sınırlılıkları incelemek gerekirse, sosyal bilimlerin tek bir perspektiften bir konuya ve/veya soruna yanıt bulamaması üzerine olabilir. Çalışmada birçok bilim dalının kesişiminde bulunan bilgi çağı, küreselleşme ve kent gibi çalışma alanlarını merkezine almaktadır. Bu üç alanın ortak paydasındaki boyutlar ele alınırken her alana ilişkin bazı boyutlara değinilmemiş ya da yüzeysel olarak değinilmiş olabilir. Örneğin bilgi çağına ilişkin teoriler ve yaklaşımlar incelenirken sosyolojik olarak meydana getirdiği dönüşüm üzerine oldukça fazla durulmaktadır. Ancak bu çalışmada konu

mümkün olduğunca bilgi çağının kent ve kent yönetimlerine etkisi üzerinden incelenmiştir. Diğer bir husus küresel kentler teorisi ile ilgilidir. Küresel kent kuramları Batı düşünce dünyası merkezinde şekillenmiştir. Türkiye kentleri, şehir ve kent ikileminde olduğu gibi, farklı bir özgün bir gelişim süreci göstermiştir. Her ne kadar gelişimin yönü Batı dünyası kentleri ile paralel olsa da belirli bir dönem öncesine kadar yaşanan gelişmeler bütünsellik bakımından açıklamalarda yetersiz kalabilmektedir. Nitekim küresel kent yaklaşımını geçersiz gören görüşlere de çalışmada değinilmiştir. Çalışma tüm eleştirileri dikkate alarak kurgulanmıştır. Çalışmanın küresel kentleri merkezine alması, bilgi çağının kentlerdeki etkisini yansıtan kuramsal bir çerçeve olması ve Türkiye’de metropoliten alanların kurgulanmasındaki gerekçede belirtilen küreselleşme vurgusudur.

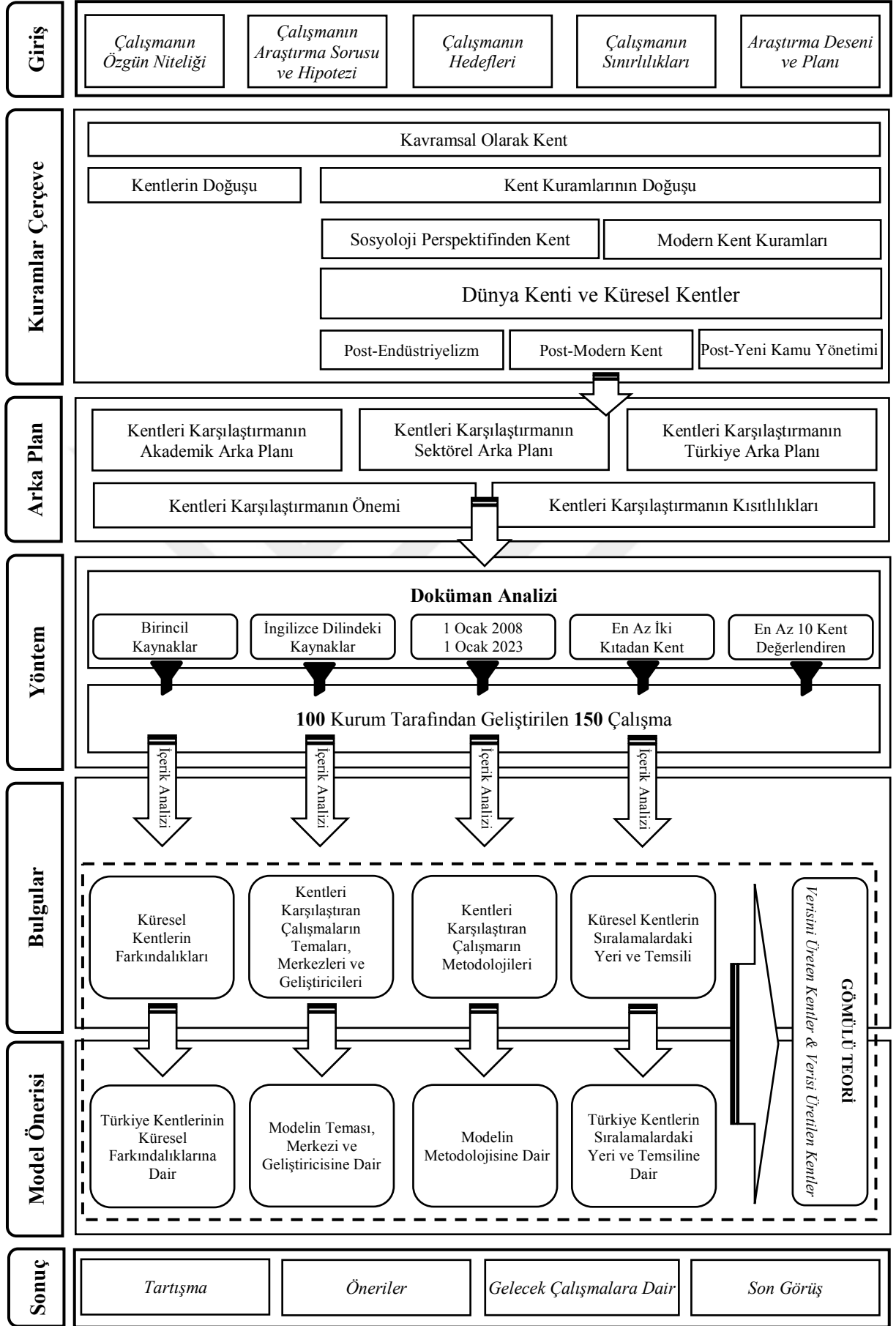
İkinci olarak pratikte geliştirilen çalışmalardır. Her ne kadar incelenen çalışmalar objektif kriterlere göre belirlenmiş küresel ölçekli çalışmalar olsa da bölgesel ve ulusal ölçekte geliştirilen birçok kıymetli çalışma bulunmaktadır. Bu ölçekteki çalışmalar değerlendirmeye tabi tutulamamıştır. Küresel ölçekte geliştirilen çalışmalarda ise birincil kaynağa erişim, göstergelerin paylaşılması, veri kaynaklarının belirtilememesi ve yöntemlerin paylaşılması gibi hususlar mevcuttur. Çalışmalar mümkün olduğunca her boyutu ile içerik analizine tabi tutulmuştur ancak sonuçların ticari boyutu nedeniyle bazı yönlerden subjektif kalabileceği belirtilmelidir.

Tezin özgün boyutuna ilişkin üçüncü kısıtlılık ise kapasite ile ilgilidir. Tezin ortaya koymaya çalıştığı İstanbul merkezli, objektif ve özgün bir küresel kent indeksinin disiplinlerarası bir ekibe, güvenilir veri temini için uzun soluklu bir sürece ve çalışmaların sürdürülebilir olması için bir bütçeye ihtiyacı bulunmaktadır. Bireysel yürütülen bir çalışma için kapasitenin üzerinde olan bu olanaklar bu tür çalışmanın projelendirilmesi ile mümkündür. Yani çalışma bir sonuç ortaya koyma noktasında sınırlı kalabilir ancak konunun sosyal boyutu ile ilgili tüm boyutlarına cevap vermeye çalışmıştır.

Çalışmanın Deseni ve Organizasyonu

Küreselleşme, pek çok sosyal bilimler alanında olduğu kentlerin yönetiminde de bir araştırma konusu olmuştur. Özellikle bilgi iletişim teknolojilerinin yönetime dahil olması kentlerin yönetiminde ve kentlerin bilimsel düzlemde incelenmesinde yeni perspektifler doğmasına vesile olmuştur. Kentler artık, öznelerinden biri olduğu sosyoloji başta olmak üzere diğer sosyal bilim perspektifinden tüm boyutlarıyla açıklanamamaktadır. Bunun için kenti güncel ve uluslararası eğilimleri dikkate alarak ve nicel veriler ışığında ele almak gerekmektedir.

Bu bağlamda çalışma beş bölüm üzerinden kurgulanmıştır. Bunlar; i) kent ve kente dair teorilerin incelendiği kavramsal ve kuramsal çerçeve; ii) kent teorilerinin nicel yansıması olan kentleri karşılaştıran çalışmalarının doğuşu, literatürdeki gelişimi, önemi ve sınırlılıkları iii) araştırmanın deseni, yöntemi, veri toplama ve veri analizi süreci, iv) elde edilen bulguların analizi ve v) bulgular üzerinden Türkiye için bir model önerisidir. Çalışmanın ayrıntılı akışı Şekil 3’te paylaşılmıştır.

Şekil 3. Tezin Planlaması

Çalışmanın I. BÖLÜM'ünde kavramsal ve kuramsal çerçevesi sunulmuştur. Kavramsal olarak kent, kentlerin ve kent teorilerinin doğuşu, klasik kent kuramları, eleştirel kent kuramları, dünya kenti ve küresel kent kuramları, ağ toplumu ve bilgi toplumu yaklaşımı, post-modern kent kuramlarına ve post-yeni kamu yönetimi yaklaşımına bu bölümde yer verilmiştir. Bu kuramların birbirini tamamlayıcı olmasına özen gösterilmiş ve kronolojik olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın II. BÖLÜM'ünde ise bu kuramsal çerçevenin nicel yansıması olan kentleri karşılaştıran çalışmaların sektörel, akademik, Türkiye, bilimsel ve eleştirel arka planına yer verilmiştir. Bu bölümde kentleri karşılaştıran çalışmaların nasıl doğduğu, nasıl geliştiği, Türkiye'de nasıl karşılık bulduğu, öneminin ne olduğu ve bu çalışmaları geliştirmenin zorluklarına değinilmiştir.

Çalışmanın III. BÖLÜM'ü araştırma deseni ve metodolojisinin açıklandığı bölümdür. Bu bölümde hangi araştırma deseninin neden seçildiği, araştırmanın evrenin nasıl belirlendiği, veri toplama yöntemlerinin ve kriterlerinin neler olduğu, veri analizinde hangi yöntemlere başvurulduğu, çalışmanın geçerliliğinin nasıl sağlandığı, güvenilirliğinin nasıl temin edildiği ve sınırlılıklarının neler olduğu tartışılmıştır.

Çalışmanın IV. BÖLÜM'ünde bulgular paylaşılmıştır. Dört ana başlık altında sunulan bulgularda, kentleri karşılaştırmada başvuru alan temaların neler olduğu, bu çalışmaların nerede ve hangi kurum/kuruluş tarafından geliştirildiği, kentlerin sıralamalarındaki yeri ve hangi ölçekte temsil edildiği, hangi göstergelerin kullanıldığı, hangi veri kaynaklarına başvurulduğu ve bu kaynakların niteliğinin ne olduğunun yanı sıra kentleri küresel kent vizyonu ortaya koyan uygulamaları ve çalışmalarına yer verilmiştir.

Çalışmanın V. BÖLÜM'ünde ise Türkiye metropoliten kentlerini küresel ölçekte daha rekabet edebilir kılmaya yönelik bir model önerisi sunulmaktadır. Bu model, bir karşılaştırma ve ölçek önerisinden oluşmaktadır. Karşılaştırma boyutunda çalışmanın motivasyonu, kapsamı, göstergeleri, alternatif veri kaynakları ve değerlendirme yöntemine ilişkin, ölçekte ise post-modern kent kuramları ve metropoliten alan kuramları üzerinden özgün bir metropoliten idari yapılanma önerisi sunulmaktadır.

Çalışma, bulguların genel değerlendirmesi, önerilen modelin uygulanabilirliği ve dikkat edilmesi gereken hususları üzerine yapılan tartışma, öneriler ve geleceğe yönelik çalışmalara değinilen SONUÇ bölümü ve ekler ile tamamlanmaktadır.

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE: KÜRESEL KENTLER VE KENT ÇALIŞMALARINDA YENİ YAKLAŞIMLAR

“Bilgi çağının yeni teknolojileri ve küreselleşmeyle ... olağandışı hızlanma dışında yeni ve farklı olan çok az şey vardır.”

David Harvey

İçinde bulunduğumuz postmodern toplum, geleneksel ve modern dönemden farklı dinamikler ortaya koymaktadır. Bu dinamikler kentleşme bağlamında incelendiğinde sanayi yerini bilgiye, heterojen ilişkiler yerini çok kültürlülüğe, resmi ilişkiler sanal ilişkilere, karmaşık toplum yerini ağ toplumuna bırakmıştır. Çalışmanın başlığında da vurgulandığı üzere, bu çalışma bilgi çağını ve kentleri odağına almaktadır. Bu bölümde iki kavram etrafında ve derinliğinde açıklamalara ve küresel kent teorisini merkezine alarak değerlendirmelere yer verilecektir.

1. 1. Kavramsal Olarak Kent ve Kentlerin Doğuşu

Kent, tarih boyunca tanımı itibariyle dinamik bir yapıya sahiptir. Farklı coğrafyalarda, farklı zaman dilimlerinde ve farklı sosyal gelişmelerle birlikte zaman boyutunda ya yeni ya da eksik nitelilerle yeniden tanımlanmıştır. Her tanım, arkasında derin nicel ve nitel analizler barındırmaktadır. Henüz çalışmanın başında yapılacak herhangi bir tanım ya kentin gelişim geçmişinden bir şeyler eksik bırakacaktır ya da gelecekte geçerliliğini yitirmesine neden olacaktır. Bu çalışma kapsamında kentin ne olduğuna ilişkin bir tartışma yapılmayacağı anlamına gelmemelidir. Kent üç boyutta tanımlanmaya çalışılmıştır. Bunlardan birincisi bu bölümde ele alınacak kentin etimolojik kökenine dair açıklamalardır. İkincisi, bu bölümü takip eden kuramsal çerçeve ardından yapılacak tanımdır. Kentin doğuşu, gelişimi ve dönüşümü kente dair sosyal kuramlar açıklanarak birikimli bir şekilde incelenecektir. Bu birikim, sosyal bilimler alanında kente dair yapılan her türlü açıklamayı, tanımı ve teoriyi içermektedir. Üçüncüsü ise çalışma sonunda nicel yöntemlere yapılan analizlerden elde edilen sonuçlara göre yapılacak olan tanımdır. Burada bir birikimden ziyade özgün bir tanım veya yaklaşım ortaya konulması hedeflenmektedir. Bu kısımda yalnızca kentin kelime anlamı üzerinde durularak etimolojik tanımı yapılacak ve çalışma bağlamında şehir yerine neden kent terminolojisi kullanıldığı açıklanmıştır.

Kente dair kullanılan en eski terimlerden biri Latince *civitas* [‘kivitas] kelimesidir. İngilizce *city*, Fransızca *la cité*, İtalyanca *città* ve İspanyolca *ciudad* kelimelerin kökeni *civitas*a dayanmaktadır.

Civitas, aynı zamanda uygarlık, medeniyet anlamına gelen *civilization* kelimesinin de kökenini oluşturur. Kullanıldığı dönem ve kökenini oluşturduğu kelimeler itibariyle *civitas*, bir yerleşim yerinden daha fazlasını ifade etmektedir. Kültürel incelik anlamıyla dönemin kentli olma göstergesi olarak kabul edilirken (Bookchin 1999: 33) yerleşim yerine yüklediği yönetsel ve siyasal ayrıcalık itibariyle de o yerleşim yerini kent-devlet olarak da tanımlamayı mümkün kılmaktadır.

Latince yönetsel örgüt birimi anlamına gelen *urbs* kelimesi İngilizce *urban*, Fransızca *urbain(e)*, İtalyanca ve İspanyolca *urbana/urbano* kelimelerinin kökenini oluşturmaktadır. Bu kelime, kente ait/kentsel olan manası ile isim olmaktan ziyade sıfat olarak kullanıldığı da belirtilmektedir (Keleş 2004: 107). Nezaket, incelik, kibarlık anlamlarını taşıyan *urbanity* sözcüğünün etimolojik kökeni bu kelimeye dayanmaktadır.

Yunanca bir kelime olan *polis* (πόλις), Latince *civitas* kelimesi ile eş anlamlı olup, kent veya kent-devlet anlamına gelmektedir. Bu kelimenin yukarıda açıklaması yapılan *civitas* kelimesinden farklı bir başlıkta açılmasının sebebi “sosyal anlamda belli hakları olan vatandaşlar topluluğu” anlamına da geliyor olmasıdır (Lonis 2004: 7). Yani birtakım fonksiyonlara sahip yerleşim yerinden ziyade belirli kriterlere sahip insanların bir araya gelişini ifade etmektedir.

Almanca *burg*, Fransızca *bourg* kelimeleri günümüzde pek çok kentin isminin sondan eklemesi olup kale veya hisar anlamına gelmektedir. Orta Çağ’da feodal beylerinin yaşadıkları ve korundukları yer olarak bilinmektedir. Kent soylu anlamına gelen *burjuva* kelimesinin kökenini oluşturmaktadır.

Farsça bir kelime olan *şahr*, günümüzde Türkçe literatürde sıkça kullanılan *şehir* kelimesinin kökenini oluşturmaktadır. *Şahr* kelimesinin kökeni ise hükümdarları niteleyen *şah* kelimesine dayanmaktadır. Krallık, devlet, ülke, vilayet, memleket anlamlarına da gelen *şehir* kelimesi mana olarak bir maneviyata sahiptir.

Medine, Arapça şehir anlamına gelmektedir. *Medine* kelimesi, itaat, mülk, hüküm ve sultan gibi anlamları bulunan *dane* kelimesinden türemiştir. Kelime kökenlerinden anlaşılacağı üzere *şehir*, bir hüküm altına giren itaat eden insanların yaşadığı yer olarak belirtilmektedir (Manzur 1990). Kökeni *civitas* olan *civilization* kelime manası olan *medeniyet* kelimesinin kökeni de *medineye* dayanmaktadır.

Kent, kökenleri Orta Asya’ya dayanan Doğu İran dillerinden biri olan Soğdca’da kale anlamına gelen *kand* kelimesinin günümüzdeki kullanılan halidir. Bu kelimenin kökeni Göktürk Kağanlığına kadar dayandırılrsa da kent, *şehir* kelimesi gibi Farsça bir kavramdır. Eski Türkçe’de kent kelimesi yerine *balq* kelimesi kullanıldığı belirtilmektedir. *Balq*, duvar anlamı taşımaktadır. Taşıdığı duvar anlamı *burg* gibi kale manasına gelebileceği gibi *balçık* kelimesinin de kökü olması itibariyle balçıktan inşa edilen bir yaşam alanı olarak kent anlamı taşıyabilir. Ancak bu literatürde tartışılan bir ihtimaldir ve Türkçe’de yaygın bir kullanım kazanamamıştır. Eski Türkçe’de *balq*, bir başka kelimenin de kökenini oluşturmaktadır. Bu kelime sıfat niteliğindeki *parlamak* ve kentin parlayan yer anlamına gelmesi literatürde tartışılan bir ihtimaldir (Karatay 2008: 349-353).

Kent, etimolojik bakımdan en kısa şekilde “medeniyetin korunaklı bir alanda yer aldığı mekân” olarak tanımlanabilir. Kente dair bir tanımın böylesine kısa tutulması kapsamını da genişletmektedir. Bu tanıma göre tüm yerleşim yerlerini kent olarak nitelenmek mümkündür. Ancak hem teoride hem de uygulamada bu tanıma genelleştirmek pek mümkün değildir. Kent, verimli toprakların üzerine kurulu bir yaşam alanı, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği yapıların organize olduğu bir mekân ve coğrafi bakımdan kolay ulaşılabilir bir mekan da değildir. Kent, her daim yaşayan ve dönüşen sosyal bir yapıdır. Yani kent, insanlardan ve yapılardan ibaret bir mekân değildir.

Neden *şehir* değil? Her şeyden önce şunu mutlak bir şekilde belirtmek gerekir ki, kent ve şehir anlam bakımından birbirinden farksız iki kavramdır. Ancak bu kelimeler lafzı ve ruhu itibarıyla birtakım farklılıklara sahiptir. Bu fark, somut veya bilimsel verilere dayandırılarak yapılabilecek bir açıklama değildir. Bir analogi yapmak gerekirse, siyah ve kara birbiri ile eş anlamlı kelimelerdir. Olumsuz bir durumu, günü veya gelişmeyi belirtirken siyah yerine kara ifadesini kullanılır. Bu kelimenin lafzıyla ilgilidir. Kent ve şehir farkı da bu şekildedir. Her iki kelime de Farsça kökenlidir ve anlam bakımından farklı değildir ama olumsuz anlam yüklenen kavram daha çok kenttir. Bergen (2013), kent ile şehrin, medeniyet ile uygarlığın birbirinin yerine kullanılamayacağını belirtir. Modern kentlerin ölüler diyarı olduğunu belirten Bergen (2013: 54) ileride kent teorilerinde sıkça tartışılacağı üzere, kenti sosyal anlamda değiştiren ve ekonomik anlamda sorun üreten bir kavram olarak ele almaktadır.

Sosyal anlamda kentin değiştiren ve dönüştüren niteliğine çalışmanın ilerleyen kısmında ayrıntıları ile değinilecektir. Bu noktada kent kavramına insanı bireyselleştiren, birbirine yabancılaştıran ve toplumsal değer yargılarını yitiren bir bireye dönüştürdüğü anlamını yüklemek mümkündür. Bu dönüşümde kentin etken bir rol oynadığını yani *dönüştürdüğünü* vurgulamak önemlidir. Çünkü kentlerin doğuşuna zemin oluşturan sanayi devrimi öncesinde bir topluma medeniyet kimliğini kazandıran husus tarımsal ve geleneksel üretim biçimleridir. Yani insanı ve toplumu şekillendiren, medeni kılan şey insan-toprak, insan-doğa ilişkisi ve insani ihtiyaçlardır (Can 2008: 332).

Sanayi devrimi sonrası kimliğini kazanmaya başlayan kentte ise önemli olan finans merkezi niteliği, ekonomik ilişkiler ve mülkiyet hakkıdır (Akşeker 2017). Yani kent, insan-insan ilişkilerinin şekillendirdiği mekâna yüklenen anlamdır. Kent mekânı, planlı bir yerleşim yerini ve insan ilişkilerinin düzenlendiği bir yaşam alanını ifade eder. Tüm bunların beraberinde şehir kavramına ise merkezine dini ve esnaf kurumlarını alan (Bergen 2013: 68), ekonomik ilişkilerde mülkiyet hakkının hâkim olmadığı (Akşener 2017) ve sorunların mümkün olduğunca en yerel birimden çözüldüğü sosyalist bir mekân anlamı yüklenmektedir.

Bu bağlamda, yaşam alanı niteliğindeki bir mekânı bir merkez haline getirmek, ekonomik temelleri olan planlı bir eylemdir. Bu eylemin gerçekleştirildiği mekân için lafzı ve ruhu itibarıyla ve metnin anlam bütünlüğünü sağlamak amacıyla kent kavramının kullanılması tercih edilmiştir. Ancak anlam

bütünlüğünü kaybetmemek adına yapılan alıntılarında, çeviri metinlerde ve yasal belgelerde kullanılan şehir kavramının özgün hali korunacak, metin içerisinde her iki kavram da yer bulabilecektir.

Aktarılmasında zorunluluk hissedilen bu açıklamalar ardından sosyal bilimler alanında gerçekleştirilen bir çalışma bağlamında, Bell'in belirttiği gibi (1976: 49) bir kâhin cazibesine kapılmamak için, içinde bulunulan çağın ve araştırma alanına dair sosyal teorilerin detaylıca irdelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın devam eden kısmında bilgi çağının realiteleri ve kent teorileri birikimli bir şekilde incelenecektir.

Herhangi bir kent tanımına bakacak olursak, kısa veya uzun bir şekilde nitelemelere yer verildikten sonra '...yerleşim yeridir.' şeklinde biten bir cümle ile karşı karşıya gelme ihtimalimiz oldukça yüksektir. O halde kent, bir yerleşim yeridir ancak her yerleşim yeri bir kent midir? Bu sorunun cevabını bulmak için insanlık tarihinin ilk yerleşim yerlerine kadar inmek gerekebilir. Bu noktada Soja'nın kentsel devrim olarak nitelediği mekanları incelediği eserin rehberliğinde ilerlemek süreci anlamlandırma noktasında işleri kolaylaştıracaktır (Soja 2000). Soja, ilk kentsel devrimin Çatalhöyük'te başladığını çarpıcı iddaalarla belirtir. Buradaki çarpıcı ifadesi özellikle kullanışmıştır çünkü Çatalhöyük ilk yerleşim yerlerinin tarım vesilesiyle oluştuğu iddaasının aksine yenilikçiliğin ve üretimin kentleri oluşturduğu yönünde ciddi kanıtlar ortaya koymaktadır. Çatalhöyük'te insanların bir arada yaşayarak birbirinden öğrenme süreci ve Hasan Dağı'ndaki volkanik patlamalarla oluşan obsidiyen adlı malzemeden ayna ve kesici araçlar yapması ve artı değer üretmesi burayı bir kent niteliğine kavuşturmuştur. Çatalhöyük'teki bu gelişme Soja tarafından *birinci kentsel devrim* olarak nitelendirilmektedir. Soja'nın bu nitelendirmesinden sonra Göbeklitepe'nin keşfinden elde edilen bulgular Çatalhöyük'ün bir devrim niteliğinde olduğunu güçlendiren kanıtlar sunmaktadır. Şanlıurfa sınırları içerisinde bulunan ve tarihi yaklaşık M.Ö. 10.000 yılına dayanan Göbeklitepe insanlığın ilk yerleşik hayata geçişinin ürünü olduğu kabul edilmektedir. Göbeklitepe'nin keşfi, yine klasik insanların tarım nedeniyle yerleşik hayata geçtiğini iddaasının aksine yerleşik hayatın da yazının, sanatın, dini öğretilerin ve tapınaklar inşa etmesine imkân tanıdığını iddia etmektedir. Göbeklitepe tarımın insanları dini öğretiler geliştirmeye değil dinin insanları tarımsal faaliyetlere sevk ettiği teorisine güçlü kanıtlar sunmaktadır. Göbeklitepe'nin keşfi, ibadet etme dürtüsünün medeniyeti ateşlediği görüşünü güçlü kılmaktadır ancak bu görüşe yönelik kesin kanıtlar henüz yoktur (Mann 2011). Bunun yanı sıra Göbeklitepe'de 2020 yılına kadar yürütülen araştırmalarda bir yaşam belirtisi gözlemlenmemiştir. Yani insanların bu bölgede yaşamalarına imkân tanıyacak bir su kaynağı ve tarım faaliyeti izine henüz rastlanmamıştır (Mann 2011).

Bu noktada tekrar Çatalhöyük'e dönmek gerekir çünkü avcılık ve toplayıcılık ile geçimini sağlayan Çatalhöyük obsidiyen ile ürettikleri malzemeler üzerinden bir artı değer yaratmıştır. Dünyanın diğer coğrafyalarında bulunan yerleşim yerleri yalnızca kendi geçimlerini sağlayan bir yerleşim yapısı oluşturmuştur. *İkinci kentsel devrimi* keşfetmek için ise Bereketli Hilal'e, inmek gerekir. Sjöberg (1973), ilk kentlerin 3500 yıl önce, Mezopotamya'nın hilal şeklindeki -Soja'ya göre T harfi şeklindeki- bereketli

topraklarında ortaya çıktığını belirtir. Bereketli Hilal, Filistin’de Eriha’dan kuzeydoğuya doğru Türkiye’nin güneyine doğru kıvrılan, daha sonra batıda Çatalhöyük ve güneydoğuda Irak’a doğru uzanan, merkezinde Göbeklitepe’nin bulunduğu toprak yayıdır. Ilıman bir iklim kuşağına sahip olan ve Fırat ve Dicle nehirlerinin birleştiği bu bölge, en eski kentler olarak kabul edilen Eriha ve Çatalhöyük’ün yanı sıra Sümerlere ev sahipliği yapan Uruk bölgelerini kapsamaktadır (Ortaylı 2017: 69). Pek çok araştırmacı tarafından Sümer, medeniyetin başlangıcı ve ikinci kentsel devrim için bir dönem noktası olarak kabul edilse de (Childe 1950: 89; Soja 2000) ilk kentler olarak kabul edilebilecek ancak tarihi daha erken döneme dayanan yerleşim yerleri de mevcuttur. Bunlar, Nil Nehri ve İndüs Vadisi etrafına kurulan kentlerdir (Mumford 2007: 82). Bu kentler, nüfus ve ölçek itibarıyla günümüz kentleri kıyaslanamaz küçüklükte olsa da dönemine göre büyük bir yerleşim yeri olarak kabul edilir. Bu kentlerin tarıma uygun bir coğrafyada bulunuyor olması ve dönemine göre nispeten gelişmişliği, hem (sulama, taşıma gibi) tarımsal üretim teknolojilerinde hem de üretilen artı ürünün değişiminde yani ekonomik faaliyetlerde gelişime imkân tanımıştır. Aynı zamanda bu gelişmeler coğrafi olarak bir yayılım sergilemiştir (Lamberg-Karlovsky, Lamberg-Karlovsky 1973).

Bu yerleşim yerlerine dair kullanılan kent ifadesi elbette günümüz modern kentleri ile kıyaslanamaz ancak geleneksel kent (ya da endüstri öncesi kent) olarak tanımlanabilir. Geleneksel kentleri, yerleşim yerlerinden ve modern kentlerden ayıran birtakım kriterler mevcuttur. Bu kriterler; belirli bir nüfus yoğunluğu, mesleki ve toplumsal gruplaşmalar, mekânsal büyüme ve yoğun iskân, tarımda ve kentsel altyapının oluşturulmasında kullanılan yeni teknikler, ulaşım teknolojisindeki gelişmeler, sanatsal faaliyetler, vergi uygulamaları ve ürün mübadelesi olarak belirtilebilir (Ortaylı 2017: 69-70; Childe 1950: 89-112).

Ticaretin, medeniyetin, küreselleşmenin temelini oluşturan kentler, sanayi öncesi veya sonrası olsun bir yaşam alanının yanı sıra sosyal bir yapı da oluşturmaktadır. Bu sosyal yapının istikrarlı bir şekilde idare edilebilmesi için bünyesindeki tüm bireylerin uyumlu ve birbirine yardım eden nitelikte olması gerekmektedir. Nitekim bu niyete ve niteliğe haiz toplumlar ve kentler Farabi tarafından mükemmel ve erdemli kentler olarak nitelendirilir (Farabi 2020: 98). Erdemli kentlerin literatürde iş bölümümü üzerinden tartışıldığını görmek mümkündür. İş bölümümünün kent özelinde iki önemli boyutu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi iş bölümümüne bağlı olarak kentin yapısal ihtiyaçlarının yeniden şekillenmesi, ikincisi ise meydana getirdiği sınıfsal ayrışmalarla toplumun yeniden sosyal dönüşümüdür. Kentler üzerinden sosyal dönüşüm çalışmanın devamında ele alınacağı üzere uzun yıllardır önemli bir inceleme alanı olmuştur.

Her ne kadar medeniyetin doğduğu Mezopotamya ve Anadolu topraklarında Asur, Pers, Roma ve Osmanlı İmparatorlukları gibi imparatorluklar hüküm sürerek bu bölgenin bilim ve kültür alanındaki gelişmelerini Asya’dan Avrupa’ya kadar yaymış olsa da küreselleşmenin yeşerdiği bu coğrafya kapitalist ve sosyal bir gelişme göstermemiş ve modern bilimin teknolojisinden istifade edememiştir. Bu durum da günümüz kentlerini anlama konusunda bu coğrafyanın bizler için aydınlatıcı niteliğini

kaybetmesine neden olmaktadır. Ancak insanlık için iki büyük dönüm noktası olan (biri Cilalı Taş/Tarım devrimi, diğeri ise) modern dünyanın ortaya çıkışı günümüz kentlerini anlamamıza ışık tutmaktadır (Wallerstein 2015: 25). Bu dönemde Wallerstein'ın (1974) kavramsallaştırdığı yeni bir 'modern dünya sistemi' oluşuyordu. Yine Wallerstein tarafından 'merkez-ülke' olarak nitelendirilen Avrupa'nın kimi kentlerinde ekonomik faaliyetlerin kapsamı/ölçeği yavaş yavaş genişlemiş, çeşitli ekonomik merkezler oluşmuş, yeni alanlar üretime açılmış, yeni kentler kurulmuş ve nüfus artmıştır. Bu bağlamda Avrupa kıtasındaki kentleri incelemek günümüz kentlerini anlama konusunda bizlere ışık tutabilir. Mezopotamya'da verimli topraklar ve uygun iklim şartları o bölgede kentleşme faaliyetlerini geliştirdiği gibi Avrupa'da da deniz ve denizin imkân tanıdığı ticaret, bölgedeki kentleşme faaliyetlerini arttırmıştır.

Avrupa'daki kentlerin gelişimini anlamak için Orta Çağ'a kadar gitmek gerekebilir. Nitekim Orta Çağ Avrupası'nda yaşanan gelişmeler geleneksel kentlerin en son formlarını kazanmalarını sağlamıştır. Bu formlardan en belirgin olanı kentlerde kalelerin yükselmesidir. Yaşanan Germen ve İslam istilaları (Pirenne 2014: 15-25), Avrupa kentlerinin koruyucu duvarlar inşa etmesine neden olmuştur. Çünkü Barbar istilalarının başarılı olma sebeplerinden biri kentlerin düzlükte kolay ele geçirilebilir olmaları idi. Diğer coğrafyalarda ve medeniyetlerde de örneğine rastlanan bu güvenlik tedbiri, Avrupa için önemliydi çünkü tarımsal faaliyetlerin, sanayinin ve ticaretin gelişmesini güvence altına alıyordu. Bu da kentleşme açısından oldukça büyük bir öneme sahip olan pazar oluşumunu sağlıyordu. Güvenli bir pazarın oluşumu, tüccar sınıfının doğmasına ve güçlenmesine vesile olurken ticaretin etkileşimi daha geniş coğrafyalara yayılmasına ve buna yönelik bir yasanın oluşumuna katkı sağlıyordu. Nitekim Pirenne'nin "kent, ticaretin ayak izlerinden doğmuştur" cümlesi bu gelişmenin önemini gösterir niteliktedir (Pirenne 2014: 101). Büyüyen ve gelişen bir yaşam alanında iş bölüşümüne bağlı olarak oluşan sınıflar bir yönetim ihtiyacı doğurmuştur. Bu ihtiyaç beraberinde kentlerin özerk bir nitelik de kazanmasına imkân tanımıştır.

12. yüzyılda kentlerin, "kale duvarlarıyla çevrili bir kapalı alanın sığınağında yaşayan; ona toplumsal, ayrıcalıklı bir kişilik kazandıran, kendine özgü bir yasa, yönetim ve hukuk bilimine sahip bir ticaret ve sanayi toplumu" formunda doğduğunu belirtebiliriz (Pirenne 2014: 155). Ticaretin etkisiyle coğrafi ve sosyal boyutta büyüyen kentler bir süre sonra (14. ve 15. yüzyıllarda) optimal düzeye ulaşmış, yerel ölçekte bir takım feodaliteye ve veba gibi salgın hastalıklara bağlı problemler doğmuştur. Bu problemler Avrupalı kent devletlerini yeni kaynak arayışına itmiş, Amerika ve Afrika kıtalarına genişleyerek ham madde ve insan gücü elde etmeye yani sömürgecilik ve kölelik faaliyetlerine başlamasına neden olmuştur (Wallerstein 2015: 80).

Ticari faaliyetlerin merkezi olan Avrupa'ya ham madde ve insan gücünün akışı ile birlikte sanayi/endüstriyel kentlerin doğuşu 18. yy. itibarıyla gerçekleşmeye başlamıştır. Endüstriyelleşme ile günümüzde de metropol niteliğini koruyan Londra, Manchester, Chicago, Detroit ve Dortmund gibi kentler öne çıkmaya başlamıştır. Endüstriyelleşme hızla büyürken kentleri de etkilemiştir. Bu dönemde

nüfusu 100.000'i aşan 35 kent meydana gelmiştir (Thorns 2002: 15). Endüstriyelleşme, kentleri büyütürken geliştirmesinde de etkili olmuştur. Endüstriyelleşmenin sembolik kentlerinden biri Manchester Soja'ya göre *üçüncü kentsel devrimin* gerçekleştiği yerdir. Manchester, kuramlarda kent mekanının yer bulması itibarıyla önemli bir inceleme alanıdır. Çalışmanın devam eden kısmında Manchester gibi sanayi devriminin sosyal hayata etkilerinin kent mekânı üzerinden derinlemesine irdelendiği yaklaşımlara yer verilecektir.

1. 2. Modern Kent Kuramları ve Eleştirel Yaklaşımlar

Kentlerin gelişimi beraberinde kentleri daha iyi anlama ve açıklama ihtiyacını da doğurmuştur. Son yüzyılların önemli sosyologları, coğrafyacıları, kent plancıları ve ekonomistleri günümüz kentlerini bilimsel düzlemde ele alan yaklaşımlar ve teoriler geliştirmişlerdir. Bu yaklaşım ve teoriler, başlarda kent mekânı üzerinden yapılırken zamanla kent, araştırmaların öznesi haline gelmiştir. Tarih boyunca kentlerin büyümeleri üretim kapasiteleri ile doğru orantılı bir şekilde gerçekleşmiştir. Kentler, ürettiği bilimsel, kültürel, sanatsal ve teknolojik birikimleri kadar hacmini ve kapsamını geliştirmiş bu da etkileşimi arttıran bir pazar oluşturmuştur. Bu pazardan en büyük payı alma isteği kentlerin fiziksel ve sosyal formlarının şekillenmesini, sürecin analizini yapan yaklaşımlar ise kent teorilerinin doğuşunu sağlamıştır.

Yukarıda şehir-kent kavramları arasındaki fark tartışılırken, şehir kavramına yüklenen anlamın insan-doğa ilişkilerine sahip bir mekân olduğu, kent kavramında ise insan-insan ilişkilerinin öne çıktığı belirtilmişti. Sanayiye bağlı olarak insanın topraktan uzaklaşması, toplumun sosyal yapısı üzerinde de değişiklikler yaratmıştır. Kentin sosyal yapısındaki bu değişiklikleri inceleyen yaklaşımlar kır-kent ayrışmasını analiz eden düşünür ve sosyologlardır. Bu ayrımı çeşitli boyutlarda analiz eden yaklaşımlar bulunmaktadır.

Bu yaklaşımlardan ilki, kır ve kentteki farklılaşan birey ve aile ilişkileridir. Comte (1875: 155-160), kentleşme ile birlikte yaratılan toplumu geleneksel ilişki biçimlerinin yıkıldığı bir ortam olarak görür. Comte'a göre birlikte yaşamın düzeni yeniden sağlanmalıydı ve bu aile kurumu üzerinden gerçekleşmeliydi. İbn Haldun'a göre ise kentteki aile mecazi anlamda bir ailedir. İbn Haldun için kent, soya bağlı daha geniş bir birlikteliği temsil eden yapıdır. Durkheim'ın kavramsallaştırdığı 'organik dayanışma' sonucu bireyin ve ailelerin güvenlik gibi birtakım iş bölümlerini kent yönetimine devretmesi kenetlenme ihtiyacını kaldırır ve akrabalık ilişkilerinin yapay bir nitelik kazanmasına neden olur (2016: 342-345). Farabi ise en üstün iyilik ve en büyük mükemmelliğe kentte ulaşılabileceğini belirtir. Ancak bu, insanların birbirine yardım etme niyetine sahip olduğunda gerçekleşebilir. Yine Farabi'nin belirttiği gibi insanlar kötü amaçlara ulaşmak için de bir birlikteliğe ve yardımlaşmaya gidebilir (2020: 98). Bu da beraberinde sosyal bir çöküş getirebilir. Bireylerin homojen bir ahlaki inanç ve fikir birliğine sahip olması, kurallara uymayanların ağır bir şekilde cezalandırılması ve ortaklaşa bir otoritenin bulunduğu

bir yerde kötü amaçlara çok fazla imkân verilmez. Bu mekanik dayanışmacı bir toplum yapısıdır. Yukarıda da değinildiği gibi organik dayanışmacı toplum, heterojen yapıdaki insan topluluğunun kötü amaçlarına imkân vermemesi için birtakım normlar ve kurallar ortaya koyar. Bu toplum yapısında, farklılık ve uzmanlaşma ön plandadır. Sağlıklı bir yapı oluşturulabilmesi için kolektif bilinç ve uzlaşmacı bir kültür gereklidir (Durkheim 1960).

Buraya kadar paylaşılan görüşleri Tönnies (1956), cemaat ve cemiyet¹ (veya topluluk ve toplum) ayrımı üzerinden kır ve kent hayatının sahip olduğu sosyal yapıya dair sistemik bir analiz ortaya koyar. Durkheim'ın ortaya koyduğu ayrım üzerinden devam etmek gerekirse, Tönnies de her iki toplum arasındaki homojen ve heterojen yapıya vurgu yapar. Cemaat homojen bir yapılanma iken, cemiyet heterojen bir yapıya sahiptir. Cemaat içerisinde ilişkiler daha samimidir ve soya bağlı ilişkileri güçlüdür. Hatta soya bağlı ilişkiler o denli güçlüdür ki kişiler bağlı bulunduğu soy üzerinden statü kazanır. Bu bağımlılık, grup şeklinde hareket etmeyi ve birtakım normlara ve geleneklere uymayı gerektirir. Her birey bu geleneğin bir parçası ve temsilcisidir. Cemiyette ise heterojen bir yapı hakimdir. Kişiler bağlı oldukları soya göre değil, uzmanlıklarına göre statü kazanır. Cemiyet hayatında insan ilişkileri daha resmidir ve birey ön plana çıkar. Gelenek görenekten ziyade bireylerin aldığı kararlar insan ilişkilerinde belirleyicidir. Cemiyet yapısında ticaretin egemen olması, bireylerin mantık çerçevesinde hareket etmesine ve geçici ilişkiler kurmasına neden olur. Cemaatlarda ise belirleyici olan gelenektir. Geleneği sürdürmek adına her birey her işi yapabilir ve kurulan ilişkilerde duygulara önem verilir.

Kır-kent ayrımına ilişkin bir analiz ortaya koyan diğer isimler Karl Marx ve Friedrich Engels'dir. Marx ve Engels, kır-kent ayrımını politik-ekonomi bağlamında değerlendirir. Marx ve Engels (2013: 56), kır ve kent ayrımının bedensel ve zihinsel emek ayrımını başlattığını belirtir. Aynı zamanda barbarlıktan uygarlığa, kabilelerden devlete ve yerellikten ulusala da bir geçiş mevcuttur. Kenti kırdan ayıran bu özellikler kenti “nüfusun, üretim araçlarının, sermayenin, zevklerin ve ihtiyaçların bir merkezde toplandığı” mekân kılmıştır. Kır ise izole ve dağınık bir yapıya sahiptir. Kır ve kent arasındaki bir başka karşıtlık ise özel mülkiyet çerçevesinde bulunmaktadır. Sermayenin, toprak mülkiyetinden ayrı ve bağımsız gelişmeye başlaması iş bölümünü ve buna bağlı olarak toplumun sınıfsal bölümünü yeniden şekillendirmiştir. Kentte, bireyin tek sermayesi mesleğini idame ettirecek araç-gereçler dışında kişisel emeği idi. Toplumdaki rolünü belirleyen husus yalnızca kişisel emeği olan bireyler, aralarındaki rekabet ve kırın kente karşı olan düşmanlığı nedeniyle örgütlü bir askeri güce, ticaretlerini kolaylaştıracak ortak bir binaya ve emek türünde mülkiyet ortaklığına ihtiyaç hissetmiştir. Bu ortaklık ise nihayetinde loncaları meydana getirmiştir. Kentte loncalara dahil olabilmek, kırdaki efendiler tarafından eziyet görerek kente göç etmiş ve bir zanaat sahibi olmayanlar için oldukça güçtür. Bu yüzden kırdan göç eden

¹ Özgün adı. Gemeinschaft und Gesellschaft

vasıfsız bireyler bir meslek sahibi olabilmek için lonca ustalarının boyunduruk altına girmiş ve ustalarının çıkarları doğrultusunda kullanılmışlardır (Marx, Engels 2013: 57).

Zamanla üretim ve ticaretin birbirinden ayrılmayışıyla tüccar sınıfı doğmuş, kendi içerisinde ve kent içinde güçlenmesiyle kıra karşı üstünlük sağlamaya başlamıştır. Bu ayrım kentlerin diğer kentlerle etkileşim kurmasına ve güçlenen sanayi faaliyetleri ile birlikte kentler arasında da bir iş bölümü yaratmıştır. Hem kendi toplumsal hiyerarşisi içerisinde hem de diğer kentler arasında güçlenen kentler, sanayi faaliyetlerinin hızla gelişmesi ve modern devletin doğuşuyla birlikte kapitalizmin başat mekânı haline gelmişlerdir (Marx, Engels 2013: 62-64).

Kentler, kapitalizmin erken dönemlerin acımasızca bir sömürü mekânı haline gelmiş olmasına rağmen kıra karşı üstünlüğünü olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Kırdan örgütlenme imkânı bulamayarak zorunlu bir sömürü halinden kaçıp, kentlerde örgütlenme imkânı olan gönüllü bir sömürü altına girmek Marx ve Engels (1952: 47) tarafından kır halkının ‘ahmaklıktan kurtulması’ olarak açıklanmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi kır, izole ve dağınık bir yapıya sahiptir. Bu yüzden sömürülen kesim örgütlenme imkânı bulamamaktadır. Kent, sömürülen işçi sınıfına hiç değilse bir sınıf bilinci kazandırmaktadır (Şengül 2001: 12). Kır-kent ayrımına ilişkin benzer değerlendirme de Max Weber’e aittir. Louise Wirth (1938: 8), “kentleşmeye dair sistematik bir teoriye en yakın yaklaşım” olarak nitelendirdiği Max Weber’in Şehir² adlı çalışmasında kenti analiz ederken feodalizmden kapitalizme geçişin bir ideal tipi olarak görmektedir (Weber 2010).

Kazandırdığı bu bilincin yanı sıra edebi eserlere konu olabilecek derecede götürüleri de olmuştur.³ Bu götürüler, Engels’in eserlerinde detaylı bir şekilde betimlenmektedir. Kent hayatının insanları güneş görmeyen evlerde, yeterli kanalizasyon sistemlerinin olmadığı mahallelerde, bulaşıcı ve mesleki hastalıkların son raddeye geldiği bir mekânda yaşam mücadelesine ittiği belirtilmektedir. İşçi sınıfının yaşadığı bu mekanların organizasyonu bilinçli bir şekilde organize edilerek üst sınıfın işçi sınıfını sömürdüğü yapılan tespitler arasındadır (Engels 1971).

Kır ile kente bakış açısı düşünürlerin yetiştiği ortam ve sahip oldukları formasyona göre farklılık gösterebilmektedir. Kimi düşünürler yaptığı analizlerde kenti olumlarken kimi düşünürler ise kente karşı olumsuz bir anlam yüklemektedir. Bu karşıtlık, hiç kuşkusuz ki günümüz kent teorilerinin doğmasına zemin hazırlamıştır. Ancak bu durum kır-kent ayrımına getirilen eleştirilerden biridir. Her ne kadar farklı coğrafyadan düşünürlerle kır-kent ayrımına ilişkin görüşler yukarıda paylaşılsa da bu ayrımı evrenselleştirmek mümkün değildir. Batı’daki kentler iç dinamiklerine göre dönemin formlarını kazansa

² Özgün adı. The City

³ Bkz. Dickens, C. (1859). A Tale of Two Cities. London: Chapman & Hall. Handan Ünlü Haktanır (2018) Türkçe çevirisinden (s.11): “Zamanların en iyisiydi, zamanların en kötüsüydü... Akıl çağıydı, akılsızlık çağıydı... İnanç devriydi, kuşku devriydi... Mevsimlerden aydınlıktı, mevsimlerden karanlıktı... Umudun baharını, çaresizliğin kışını yaşıyorduk... Elimizde hem her şeyimiz vardı hem de hiçbir şeyimiz yoktu...”

da bu tüm dünya kentleri için geçerli değildir. Örneğin, sömürgeciliğin gölgesinde şekillenen, Afrika kıtasındaki kentler, üzerindeki emperyal gücün siyasi ve kültürel değerlerini barındırarak, dışarıdan bir etkiyle oluşmuştur (King 1976). Bir diğer eleştiri demografik, coğrafi, kültürel ve tarihsel farklılıklara rağmen tüm yaşam alanlarının yalnızca kır ve kent olmak üzere iki kategoride değerlendirilmesidir. Yerellik ilkesi bu değerlendirmelerde göz ardı edilmiştir (Thorns 2002: 25). Üçüncü husus ise kentlerin kırdan farklılaşması üzerine yapılan analizlerle ilgilidir. Kent ile kır arasındaki ortaya konulan farklılıklar ikna edicidir ancak bu farklılığı doğuran sebeplerin -kırdaki yöneticilerin halk üzerinde zulmü, güç dengesizliği ve aşırı boyuttaki eşitsizlikler- araştırmalara yeterince konu olmaması kır-kent ayrımına getirilen eleştirilerden biridir⁴ (Dempsey 1990).

Bu noktaya kadar ortaya konulan yaklaşımlar kenti örneklem olarak ele almış, sosyolojik tezler kent mekânı üzerinden açıklanmıştır. 21. yüzyılın ilk on yıllarında kenti merkezine alan, inceleyen ve açıklamaya çalışan teoriler literatürde yer bulmaya başlamış ve bu süreç birikimli bir şekilde ilerlemiştir. Bu teorik gelişimin ilk örneği Chicago Okulu ile anılan Kentsel Ekoloji Kuramı'dır. Ayrıca Soja, *üçüncü kentsel devrimin* yeniden üretiminin Şikago'da meydana geldiğini belirtir (Soja 2022: 85). Söz konusu ekolün ve devrimin Şikago'da gelişmesi bir tesadüf değildir. 1830 yılında 100 civarında olan Şikago nüfusu, 1930'da 3.373.753'e yükselmiştir (Bal 2008:184). Bu büyümeye neden olan husus, Şikago'nun Orta Batı Amerika'ya açılan ticaret, finans, üretim ve taşımacılık merkezi niteliğindeki jeopolitik konumudur (Thorns 2002). Hem doğu-batı hem de kuzey-güneydeki demiryollarının ve su yollarının kesiştiği noktada bulunması sebebiyle gelişmiş ulaşım ağına ve bu gelişmenin yanı sıra mobilya, hayvancılık ve tarıma uygun coğrafyaya sahip olması Şikago'nun eşi benzeri görülmemiş bir hızla büyümesine neden olmuştur (Cronon 1991: 371-385; Serter 2013: 68).

Comte, Spencer, Thomas, Darwin ve Durkheim gibi düşünürlerin düşünsel temelini oluşturduğu ekolojik kent kuramı 1920'lerden 1940'lara kadar Chicago Üniversitesi ile bağlantılı olan Robert E. Park, Ernest Burgess ve Louis Wirth isimlerinin öncülüğünde kent çalışmalarında önemli bir yer edinmiştir (Serter 2013). Kente ekolojik bir perspektiften yaklaşan okulun temsilcileri, kentlilerin hareketlerini tanımlarken, bitki ve hayvan sosyolojisinin temel tezlerinden yararlanarak kenti bir anlamda uzun vadede bir ekosistem ya da organizma olarak görmüşlerdir. Bu görüşe göre barındırdığı sistem içerisinde kent toplumu, ekolojide ortaya çıkan rekabet *-competition-*, istila *-invasion-*, yerine geçme *-succession-* süreçleriyle dengeye ulaşacağını belirtmektedir (McKenzie, 1925: 63-79; Serter 2013: 70). Louis Wirth de 1938 yılında yayınlanan Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme⁵ adlı

⁴ Bu eleştiriye anlamak adına yönetmenliğini Atıf Yılmaz'ın yaptığı, Kemal Sunal, İhsan Yüce, Şener Şen gibi Türk sinemasının önemli isimlerinin kadrosunda yer aldığı 1978 yapımı 'Kibar Feyzo' filmi somut örnekler sunmaktadır.

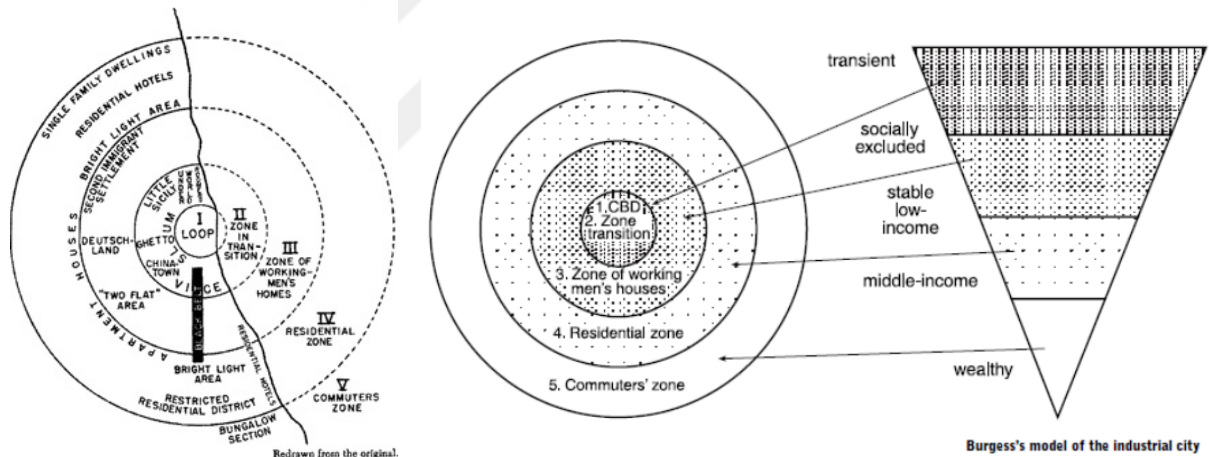
⁵ Özgün adı. Urbanism as a Way of Life

makalesinde sosyolojik bir pespektiften kentli bireylerin yaşam biçimlerine odaklanmaktadır (ayrıntılı bilgi için bkz. Wirth 1938).

Bu çalışmanın bağlamı gereği en önemli yaklaşım Chicago Okulu'nun diğer bir temsilcisi olan Ernest Burgess'e aittir. Burgess, Şikago kentini örnek alarak sanayi kentlerindeki gelişim sürecinin esaslarını belirlemiştir. Ona göre kent, aynı merkezden çevreye doğru yayılan daireler şeklinde genişlemektedir (Burgess 1925: 50-51). Dairelerin merkezinde iş merkezleri yer almaktadır. İş Dünyası Bölges -*central business district CBD*- olarak tanımlanan bu alanda oteller, bankalar ve büyük mağazalar bulunmaktadır. Bu bölgeyi besleyen çalışanlar ve tedarik firmaları ikinci bölgeyi oluşturmaktadır. Üçüncü ve dördüncü daireler ise orta gelir grubunun bulunduğu alanı temsil etmektedir. En dıştaki dairede ise üst gelir gruplarının yaşam alanları bulunmaktadır (

Şekil 4). Burgess'in ortaya koyduğu bu model, sanayi devrimi sonrası kentlerin nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Şekil 4. Burgess ve McKenzie'ye Ait Boğaz Gözü Modeli (Burgess 1925: 55) ve Çemberlerin Anlamı Chicago Okulu, kentteki sosyal ilişkilerin, hayvani eylemler olan insanın temel ihtiyaçlarının ötesinde

olduğunu ve bunu ekoloji bilimine indirgenemeyeceği sebebiyle ağır bir şekilde eleştirilmiştir (Lefebvre 2013:79). Bu eleştiriler, modern kent kuramlarının doğuşunda etkili olan eleştirel kent kuramları ile birlikte olmuştur. Eleştirel kent kuramları ya da yeni Marksist kentsel politikalar, 1970'li yıllardan sonra Şikago Okulu temsilcilerinden ayrı olarak kentsel ekoloji modelini tamamlama fırsatı ile doğmuştur (Orum, Chen 2003: 28). Eleştirel kent kuramları ile birlikte kent, mekândan bağımsız bir oluşum olarak incelenmeye başlamıştır (Keleş 2020: 149). Bu süreçte küreselleşmenin de büyük payı olması, bu çalışmada değinilmesini değerli kılmaktadır (Sassen 2001).

Henri Lefebvre'ye göre kent, kapitalist gelişimin öznesidir (Gottdiener 2001: 254) Lefebvre, Kentin Hakkını Vermek⁶ adlı çalışmasında “kent merkezleri, turistler ve alt yörelerden gelenler için yüksek

⁶ Özgün adı. Right to the City

kalitede bir ‘tüketim ürünü’ haline gelmektedir. Kent merkezi, oynadığı ikili rolden dolayı bir ‘tüketim yeri’ olarak ve ‘tüketilen bir yer’ olarak varlığını korumaktadır” cümlelerine yer vermektedir. Lefebvre sermayedarların yatırım yapıp kâr sağladığı mekânı soyut mekân, gündelik yaşam için kullanılan mekânı ise somut mekân olarak tanımlar. Kapitalizm için öncelikli olan mekânın günlük yaşam pratiklerimizi gerçekleştirdiğimiz ve ihtiyaçlarımızı karşıladığımız kullanım değeri değil, kâr sağladığımız değişim değeridir. Nitekim kapitalist sistemde mekânın değerliliği sağladığı rant ölçüsündedir.

Castells, kentsel mekânı emek gücünün yeniden üretildiği mekanlar olarak görür ve belirleyici faktörün tüketim olduğunu belirtir (Castells 1977). Eğitim, sağlık, konut gibi kolektif tüketim ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılandığı ancak bunu yaparken sermaye sahiplerinin çıkarlarını gözettiğini ve bunun sonucunda kentte yeni ve çelişkili krizler doğduğunu iddaa eder (Castells 1977: 461).

David Harvey, kenti sermaye sahiplerinin yaptığı yatırımlarla kârlarını ve etkilerini arttırabileceği bir mekân olarak görmektedir. Yapılı çevrenin mekânsal tezahürü olan kentte inşaat sektörüne yapılan yatırımlar kapitalizmin yeniden üretimini sağlayarak canlı tutulmasına vesile olur. Yeniden inşa etmek için var olanı yıkma anlayışına dayanan ‘yaratıcı yıkım’ kentte biriken artı ürüne hâkim olan bir grubun inisiyatifindedir. Harvey’e göre kent sisteminin örgütlenişi ile sermayenin örgütlenişi arasında doğrudan ilişki kurulmaktadır (Harvey 1973; Harvey 2013: 45).

Eleştirel kent kuramları, kentin ekonomik etkisi sınırları içerisinde kalmasıyla yetinmeyip küresel ölçekte bir genişleme göstermesini açıklamada öncül bir niteliğe sahip olması nedeniyle önemli bir yere sahiptir. Wallerstein (1974), modern dünya sistemi tezini açıklarken ulusların artık ekonomik olarak bölgesini ve küreseli etkisi altına alması, 20. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla kentler üzerinden açıklanmaya başlamıştır. Nasıl Marksist kuramları kent teorilerinin doğuşuna uygun bir zemin hazırlamış ise post-marksist ya da yeni marksist kuramlar da küresel kent teorilerinin doğuşuna uygun bir zemin hazırlamıştır.

Bu noktada tekrar bir kent tanımı yapmak gerekirse, Cansever’in (2016: 17) oldukça kapsamlı “toplumsal bakımdan çeşitlilik arz eden insanların kişisel ve/veya ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir arada yaşadığı, büyük ve yoğun nüfuslu, ekonomisi ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık dışı faaliyetlere dayanan, ekonomik işbölümünün ve uzmanlaşmanın gelişmiş olduğu, toplumsal açıdan çoklu tabakalaşmanın ve katmanlaşmanın görüldüğü, sosyo-ekonomik hayatın bir çok mesleğe ve farklı toplumsal gruplara göre organize edildiği, fiziksel mekanda insan müdahalesinin baskın olduğu, halkın özgün tavır ve davranışlar sergilediği, belirli bir coğrafi alanın ekonomik, sosyal ve kültürel merkezi olan, kendine özgü bir yönetim sistemi bulunan daimi yerleşim birimi” tanımına yer verilebilir.

1. 3. Dünya Kenti ve Küresel Kent Yaklaşımı

Türkçe literatür incelendiğinde 20. yüzyıl kent kuramları genellikle neo-marksist kuramlara yer verilerek sonlandırılmaktadır. Ancak kent kuramlarına dair uluslararası literatür incelendiğinde mekânın politik ekonomisi yerel ve küresel boyutta olmak üzere iki önemli teori literatürde yer almaktadır. Ekonomik temelli yaklaşım, bu bölümde inceleneceği üzere, küresel kent teorisidir. Diğeri ise bir sonraki bölümlerde ele alınacak postmodern kent kuramlarıdır.

Neo-marksist görüşün önemli temsilcileri olan Manuel Castells, David Harvey ve Henry Lefebvre'nin kentlerin oluşum süreçlerini farklı insan pratikleri ve sosyal gelişmeler altında yeniden şekillenen kapitalist üretim ilişkileri üzerine olan yorumları Friedmann'ın tabiriyle "kent çalışmaları alanında bir devrim niteliğindeki, heyecan verici ve verimli bir araştırma alanı" olarak literatürde yerini almıştır. Friedmann, bu ifadelere Dünya Kenti Hipotezi⁷ başlıklı makalesinde yer vermektedir. Yine aynı çalışmasında Friedmann, 21. yüzyılın son on yıllarında kentlerle ilgili araştırmaların doğrudan dünya ekonomisine bağlandığını, bu yeni yaklaşımın kentsel değişim süreçlerine dair içgörülerini keskinleştirdiğini ve aynı zamanda, ulusal sınırlardan ziyade ekonomi üzerine ihtiyaç duyulan bir mekânsal perspektiften bahsetmektedir (Friedmann 1986: 69). Friedmann'ın bu perspektifi -her ne kadar dünya kenti kavramsallaştırmasında bulunsada- küresel kent teorisi olarak literatürde önemli bir yer edinmiştir. Friedmann'ın dünya kenti hipotezi ile Sassen ile özdeşleşen küresel kent hipotezi arasında kavramsal olsa da içerik bakımından özünde bir fark bulunmamaktadır. Ancak daha geniş perspektiften ele alındığında dünya kenti ile küresel kent yaklaşımlarının aynı olmadığı gözlemlenmektedir. Bu noktada kavramlardan çok yaklaşımların hipotezlerine odaklanmak gerekmektedir.

Dünya kenti kavramı bir hipotez olarak ele alınmasada 1900'lü yılların ilk on yıllarında kavram olarak literatürde yer bulmaya başlamıştır. Dünya kenti kavramı yazarların kullandığı bağlam çerçevesinde kentlere dair birtakım nitelilerde bulunmaktadır. Yerel yönetimler üzerine çalışmalar yapan Franklin Wilcox, 1913 yılında bu kavramı kullanırken kenti kurucu nüfusu niteliği üzerinden betimlemektedir. Her Amerikan kentinin bir dünya kenti olduğunu belirten Wilcox (1913: 9), Philadelphia'yı bir Amerikan kenti olarak tanımlar. Çünkü Philadelphia, tarihini, kültürünü ve zenginliğini Amerika topraklarında geliştirmiştir bir kenttir (Wilcox 1913: 307). New York'u Batı yarımkürenin girişi olan ancak mali problemlerle boğuşan bir dünya kenti olarak değerlendirirken (1913: 14) Şikago'nun ise antik bir tarihi bulunmadığını belirtir (1913: 182). Özetle, Wilcox'un dünya kenti kavramını kenti kuran ve geliştiren nüfusun farklılığı ile ilişkilendirmektedir.

⁷ Özgün adı. The World City Hypothesis

Bilimsel literatürde dünya kendi kavramını ilk kullanan kişilerden bir diğeri de İskoç asıllı kent plancısı Patrick Geddes'dir. Geddes, 1915 yılında kaleme aldığı eserinde dünya kentini, nüfusunun büyüklüğü yanı sıra kentsel bağlantılarını iletişim ve ulaşım araçlarıyla arttıran ve genişleten, küçük yerleşim yerlerine kendine bağlayan büyük ölçekli metropoller olarak tanımlamaktadır (1915: 47-49). Bu ölçekteki örnek verdiği kentler, Amerika Birleşik Devletleri'nin doğusundaki ve Batı ve Orta Avrupa'daki kentleri temsil etmektedir. Geddes, dünya kentlerini rekabetçi uluslararası ekonominin bir tezahürü ve bu rekabetin hüküm sürdüğü bölgelerin dinamosu olarak tasvir etmiştir (Pain 2017: 1). Daha kısa bir ifade ile Geddes, dünya kenti kavramını kentlerin ölçekleri ve çevresi ile kurduğu bağlantıları ile ilişkilendirmektedir. Roderick McKenzie (1927) de dünya kentlerini egemenlik ve itaat ilişkileriyle karakterize ederek yeni bir küresel kentsel organizasyon biçimi içinde dünyanın "ağırlık merkezleri" olarak tanımlamaktadır.

Tablo 1. 20. Yüzyılda Literatürde Küresel Kent Teorisine Katkıda Bulunan Bilim İnsanları ve Görüşleri

<i>Dönem</i>	<i>Öncü İsimler</i>	<i>Yıl</i>
<i>Edebi Ele Alınışı</i>	Johann Wolfgang of Goethe	:
	D. Franklin Wilcox	1916
	Patrick Geddes	:
	Roderick McKenzie	:
	Paul Cohen-Portheim	1966
<i>Birinci Dalga: Teorik İncelenmesi</i>	Peter Hall	:
	Theodore H. Von Laue	:
	Stephen Hymer	:
	Cohen, R. B.	:
	Friedmann, John, Wolff	:
	David Heenan	:
	Feagin, Smith	:
	Thrift, N.	:
	Soja, E. W.	:
	King, A. D.	:
<i>İkinci Dalga: Nicel İncelenmesi</i>	Saskia Sassen	:
	Hamnett, C.	:
	Taylor, P. J. vd.	:
<i>Üçüncü Dalga: Yeni Yaklaşımlar</i>	Allen Scott	2006
	Michele Acuto	2007
	Christian Lefevre	:
	Jennifer Robinson	:

Kaynak: Clark'ın (2016: 96) oluşturmuş olduğu Küresel Kent Teorisi'nin Üç Dalgası adlı tablodan esinlenerek ve faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Peter Hall ise (1966: 7) ağırlık merkezini iş dünyası perspektifinden ele almıştır. Hall'a göre dünyada bazı kentler vardır ve dünyanın en önemli işlerinin orantısız bir -şekilde yüksek- oranı bu kentlerde yürütülür. Bu kentler dünya kentleridir ve tanımın yapıldığı dönemde literatürden farklı olarak birtakım özellikler sıralamıştır. Dünya kenti kavramını literatürde etkin bir yer edinmesini sağlayan Peter Hall'a göre dünya kentlerinin nitelikleri şu şekildedir (Hall 1966: 7-8):

1. Devlet kurumlarını, uluslararası yetki makamlarını, önemli meslek örgütlerini, sendikaları, işveren federasyonlarını ve büyük şirketlerin merkezlerini barındıran büyük siyasi merkezler olması,
2. Büyük limanlar, karayolu ve demiryolu ağlarının odak noktası ve önemli uluslararası havalimanları aracılığıyla ithalat ve ihracatı barındıran ticaret merkezleri olması,
3. Merkez bankalarını, ticari banka merkezlerini, büyük sigorta ofislerini ve uzman finansal hizmetleri kapsayan önde gelen bankacılık ve finans merkezi olması,
4. Büyük hastaneleri, ulusal mahkemelerin yakınındaki hukuk profesyonelleri, önde gelen üniversiteleri, bilim ve sanat için uzman araştırma merkezlerini, ulusal kütüphaneleri ve müzeleri, kitap, gazete ve dergi yayıncılarını ve radyo ve TV ağlarının merkezlerini kapsayan profesyonel hizmet merkezi olması,
5. Pahalı ürün ve hizmetleri, büyük alışveriş merkezlerini ve mağazaları kapsayan lüks tüketim merkezleri olması,
6. Opera evleri, tiyatrolar, konser salonları, restoranlar, sinemalar ve gece kulüplerini içeren eğlence merkezleri olmasıdır.

Hall’a göre dünya kentlerini diğer kentlerden ayıran husus, yukarıda sıralanan geniş bir hizmet ve imkân yelpazesine sahip olmasıdır (Hamnett 1995: 106). Hall, dünya kentlerini nüfus büyüklüğü ve sahip olduğu ulusal güçten farklı bir standartta değerlendirir. Bu yönü ile Hall’un literatüre katkısı önemlidir.

Dünya kent yaklaşımından küresel kent yaklaşımına geçişte başvurulabilecek en uygun isim John Friedmann’dır. Çünkü Friedmann dünya kenti kavramını kullanırken sunduğu hipotezler küresel kent hipotezleri ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Friedmann, Hall’ta atıfta bulunmaz. Friedmann’ın, dünya kenti hipotezi adını vererek geliştirmeye çalıştığı politik yaklaşım, 1980’li yıllarla birlikte başlayan yeni bir dönemde doğrudan dünya ekonomisine bağlanan kentleri küresel ekonomik güçlerle ilişkilendirme denemesidir. Kentleri, tarihsel derinlikleri, ulusal politikaları ve kültürel etkilerinin yanı sıra küresel ekonomiyle bütünleşme şekillerine göre de açıklamayı hedefleyen bu yaklaşım “yeni uluslararası iş bölümünün mekânsal organizasyonu” hakkındadır. Friedmann, küresel piyasa ilişkileri ile oluşan bu iş bölümünü anlamının dünya ekonomisinde yer bulan küresel kentlerdeki gelişmeleri ve siyasi çatışmaları açıklayabileceğini öne sürmektedir (Friedmann 1986: 69). Bu görüşü birbirleri ile ilişkili yedi tezi yeniden yorumlayarak açıklamaktadır (Friedmann 1986: 70-77):

1. Bir kentin dünya ekonomisiyle bütünleşme biçimi, derecesi ve yeni mekânsal iş bölümünde kente yüklenen işlevler, kentte meydana gelen herhangi bir yapısal değişiklik için belirleyici olacaktır.
2. Dünyanın önemli kentleri, küresel sermaye tarafından üretimin ve pazarların mekânsal organizasyonunda ve birbirine eklenmesinde ‘ana bağlantı noktaları’ olarak kullanılır. Ortaya çıkan bağlantılar, dünya kentlerini karmaşık bir mekânsal hiyerarşi içinde düzenlemeyi mümkün kılar.
3. Dünya kentlerine yüklenen küresel kontrol işlevleri, bu kentlerdeki üretim sektörünün yanı sıra istihdam yapısına ve dinamiklerine doğrudan yansır.

4. Dünya kentleri, uluslararası sermayenin biriktiği ve yoğunlaştığı başlıca mekanlardır.
5. Dünya kentleri, çok sayıda yerli ve yabancı göçmen için varış noktalarıdır.
6. Dünya kentlerinin yapısı, aralarında mekânsal ve sınıfsal kutuplaşmanın da bulunduğu endüstriyel kapitalizmin temel çelişkilerini barındırmaktadır.
7. Dünya kentleri büyürken devletin mali kapasitesini aşabilen derecede sosyal maliyetler oluşturabilir.

Friedmann'a göre kentlerin küresel kent niteliği kazanma serüveni kapitalizm ile birlikte başlar. Friedmann, bu yaklaşımında dünya kentlerinin karakteristik özelliklerine dair sistematik bir açıklama sunmaktadır. Özetle Friedmann'ın dünya kenti yaklaşımı kentlerin küresel ölçekte edindiği rollerin iç dinamiklerini nasıl şekillendirdiği üzerinedir. Yukarıdaki maddeleri açıklarken Wallerstein'in (1974) modern dünya sistemi hipotezinde kullandığı tasnifi kentlere uyarlanmış şeklinde sunmaktadır. Friedmann'a göre bir kentin dünya kenti niteliğini kazanması için ekonomisinin dünya ekonomisi ile bütünleşmiş olması, uluslararası sermayenin yoğunlaşmış olması ve göçmenler ile yatırımcılar için hedef nokta olması gibi kriterlere ihtiyacı vardır. Friedmann aynı zamanda bu kriterlerin yanı sıra bu kentler kimi zaman devletin ekonomik gücünü aşan sosyal maliyetlere de yol açabileceğini belirtir (Friedmann 1986).

Tıpkı dünya kenti hipotezi gibi küresel kent teorisine yakın yaklaşımlardan biri de mega kent yaklaşımıdır. Manuel Castells tarafından kullanılan bu kavram, "dünya ölçeğinde üst düzey yönetimi yönlendirme ve üretim işlevlerinin, medyanın kontrolünün, gerçek iktidar siyasetinin ve iletişim yönetiminin yoğunlaştığı, akışlar mekanının düğüm noktaları olan büyük nüfuslu yerler" olarak tanımlanmaktadır (Castells 2005: 538-540) Castells'e göre (1996: 339) küresel ekonomik dönüşüm, ekonomik ve siyasi desantralizasyon, gelenek ekonomi politikalarının başarısızlığı, kentler arası rekabetin artması ve küresel akışın kentlerde yoğunlaşması mega kentlerin ortaya çıkmasında etkili olan faktörlerdir. Castells'e göre mega kentler, toprağa bağlı bir mekânın ötesinde küresel akışlara bağlı bir mekânsal kurguya sahiptir. Mega kentler sahip olduğu bu akış ile gelişmiş hizmet üreten ve tüketen yerel toplumların küresel ölçekte etkileşim kurabilmesine imkân veren merkezler niteliğindedir. Londra, Paris, New York, Tokyo ve Şangay bu kentlere örnektir (Castells 2010: 417).

Küresel kent hipotezi arkasında yatan 'yeni uluslararası iş bölüşümü'nü açıklama çabaları dönemin - özellikle 1980 sonrası- küresel kentleri anlama ve açıklama bakımından önemli bir yere sahiptir. Cohen (1981: 287-295), kentlerin küresel sistemdeki gelişiminin II. Dünya Savaşı sonrası dünya ekonomisindeki değişimle alakalı olduğunu belirtir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonominin büyümesinde iki önemli kırılma noktası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 1970'li yıllarda petrol ihraç eden ülkelerin zenginleşmesi, ikincisi ve daha önemlisi ise mal ve hizmet üretimi için çok uluslu şirketlerin mal ve hizmet üretimi için uluslararası bir sistemin hazırlanmasıdır. Bu yeni düzendeki kilit unsur, yeni sanayileşmiş ulusların üretim faaliyetlerinin merkezi haline gelmeye başlamasıdır. 1980'li yıllara kadar, uluslararası iş bölümü, farklı ülkelerde mal üreten firmalar arasındaki ticaret farklılıklarını

yansıtıyordu. Büyük ölçüde iş bölümü, gelişmiş ülkelerde sanayi şirketleri tarafından kullanılmak üzere hammadde girdilerinin sağlanması üzerine kurulmuştur. Ancak yeni uluslararası iş bölüşümü ile birlikte dünyanın farklı yerlerinde mal üreten küresel şirketlerin yan kuruluşları veya ortak girişimleri arasında daha sık meydana gelen ticaret ile üretimin uluslararası yayılımı başlamıştır. Buna bağlı olarak da büyük çok uluslu bankaların ihtiyaçlarına bağlı bir uluslararası finansal piyasalar sistemi oluşmuştur. Cohen, yeni uluslararası iş bölüşümünü, “daha fazla sayıda insanın, büyük uluslararası mal üreticileri ve bu üreticilere hizmet veren uluslararası firmalar tarafından yürütülen faaliyetlere entegre edildiği dünya ölçeğinde bir üretim sistemi” olarak tanımlamaktadır. Yeni uluslararası iş bölüşümü, “yüksek düzeyde bütünleşmiş uluslararası şirketlerin himayesi altında yürütülen bireysel üreticilerin farklı emek biçimlerini bütünleştiren karmaşık bir hiyerarşik sistem olarak karakterize edilebilir”. Aynı zamanda, yeni uluslararası iş bölüşümü, yarı mamul ürünler üretme ve dünyanın çeşitli yerlerinde farklı türde hizmetler sunma ve bunları bir dünya pazarına mal ve hizmet sağlamanın genel bir sistemine bağlama yeteneğidir.

Yeni uluslararası iş bölüşümünün önemi, mevcut üretim yapılarına devam ederken bir takım çok uluslu şirket bu hizmetleri kurumsallaştırarak küresel bir pazarda sunmaya başlamasına dayanmaktadır. Burada da bankacılık, muhasebe ve hukuk firmaları etkili olmaya başlamıştır. Bu etkiyle birlikte sistem buna göre şekillenmiş, bu şirketler daha esnek ve etkin davranabilmek için küresel olarak bir yapılanma haline girmişlerdir. Bu yapılanmaların en önemli mekanları ise küresel kentler olmuştur. 1980’li yıllardaki gerçekleştirilen ampirik çalışmalar da yeni uluslararası iş bölüşümünün kentler üzerindeki ve kentler arasındaki hiyerarşinin önemli göstergeleri olmuştur (Cohen 1981; Friedmann, Wolf 1982; Glickman 1987; Feagin, Smith 1987; Thrift 1989).

1980’li yıllarda oluşan bu zengin literatür 1991 yılında Saskia Sassen ile birlikte teorik bağlamda geniş yankı uyandıran bir kabul görmüştür. Sassen, Hall ve Friedmann gibi bazı kentlerin farklılıklarının üzerine özgün bir yan daha ekler ve bu kentleri küresel kentler olarak nitelendirir. Bu kentler dünya kentlerinden farklı bir süreç yaşadığına işaret eder. Dünya kentlerini belirli bir zamana sığmayan koordinasyon merkezleri olarak görürken, küresel kentleri belirli bir sosyo-mekansal tarihsel gelişime sahip kontrol merkezleri olarak görür (Sassen 1991).

Hall, Friedman ve Sassen arasında kurduğu ilişki dikkat çekicidir. Friedmann, Hall’un dünya kenti hipotezine atıfta bulunmazken Sassen bulunur. Sassen’e göre küresel kentlerin nitelikleri, uluslararası ticaret ve bankacılık merkezleri olarak uzun tarihlerinin ötesinde, şu şekildedir (1991: 3-4):

1. Dünya ekonomisinin örgütlenmesinde oldukça yoğun komuta noktaları olması,
2. İmalat sanayinin yerini alan, finans ve gelişmiş hizmet firmalarının kilit mekanları olması,
3. Önde gelen gelişmiş finans ve hizmet firmaları için inovasyon ve üretim mekânı olması,
4. Ürün ve yenilikler için önde gelen pazarlar olması.

Sassen, bu niteliklerin hem uluslararası ekonomik faaliyetleri hem de kentsel formların üzerinde etkili olduğunu belirtir. Kentler, geniş kaynaklar üzerindeki kontrolünü yoğunlaştırırken, finans ve uzmanlaşmış hizmet sektörleri kentlerin sosyal ve ekonomik düzenini yeniden yapılandırmıştır. Küresel kent olarak nitelendirdiği bu yeni tip kentlerin önde gelen örneklerinin New York, Londra, Tokyo, Frankfurt ve Paris olduğunu belirtir (Sassen 1991: 4). Sassen’in burada yaptığı vurgu önemlidir. Kentler, tarih boyunca birçok önemli uluslararası gelişmenin merkezinde olmuştur ancak uluslararası gelişmelerden etkilenmenin dışında küresel faaliyetlerle yeniden şekillenmeye başlaması önemli bir noktadır. Sassen devamında şu soruyu sorar: “New York, Londra ve Tokyo farklı tarihi, kültürel, siyasi ve ekonomik geçmişlere sahip iken nasıl oldu da bu kadar sürede benzer gelişmeler göstermiştir?”. Bu kentler, küresel ekonomi için merkezi rol oynar ve özellikle gelişmiş hizmet sektörlerinde üretim ve pazarlama aktivitelerinin yoğunlaştığı yeni merkezlerdir. Yine bu kentler, küresel ekonomik ilişkilerin şekillendiği ve dünya çapında iş ağlarının merkezlerini temsil eden önemli bağlantı noktaları olarak ön plana çıkmaktadır (Sassen 1991).

Sassen’in “çokuluslu veya ulusötesi şirketlerin dünya geneline dağılmış üretim tesislerini yönetebilmesi için ihtiyaç duydukları üretici hizmetlerine ek olarak yüksek teknolojiye dayalı mal ve hizmetlerin de üretildiği ve finansal yeniliklerin yapıldığı kent” tanımı küresel kentler bilgi üretme gücü, teknolojik gelişmişliği ve entelektüel endüstri yönleri ile bilgi çağıının mekânsal yansıması olarak yorumlanabilir.

Sassen, küresel kentleri özetle sermayenin, üretimin ve dağıtımın yoğunlaştığı ve tüm dünyaya yön veren finans merkezlerinin bulunduğu kentler olarak tanımlar. Küresel kentler bünyesinde küresel çapta hizmet veren şirketlerin holdinglerini veya yönetim merkezlerini ve üretim hizmetlerini sağlayan firmalarını barındıran kentlerdir. Sassen’in küresel kent teorisi diğer teorilerden farklı olarak sadece yönetim ve koordinasyon merkezi değil aynı zamanda bir üretim merkezi olduğunu vurgular. Kentin bu üretici fonksiyonu küresel çapta faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar için bir cazibe unsuru oluşturur (Sassen 1991). Sassen’in hipotezini önemli kılan, küresel kent yaklaşımını çeşitli bilim insanlarının benimseyerek geliştirmesidir.

Bu noktaya kadar yapılan tartışmalar, dünya kenti ile küresel kent arasındaki farkı daha net bir şekilde vurgulama gerekliliğini doğurabilir. Bir kentin kendi içindeki değişim ve dönüşümün tüm küreyi etkilediği kentler dünya kenti ya da küresel kent olarak tarif edilebilir. Bu noktada eğer bahsi geçen değişim ve dönüşüm iktisadi, finansal, teknolojik ve bu parametrelere bağlı kültürel düzlemde seyrediyorsa küresel kent niteliği; siyasi, askeri etkilere bağlı ve kültürel düzlemde seyrediyorsa dünya kenti niteliği ön plana çıkabilir. Bu alanda çalışan kimi uzmanlar, küresel kent ile dünya kentini birbirinin yerine kullanmaktadır. Hâlbuki dünya kentleri siyasi, askeri ve kültürel yönleri ile tarih boyunca hep var olmuştur. Fakat küresel kentler ise iktisadi, finansal ve bu parametrelere bağlı kültürel nitelikleri ile son yarım yüzyılın mekânlarıdır. Bu bağlamda her küresel kent dünyayı etkileme ve yönlendirme gücü üzerinden aynı zamanda bir dünya kentidir; fakat her dünya kenti bir küresel kent değildir. Bu konuda Taylor (1997: 323) şu ifadeleri kullanmaktadır: “dünya kentleri, dünya sistemleri

içinde baskın kentlerdir ve modern dünya sistemi artık kapsam olarak küresel olduğundan, bugün dünya kentleri makul bir şekilde küresel olarak adlandırılabilir”.

Küresel kent çalışmalarında önde gelen dört isimden biri olarak görülen (Smith 2003: 575) Manuel Castells’in yazına katkıları önemlidir. Beritan (2014: 23), Castells’in akışlar uzamı içerisinde ele aldığı düğüm noktaları ile küresel kentler arasında söylemsel bir yakınlık olduğunu ifade etmektedir. Castells’ göre düğüm noktaları, sahip olduğu teknolojik ve hizmet altyapısıyla küresel ağları birbirine bağlamaktadır (Castells 1996). Küresel kentlere ilişkin benzer söylerin yanı sıra zıt söylemler de bulunmaktadır. Bu noktada öne çıkan görüş Jennifer Robinson’ aittir. Robinson (2006), küresel kent ve benzer birçok kent nitelemesinin yerine kentleri kendi dinamikleri içerisinde sıradan *-ordinary-* bir kent olarak düşünülebileceğini önermektedir. Robinson, Batı düşüncesinin hâkim olduğu ve kentleri hiyerarşik olarak değerlendiren "küresel ya da dünya kenti" literatürüne eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Batı merkezli yaklaşımı (Chakrabarty 2000), kentleri tek bir profile indirgeyen yaklaşımı (Shatkin 2007) ve kentin belirli yönlerine odaklanması (Robinson 2002) yönleriyle eleştirel birçok yaklaşım bulunmaktadır (Ghadge 2019). Ancak küresel kent kavramına ikame bir kavram geliştiremediği için literatürde eleştirel tartışmalar devam etmektedir.

1. 4. Kent Çalışmalarında Yeni [Post] Yaklaşımlar

Çalışmanın bu kısmına kadar yapılan tartışmalar, sosyoloji, kent ve bölge planlama, coğrafya gibi disiplinler altında çalışmalarda yer bulabilir. Ancak bu çalışma konuyu, yerel yönetimler ve kent politikaları perspektifinden bilgi çağının realitelerini dikkate alarak ele almaktadır. Bu bağlamda konuya ilişkin üç yeni ve hâkim yaklaşım mevcuttur. Bunlardan birincisi içinde bulunduğumuz çağı açıklayan post-endüstriyel çağ, ikincisi kentin mekânsal organizasyonuna açıklayan post-modern kent yaklaşımı ve yeni kamu yönetimi anlayışına eleştirel bir şekilde ele alan post-yeni kamu yönetimi yaklaşımıdır. Bölümün devame den kısmında bu üç yaklaşıma dair açıklamalarda bulunmaktadır.

1. 4. 1. Post-Endüstriyelizm: Bilgi Çağı

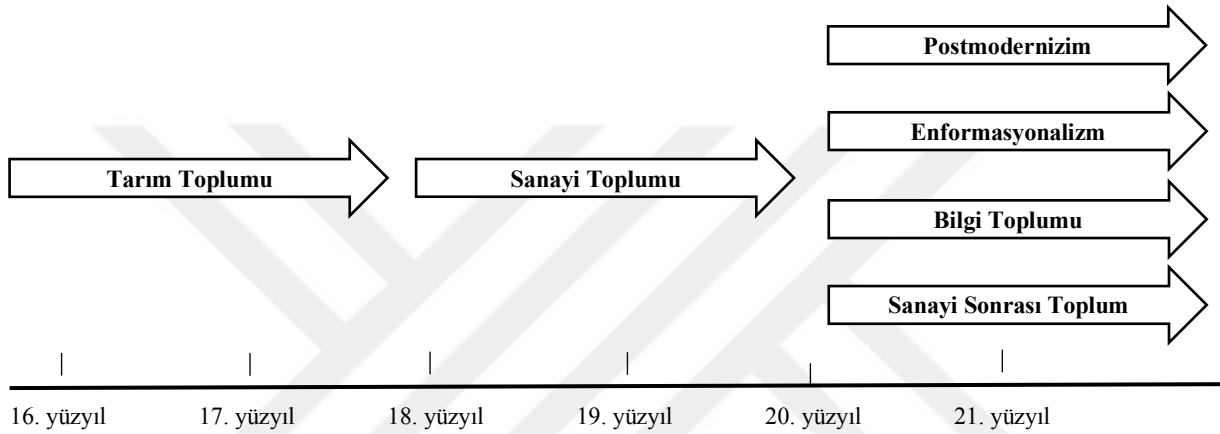
Bir önceki başlık altında küresel kent çalışmalarına katkıları bulunan Manuel Castells’in literatüre kazandırdığı kavram yalnızca ağ toplumu yaklaşımı ile sınırlı değildir. Castells’e göre 21. yüzyıl ‘endüstriyalizm’, yerine ‘enformasyonizm’ çağıdır.⁸ Manuel Castells, Bilgi Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür⁹ adlı kitap serisi ile bilgi çağını detaylı bir şekilde incelemektedir (Castells 2010: 8-9). Bilgi ve teknolojik yenilik gibi olgularla ilişkilendirilen enformasyonizm, kavramsal olarak Castells’e ait

⁸ İlerleyen satırlarda açıklanacağı üzere çalışmanın devam eden kısmında ‘bilgi’ kavramsallaştırmasına başvurulacaktır.

⁹ Özgün adı. The Information Age: Economy, Society, and Culture

olsa da farklı kavramlar ve perspektifler üzerinden konunun üzerine tartışan birçok düşünür, bilim insanı ve fütürist bulunmaktadır.

Öncelikle içinde bulunduğumuz çağı/toplumu anlamak ve anlamlandırmak için uzun soluklu bir tahlile ihtiyaç vardır. Bu tahlil çağlar öncesine uzanan tarihsel bir inceleme, mevcut durumun çeşitli boyutlarına yönelik analiz ya da geleceğe doğru sosyolojik bir tahmin gerektirebilir. Böyle bir tahlile girişmek çalışmanın sınırlarını aşabilir bu yüzden içinde bulunulan toplumun, bilgi toplumunun, özelliklerini, dinamiklerini ve realiteleri kent özelinde anlamak ve anlamlandırmak için *bilgi* kavramını irdelemek ve bu kavramın sosyal teorilerde sanayi toplumun farklı olarak nasıl ele alındığı incelemek, konunun özünü aktarmakta anlamlı olabilir.

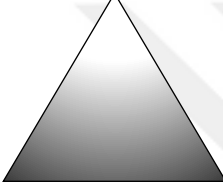

Şekil 5. Bilgi Toplumu ve Sanayi Sonrası Toplum Kavramsallaştırmasının Birlikteliği

Kavramsal düzlemde konuya giriş yapmak gerekirse, bilgi çağını ve kent çalışmalarının ortak paydasında bulunan ve bu alanda verdiği eserlerle ön plana çıkan Manuel Castells (2010: 17), bilginin tanımını yaparken Bell'in (1976: 175) yapmış olduğu tanımı değiştirmeye pek ihtiyaç duymadığını belirtmektedir. Bell'in tanımına göre bilgi, "mantıklı bir yargı ya da deneysel bir sonuç sunan, başkalarına sistemli bir biçimde bir iletişim aracıyla aktarılan olgulara ya da düşüncelere ilişkin düzenli ifadeler dizisidir". Bu tanımın hemen ardından Bell, bilgiyi haber ve eğlenceden farklı tuttuğunu belirtmektedir. Burada yapılan tanım *knowledge* kavramının tercümesi niteliğindedir. Bilginin Türkçe'de daha sık başvurulan tercümesi olan *information* kavramı için ise Machlup'un (1962: 15) tanımını kullanır ve "bilginin iletişimi" şeklinde aktarır. Castells, bunu da fazla kapsamlı bularak Porat'ın (1977: 2) "bilgi, düzenlenmiş ve iletilmiş verilerdir" tanımını aktarmaktadır. Eğer bu alıntı Castells'in Türkçe'ye çevirilmiş eseri üzerinden yapılmış olsaydı konunun kavram boyutunda anlamlandırılmayan hususlar olabilirdi. Örneğin eseri Türkçe'ye kazandıran Kılıç, *information* kavramına karşılık *enformasyon* kavramını kullanmıştır (Castells 2008: 20). Burada kavram karmaşasını gidermek ve metin bütününde kavramsal bir standart sağlamak amacıyla kavramlara ilişkin hiyerarşiye yer verilme ihtiyacı hissedilmiştir. Bu hiyerarşi, ilk kez Ackoff'un (1989) yapmış olduğu gibi -ve çalışmanın sınırları gereği- bilginin doğasına ve teorisine dair bir tartışma paylaşılmayacaktır. Literatürde bilgiye karşılık gelen kavramlar teknik olarak *information* lafız ve ruhu bakımından

knowledge kelimesine karşılık gelmektedir. Bu iki kavram Türkçe'ye çevirilirken *information* enformasyon, *knowledge* ise bilgi şeklinde çevirilmektedir. Ancak bu ayrım çoğu zaman Türkçe çevirilerde kullanılmaz, yaygın olarak bilgi kavramı kullanılmaktadır. Bu tercih, kavramların lafzına ve ruhuna göre bu şekilde tercih edilebildiği gibi Machlup'un (1962: 15) yaptığı gibi bilgi, malumatın bir sonucu olduğundan hareketle de tercih edilebilir (*bknz* Tablo 2). Bu kavramların hiyerarşisine ilişkin Rowley'in (2007) yapmış olduğu literatür analizi Türkçe'de olduğu gibi malumat ile bilginin yerine kullanabildiğini belirtmektedir. Ancak çalışmanın devamında Machlup'un kabulünden hareketle bilginin malumatın bir sonucu olduğu ve hem *information* hem de *knowledge* kavramı yerine kullanılacaktır.

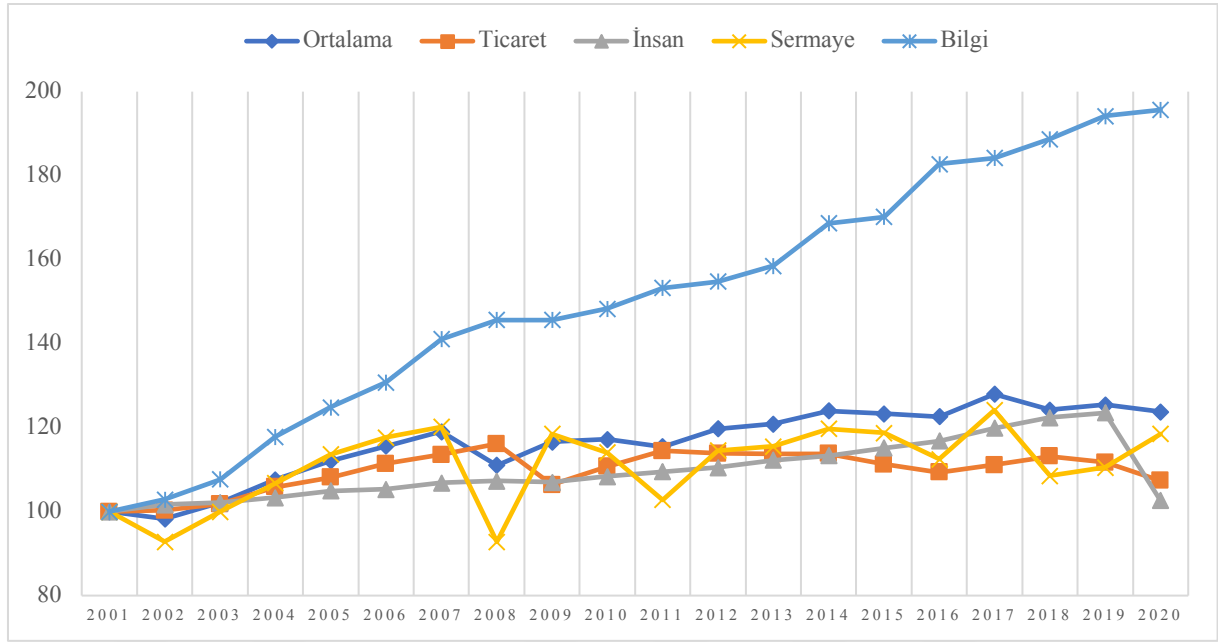
Tablo 2. Bilginin Kavramsal Kullanımına İlişkin Tablo

Kavrama Dair Hiyerarşi	Kavramın İngilizce Dilinde Kullanımı	Kavramın Türkçe Dilinde Yaygın Kullanımı	Kavramın Türkçe Dilinde Olması Gerek Kullanımı
	Data		Veri
	Information		Malumat
	Knowledge	<i>bilgi</i>	Bilgi
	Insight/Understanding		İrfan
	Wisdom		Hikmet

Kaynak: Kavramın literatürdeki kullanımından esinlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bilişim ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeye bağlı olarak akademik, düşünsel ve idari düzlemde gündem olmaya başlayan bilgi ve meydana getirdiği toplum, 21. yüzyılda çarpan etkisiyle artış göstererek bireysel boyutta edinilen imkanlarla birlikte sosyal ve ekonomik anlamda toplumun şekillenmesinde başat görev almaya başlamıştır. Burada başat kavramı özellikle kullanılmıştır çünkü bilgi toplumu Fuchs'un da belirttiği gibi yeni bir toplum biçimi değildir (Fuchs 2014). Değişen ve gelişen süreç içerisinde bilgi farklı ve etkin bir yükseliş göstermiştir. Grafik 1, küresel akış içerisinde bilginin ticaret, insan ve sermayeden farklı olarak nasıl bir yükselişte olduğunu ortaya koymaktadır. Grafik 1, 2000'li yıllara dair bir manzarayı ortaya koysa da bilgi çağının kuramsallaşma süreci 20. yüzyılın ilk yıllarına dayanmaktadır. Bu inceleme yapılırken bazı teorisyenlerin endüstri/sanayi sonrası toplum kavramsallaştırması yaptığı bazı teorisyenin de aynı bağlamda kullanılan bilgi toplumu kavramını kullandığı belirtilmelidir.

Grafik 1. Yıllara Göre Küresel Akış

Kaynak: DHL 2021

Bilgi toplumuna dair tartışmalar “sanayi sonrası toplum” kavramı etrafından şekillenmeye başlamıştır (Şekil 5). Kavram 1913 yılında Ananda K. Coomaraswamy ‘endüstri toplumu’, 1917 yılında Arthur J. Penty ‘endüstri sonrası toplumu’ ve 1959 yılında Ralf Dahrendorf ‘kapitalizm sonrası toplum’ kavramlaştırmalarında bulunmuştur (Penty 1917; Mattelart 2004: 61). Toplumun teknoloji odaklı bir değişime uğradığını belirten ve bilgi çağının gurusu olarak anılan Marshall McLuhan dijitalleşme ile yeni bir çağın başlangıcına vurgu yapmıştır (McLuhan 1964). McLuhan, teknoloji ve iletişim araçlarının dünyayı ‘küresel bir köye’ dönüştürdüğüne ve dezavantajlı konumdaki sosyal grupların duyarlılığını artırarak toplumsal ve kültürel bir değişime vurgu yapar. McLuhan’ın bir başka görüşüne göre ise bilgi ve iletişim teknolojileri, iletişimde zamanla ilgili sorunları ortadan kaldırarak ilişkilerin daha mikro ölçekte yürütülmesi yönünde bir nitelik kazanmasını sağlamıştır.

Teknoloji ve iletişim araçlarındaki gelişimin toplumda meydana getirdiği dönüşüme vurgu yapan bir başka yazar Zbigniew Brzezinski’dir. İki Çağ Arasında: Amerika’nın Teknokratik Dönemdeki Rolü¹⁰ adlı eserinin başlığında da geçtiği üzere yeni bir kavramsallaştırmaya yer vermektedir. *Technetronic* kavramı teknoloji ve elektronik kelimelerinin birleşimini temsil etmektedir. Teknetronik dönemi ise endüstriyel süreçlerin yerini bilgiye ve makineleşmeye bıraktığı dönem olarak nitelendirir. Aynı zamanda ulus-devlet döneminin sona erdiği iddia ederek McLuhan’a benzer bir küreselleşme savunusu ortaya koyar (Brzezinski 1970).

Sanayi sonrası toplum kavramsallaştırmasından bilgi toplumu kavramsallaştırmasına geçişi sağlayan ve bilgi toplumu kuramının öncülerinden biri Daniel Bell’dir. Bell (1976), *The Coming of Post-Industrial*

¹⁰ Özgün adı. *Between Two Ages: America’s Role in the Technetronic Era*

Society başlıklı kitabında sanayi toplumunun ve eleştirilerinin artık sorun olmaktan çıktığını yeni dönemin/gündemin mekanik teknolojiiden entelektüel teknolojiye geçiş olduğunu ve bunun bir teknolojik devrim olduğunu savunmaktadır. Bell'e göre teknoloji zaman ve mekân algısını değiştirmiş, sanayi toplumunun baskın oyuncularını olan şirket ve iş insanının yerini üniversitelerin ve bilimin aldığı belirtmektedir. Bell, tüm bu görüşlerinin öncesinde yaptığı kehanet değil tahmin olduğunu belirtir. Tahminin, kehanete göre daha akılcı bir yol olduğunu ve bir durumun tüm boyutların ziyade belirli düzenliliklerine ve nicel eğilimlerine hâkim olmanın yeterli olduğunu ifade etmektedir (Bell 1976: 3-4).

Bilgi toplumu kuramının diğer öncü isimlerinden biri de Peter Drucker'dır. Peter Drucker (1969) ise Süreksizlik Çağı¹¹ başlıklı kitabında yönetsel perspektiften bilgi çağına hazır olunması gerektiğini öngörmektedir. Drucker henüz o dönemde bilginin, üretkenliğin, rekabet gücünün ve ekonomik başarının anahtarı haline geldiğini belirtir. Hatta bilginin temel ve merkezi üretim kaynakları ile ekonomiyi besleyen bir endüstri haline geldiğini vurgulamaktadır.

Diğer önemli bir isim olan, Gelecek Şoku¹² ve Üçüncü Dalga¹³ gibi kitaplarıyla bilgi çağını ve teknolojinin toplumsal etkilerini ele alan Amerikalı yazar ve fütürist Alvin Toffler'e göre ise insanlık tarihinde üç büyük değişim dalgası gerçekleşmiştir: tarım toplumu birinci dalga, sanayi toplumu ikinci dalga ve içinde bulunduğumuz bilgi toplumu üçüncü dalga. Bunlardan her biri daha önceki kültürleri ve uygarlıkları yok edip yerine yeni bir dönem başlatmıştır. Üçüncü Dalga'nın ekonomik üretim birimleri bilgi ve iletişim teknolojileridir. İçinde bulunduğumuz dönem sanayi toplumunun özellikleri ile çelişki halinde olup, daha teknolojik ve anti-endüstriyel olduğunu belirtmektedir (Toffler 1980).

Toffler (1992: 191) bilgiyi düzenleme biçimimizin çoğu zaman insanları düzenleme biçimimizi saptadığını, bunun tersinin de geçerli olduğunu vurgulamaktadır. Başka bir deyişle, bilgi politikalarının taşıdığı özellikler (otoriter, paylaşımcı, katılımcı vs.) bir toplumun yapısı ve bu toplumda insanların nasıl yönetildiği hakkında bir fikir vermektedir.

Bu noktada bilgi çağının somut tezahürlerinden devam etmek gerekirse bazı isimler ve ülke örnekleri ön plana çıkmaktadır. Bu isimlerden biri Fritz Machlup ve Marc Porat'tır. Bu iki ismin sunduğu nicel veriler, literatürde bilgi toplumunun kavramsallaşmasını sağlayan öncü çalışmalar olarak kabul edilmektedir. 1958 yılı verileriyle Machlup ve 1967 yılı verileriyle Porat bilgi endüstrisinin ABD'nin Gayri Safi Milli Hasıla'sındaki (GSMH) payını incelemektedir. Machlup, bilgi endüstrisinin toplam işgücünün neredeyse üçte birine tekabül ettiğini tespit etmiştir. Machlup'a göre bilgi endüstrisi başta eğitim, araştırma, basın ve yayın olmak üzere elliden fazla etkinliği kapsadığını belirtmektedir. Porat

¹¹ Özgün adı. The Age of Discontinuity

¹² Özgün Adı. Future Shock

¹³ Özgün adı. The Third Wave

ise Machlup'un çalışmasını hem nitel hem de nicel yönden genişletmiştir. Nitel yönden bilgi sektörünü birincil sektör ve ikincil sektör olarak ikiye ayırmıştır. Birincil sektör bilgi ve iletişime dair hizmet üretimi gerçekleştiren sektörleri, ikincil sektör ise dolaylı yoldan bilgi ve iletişim teknolojilerine katkı sağlayan sektörleri temsil etmektedir. Bu iki sektör sırasıyla %25 ve %21 oranlarında ABD GSMH'sine toplamda %46,2'sına katkı sunmaktadır (Porat 1977: 70). Machlup'un çalışması bilginin ölçülebilirliği ortaya koyması açısından önemli bir yere sahiptir (Godin 2008: 30).

Bu veriler bazı hükümetler tarafında ilgi çekmiştir ve Fransa, Kanada, ABD ve Japonya gibi ülkelerde bilgi sektörünün önemine ithafen birtakım rapor hazırlanmıştır. Bu raporların ilk örneklerinden biri Nora ve Minc tarafından Fransa için hazırlanan rapordur. Bu raporda bilginin kullanımı bilgisayar özelinde bilgi teknolojilerinin yönetimdeki etkinliğine ve bu alanda yatırım yapılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Rapor, bilişim ve iletişim teknolojilerinin yönetsel boyutta getireceği faydalar ile ön plana çıkmaktadır (Nora, Minc 1980). Bu rapor bir sanayi toplumu olan Avrupa ülkesi Fransa'nın teknolojik dönüşüme yaptığı vurgu itibarıyla önemlidir.

Tablo 3. Sanayi Toplumu ve Bilgi Toplumu Model Karşılaştırması

		SANAYİ TOPLUMU	BİLGİ TOPLUMU
Yenilikçi Teknoloji	Özü	Buhar Makinesi	Bilgisayar (Hafıza, Hesaplama, Kontrol)
	Temel Fonksiyonu	Fiziksel Emegın İkamesi	Zihinsel Emegın İkamesi
	Üretim Gücü	Maddi Üretim Gücü	Bilgi Üretme Gücü
Sosyo-Ekonomik Yapı	Ürün	Faydalı Mal ve Hizmetler	Bilgi, Teknoloji
	Üretim Merkezi	Modern Fabrika	Bilgi Kullanımı
	Piyasa	Yeni Dünya, Satın Alma Gücü	Bilgi Alanının Genişlemesi
	Öncü Endüstri	İmalat Sanayileri	Entelektüel Endüstriler
	Endüstriyel Yapı	Tarım, Sanayi ve Hizmetler	Sanayi Yapısı Matrisi
	Ekonomik Yapı	Meta Ekonomisi	Sinerjik Ekonomi
	Sosyo-Ekonomik İlke	Fiyat İlkesi	Amaç İlkesi
	Sosyo-Ekonomik Özne	Şirket	Gönüllü Topluluklar
	Sosyo-Ekonomik Sistem	Özel Mülkiyet	Altyapı, Sinerji İlkesi
	Toplum Biçimi	Sınıflı Toplum	Fonksiyonel Toplum
	Ulusal Hedef	Gayri Safi Ulusal Refah	Gayri Safi Ulusal Tatmin
	Hükümet Biçimi	Parlamentar Demokrasi	Katılımcı Demokrasi
	Sosyal Değişimin İtici	İşçi Hareketleri, Grevler	Sivil Hareketler
	Toplumsal Sorunlar	İşsizlik, Savaş, Diktatörlük	Gelecek Şokları, Terör
	En İleri Aşama	Kitlesel Tüketim	Yüksek Düzeyde Kitlesel Bilgi
Değerler	Değer Standartları	Maddi Değerler	Zaman Değeri
	Etik Standartlar	Temel İnsan Hakları	Öz Disiplin, Toplumsal Katılım
	Zamanın Ruhu	Rönesans (Bireyin Özgürleşmesi)	Küreselcilik (İnsan ve Doğanın Ortak Yaşamı)

Kaynak: Masuda 1981: 30

Yoneji Masuda (1981) diğer teorisyenlerden farklı olarak bir rapor ile ön plana çıkmaktadır. Masuda, bilgi ve iletişim teknolojilerinin belirleyiciliği üzerinde dururken, bilgi üretimi ve dağıtımı ekonominin

merkezinde yer alacağını belirtmektedir (Masuda 1981). Masuda'nın çalışması diğer ülke raporları gibi teknik boyutun ötesinde bilgi çağına yeni bir dönem olarak vurgu yapan nitelikte bir çalışmadır. Bunun yanı sıra Tablo 3'te sunulduğu üzere sanayi toplumu ve bilgi toplumunun farklılıklarını sistematik bir şekilde ortaya koymaktadır.

John Naisbitt ise 1982 yılında yayımlanan *Megatrends: Ten New Directions Transforming Our Lives* adlı kitabında en büyük ekonomik kaynağın bilgi olduğu bir döneme girildiğini ve bilginin bir ürün olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Yaratıcılığın, inovasyonun ve yeni fikirlerin bilgi ve iletişim teknolojileri ile birlikte toplumda önemli bir yer edindiğini savunmaktadır (Naisbitt 1982). 1993 Howard Rheingold ise *Akıllı Çeteler*¹⁴ kitabında dijital kültürün ve iletişim teknolojilerinin etkilerini inceleyen bir başka Amerikalı yazar ve gazetecidir. Eserde, teknolojinin yol açtığı sosyal, ekonomik ve siyasi değişimleri ele alan, yazılı mesajlaşma kültüründen kablosuz internetin gelişimine ve internetin pazar üzerindeki etkisine kadar pek çok konuya değinmektedir.

Bilgi ile şekillenen geleceğin dünyasına ilişkin görüşleri dikkat çeken bir başka isim ise Massachusetts Institute of Technology (MIT) Medya Laboratuvarı'nın kurucusu Nicholas Negroponte'dir. Negroponte, bilginin en küçük yapı taşı olan *bit*ler ile maddenin en küçük hali olan *atom* arasında bir benzerlik ortaya koyar. Atomların sanayi toplumuna olan etkisini, bilginin bilgi topluma etkisi ile benze olacağını belirtir. Bilginin öneminin farkına varamayan toplumların endüstri devrimini gerçekleştiremeyen toplumlar gibi geride kalacağını ve medeniyetin taşrasına haline geleceğini belirtir (Negroponte 1995). Fransız Jean-François Lyotard *Postmodern Durum*¹⁵ adlı kitabında, bilgi çağına karmaşıklık ve anlatıların çeşitlenmesi konularını ele almaktadır. Lyotard'a göre bilgi, toplumsal yapının analizi için öncelikli olarak ele alınması gereken bir olgudur. Bilginin, kültür ve siyaset kadar toplumun şekillenmesinde etkin bir rol oynadığını belirtir (Lyotard 1997). David Harvey de konuya ilişkin görüş ortaya koymaktadır. Harvey (1989), bilgi çağına yeni teknolojileri ve küreselleşmeyle yoğun ekonomik rekabetle bağlantılı değişim süreçlerindeki olağandışı hızlanma dışında yeni ve farklı olan çok az şey olduğunu belirtir ve bunu "zaman-mekân sıkışması" olarak adlandırmaktadır.

Tüm bu tartışmalar çerçevesinde bilgi toplumu; insan ve makine gücünden ziyade insan zekâsı ön plana çıktığı, bilgisayarın kullanımı yaygınlaştırdığı ve haberleşmenin hızlandığı, bilgi üretimi ve bilgiye erişim imkanların arttığı, eğitimin sürekli hale geldiği ve bilimsel çalışmaların yaygınlaştığı bir dönemi temsil etmektedir. Bilgi çağı, kent mekanının yapılanmasında ve küresel ölçekte dağılımdan etkisini göstermiştir. Bu etki, postmodern kent kuramları olarak literatürde yaygın bir yer bulmaya başlamıştır. Bir sonraki bölümde, postmodern kent kuramının en önemli temsilcilerden biri olan Los Angeles okulu üzerinden tartışmalara yer verilmektedir.

¹⁴ Özgün adı. *Smart Mobs*

¹⁵ Özgün adı. *The Postmodern Condition*

1. 4. 2. Post-Modern Kent Yaklaşımı: Los Angeles Okulu

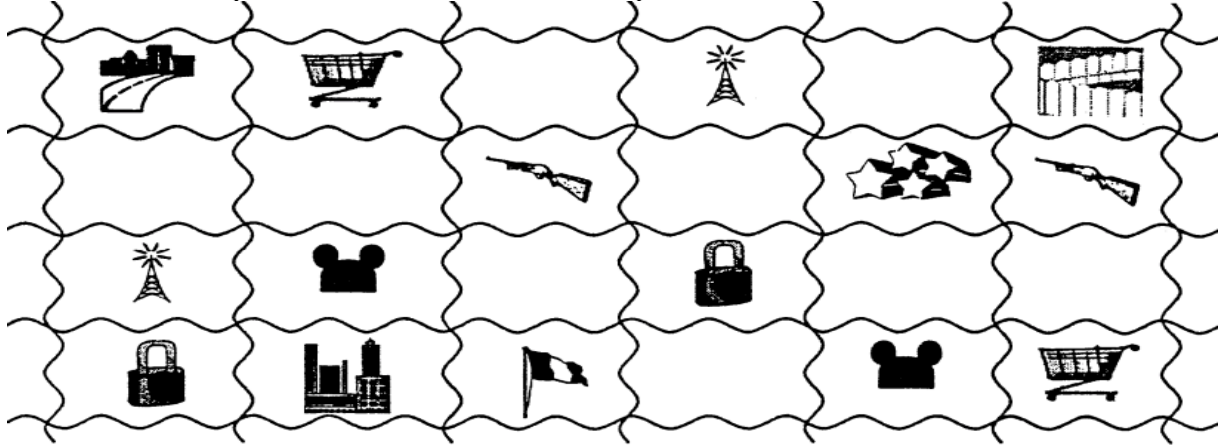
Bilgi çağının realiteleri artık kent mekanının merkezden çepere doğru genişleyen ve merkezinde ticari faaliyetlerin bulunduğu bir mekân olarak kurgulanmasını gerektiren yaklaşımın geçerliliğini sorgulanır hale getirmiştir. Kent mekanının fiziksel büyümesini ve gelişimini tüm boyutlarıyla ele alan modern kent kavramı, bilgi ve iletişim teknolojilerine bağlı sanal ortamda mekânın ötesinde gelişen, çeşitlenen ve şekillendiren kentleri nitelendirmede yetersiz kalmıştır.

Bu durum 1980'li yıllarda University of California Los Angeles ve University of Southern California akademisyenleri ve araştırmacıları tarafından Los Angeles bölgesinde yaşananların bir şekilde ABD'nin genelinde meydana gelen daha geniş bir sosyo-coğrafi dönüşümün belirtisi olduğu fikrini incelenmeye başlanmıştır (Dear, Flusty 1991: 52; Dear 2002). Literatürde karşılık bulan ve kısa sürede Chicago tartışmalarının önüne geçeceği düşünülen savunular Los Angeles Okulu olarak literatürde karşılık bulmaya başlamıştır. Ortaya çıkan Los Angeles Okulu'nun ilk ifadelerinden biri, 1986 yılında Society and Space dergisinin tamamen Los Angeles'ı anlamaya adanmış özel bir sayısının ön sözünde Walter Benjamin'in Paris'i on dokuzuncu yüzyılın başkenti olarak tanımlamasına referansla Los Angeles'tan "yirminci yüzyılın başkenti" olarak tanımlanmasıdır (Scott, Soja 1986: 249). Los Angeles, dünyanın ilk post-endüstriyel/postmodern kenti olarak da nitelendirilmektedir (Dear, Flusty 1991: 50).

Mike Davis, Edward Soja, Michael Dear, Steven Flusty, Allen Scott, Michael Storper ve Jennifer Wolch gibi isimlerin temsilcileri olduğu Los Angeles Okulu (Müldür 2020: 1025), Los Angeles Okulu olarak tanımlanan görüş en kısa tabirle kenti sayısız sosyo-mekansal parçaya bölen süreçleri incelemektedir (Nicholls 2011: 189). Los Angeles modeli, yeni ekonominin mekânsal biçiminin temsili ve dolayısıyla geleceğin kentsel biçimi olduğu iddiasına sahiptir. 1990'lı yıllarda birtakım tartışmalarla birlikte literatürde bir okul olarak yer bulmaya başlamıştır. Cenzatti (1993) ise Los Angeles Okulu'nun sanayisizleşme ve yeniden sanayileşme, bilgi ekonomisinin doğuşu, ulus-devletlerin gerilemesi, yeni milliyetçiliklerin ortaya çıkışı ve Pasifik Kıyıları'nın yükselişini içeren yeniden yapılanmaya odaklandığını iddia etmektedir.

Los Angeles modeli Görsel 1'de paylaşılan Kano Kapitalizmi ile görselleştirilmektedir. Bu model, "rastgele süreçlerin etkisi altında merkezsizleşmiş ve düzensizleşmiş bir kentsel alanı"nı tanımlamaktadır. Her bir ızgara bir bölgeyi ya da merkezi temsil etmektedir. Görsel ile temsil edilen her yapı, diğer yapıların gelişiminden bağımsız olarak gelişim gösterir. Bir bakıma, kent çeperi artık kent merkezinin kontrolü ve etkisi altında değildir, metropoldeki faaliyetlerin desantralizasyonu söz konusudur.

Görsel 1. Keno Kapitalizm: Bir Postmodern Kent Yapısı

Kaynak: Dear, Flusty 2002: 25 (Soldan sağa sembollerin temsil ettikleri; **1. satır:** kenar şehir, alışveriş merkezi, komuta ve kontrol merkezi, kapalı siteler, **2. satır:** sokak savaşı, gösteri merkezi, sokak savaşı, **3. satır:** kontrol ve komuta merkezi, tema parklar, muhafaza merkezi, **4. satır:** muhafaza merkezi, kurumsal binalar, banliyö, tema park, alışveriş merkezi)

Dear ve Dahmann (2008: 266) bu tür mekânsal örüntülerin 'modernist' kentleşme örüntülerinden radikal bir uzaklaşmaya işaret ettiğini ileri sürmektedir: "En önemlisi, modern kent yaklaşımında büyüme ve değişimin itici gücü kentin merkezi çekirdeğinden iç bölgelerine doğru ilerler. Ancak postmodern kent yaklaşımında bu mantık tam olarak tersine dönmüştür: Boşaltılan kent çekirdeği artık bölgesine hâkim değildir; bunun yerine hinterlandlar merkezden geriye kalanları düzenler". Son yıllarda, sosyoekonomik faaliyetlerin çoklu kutupları ile karakterize edilen kentsel formun yükselişi baskın bir eğilim göstermektedir. Yığılma ekonomilerinin artan önemi ve yoğunlaşan sosyal farklılaşma, kentsel alanların sosyo-mekansal yapısını desantralize eden başlıca etkenler olmuştur (Nicholls 2011: 199).

David Harvey post-modern kent tartışmalarına "Postmodern kentleşme evrensel ve nesnel hakikat fikrini reddeder ve bunun yerine çeşitliliği, karmaşıklığı, belirsizliği ve çelişkiyi benimser. Modernistler, mekânı, toplumsal amaçlar uğruna biçimlendirecek bir şey olarak görürken, postmodernistler için mekân, belki zaman dışı ve hiçbir çıkar gözetmeyen bir güzelliğin kendi içinde bir amaç olarak elde edilmesi hedefi hariç, her şeyin üzerinde yükselen bir toplumsal amaçla zorunlu hiçbir bağı olmayan hedef ve ilkelere göre biçimlendirilecek bağımsız ve özerk bir şeydir" düşünceleriyle dahil olmaktadır (Harvey 1997: 84-85);

Postmodernizm ve mekân üzerine çalışmaları bulunan ve okulun önde gelen temsilcilerinden biri olan Edward Soja ise Postmodern Coğrafya (1989), Thirdspace (1996) ve Postmetropolis (2000) adlı çalışmalarıyla mekânı anlamlandırma ve eleştirel bakış açısını genişletmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmalar, 20. yüzyılın sonlarında küresel ölçekte ortaya çıkan, çarpıcı gelişmelerin ilk kapsamlı analizlerinden biridir. Soja (2000), Harvey ve Castells'in özellikle erken dönem çalışmalarını yetersiz bularak, kentsel mekânın, kentteki sosyal ilişkilerin, yerleşik formların ve insan faaliyetlerinin ve onun coğrafi etki alanının özel yapılandırmalarını ifade etmesi gerektiğini vurgular. Soja, metropolü mekânsal bir form olarak tanımlar ve mekânsal olarak sosyal formun süreçlerini belirler. Bölgesel kentleşme

sürecini yönlendiren ve kent bölgelerinin oluşumunu şekillendiren üç ana güç bulunmaktadır: sermaye, işgücü ve kültürün küreselleşmesi; ekonomik yeniden yapılanma ve yeni bir ekonominin oluşumu; bilgi ve iletişim teknolojilerindeki devrimin kolaylaştırıcı etkileri (Soja 2011:684). Postmetropolis adını verdiği çalışmasında dört kentsel devrimden bahseder. Bunlardan ilki avcılık-toplayıcılık alanındaki teknolojik ilerleme ile Eriha ve Çatalhöyük'te, ikincisi tarım ve sulama alanındaki teknolojilerle Sümer'de, üçüncüsü sanayi devrimi ile (bu devrimin Chicago'da yeniden meydana geldiğini belirterek) Manchester'da ve dördüncü devrim Los Angeles'ta gerçekleşmiştir.

Çalışmasının devamında Soja, postmetropolis olarak adlandırdığı modernite sonrası kentin farklılıklarını, kentleşmenin yeni süreçleri olarak tanımladığı altı kavram üzerinden açıklamaktadır (1977: 22-23; 2000: 145-345); Esnek kent -*flexcity*-, evrensel kent -*cosmopolis*-, dış kent -*exopolis*-, kutupsal anakentler -*metropolarities*-, hisar kentler -*carceral archipelagos*- ve benzeşim kentler -*simcities*-. *Esnek kent*, kentlerin mekânsal ve üretim bakımından daha esnek bir yapıya kavuşmasını; *kozmpolit kent*, bir nevi çeşitliliği ve gücü barındıran küresel kent tanımlamasını; *dış kent*, kentin merkezi dışında -çeperinde- oluşan merkezleri; *kutupsal anakentler*, kent mekânında sosyal eşitsizliklerden doğan farklılaşmayı; *zindan kent*, daha çok site tarzı korunaklı yerleşim yerlerini, *benzeşim kentler*, sanal dünyanın gündelik yaşam üzerindeki etkisini tanımlamaktadır.

Soja'nın ortaya koyduğu metropolün yeni formu, postmetropolis, Los Angeles Okulunun dikkatini çekmiş ve yapılan tartışmalar literatürde kayda değer bir yer bulmuştur. Bu paradigmanın oluşmasındaki etkili faktör Chicago Okulu'nun ortaya koyduğu kentsel formlara ve süreçlere uymayan yeni bulgular keşfedilmesidir (Scott 1999). Soja (1977: 19) bu okulun girişimlerini yeni kentsel devrim olarak tanımlamaktadır ve mevcut kent açıklamalarının yetersiz olduğunu belirtmektedir. Los Angeles Okulu'nun yeni bir paradigmadan ve postmodern kent yaklaşımının bir temsilcisi olmasından ziyade Marksist ve postyapısalcı teorileri yeni bir pencereden yorumlama girişimi olarak gören yaklaşımlar da mevcuttur (Nicholls 2011: 189).

Postmodern kent yaklaşımını gündemine alan ve konuya ilişkin toparlayıcı bir yaklaşım ortaya koyan isimlerden de biri Saskia Sassen'dir. Sassen (2008: 115), Chicago Okulu'nun ve Los Angeles Okulu'nun ortaya koyduğu mekânsal dağılımının kentlere mi özgü olduğunu yoksa gerçekten Chicago Okulu'nun artık yeni mekânsal dağılımı açıklayamadığı ve Los Angeles Okulu'nun tezlerinin kentin yeni mekânsal formu olup olmadığını sorgular. Çalışma boyunca gerçekleştirdiği tartışmada bundan sonra mekânsal formları Los Angeles Okulu ile açıklamayacağımızı, mekânın formunu kazanmasında çeşitli faktörler olduğunu belirtir. Nitekim Chicago Okulu'ndan Burgess'in modelinin de tam kapsayıcı olmadığını vurgular. Bir firmanın faaliyetlerinin yığılma ve dağılmalarını incelemenin belirli bir coğrafyada yaşayabilecek çeşitli mekânsallıkları okunaklı hale getirebileceğini belirtirken Los Angeles ve Chicago modellerindeki gibi kapalı formatlar, bu tür ölçek etkileşimlerinin ve mekansal biçimlerin bazı yönlerini dahil etmek için daha fazla analitik detaylandırmaya ihtiyaç duyulduğunu belirtir. Son teknoloji ürünü yapıları çevrelerin yakınsamasına ve homojenleşmesine yapılan vurgunun yanıltıcı olduğunu ve neleri

içerdiklerini çok daha ayrıntılı bir şekilde belirtilmesi gerektiğini savunmaktadır. Sassen'in görüşlerine paralel olarak Dear ve Flusty (1991: 50) de okulun geçerliliği ve potansiyelinin dünyanın diğer metropoliten alanlarına dayanan kapsamlı karşılaştırmalı analizlerden sonra karşılaştırılabileceğini belirtmektedir.

1. 4. 2. Post-Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı: Bütüncül Yönetim Anlayışı

Bilgi çağının ve post-modern yaklaşımların etkisi yalnızca kentte değil kamu yönetiminde de kendisini göstermiştir. Bu etki, yeni bir kavramla literatürde yer bulmaya başlamıştır: Post-Yeni Kamu Yönetimi. Bazı görüşler Yeni Kamu Yönetimi anlayışının hala hâkim olduğunu belirtse de (Pollitt 2003) Dunleavy vd. (2006), Yeni Kamu Yönetimi'nin öldüğünü ve yerini Dijital Çağ Yönetişimine bıraktığını iddia etmektedir. Bazı görüşler de Post-Yeni Kamu Yönetiminin seçilmiş reform unsurlarından oluşan bir 'alışveriş sepeti' (Christensen 2012: 1) tabiriyle melez niteliğine vurgu yapmaktadır. Birinci nesil reform olarak bilinen Yeni Kamu Yönetimi'nin istenmeyen sonuçları karşısında ikinci nesil reform niteliğindeki Post-Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımı, Yeni Kamu Yönetimi'nin işlevsiz yönlerini düzeltmek, yönetim kapasitesini güçlendirmek ve siyasi-idari sistemler içinde ve arasında kontrol ve koordinasyonu geliştirmek için yeniden merkezileşmeyi ve yeniden düzenlemeyi savunmaktadır. Post-Yeni Kamu Yönetimi, bunun yanı sıra, kamu görevlilerinin Yeni Kamu Yönetimi modelinin önerdiği saf işletme yöneticileri olarak görmek yerine ağ yöneticileri ve ortaklık liderleri olmaları gerektiği öne sürmektedir (Christensen, Lægreid 2007; Jun 2009: 162; Lodge, Gill 2011).

Tablo 4. Geleneksel Kamu Yönetimi, Yeni Kamu Yönetimi ve Post-Yeni Kamu Yönetimi

Geleneksel Kamu Yönetimi	Yeni Kamu Yönetimi	Post-Yeni Kamu Yönetimi
Weberyen bürokrasi	Daha az bürokrasi, daha çok piyasa	Hiyerarşi temelli ağ odaklı kooperatif yönetim
Komuta ve kontrol temelli hiyerarşik koordinasyon	Kişisel çıkarların rekabetine dayalı negatif koordinasyon	Pozitif koordinasyon
Yukarıdan aşağıya hiyerarşik değerler	Tek taraflı ekonomik değerler	Değer temelli yönetim

Kaynak: Xiaolong, Christensen 2019: 4

Post-Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımının literatürde yer bulmasında dört faktörün etkili olduğu belirtilmektedir. Bunlardan birincisi hesap verebilirlikle ilgilidir. Kamu yönetiminin kontrolü altındaki birçok yetkinin Yeni Kamu Yönetimi anlayışıyla hizmet üreten kurumlara devredilmesi, idarenin otoritesini sarsması nedeniyle eleştirilmiştir. İkincisi entegrasyon ve koordinasyonla ilgilidir. Alanında uzmanlaşmış, tek amaçlı ve birbirinden bağımsız kuruluşların oluşması, verimlilik ve etkinlik sorunlarının doğmasına mahal yarattığı belirtilmektedir. Üçüncüsü, küresel salgın ve terör gibi ulusal güvenliği tehlikeye atacak konularda karar alma, uygulama ve bilgi paylaşma konusunda hızlı hareket edebilen uyumlu kurumlara duyulan ihtiyaçtır. Dördüncüsü ise daha az bürokrasinin ve daha az

maliyetin beraberinde daha az kalite getireceği üzerine olan eleştirilerdir (Christensen, Laegreid 2007; Christensen, Laegreid 2008; Christensen, 2012). Bu dört faktör, geleneksel kamu yönetiminin aksayan yönlerini gidermek amacıyla benimsenen yeni kamu yönetimi yaklaşımının beraberinde getirdiği sorunlara çözüm sunabilmek için benimsenen hem geleneksel hem de yeni kamu yönetimi yaklaşımlarının iyi yönlerini sentezleyen melez bir anlayıştır (Mahoney, Thelen 2010; Klenk, Reiter 2019: 12-13) (Tablo 4).

Post-Yeni Kamu Yönetimi, yeniden merkezileşme, koordinasyon ve bütünleşme ilkelerini benimseyerek, bütünleşik yönetim *-joined up government-* ya da bütüncül yönetim *-whole-of-government-* gibi terimlerle de ifade edilebilmektedir (Christensen, Lægreid 2007: 1059-1060; Xiaolong, Christensen 2019: 856). Konuyu yerel yönetim perspektifinden değerlendirmek gerekirse, 1990'lı yıllarda Avrupa merkezli idari belgelerde yer bulmaya başlayan yerindenlik *-subsidiary-* ilkesi bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeye bağlı olarak etkin, verimli, ekonomik yönetimin ilkelerine dayanarak sorgulanır hale gelmiştir. 2000'li yıllarla birlikte kamu yönetiminin aksayan yönlerine odaklanan ve Avrupa Birliği'nin Gündem 2030 belgelerinde yer bulan bütüncül yönetim anlayışı, yeniden merkezileşme, koordinasyon ve bütünleşme ilkelerini öne sürmektedir (Christensen, Lægreid 2007). Bu yaklaşım, rollerin ve sorumlulukların tanımlanmasına bağlı olarak bir entegrasyon sürecini ve karşılıklı öğrenmeye bağlı bir standardizasyon ön görmektedir (*bknz* Tablo 5).

Tablo 5. Bütüncül Yönetim Yaklaşımının Elementleri

Elementleri			
	Yönetişim	Yönetim ve Organizasyon	Çıktı
<i>Odak</i>	İlişkiler kurmak	Rollerin ve sorumlulukların tanımlanması	Esnekliğin desteklenmesi
	Üyeliğin belirlenmesi	Sorumluluk prosedürlerinin tanımlanması	Entegrasyonun desteklenmesi
	Karar yetkisinin paylaşılması	Koordinasyonun sağlanması	
	Sözleşme oluşturma	Birlikte çalışma yönergelerinin sağlanması	
	Anlaşmalara uygunluğun sağlanması	Bireysel ve ortak hedeflerin izlenmesi	
	Yönlendirici kuralların oluşturulması		
<i>İlkeler</i>	Güven	Akranlarla paylaşma	
	Paylaşılan hedefler	Akran öğrenimi	
	Ortak ve bireysel hedefleri dengeleme	Mütekabiliyet (Karşılıklılık)	
	Karşılıklı takviye		

Kaynak: Ojo, Janowski, Estevez 2011.

Post-Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımında, 'dijital teknoloji kullanımı' vurgusu önemlidir (Dunleavy 2006). Teknolojinin sunmuş olduğu imkanlar, farklı birimlerin kendi hizmet alanında izole olmasına neden olabilir. Bu sebeple ilişkiler kurmak, koordinasyon sağlamak, entegrasyonu temin etmek ve karşılıklı öğrenme ilkeleri üzerine inşa edilmektedir.

Bu çalışmada Post-Yeni Kamu Yönetimi yaklaşımına yer verilmesi önemlidir. Greta vd. (2022), yerel yönetimlerin kentlerin rekabet gücünü artırmadaki rolünün dinamiklerinin araştırılması gerektiğini

savunarak, kentler arası rekabeti anlamak için mevcut kent çalışmaları teorilerini kamu yönetimi geleneği ile birleştiren yalnızca birkaç girişim olduğunu belirtmektedir. Bu tespiti istinaden bütüncül yönetim -*whole-of-government*- yaklaşımı, post-modern kent mekânı düzenleyen bir yaklaşım olarak metropoliten alan yönetimine ilişkin yeni perspektifler sunması yönüyle kent teorilerini ve kamu yönetimini birleştiren yönüyle önemli bir yere sahiptir. Bu çalışma vesilesiyle bu girişimlerin artmasına katkı sağlanmaktadır.

1. 5. Bölümün Özeti ve Genel Değerlendirmesi

Üzerine oldukça geniş bir literatür bulunan kent kuramları, çalışmanın bağımsız değişkeni ve kontrol edilen değişkeni ile sınırlandırılmıştır. Değinilen her kuram yenilikçiliğin, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kent üzerindeki etkisini inceleyen ve değerlendiren kuramlardır. Bölümde, kuramların gelişimini daha anlaşılır kılmak için öncelikle kentlerin doğuşu ve gelişimi üzerine durulmuştur. Burada kenti, toplu yerleşim yerinden ayıran yönleri tartışılmıştır. Her ne kadar Göbeklitepe'nin keşfi yerleşik hayata geçişte birtakım yeni soru işaretleri doğursa da 20. yüzyılın ikinci yarısının ilk on yıllarında keşfedilen Çatalhöyük, kenti, diğer yerleşim yerlerinden ayıran hususlar hakkında aydınlatıcı bulgular sunmaktadır. Çatalhöyük'ü önemli ve ilk yerleşim yerlerinden farklı kılan husus tarımsal gelişmişliğin yanı sıra teknolojik ve sanatsal gelişmişliğe de dair kanıtlar sunmasıdır. Bu, tarımın kentleşmenin mutlak koşulu olmadığını göstermektedir. Obsidyen taşından üretilen işlevsel ve sanatsal aletler, birlikte yaşamının, etkileşimin ve karşılıklı öğrenmenin bir ürünüdür. Bu durumda ilk yerleşim yerlerinin ya da kentlerin, yalnızca temel ihtiyaçların giderilmesi amacıyla oluşmadığını etkileşime bağlı yeniliğin cereyan ettiği mekanlar olduğunu göstermektedir. Bu yenilikler ilerleyen yıllarda Mezapotamya'da, yoğunlukla Sümer kentlerinde, tezahür etmiş, ihtiyaç duyulandan daha fazla ürün üretilmesine ve sosyal ilişkilerin şekillenmesine vesile olmuştur. İnsanoğlunun doğa ile etkileşiminden elde ettiği ürünün artı değer kazanması Wallerstein'ın ortaya koyduğu modern dünya sistemi ile gerçekleşmeye başlamış ve bir ekonomi sistemi oluşmuştur. Bu sistem Avrupa'da meydana gelmiştir ve sanayi devrimine kadar insanın doğa ile ilişkisinden elde ettiği artı ürün insan ilişkilerini, sosyal yapıları ve kent mekanını şekillendirmiştir.

Mezapotamyadan sanayi kentlerine uzanan süreçte insan, doğanın sunduğu imkanlarla ilişkilerini ve yaşam alanını inşa etmiştir. Bu uzun dönemde Ortaçağ kentlerinde ulaşım teknolojilerinde -özellikle ulaşım alanında- yaşanan gelişmeler kentin yeni karakter kazanmasında etkili olmuştur. Asıl etki sanayi alanında yaşanan gelişmelerle artan istihdam imkanları ve kırsal hayatındaki sömürü ilişkileri kentlerin çarpan etkisi ile büyüyeceği süreci başlatmıştır. Bu büyüme beraberinde büyük dönüşümleri, bu dönüşümler ise kentin bilimsel düzlemde incelenmesini ve kuramsallaşmasını sağlamıştır.

Bu süreçte kent, üç kere tanımlanmıştır. İlkinde sosyal ve kültürel gelişmişliğe atıfta bulunan korunaklı bir yerleşim yeri vurgusu, ikincisinde sosyal ve kültürel farklılıkları bir araya getiren mekân vurgusu ve

üçüncüsünde ise “etkileşimin beraberinde getirdiği gelişime imkân yaratan bir mekân” tanımını kullanmak mümkündür.

Kentler, kuramsal düzlemde ilk önce bir mekân olarak ele alınmıştır. Kentsel alanların kırsal alanlardan farkı, bireyi ve sosyal ilişkileri şekillendirişi üzerine yapılan sosyolojik incelemeler modern kent kuramlarının doğuşuna zemin hazırlamıştır. Karl Marx (2013), Emile Durkheim (1960), Ferdinand Tönnies (1956), Max Weber (2010) gibi sosyologların kenti merkezine alarak yapmış olduğu sosyolojik analizler Chicago Okulu’nu beslemiş, Louse Wirth (2002), George Simmel (2005), Simon Parker (2004) ve Ernest Burgess (1925) gibi isimlerin literatüre kazandırdıkları ise modern kent kuramlarına zemin oluşturmuştur. Chicago Okulu’nun ortaya koyduğu yaklaşım önemlidir çünkü okul temsilcilerinin kent alanında yapmış olduğu çalışmalar, kenti bir laboratuvar haline getirip nicel araştırma yöntemlerine başvurarak incelemiştir. Bu katkılar, indirmeci yönüyle eleştirilmiş ve Manuel Castells (1977; 1998; 2010), David Harvey (1973) ve Henri Lefebvre (2013) gibi post-Marksist kent kuramcıları tarafından kentin sermayenin yeniden üretiminin sağlandığı bir mekân olarak incelenmesine yol açmıştır.

Eleştirel kent kuramları tarafından kapitalizmin yeniden üretildiği mekanlar olarak görülen kentler, yüksek üretim, daha fazla hammaddeye ve artı değerın pazarlanacağı yeni pazarlara ihtiyaç duymuştur. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeye bağlı olarak kentin mekân aşan faaliyetleri yukarıda değinilen kuramsal birimle beraber küresel kent kuramları etrafında tartışılmaya başlanmıştır. Bu birikimden faydalanan John Friedmann (1986) dünya kenti hipotezini ortaya koymuş ve küresel kentler araştırmalarında önemli bir yer edinmiştir. Friedmann (1986), dünya kenti hipotezini ortaya koyarken yirmi yıl öncesine kadar literatürde kabul görmüş başka bir dünya kenti hipotezine (Hall, 1966) atıfta bulunmamaktadır. Özünde kentlerin merkezî niteliğine vurgu yapan her iki teoride de Hall kentlerin, ekonomi, kültür, sanat ve hizmet yoğunluğuna odaklanırken, Friedmann, kent mekânı üzerinden küresel ve yerel ölçekteki iş bölüşümüne odaklanır. Bu iki dünya kenti yaklaşımını Saskia Sassen (1991) bir bağlamda sentezleyerek literatürde yaygın bir şekilde kabul gören ve küresel kent çalışmalarında mihenk taşı görevi gören küresel kent teorisini ortaya koymuştur. Sassen’e göre küresel kentler siyasi, kültürel, idari merkezler olmasının yanı sıra küresel ölçekte ekonominin, yenilikçiliğin ve üretimin komuta noktalarıdır. Aynı zamanda bilgi odaklı üretime, nitelikli insan kaynağına ve küresel ölçekte ilgi gören pazarlara sahip mekanlardır. Sassen’in bu yaklaşımı pek çok küresel kent çalışmalarına teorik zemin oluşturmaktadır.

Küresel kentlerle birlikte dünya kenti kuramları da literatürde yer bulmuştur. Her küresel kent dünyayı etkileme ve yönlendirme gücü üzerinden aynı zamanda bir dünya kentidir; fakat her dünya kenti bir küresel kent değildir. Bu alanda çalışan kimi uzmanlar, küresel kent ile dünya kenti kavramlarını birbirinin yerine kullansa da dünya kentleri siyasi, askeri ve kültürel yönleri öne çıkarken, küresel kentler uluslararası ölçekte diğer kentleri etkileyen ve ağırlıklı ekonomik, bilgi üretimi ve teknoloji üretimi öne çıkan komuta merkezleri niteliğindeki kentlerdir.

Küresel kentler, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kent mekanındaki etkisini gösteren ve literatürde karşılık bulmuş ilk kuramsal yaklaşımlardan biridir. Üzerine inşa edilen yaklaşımlar, çalışmanın sahip olduğu yerel yönetimler ve kent politikaları perspektifinden bilgi çağının kentlere etkisini daha iyi anlamaya imkân sağlamıştır. Bunlar; post-modern kent yaklaşımı ve post-yeni kamu yönetimi yaklaşımlarıdır.

Manchester'ın sanayi kenti, Şikago'nun modern kenti temsil ettiği gibi Los Angeles post-modern kenti temsil eden mekan olmuştur. Postmodern kent yaklaşımı ve Los Angeles okulu, tüm bu teorik tartışmayı soyutlaştıran yeni bir ölçek yaklaşımı ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım kent mekanının bir merkezden ve çevresine doğru genişleyen ve sınırları olan bir mekândan ziyade mekansızlığı ve çok paydaşlı bir bölgesel ölçeği gündemi getirmektedir. Post-kamu yönetimi yaklaşımı ise çok parçalı birimlerin kontrol ve koordinasyonu geliştirmek için yeniden merkezileşmeyi ve yeniden düzenlemeyi savunan bir yaklaşım olarak literatürde yer bulmaya başlamıştır. Yani bilgi çağı, mekânsal olarak bir dağılmayı beraberinde getirirken, yönetsel olarak bir bütünleşmeyi öngörmektedir.

II. BÖLÜM

KENTLERİ KARŞILAŞTIRAN ÇALIŞMALARIN ARKA PLANI

Çalışmanın bu bölümünde, I. BÖLÜM’de sunulan kuramsal çerçeve ışında küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmaların akademik, kurumsal, Türkiye, bilimsel ve eleştirel arka planı incelenmektedir. Böylelikle, I. BÖLÜM’de araştırma deseni oluşturulurken *ne [küresel kentler]* ve *ne zaman [bilgi çağı]* sorularına verilen yanıtın yanı sıra -küresel- kentlerin *neden [arka plan]* karşılaştırılmaya ihtiyaç duyulduğu sorusuna yanıt verilmeye çalışılmıştır.

Konuya kavramsal boyutu üzerin kısa bir giriş yapmak gerekirse, kentleri karşılaştırmak -*city benchmarking*- birçok farklı isim altında gerçekleştirilen çalışmaların genel bir ifadesidir. Küresel, bölgesel, ulusal, metropol ve hatta mahalle ölçeğinde geliştirilen bu çalışmalar; süreli-süresiz, yıllık-dönemlik ve kâr amacı güden-gütmeyen gibi farklı şekillerde ilgililerine sunulmaktadır. Çalışmaların nitelendirilmesinde farklılık ise tercih ettiği yöntemine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Kentleri karşılaştıran çalışmalar, indeks¹⁶ -*index*, karşılaştırma -*benchmarking*-, sıralama -*ranking*- ve derecelendirme -*rating*- şeklinde literatürde yer bulmaktadır (Feenan vd. 2015: 4). Kentleri karşılaştıran çalışmalarda en yaygın kullanım indekstir. Kent *indeksi*, zaman içinde kentlerin performansını geçmiş-mevcut durum ve diğer kentlerle karşılaştırmalı bir şekilde değerlendiren bir çalışma türüdür. Bu tür çalışmalarda tek bir kentin performansı, bir dizi kentin performansı veya belirli bir alanda kentlerin fonksiyonlarını ve rekabetini tarihsel bir şekilde değerlendirilebilmektedir. Her indeks çalışmasının amacı ve yöntemi farklı olabilir. Bu tür çalışmalar karşılaştırmalı analizlerde de kullanılabilir. *Karşılaştırma* ise bir kentin diğer kentlerle karşılaştırılarak değerlendirilmesi üzerinden bir standart sunan çalışmalardır. Kentler, karşılaştırılırken bir referans noktası oluşturulur. Kentler bu referans noktasına göre nerede olduklarını analiz eder ve kentlerin değiştirilmesi ve geliştirilmesi gereken yönlerine ışık tutar. Bir örnekle açıklamak gerekirse eğer, dünya kentlerini Londra, New York, Tokyo gibi kentlerle, Türkiye’deki kentleri İstanbul, Ankara, İzmir gibi kentlerle karşılaştırmaktır. Kentleri sıralayan çalışmalar, tekrarlanabilir bir metodoloji kullanmayan ve zaman içinde bir karşılaştırmaya imkân vermeyen basit bir *sıralama* ortaya koymaktadır. Bu sıralama sayısal verilere dayandırılmadan, belirli kentler üzerinden yapılabilir. Bu çalışma türüne kentleri, farklı yıllara ait verilerle derlenmiş, bir

¹⁶ Türkçede indeks, “dizin, bir gelişimi gösteren nicelikler ya da değerler arasındaki ilişki” olarak tanımlanmaktadır. Fransızcadan Türkçe diline geçmiş indeks kavramı, Fransızca ve diğer pek çok dildeki kullanımı *index* ile aynı anlama gelmektedir. Kelimenin zaman zaman Türkçe’de *endeks* ve *index* şeklinde kullanımları karşımıza çıksa da bunlar yanlış kullanımdır. Doğru kullanımı *indeks* şeklinde olmalıdır (*bnkz* Nasıl Yazılır? 2021).

seneye mahsus yayınlanmış akademik makale ve kitaplar örnek verilebilir. *Derecelendirme*, bir puan ölçeği kullanarak kentlerin performanslarını değerlendiren çalışmalardır. Bu tür çalışmalar A-B-C gibi tasnifi kolay algılanabilir bir ölçek üzerinden sunulmaktadır. Daha çok finansal risk ve mali durum değerlendirme çalışmalarında kullanılsa da kentleri karşılaştırmada başvurulan yaygın bir çalışma türüdür (Feenan vd. 2015: 4-5). GaWC'ın kentleri Alfa, Beta, Gamma şeklinde değerlendirmesi bu çalışmalara örnek olabilir.

2. 1. Küresel Kentleri Karşılaştırmının Akademik Arka Planı: Kentler Arası Hiyerarşi

Küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalar incelendiğinde çeşitli faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Bu faktörler kentin, ekonomik gücü, yaşanabilirliği, sürdürülebilirliği, akıllı yönetimi, yenilikçi niteliği gibi farklı ölçütler olabilmektedir ve bu ölçütlerin her biri görecelidir. Küreselleşme etkisiyle bir kıyas sonucu kentlerin kazandığı bu nitelikler, beraberinde bir hiyerarşi getirmektedir. Herhangi bir alanda *daha* iyi olan kentler, sermayenin, yatırımın, nitelikli insan gücünün ve imkanların merkezi ya da çevresi olmaktadır. Bu hiyerarşi özünde ekonomik temellidir. Nitekim küresel kent yaklaşımını dünya kenti yaklaşımından ayıran en temel husus gelişmişliğin diğer kentler üzerindeki etkisidir. Bu etki, 20. yüzyılın son on yıllarında Wallerstein (1974) tarafından Modern Dünya Sistemi kuramsallaştırması ve merkez, çevre ve yarı-çevre kavramsallaştırması ile açıklanmaya başlanmıştır. Kentler kapasite itibariyle ulus-devletlerin önüne geçtikçe emperyal kentler, büyük sanayi kentleri, milyonlar kentler, dünya kentleri, küresel kapitalist kentler, uluslararası finans merkezi kentler, mega kentler ve küresel kentler gibi literatürde yaygın kabul gören kavramsallaştırma ve kuramsallaştırma şeklinde yer bulmuştur (Beaverstock, Smith, Taylor 1999: 445). Tüm bu kavramsallaştırmaların literatürde en kabul görmüş hali olan küresel kentler -ve 1991 yılı öncesine kadar dünya kentleri- ise 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle hiyerarşik olarak karşılaştırılmaya başlanmıştır.

Kentleri küresel ölçekte karşılaştıran ilk çalışma Peter Hall tarafından gerçekleştirilmiştir (Hall 1966). Hall'un (1966) Londra, Paris, Randstad¹⁷, Ren-Ruhr¹⁸, Moskova, New York ve Tokyo metropollerini üzerinden yaptığı karşılaştırmalı analiz dünya kenti hiyerarşisine ilişkin ilk çalışma olarak kabul edilmektedir. 1984 yılında üçüncü baskısı yayınlanan aynı eserde Ren-Ruhr çıkartılarak Hong Kong ve Mexico City eklenmiştir. Hall, bu kentleri siyaset, ticaret, iletişim, finans, eğitim, kültür ve teknoloji alanlarında küresel ölçekte sahip oldu güç ve etkisi nedeniyle kentler hiyerarşisinin en üstünde konumlandırmaktadır.

Küresel kentler hiyerarşisinin oluşumu için öne çıkan isim ise Hymer'dır. Hymer'a göre (1972: 124) çok uluslu şirketlerin üst yönetim birimleri, sermaye piyasasına, medyaya ve hükümete yakın

¹⁷ Hollanda'da Amsterdam, Rotterdam, Utrecht ve Lahey kentlerini kapsayan bölge.

¹⁸ Almanya'da Dortmund-Essen, Mönchengladbach, Düsseldorf, Köln ve Bonn kentlerini kapsayan bölge.

konumlandırılmalıdır. Çok uluslu şirketlerin üst yönetim birimleri yüksek düzeyde kararlar alırken yüz yüze iletişim ihtiyacı duyması sebebiyle -ABD özelinde New York'u örnek göstererek- bu şirketlerin dünyanın büyük kentlerinde ofis bulundurmasını beklemektedir. Hymer (1972: 124) dünyada bu kentlerin New York, Londra, Paris, Bonn, Tokyo belki Moskova ve Pekin olabileceğini belirtmektedir. Bu kentler üzerinden hiyerarşi vurgusu da yapan Hymer, diğer kentlerin günlük işlemler ve yerel sorunlarla uğraşırken küresel kentlerin üst düzey stratejik planlar için merkezler olacağını aktarmaktadır.

David A. Heenan, 1977 yılında kaleme aldığı Yarının Küresel Kentleri¹⁹ adlı çalışmasında Coral Gables²⁰, Paris ve Honolulu'yu çok uluslu şirketlerin evrimine öncülük edecek kentler olarak tanımlamıştır. Heenan bu tespitini, özel sektörden ve kamu sektöründen yöneticilerle gerçekleştirdiği kapsamlı mülakatlar sonucu elde etmektedir (Heenan 1977: 79). Heenan ayrıca Avrupa, Latin Amerika ve Asya-Pasifik özelinde değerlendirmelerde bulunmaktadır. Sidney, San Francisco, Los Angeles, Manila, Taipei, Singapur, Tokyo, Mexico City, Buenos Aires, Bogota, San Juan gibi günümüzde de küresel niteliğini koruyan kentlere araştırmasında yer vermiş bulunmaktadır (1977: 92).

1980'li yıllarla birlikte küresel kentler alanında yapılan yayınlar kentleri tüm dünyada değil kendi aralarında derecelendirmeye başlamaktadır. Bunu ilki gerçekleştiren çalışmalardan biri Howard Curtis Reed'dir. Reed (1981: 59-60) 79 kenti finansal merkez niteliği üzerinden beş farklı şekilde derecelendirmiştir. Bu derecenin en üstü *uluslarüstü finans merkezidir* ve bu derecede yalnızca Londra bulunmaktadır. Diğer bir derece *birinci dereceden uluslarüstü finans merkezidir* ve bu derecede New York ve Tokyo bulunmaktadır. Diğer dereceler ise *ikinci dereceden uluslarüstü finans merkezi*, *uluslararası finans merkezleri* ve *uluslararası finans merkezlerine ev sahipliği yapan kentlerdir*. Cohen (2018: 308) ise *baskın* ve *ikinci seviye* dünya kentleri ifadelerini kullanır. Burada baskın olarak ifade ettiği kentler New York, Tokyo ve Londra kentleridir. Osaka, Ren-Ruhr, Şikago, Paris, Frankfurt ve Zürih'in uluslararası kurumsal faaliyetler söz konusu olduğunda ikinci seviye dünya kentleri olduğunu belirtir. Bunun nedenini ise Hall'a (1966) atıfta bulunarak uluslararası şirketlerin ve bankaların yoğunlaşmasından yoksun olan geleneksel ulusal merkezlerin öneminin azalması şeklinde açıklamaktadır (1966: 307). Friedmann ve Wolff (1982: 310-311) da Cohen'in ortaya koymuş olduğu nedeni ayrıntılandırmaktadır. Tokyo, Los Angeles, San Francisco, Miami, New York, Londra, Paris, Randstadt, Frankfurt, Zürih, Kahire, Bangkok, Singapur, Hong Kong, Mexico City ve Sao Paulo gibi kentleri dünya kenti olarak nitelendirmenin kolay olduğunu ancak bu nitelendirmenin nüfusa bağlı olmadığını belirtir. Bu kentleri dünya kenti kılan hususun küresel ekonomik ilişkiler sistemiyle hangi spesifik yollarla bütünleştiğidir. Yani bu kentlerin, çok uluslu şirketler için ne derecede bir merkez konumu niteliğine ve kurduğu bağlantılar itibarıyla ne derecede bir mekânsal hakimiyete sahip olduğu

¹⁹ Özgün Adı. Global Cities of Tomorrow

²⁰ 2022 yılı itibarıyla ABD'nin Florida eyaletinde bulunan Maimi kentidir.

önemlidir. Burada mekânsal hakimiyet kentin ulusal pazar ile uluslararası pazarı birleştirmekten ziyade uluslararası pazarları birleştiren bir kent olma niteliğidir.

Friedmann (1986) daha sonra dünya kenti hipotezini ayrıntılarıyla açıklamıştır (*bknz* 1. 3. Dünya Kenti ve Küresel Kent Yaklaşımı). Bu çalışmasında 30 kenti *birincil derece merkez kent*, *ikincil derece merkez kent*, *birincil derece çevre kent* ve *ikincil derece çevre kent*²¹ şeklinde derecelendirmiştir (Friedmann 1986: 74) (Tablo 6). Friedmann’a benzer bir şekilde Thrift (1989: 70) de *küresel merkez*, *bölge merkezi* ve *daha geniş alana hitap eden bölge merkezi* şeklinde derecelendirmeye gitmiştir.²² 1980’li yıllardaki çalışmalar, küresel kent çalışmalarını teorik olarak zenginleştirirken araştırmaların 1990’lı yıllara aktarılmasına vesile olmuştur (Beaverstock, Smith, Taylor 1999: 446).

Tablo 6. John Friedmann’a Göre Dünya Kenti Hiyerarşisi

Merkez Ülkeler				Yarı-Çevre Ülkeler			
Birincil		İkincil		Birincil		İkincil	
Londra*	I	Brüksel*	III				
Paris*	II	Milan	III				
Rotterdam	III	Viyana*	III				
Frankfurt	III	Madrid*	III				
Zürih	III					Johannesburg	III
		Toronto	III	São Paulo	I	Buenos Aires*	I
New York	I	Miami	III			Rio de Janeiro	I
Şikago	II	Houston	III			Caracas*	III
Los Angeles	I	San Francisco	III			Mexico City*	I
Tokyo*	I	Sidney	III	Singapur	III	Hong Kong	II
						Taipei*	III
						Manila*	II
						Bangkok*	II
						Seul*	II

*Başkent

Nüfus büyüklüğü kategorileri (son tahminler, metro-bölgeye atıfta bulunarak):

I 10-20 million; II 5-10 million; III 1-5 million.

Kaynak: Friedmann 1986: 72

Sassen (1991; 1994), küresel kent teorisini yeniden formüle ettikten sonra, yani küresel faaliyetlerin yanı sıra hizmetlerin ve ürünlerin üretim mekânı olarak tanımladıktan sonra, bu kriterler kentleri derecelendiren çalışmalarda yer bulmaya başlamış ve çalışmalar 1990’lı yıllar itibariyle çeşitlenmeye ve gelişmeye başlamıştır. Örneğin Knox (1995: 10), kentleri çok uluslu şirketlerin merkezi olma niteliğinin yanı sıra kâr amacı gütmeyen ve uluslararası kurum ve kuruluşların merkezi olma niteliği ve

²¹ Özgün çalışmada bu ifadeler sırasıyla; *Core: Primary City*, *Core: Secondary City*, *Semi-Periphery: Primary City* ve *Semi-Periphery: Secondary* olarak yer almaktadır. Core ifadesi sözlük anlamı itibariyle çekirdek anlamına gelmektedir ancak literatürdeki terminoloji itibariyle *merkez* ve *çevre* şeklinde bir çeviri tercih edilmiştir.

²² Thrift (1989: 70) bölge merkezi olarak çevrilen kavramı *zonal*, daha geniş alana hitap bölge merkezi olarak çevrilen kavramı ise *regional* şeklinde kullanmıştır. *Zonal* ve *regional* kavramları sözlük anlamı olarak bölgesel olarak eş anlamlı şekilde kullanılmaktadır. Karışıklığı önlemek adına böyle bir çeviri tercih edilmiştir.

nüfus kriteri ile birlikte değerlendirmiştir. Keeling (1995: 120-126) ise kentleri uluslararası uçuşlar üzerinden, Finnie (1998: 21) telekomünikasyon altyapısı rekabeti üzerinden ve Short vd. (1996: 710-712) yukarıda değinilen göstergelerin yanı sıra hava kirliliği, olimpiyat oyunları ve konser kriterlerini de dahil ederek derecelendirmiştir.

Kentlere arasındaki ilişkiyi ampirik verilerle ilk ele alan bir başka çalışma da Smith ve Timberlake'e (1995: 287) aittir. Smith ve Timberlake, Wallerstein'in Modern Dünya Sistemi teorisinden beslenerek küresel düzeyde önemli üretim, tüketim, değişim ve kontrol merkezi olan kentlerin rollerini vurgulayarak, küresel kentler arasındaki ekonomik, kültürel, politik veya sosyal ilişkisel bağlantıların dünya-sistemi mekânsal organizasyonunu ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Bu çalışmayla birlikte küresel kentler arasındaki bağlantıyı anlamaya yönelik alternatif bir metodoloji sunarken daha kapsamlı araştırmalar ve iş birlikleri için bir ön hazırlık olduğunu belirtmişlerdir.

Akademik düzlemde küresel kent çalışmalarının dönüm noktası niteliğindeki çalışma Küreselleşme ve Dünya Kentleri (GaWC)²³ çalışmalarıdır. GaWC, akademik bir ekip ve küresel kent teorisyenleri tarafından geliştirilmesi itibarıyla önemli bir yere sahiptir. Çalışma, Küreselleşme ve Dünya Kentleri Araştırma Ağı tarafından hazırlanmaktadır. Bu araştırma ağının oluşumu 1990'lı yıllara dayanmaktadır. Çalışmanın bilimsel başlangıcı İngiltere'de Loughborough Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak görev yapan ve emekliliğine kadar bu araştırma ağının direktörlüğünü yürüten Peter J. Taylor'ın 1997 yılında yayınlanan Dünya Şehirleri Arasındaki Hiyerarşik Eğilimler: Küresel Bir Araştırma Önerisi²⁴ adlı makalesine dayandırılabilir. Kurumsal başlangıcı ise bu makalenin içinde belirtildiği üzere (1997: 331) 1996 yılında Loughborough Üniversitesi bünyesindeki dünya çapında bir ağ olan Küresel Gözlemevi²⁵ girişimidir. Zamanla bu ağa veri bilimcilerin dahil olması ve dünya kenti ve küresel kent teorileri üzerine çalışan Manuel Castells, John Friedmann, Sir Peter Hall, Saskia Sassen ve Sir Nigel Thrift isimlerin onursal kurucu olmasıyla birlikte araştırma ağı günümüzde Küreselleşme ve Dünya Kentleri Araştırma Ağı (GaWC)²⁶ adı altında çalışmalarını yürütmektedir.

GaWC, literatürdeki dünya kenti ve küresel kent teorilerinden beslenerek, kentlerin tek tek iç yapılarını ve bunların karşılaştırmalı analizlerini gerçekleştirmektedir. Kentler arası ilişkilerin literatürdeki hâkim araştırmacılar tarafından ihmal edildiği tezi ile araştırmalar yapan bu ağın üç ana faaliyet alanı bulunmaktadır (Taylor vd. 2002);

- 1) Küreselleşmenin devletler-ötesi olduğu kabulüyle, geniş bilgi tabanını oluşturmak için birden fazla araştırmacıyı ve saha çalışmasını bir araya getiren 'küresel bir araştırma' ağı oluşturmak,

²³ Özgün adı. Globalization and World Cities Research Network

²⁴ Özgün adı. Hierarchical Tendencies Amongst World Cities: A Global Research Proposal

²⁵ Özgün adı. The Global Observatory at Loughborough University

²⁶ Çalışmaların yürütüldüğü web sayfası için bknz. <https://www.lboro.ac.uk/gawc/>

- 2) Bu ağın oluşturduğu birikimi, partner olan araştırmacılar ötesinde kent çalışmaları bir ‘veri alışveriş merkezi’ oluşturmak ve bu verilerin ilgililerine yayın sürecini beklemeden elektronik ortamda hızlı ve esnek bir şekilde sunmak,²⁷
- 3) Kentler arası veri üretmek ve geliştirmek.

Taylor’ın (1997) ilk indeksleme önerisi ve kentler arası hiyerarşiye dair teorik zemin oluşturması altı ABD kenti (New York, Los Angeles, Miami, Şikago, Boston, Washington, San Francisco) üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu deneme ardından J. V. Beaverstock, R. G. Smith ve P. J. Taylor ile oluşturulan araştırma ekibinin ilk indeksleme çalışması 1998 yılında gerçekleşmiştir. 122 kentin kategorilendirildiği ve sıralandığı çalışma, gerçekleştirildiği yıl GaWC Dünya Şehirleri Envanteri başlığı altında GaWC web sayfasında yayınlanmış, 1999 yılında ise Dünya Kentlerinin Bir Listesi²⁸ başlığıyla makale olarak basılmıştır (Beaverstock, Smith, Taylor 1999). Bu çalışma, iki açıdan önemlidir. Birincisi, yalnızca önde gelen dünya kentlerini değil geniş kapsamı (122 kent) itibarıyla alt seviyelerde bulunan kentleri de sıralamaya dahil eden ve genel kabul gören bir sıralama yapıyor olmasıdır. İkincisi ise çalışma kapsamında kullanılan kriterlerin açıklanmasıdır.

Araştırmacılar dünya kenti ve küresel kent teorilerine ve çalışmalarına dair literatürden yararlanarak çalışmanın yöntemini belirlemişlerdir. Çalışmanın yöntemi özetle ‘eğer kentlerdeki önemli kurumsal hizmet veren firmalarının varlığını ölçebilirsek, kentin ‘dünya kenti’ niteliğini değerlendirebiliriz’ üzerine kurgulanmıştır (Beaverstock, Smith, Taylor 1999: 450). Bu kapsamda altı hizmet sektörü belirlenmiştir. Bunlar; muhasebe, reklamcılık, bankacılık/finans, sigorta, hukuk ve yönetim danışmanlığı hizmeti veren firmalardır. Bu altı alanda hizmet veren firmalar belirlendikten sonra, çalışma kapsamında dahil edilen 122 kent için bir hesaplama yöntemi belirlenmiştir. Bu hesaplama sonucu kentler; *prime (alpha)*, *majör (beta)*, *minör (gamma)*, dünya kenti olma yolunda *güçlü belirti gösteren*, *kısmen belirti gösteren* ve *az belirti gösteren* kentler olarak kategorilendirilmiştir (Beaverstock, Smith, Taylor 1999: 455).²⁹

Bu çalışma ağının yayınladığı bir sonraki rapor 2000 yılında yayınlanmıştır. 2000 yılı itibarıyla kategori sayısı artış göstermiştir ve kentler *alfa*, *beta*, *gamma*, *yüksek derecede yeterli* ve *yeterli* kategorileri altında incelenmiştir. Raporda, *alfa* kategorisi altındaki kentler *alfa ++*, *alfa +*, *alfa* ve *alfa -*; *beta*

²⁷ GaWC kurulduğundan itibaren Aralık 2020 itibarıyla 472 “GaWC Araştırma Bülteni” yayınlamıştır. Bu elektronik yayın serisinde, makaleler ilk formatında (örneğin dergilere gönderildiği gibi) sunulur ve daha sonra basılı kopya yayın için altı aydan fazla beklemek zorunda kalabilen nihai versiyona kadar düzenli olarak revize edilmektedir. İlgili bültenler için *bkz* <https://www.lboro.ac.uk/gawc/publicat.html>

²⁸ Özgün adı. A roster of world cities

²⁹ Toplamda dört hizmet sektörünün her birinden üç puan (10-12 puan) alan kentler *prime (alpha)*, her birinden iki puan (7-9 puan) alan kentler *majör (beta)* ve her birinden 1 puan (4-6 puan) alan kentler ise *minör (gamma)* olarak kategorilendirilmiştir. 1-12 arası bir skor olarak kategorilendirilen kentlerden üç ve altında kalan kentler de dünya kenti olma yolunda *güçlü belirti gösteren* (3 puan), *kısmen belirti gösteren* (2 puan) ve *az belirti gösteren* (1 puan) kentler olarak sıralanmıştır.

kategorisi altındaki kentler *beta +*, *beta* ve *beta -*; *gamma* kategorisi altındaki kentler ise *gamma +*, *gamma* ve *gamma -* şeklinde derecelendirilmiştir. Artış yalnızca kategorilerde gerçekleşmemiştir. 1998 yılında 122 kent incelenirken, 2022 yılında yayınlanan raporda 802 kent incelemiş ve 343'ünü değerlendirmeye değer görmüştür (GaWC 2020; GaWC 2022).

GaWC, 20 yılı aşkın süredir yayınladığı 500'e yakın araştırma bülteni ve yürüttüğü 100'ü aşkın proje sonucu geliştirdiği 10 rapor ile bu alanda literatürde en yüksek etki faktörüne çalışmalardan birisidir. Çalışma öncelikle küresel bir konuyu küresel çapta bir ekiple, araştırma ağı ile, ele alması açısından önemlidir. Araştırma ağının hem teorisyenleri hem de veri üreten araştırmacıları bir araya getirmesi itibarıyla hem teoriden hem de ampirik verilerden beslenen bir çalışmanın ortaya çıkmasına vesile olmuştur. İkincisi, küreselleşmeyi devletler üstü bir kavram olarak ele alması ve bu kavram üzerinden şekillenen sosyal ilişkileri kent üzerinden ele alması ile oldukça önemli bir niteliği sahiptir. Üçüncü olarak, çalışma kapsamında kullanılan göstergelerin yani firmaların bilgi işlem ve iletişim teknolojilerine en çok ihtiyaç duyan ve entegre olan hizmet alanlarında olmasıdır.

Çalışmanın metodolojisi incelendiğinde seçilen firmaların ana merkezlerinin özellikle Londra ve New York kentlerinde olması, bu kentlerle özellikle ekonomik ilişkileri yüksek olan kentlerin sıralamalarındaki yerini üst sıralara taşımaktadır. Yani çalışmanın ortaya koyduğu sıralama, hiyerarşi veya ağ ilişkisi bir merkez etrafında şekillenmektedir. Bu merkezler elbette rastgele belirlenmemiştir. Araştırmacılar yaklaşık yarım asırlık bir literatürün ortaya koyduğu veriler üzerinden bu çalışmayı kurgulamıştır. Bunun yanı sıra çalışmayı salt bir kurumsal hizmet sunan firma ağı olarak görmemek gerekir. Bu firmaların, hizmet sunumunda coğrafi olarak genişlemelerine olanak tanıyan bilgi işlem ve iletişim teknolojilerinden büyük ölçüde yararlanmaları (Taylor vd. 2002: 2368), bir noktada bilgi çağının gerekliliklerini yerine getirebilen kentleri ortaya koymaktadır.

Çalışma geliştirilirken ve teorik zemini oluşturulurken Taylor (1997), gerçekleştirdiği pilot çalışmada altı ABD kenti kapsam olarak belirlenmiş ve bu kentlerin önde gelen yedi gazetenin iş dünyası kısımları üzerinden bir analiz yapılmıştır. Yıldan yıla çalışmanın metodolojisi geliştirilmiş ve incelenen kent sayısı artırılmıştır (*bknz* Tablo 25). 2001 yılında 46 firma belirlenmiştir. Bu firmaların tercih edilme nedeni en az 15 kentte şube bulunduruyor olmasıdır (Taylor, Walker 2001). 2002 yılında yine en az 15 kentte şube bulundurma kriteri korunarak ele alınan firma sayısı yüze çıkarılmıştır ve bu firmalar 'GaWC 100' olarak tanımlanmıştır (Taylor vd. 2002: 2368). Bu firmaların, 18'i muhasebe, 15'i reklam, 23'ü bankacılık/finans, 11'i sigorta, 16'sı hukuk ve 17'si yönetim danışmanlığı alanında hizmet vermektedir (*bknz* Tablo 7). 2012 yılında ise incelenen firma sayısı 175'e çıkarılmıştır. Finans alanındaki firma sayısı 75 iken diğer hizmet alanlarındaki firma sayıları 25'dir. GaWC web sitesinin *Data* kısmı incelendiğinde indeks kapsamında incelenen firma sayısına dair paylaşılan son rakam 175³⁰

³⁰ Çalışma kapsamındaki firmaların tamamını görmek için *bknz* https://www.lboro.ac.uk/gawc/datasets/GaWC2016_Firms.pdf

olup, firma sayısında 2020 yılına kadar bir değişiklik olmadığı gözlemlenmektedir. Çalışma kapsamında her bir firma için iki tür bilgi toplanmıştır. İlki olarak, firmaların kentteki varlığına dair verilerdir. Bu, şube sayısı ve firmanın ofislerinde çalışan uzmanların sayısıdır. İkincisi ise firmaların kentteki ofislerinin konum dışı hizmetlerin, yani firmaya ait yan kuruluşlar ve bölgesel ofis sayısıdır (Taylor vd. 2002: 2368).

Tablo 7. GaWC Kapsamında İncelenen Firmalarının 2000 ile 2012 Yılları Arasında Değişen Sektörel Dağılımı

Hizmet Alanı	Sayısı ve Değişim		
	2000	2012	2012(%)
<i>Muhasebe</i>	18	25	14.3
<i>Reklam</i>	15	25	14.3
<i>Finans</i>	34	75	42,9
<i>Hukuk</i>	16	25	14.3
<i>Yönetim Danışmanlığı</i>	17	25	14.3
Toplam Firma Sayısı	100	175	%100

Kaynak: Taylor, Derudder 2016

Çalışma incelendiğinde yayınlanmaya başladığı dönemden beri Londra ve New York'un 1. ve 2. sırayı paylaştığı görülmektedir. Bu kentler, örnek bir dünya kentinden ziyade 'istisna' birer kent olarak yorumlanmaktadır (Taylor vd. 2002: 2367). Hong Kong, Pekin, Singapur, Şangay, Sidney, Paris, Dubai ve Tokyo gibi kentlerin ise Alfa + kategorisinde yer aldığı görülmektedir.

GaWC'nin dönüm noktasını niteliğindeki çalışmalarından günümüze, çeyrek asırlık dönemde, kentleri karşılaştıran çok sayıda akademik çalışma literatürde yer bulmuştur. Bir sonraki başlık altında tartışılan kurumsal ölçekli geliştirilen çalışmalar dışında, genellikle ikincil veri kaynaklarından (O'Conner 2010; Taylor 2011; Son, 2014; Ichikawa, Yamato, Dustan 2017; Wang, Li, Meng, Wu 2017; Wang 2019; Silva Corrêa, Perl 2022) ancak son yıllarda web kazımacılığı -web scrabbing-, uzaktan izleme yöntemleri ve coğrafi bilgi sistemleri aracılığı ile oluşturulan birincil veri kaynaklarıyla kaydedeğer sayıda akademik çalışma bulunmaktadır.

Bu çalışmalar, bilimsel yönü itibariyle güvenilir bulgular ortaya koyarken, küresel ölçekli kentsel veri temini nedeniyle devam ettirilebilirlik ve güncellik yönlerinde sınırlı kalabilmektedir. Hem küresel ölçekli veri temini konusunda sahip olduğu kapasite hem de kentleri karşılaştıran çalışmalarda öncü niteliği ile kurumsal ölçekte geliştirilen çalışmalar da literatürde önemli bir karşılık bulmaktadır. Bölümün devam eden kısmında kurumsal ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalara değinilmektedir.

2. 2. Küresel Kentlerin Karşılaştırmanın Kurumsal Arka Planı

Konuya ilişkin en güncel çalışmaları çemberin en dış halkası olarak düşündüğümüzde merkezdeki halkalarla başlamak, çalışmaların gelişim hikayesini anlama noktasında işleri kolaylaştıracaktır. Bu

bağlamda kentleri küresel ölçekte karşılaştırmaya ilişkin ilk halka bizleri UBS'in Fiyatlar ve Kazançlar³¹ raporuna götürmektedir. 1971 yılında başlatılan bu çalışmaya dair ilk rapor 1973 yılında, ulaşılabilen son ve 17. raporu ise 2018 yılında yayınlanmıştır (UBS Media 2018). Bu çalışma dünyanın dört bir yanında birçok kenti iş yapma maliyeti bakımından değerlendirmektedir ve bu çalışmayı çok uluslu şirketlerin yatırım kararlarını yönlendirmek amacıyla pazarlanmaktadır. Çalışmadaki bu ticari kaygı yöntemine dair en ufak bir ipucu vermemektedir ve mevcut durumda birçok indeks çalışmasına (örneğin Mori Memorial Foundation 2020; ARCADIS 2022; PwC 2012) kaynaklık etmektedir. Yıllık Derecelendirilen Yerler: Amerika'da Yaşanacak En İyi Yerleri Bulmak İçin Orijinal Kılavuz³² (Boyer, Savageau 1981) adlı daha geniş kapsamlı bir çalışma ise kentleri karşılaştıran çalışmaların popülerleşmesini sağlayan bir başka çalışma olarak görülmektedir (Chapman, Pike 1992) ancak bu çalışma küresel ölçekten ziyade ABD ölçeğinde geliştirilen bir çalışmadır.

Kronolojik bir şekilde kentleri karşılaştıran çalışmalara kurumsal bazda bakıldığında öne çıkan bir başka çalışma, MERCER tarafından geliştirilen çalışmalardır. MERCER, insan kaynakları alanında hizmet veren uluslararası bir danışmanlık şirkettir. Merkezi, New York'ta bulunan şirketin dünyada pek çok kentte şubesi bulunmaktadır. Şirketin, insan kaynakları alanında faaliyet göstermesi sosyal bilimlerin en önemli veri kaynağı olan insana dair verileri kolaylıkla oluşturmaya imkân vermektedir. Bu danışmanlık şirketine çalışmada yer verilmesinin sebebi yaşam kalitesi ve yaşam maliyeti alanında uzun yıllardır yayınlanan anket çalışmaları gerçekleştirmesidir. Bu çalışmaların çıkış noktası hükümetlere ve büyük şirketlere, yabancı uyruklu çalışanlarının yaşam maliyetini dengelemek amacıyla vermesi gereken maaş farkların belirlenmesinde danışmanlık faaliyetlerinde bulunmasıdır (Meares, Owen, Murrey 2012: 24). 1995 yılından beri³³ Yaşam Maliyeti Sıralaması (CoLCR)³⁴ ve 1998 yılından beri³⁵ Hayat Kalitesi Sıralaması (QoLCR)³⁶ araştırmalarını her yıl düzenli olarak gerçekleştirmektedir. *CoLCR*, belirli 10 kategorideki 200 ürün üzerinden 400'den fazla kentte yürüttüğü anket çalışması verilerine dayanmaktadır. *QoLCR* ise yine 10 kategori ve 39 gösterge üzerinden 200 üzerinde kentte yürütülen araştırmaların sonucu sunmaktadır. Bu çalışmaların yanı sıra ikincil kaynaklardan erişilen

³¹ Özgün adı. Price and Earnings

³² Özgün adı. Places Rated Almanac: The Original Guide for Finding Your Best Places to Live in America

³³ Araştırmanın 1995 yılından beri gerçekleştirildiği tespiti, 2020 yılında yayınlanan raporun 26. ve yıllık olarak yapılan bir çalışma olmasından yapılmasına dayanmaktadır (MERCER, 2020). Çalışmanın ilk olarak 1995 yılında gerçekleştirildiğine dair bir ibare bulunmamaktadır.

³⁴ Özgün adı. Cost of Living City Ranking

³⁵ Araştırmanın 1998 yılından beri gerçekleştirildiği tespiti, 2019 yılında yayınlanan raporun 21. ve yıllık olarak yapılan bir çalışma olmasından yapılmasına dayanmaktadır (MERCER, 2020). Çalışmanın ilk olarak 1998 yılında gerçekleştirildiğine dair bir ibare bulunmamaktadır. Bozdoğan (2019: 204), çalışmanın ilk olarak 2005 yılında gerçekleştirildiğini belirtmektedir.

³⁶ Özgün adı. Quality of Life City Ranking

2009 ve 2012 yılında gerçekleştirilen Altyapı Anketi³⁷ ve 2010 yılında Eko-Kent İndeksi³⁸ adlı çalışmaları da bulunmaktadır (JLL 2013:157; 177).

MERCER, bir danışmanlık şirketi olması nedeniyle pek çok araştırmaya kaynaklık yapan bu araştırma verilerini ve metodolojisini kamu ile paylaşmamaktadır. 140'tan fazla ülkede faaliyet gösteren 20.000'den fazla çalışanı ile oluşturulan verilen bir ticari kaynak olarak kullanılmaktadır.³⁹ Bu nedenler MERCER'in yürüttüğü çalışmalara dair verilere ikincil kaynaklardan erişilmiştir. MERCER'in özellikle Yaşam Maliyeti ve Hayat Kalitesi çalışmaları incelemeye değerdir. Bu çalışmalar 2000'li yıllar öncesinden günümüze istikrarlı bir şekilde devam etmektedir.⁴⁰ Firmanın 44 ülkede 23.000'den fazla çalışanın bulunması yürüttüğü anket çalışmalarını örneklem bakımından güvenilir kılmaktadır. Küresel kentlerin en önemli göstergelerinden biri olan nitelikli insan kaynağına zemin oluşturan yaşanabilirlik konusunu ele alması ve birden fazla temalı indeks çalışmalarına referans kaynağı olması da çalışmalarını önemli kılan diğer bir husustur. MERCER çalışmalarının bu yönlerinin yanı sıra "erişilemeyen" metodolojisi itibarıyla eleştirilebilir niteliktedir. Nitekim indeksleme çalışmalarını New York üzerinden yapması ve hesaplama yöntemine ilişkin bir bilgi paylaşmamış olması çalışmalarının yöntem bakımından objektifliğine ve güvenilirliğine gölge düşürmektedir.

2000'li yıllar -özellikle 2005 sonrası- küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalar nicelik ve çeşitlilik bakımından ciddi artış gösterdiği bir dönem olmuştur. Mori Memorial Foundation'a (2008: Appendix 5) göre yukarıdaki çalışmaların yanı sıra önde gelen çalışmaları şu şekilde sıralamıştır: City of London: Küresel Finans Merkezleri İndeksi⁴¹ (2005); Economist Intelligence Unit: Yaşanabilirlik Sıralaması⁴² (2005); Münih Re Group: Doğal Tehlike İndeksi⁴³ (2005); PwC: Fırsat Kentleri⁴⁴ (2007); MasterCard: Dünya Çapındaki Ticaret Merkezleri İndeksi⁴⁵ (2008); CASS ve UNHABİTAT: Küresel Kentsel Rekabet Edebilirlik Raporu⁴⁶ (2008)..

³⁷ Özgün adı. Infrastructure Survey

³⁸ Özgün adı. Eco-City Index

³⁹ Geçmiş yıllardaki yayınlanan raporlara erişim sağlanmak istendiğinde satın alma sayfasına yönlendirmektedir. Bknz. <https://mobilityexchange.mercer.com/quality-of-living-reports>

⁴⁰ Yaşam Kalitesi Sıralaması, 2020 yılında başlayan COVID-19'un etkileri ve 2022 yılında meydana gelen Rusya-Ukrayna krizi nedeniyle yayınlanması askıya alınmıştır.

⁴¹ Özgün adı. Global Financial Centers Index

⁴² Özgün adı. Liveability Ranking

⁴³ Özgün adı. Natural Hazard Index

⁴⁴ Özgün adı. Cities of Opportunity (CoO)

⁴⁵ Özgün adı. Worldwide Centers of Commerce Index

⁴⁶ Özgün adı. Global Urban Competitiveness Report (GUCR)

Yine kronolojik bir şekilde devam etmek gerekirse, dünyanın en küresel kenti olarak kabul edilen Londra'ya değinmek gerekir. Londra yönetimi kentin küresel niteliğini 2005 yılında fark etmiştir. Londra kent yönetimi 2005 yılında bir finans danışmanlık şirketi olan Z/Yen Group Limited ile bir indeks çalışması geliştirmiştir. 2022 yılı itibariyle çu çalışmanın 31. yayınlanmıştır. Z/Yen Group, 1994 yılında kurulmuş Londra merkezli girişimcilik alanında danışmanlık hizmeti veren ticari bir düşünce kuruluşudur (Z/Yen Home 2022). Kuruluş, sivil toplum, finans, teknoloji ve iş dünyası alanında yerel ve küresel alanda faaliyet yürüten pek çok şirketi danışmanlık hizmeti vermektedir (Z/Yen Our Clients 2022). Kuruluşun, kenti ilgilendiren bu alanlardaki rolü kentlerin performansına ilişkin birtakım raporlar hazırlamasına vesile olmuştur. Bu bağlamda hazırladığı ilk raporlardan biri Londra Belediyesi himayesi altındaki Küresel Finans Merkezleri İndeksi'dir (GFCI). İndeksin ilk raporu 2007 yılında yayınlanmasına rağmen rapor içerisinde indeksin 2003 ve 2005 yılındaki gerçekleştirilen çalışmalara atıfta bulunur (City of London 2007: 50). Çalışma çevrimiçi yürütülen anket ve araçsal faktörler adı verilen kentsel ve ulusal bazda geliştirilen indeks ve sıralamalara dayanmaktadır (City of London 2007: 52-62).

Londra merkezli olan ve kentleri karşılaştıran birçok çalışma ile ön plana çıkan bir diğer kurum bilgi ve medya alanında hizmet veren The Economist Group'dur. Kurum, Economist Intelligence Unit ve Economist Impact birimleri bünyesinde nitel ve nicel olarak üzere birçok çalışma geliştirmektedir. Bu çalışmalar; Dünyada Yaşam Maliyeti⁴⁷, Küresel Yaşanabilirlik İndeksi⁴⁸, Sea Turtle Index, Safe Cities Index, Hot Sport 2025, Best Cities Ranking and Report ve Dijital Kentler İndeksi⁴⁹ çalışmalarıdır. Londra merkezli bir başka kurum ise PwC'dir. PwC, denetim, vergi ve danışmanlık hizmeti veren küresel ölçekte faaliyet gösteren birçok uluslu şirkettir. Cities in Opportunity ve Cities in Opportunity: Building the Future (2025) raporlarının yanı sıra bölgesel ölçekte geliştirdiği birçok kentleri karşılaştıran çalışması bulunmaktadır.

Londra ile birlikte dünyanın en küresel kenti kabul edilen New York merkezli kurumlar incelendiğinde MasterCard'ın ön plana çıktığı görülmektedir. MasterCard, ödeme işlemlerine yönelik ürün ve çözüm üreten ve bu alanda danışmanlık hizmeti veren New York merkezli bir şirkettir (Crunchbase 2022b). Şirket, ekonomi alanında hizmet vermesine bağlı olarak müşterilerinin harcama alışkanlıklarına dair verileri analiz ederek çeşitli raporlar ve indeksler geliştirmektedir. Bu çalışmalardan ikisi Mastercard Kadın Girişimciler İndeksi⁵⁰ (MIWE) ve Küresel Destinasyon Kentleri İndeksidir⁵¹ (GDCl). MIWE, kadın merkezli ve ulusal ölçekli bir çalışma olduğu için çalışmanın kapsamına dahil edilmemiştir. Ancak

⁴⁷ Özgün adı. Worldwide Cost of Living

⁴⁸ Özgün adı. The Global Liveability Index

⁴⁹ Özgün adı. Digital Cities Index

⁵⁰ Özgün adı. The Mastercard Index of Women Entrepreneurs

⁵¹ Özgün adı. Global Destination Cities Index

küresel kentlerin önemli bir boyutu olan ulaşım, hareketlilik *-mobility-* boyutuna dair kent merkezli bir çalışma olan GDCI sonuçları kamuoyunda ilgi çekmektedir. 2011’den 2019’a kadar her yıl yayınlanan indekste yalnızca iki gösterge kullanılmaktadır: uluslararası gecelik ziyaretçi sayısı ve bu ziyaretçilerin hedef kentteki yaptığı harcamaları. 162 ülkenin incelendiği bu indekste İstanbul her yıl ilk 10’da yer bulmaktadır (MasterCard 2018).

Japonya merkezli bir inceleme yapıldığında ise kültürel çeşitlilik, hayat kalitesi, yaşam maliyeti ve uluslararası bağlantılar gibi kriterlerin değerlendirmelere dahil edildiği çalışmalarla karşılaşılmaktadır. Bu çalışmalardan önde gelenlerden biri küresel kentler teorilerine önemli katkı sunan araştırmacıların akademik danışmanlığını yürüttüğü Küresel Güç Kent İndeksidir⁵² (GPCI). Küresel kentlerin çekim gücünü ve birbirleri arasındaki rekabeti değerlendiren ve buna göre sıralayan bir indeks çalışması olan GPCI, Tokyo merkezli Mori Memorial Vakfı bünyesindeki Kent Stratejileri Enstitüsü tarafından geliştirilmektedir. Mori Memorial Vakfı, sürdürülebilir bir hayat için ideal kentsel ortamlar yaratılmasına katkı sunmak amacıyla kentsel yenileme ve geliştirme alanlarında kapsamlı araştırma ve yayın faaliyetlerinde bulunan (MMF, 2020) Kent Stratejileri Enstitüsü tarafından geliştirilen biri küresel diğeri ulusal olmak üzere iki indeks çalışması bulunmaktadır. Bu indeks çalışmalarından küresel olanı Küresel Güç Kent İndeksi (GPCI)⁵³, ulusal olanı ise Japonya Güç Kentleri (JPC)⁵⁴ çalışmalarıdır. GPCI, en kısa şekilde kentlerin çekim gücünü analiz eden bir indeksleme çalışması olarak açıklanabilir. İndeks, küresel rekabet kapsamında dünyanın büyük kentlerini insanlar, sermaye ve şirketler için sahip olduğu çekim gücüne göre sıralamaktadır. Bu çekimi ise “kentlerin manyetizmaları” olarak nitelendirmektedir. Küresel kentler alanında öncü sayılabilecek Sir Peter Hall önderliğinde 2008 yılında başlatılan bu çalışma, farklı alanlarda ve ülkelerde çalışan bir bilim komitesi tarafından hazırlanmaktadır.

İndekste ekonomi, araştırma ve geliştirme, kültürel etkileşim, yaşanabilirlik, çevre ve erişilebilirlik olmak üzere altı kategoride göstergeler kullanılmaktadır. 2008’den beri her yıl bir rapor yayınlayan bu çalışma küresel kent çalışmalarında öne çıkan ve istikrarlı yayın süreci ile öne çıkmaktadır ve birçok çalışmaya referans olmaktadır. Çalışmanın yürütme kurulunda küresel kent çalışmalarının önemli isimleri olan Saskia Sassen, Richard Bender, Allen J. Scott ve Sir Peter Hall bulunmaktadır (Mori Memorial Foundation 2022: 1). İndekste 2023 yılı itibariyle 48 kent incelenmiştir. Bu kentler, tüm fonksiyonların dahil edildiği ‘kapsamlı sıralama’nın yanı sıra geçmiş yıllara göre kentlerin sıralamadaki değişen yerlerini gösteren ‘karşılaştırmalı sıralama’ da sunmaktadır. Çalışma daha detaylı veriler sınımak ve kentlere özgü analiz yapmak için de ayrı bir şekilde ‘fonksiyonlara göre sıralama’ yapmaktadır.

⁵² Özgün adı. Global Power City Index

⁵³ Özgün Adı. Global Power City Index

⁵⁴ Özgün Adı. Japan Power Cities

GPCI, gösterge sayısı ve 15 yıllık devamlılığı ile bu alanda saygın bir yer edinmiştir. Hiç kuşkusuz küresel bir kent olan Tokyo'da merkezli bir kurumda yürütülen bu çalışma, dünya kenti ve küresel kent literatürüne önemli çalışmalar sunmuş bilim insanlarının katkıları ile geliştirilmiş olması itibariyle incelenmeye değer durumdadır. Ancak çalışmada kullanılan göstergelerin son yayını 2022 yılı itibariyle %15'inin ulusal verilere dayanması kentlerin performansından ziyade kentlerin bulunduğu ülkelerin performansının ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Nitekim kentlerin performansına ilişkin paylaşılan yıllara göre karşılaştırmalı sıralamada aynı ülkede bulunan kentlerin (Pekin-Şangay ve Tokyo-Osaka-Fukuako) tabloda benzer kırılmalara sahip olması bunu göstermektedir. Yine Türkiye'de 15 Temmuz 2016 yılında gerçekleştirilen darbe girişiminin etkileri İstanbul'a yansımıştır. Darbe girişimi İstanbul'un kentsel performansına çok büyük etkide bulunmasa da ülkede meydana getirdiği güvensizlik ve kriz ortamı İstanbul'un indekste 2016 yılından sonra gerilemesine neden olmuştur. Bunların yanı sıra küresel kent ve dünya kenti sıralamalarında çok sık yer bulmayan Fukuako kentinin incelenen sınırlı kentler arasında yer bulması, indeks üzerinde Japon yanlılığının etkisini göstermektedir.

Japonya ardından Asya'nın önde gelen bir başka küresel kenti olan Pekin merkezli Küresel Kentsel Rekabet Edebilirlik Raporu⁵⁵ (GUCR) incelemeye değerdir. Çin Sosyal Bilimler Akademisi (CASS) ve HABİTAT tarafından geliştirilen, ilk raporu 2012 ve son raporu 2021 yılında yayınlanan çalışma, sürdürülebilir kentsel rekabet ve kentsel finans konularına odaklanan bir araştırmadır. Rapor, nüfusu 500.000 üzerindeki binden fazla kentin ekonomik rekabet ve sürdürülebilir rekabet gücünü değerlendiren bir gösterge grubu kullanmaktadır (Pengfei vd. 2021). Rapor verilerin yapay zeka aracılığı toplanması itibariyle özgün bir konuma sahiptir. Yine Asya bölgesinden devam etmek gerekirse, birçok çalışmada dünyanın en küresel 50 kentinden biri olan Melbourne, Asya'da ekonomik bir merkez olmasının yanı sıra nitelikli insan jaynağı, hayat kalitesi ve çevresel performansı ile öne çıkan bir küresel kenttir. Bu durum, Melbourne merkezli geliştirilen İnavosyon Kentleri İndeksi⁵⁶ çalışmasına yansımıştır. Bir veri danışmanlık şirketi olan 2thinknow tarafından hazırlanan ICI, kentte inovasyonun yapılabilmesi için gerekli şartların ne ölçüde var olduğunu ortaya koymak üzere geliştirilmiştir. 2007 yılından beri geliştirilen indekste üç faktör altındaki 162 göstergeye ait 1000 değişkenden üretilen verilerle elde edilmektedir. Bu üç faktör; sanat galerisi, spor, müzeler, dans ve doğa gibi gösterge ve değişkenlerden oluşan *kültürel varlıklar*, ulaşım, üniversiteler, iş dünyası, risk sermayesi, hükümet ve teknoloji gibi gösterge ve değişkenlerden oluşan *beşerî altyapı* ve konum, askeri, diplomasi ve ekonomi gibi *bağlantılardır* (2thinknow 2021). Şirket tarafından dünyanın en kapsamlı ve uzun soluklu indeksi olarak değerlendirilen bu çalışmanın amacı, hangi kentlerin en iyi inovasyon koşullarına sahip olduğunu göstermektir (2thinknow Innovation Cities Programme, 2022). ICI kapsamında kültürel varlıklar,

⁵⁵ Özgün adı. Global Urban Competitiveness Report

⁵⁶ Özgün adı. Innovation Cities Index (ICI)

ulaşım, akademik faaliyetler, akıllı teknolojiler, sürdürülebilirlik ve marka kent özelliği gösterme gösterge/gösterge grupları yer alınmaktadır. şirket aynı zamanda kentlerdeki ekonomik fırsatların tespiti ve ölçmesini sağlayan veri setleri ve analizler hazırlamaktadır. Sunduğu bu hizmete istinaden İnovasyon Kentleri İndeksi adlı bir indeks çalışması gerçekleştirmekte ve 2007 yılından itibaren her yıl düzenli olarak sonuçları paylaşmaktadır.

şikago, küresel kent indekslerinde finans merkezi yönüyle son yıllarda üst sıralarda yer alan bir kenttir. ABD'nin ve dünyanın önde gelen borsa ve finans alanındaki kuruluşlar bu kentte bulunmaktadır. Kentin finans merkezi niteliği son yıllarda yükselen Asya kentlerinin aksine sanayi ve lojistik alanındaki başarısından gelen bir mirastır. Büyük limanları, demiryolu bağlantıları ve lojistik altyapısıyla ülkenin ticaretin merkezlerinden biridir. Bunların yanı sıra şikago, gökdelenlerin doğduğu yer olarak kabul edilir ve kentte dünyaca ünlü mimarlar ve yapıtlar barındırmaktadır. Aynı zamanda zengin bir yemek kültürü, sanat ve müzik alanındaki etkinliklerle de ön plana çıkmaktadır. şikago, IL, ABD merkezli, 40'tan fazla ülkede ofisleri bulunan bir yönetim danışmanlığı şirketi olan A.T. Kearney, 2008 yılından beri kentleri indeksleyen Küresel Kentler Raporu⁵⁷ adlı bir çalışma yayınlamaktadır. 2021 yılı itibariyle toplamda 11 raporu bulunan çalışma, şirketin başta ABD şubeleri olmak üzere New York, şikago ve Dubai gibi dünyanın çeşitli küresel kentlerindeki merkezlerinde görev yapan danışmanları tarafından hazırlanmaktadır. Bu danışmanlar her raporda değişiklik göstermektedir. Bu rapor içerisinde Küresel Kentler İndeksi (GCI)⁵⁸ ve Küresel Kentlere Bakış (GCO)⁵⁹ adlı iki değerlendirme çalışması bulunmaktadır. AT Kearney'e göre gerçek anlamda küresel bir şehir küresel sermaye, (nitelikli) insan ve fikirler için bir çekim merkezi olma ve bu unsurları uzun vadede sürdürme performansına sahip olan kentlerdir (AT Kearney 2021). GCO ise aynı değerlendirilen kentlerin gelecekteki konumları için nasıl bir ortam meydana getirdiğine dair ileriye dönük bir değerlendirmedir. Bu değerlendirmede ise dört gösterge grubu bulunmaktadır. Bunlar; *kişisel refah*, *ekonomi*, *yenilik* ve *yönetişim* şeklindedir (AT Kearney 2021: 14). Yayımlanan raporlarda uzun yıllardır 1. sırada New York'un, 2. sırada Londra'nın, 3. sırada Paris'in ve 4. sırada Tokyo'nun bulunduğu gözlemlenmektedir. 2021 yılı itibariyle İstanbul 27., Ankara ise 86. sırada bulunmaktadır (AT Kearney 2021: 30-31). AT Kearney, 2008 yılında beri her yıl istikrarlı bir şekilde yayınladığı raporları ve incelemeye değer nitelikte bir çalışmadır. Her yıl gösterge gruplarını, göstergeleri ve ağırlıklandırmalarını ve geçmiş yıllarla birlikte sıralamaları paylaşmaktadır. Kullandığı göstergeler, küresel kent teorilerinin teorik bağlamı ile büyük ölçüde örtüşmektedir. şikago merkezli olup indeks geliştiren kurumlardan biri de uluslararası ölçekte gayrimenkul danışmanlık hizmeti veren Cushman & Wakefield'dır. Cushman & Wakefield, Global

⁵⁷ Özgün adı. Global Cities Report (GCR)

⁵⁸ Özgün adı. Global Cities Index

⁵⁹ Özgün adı. Global Cities Outlook

Logistic Outlook, Top 20 Most Expensive Shopping Streets, Winning Cities, Office Space Across the World gibi küresel kent indekslerine kaynaklık eden çalışmalar geliştirmektedir (*bknz* EK-1). Şikago merkezli küresel kent indeksi geliştiren bir diğer kurum gayrimenkul alanında hizmet veren Jones Lang LaSalle'dir. Global Real Estate Health Monitor, Innovation Geographies, City Momentum Index, JLL Global Top 30 gibi çalışmalarla ön plana çıkmaktadır ancak şirket çalışmalarının yöntem boyutunu kamuoyu ile paylaşma konusunda oldukça gizli davranmaktadır.

Zürih, özellikle bankacılık alanında ön plana çıkan uluslararası finans dünyasının önemli merkezlerinden biridir. Kentte, birçok banka, finans kuruluşu ve çok uluslu şirket bulunmaktadır. Buna bağlı olarak dünya çapında birçok uluslararası finans etkinliklerine ev sahipliği yapmaktadır. Zürich, aynı zamanda hayat kalitesi ve yaşam maliyeti konularında da ön plana çıkmaktadır. AIRINC 2022 Global 150 listesinin ilk sırasında yer almaktadır. Kentin bu yönü geliştirdiği indeks çalışmalarına yansımaktadır. Julius Baer Group Ltd. tarafından geliştirilen Global Wealth and Lifestyle Report, UBS tarafından geliştirilen Price and Earnings ve yine UBS tarafından geliştirilen Global Real Estate Bubble Index Zürich merkezli geliştirilen indeks çalışmalarındandır (*bknz* EK-1). Aynı zamanda FIFA, Swiss Re's CatNet GDP Loss Index, UBS gibi veri kaynaklarının merkezi de Zürich'de bulunmaktadır.

Uluslararası ölçekte faaliyet gösteren Toronto merkezli bir muhasebe şirketi olan KPMG tarafından geliştirilen Technology Innovation Hubs ve Competitive Alternatives, Martin Prosperity Institute tarafından geliştirilen Yaratıcılık ve Çeşitlilik: Küresel Kentler Sıralaması⁶⁰, Toronto Region Board of Trade tarafından geliştirilen Toronto Refah Göstergesi⁶¹ Toronto merkezli geliştirilen ve kentleri karşılaştıran çalışmalardır.

Stokholm, özellikle yaşanabilirlik, çevresel performans ve akıllı kent uygulamaları ön plana çıkan bir kenttir. Kentin bu niteliği kent merkezli geliştirilen indeks çalışmalarına yansımıştır. Stockholm merkezli iki önemli indeks çalışması bulunmaktadır ve bu iki çalışma da yine Stockholm merkezli teknoloji şirketi tarafından hazırlanmaktadır. Bu indekslerden biri özellikle kent içi park sistemleri alanında öne çıkan EasyPark Group tarafından geliştirilen Geleceğin Kentleri İndeksi'dir.⁶² EasyPark Group benzer içeriğe sahip Akıllı Kentler İndeksi başlıklı bir indeks çalışması da gerçekleştirmiştir. Diğer bir indeks çalışması Ericsson tarafından geliştirilen Ağ Toplumu Kentler İndeksi'dir.⁶³ Bu indeks çalışmasına dair toplam dört rapor bulunmaktadı ve en sonuncusu 2016 yılında yayınlanmıştır.

Amsterdam, özellikle sosyal hayat, insan kalitesi, yenilikçi ve çevresel performans kategorilerinde ön plana çıkan bir küresel kenttir. Sahip olduğu liman ve nitelikli insan kaynağı aynı zamanda Amsterdam'ı

⁶⁰ Özgün adı. Creative and Diverse: Ranking Global Cities

⁶¹ Özgün adı. Scorecard on Prosperity Toronto

⁶² Özgün adı. The Cities of Future Index

⁶³ Özgün adı. Networked Society City Index

Avrupa’da ekonomik güç olarak statüsünü korurken, günden güne bilim ve teknoloji alanında gelişmelere ev sahipliği yapan önemli bir merkez haline gelmektedir. Amsterdam’ın bu niteliği Amsterdam merkezli geliştirilen çalışmalara yansımıştır. Bu çalışmalardan en öne çıkan bir mimarlık danışmanlık şirketi olan ARCADIS tarafından geliştirilen sürdürülebilirlik odaklı indeks çalışmalarıdır. 2015, 2016, 2018 ve 2022 yıllarında geliştirmiş olduğu Sürdürülebilir Kentler İndeksi⁶⁴ literatürde ilgi çeken çalışmalardan biridir. Bu çalışmasının yanı sıra ARCADIS her yıl Uluslararası Yapı Maliyeti İndeksi⁶⁵ yayınlamaktadır. Amsterdam aynı zamanda birçok küresel kent çalışmasında kentte düzenlenen uluslararası etkinlikler referans alınan Uluslararası Kongre ve Konvansiyon Birliği’nin⁶⁶, kentteki trafik yoğunluğu göstergesi için referans alından TomTom ve kentteki otel/yatak sayısı göstergesi için referans alınan Booking.com şirketlerinin merkezidir. En sık başvulun bu üç göstergeye yönelik küresel ölçekli veri üreten bu şirketlere ev sahipliği yapmasıyla Amsterdam önemli bir küresel kenttir.

Barselona, Madrid, Münih, New York ve Sao Paulo kentlerinde kampüsü bulunan, özellikle işletme alanında yüksek öğretim faaliyetlerinde bulunan bir kurum olan IESE İşletme Okulu’nun Madrid yerleşkesindeki Navarra Üniversitesi’nin Stratejik Yönetim bölümünde görev yapmakta olan Prof. Dr. Pascual Berrone ve Joan Enric Ricart koordinatörlüğünde 2014 yılından beri her yıl kentleri merkezine alan bir indeks yayınlanmaktadır. Hareketli Kentler İndeksi (CIMI)⁶⁷ adını verdikleri bu çalışmada ana hedef, daha akıllı yerel yönetimler ve daha akıllı yönetim ile sürdürülebilir kentsel bir ekosistemin oluşturulması için bilgi ve yenilikçi araçlar üretmek olarak belirtilmektedir (IESE, 2020). Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik yine üniversite bünyesinde bir platform oluşturulmuştur. IESE İşletme Okulu bünyesindeki Küreselleşme ve Strateji Merkezi⁶⁸ ve Strateji Bölümü⁶⁹ tarafından kurulan bu platformun adı IESE Hareketli Kentler Stratejileridir⁷⁰.

Kent yönetimine dair tüm paydaşlarını -kent araştırmacıları, yerel yönetimler, özel şirketler- bir araya getirerek 21. yüzyılın kentlerine dair akıllı ve yenilikçi bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlayan bu girişimin kentler için sürdürülebilir ekosistemler yaratmak, yenilikçi faaliyetlerde bulunmak, vatandaşlar arasında eşitliği sağlamak ve kentler arası bir bağ kurmak gibi hedefleri bulunmaktadır (IESE, 2020). Bu indeks şehir sakinlerinin hayat standartlarının gelecekteki sürdürülebilirliğini incelemektedir. İndekste gibi 10

⁶⁴ Özgün adı. (Citizen Centric Cities) Sustainable Cities ; Sustainable Cities Mobility Index; The Sustainable Cities Water Index

⁶⁵ Özgün adı. Index International Construction Cost Index

⁶⁶ Özgün adı. International Congress and Convention Association

⁶⁷ Özgün adı. Cities in Motion Index

⁶⁸ Özgün adı. IESE Business School Center for Globalization and Strategy

⁶⁹ Özgün adı. IESE Department of Strategy

⁷⁰ Özgün adı. IESE Cities in Motion Strategies

gösterge/gösterge grubu kullanılmaktadır. 2019 yılında yayınlanan son raporda 174 kent incelenmiştir. Bu raporda İstanbul 118., Ankara ise 135. sırada yer bulmuştur (IESE, 2019).

CIMI, düzenli olarak her yaptığı yayınlar itibarıyla incelemeye değer niteliktedir. İndeksin gösterge gruplarını, göstergelerini, veri kaynaklarını ve indeks geliştirme metodolojisini paylaşması itibarıyla dikkat çekmektedir. Ancak indeks kapsamında kullanılan çok sayıda göstergenin ulusal veri ve açık veri kaynaklarından elde edilmesi sonuçların güvenilirliği bakımından sorun teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra diğer indeksler incelendiğinde CIMI haricinden ‘kentteki işletme okulu sayısı’ göstergesi başka bir indeks çalışmasında gözlemlenmemiştir.

Paris, özellikle kültür, sanat, uluslararası ulaşım, mağaza çeşitliliği, restaurant çeşitliliği gibi yönleriyle küresel bir kent olarak öne çıkmaktadır. Paris merkezli geliştirilen üç önemli küresel kent indeks çalışması bulunmaktadır; Bunlardan biri Paris Yatırım Ajansı’nın⁷¹ ilk yıllarda muhasebe alanında danışmanlık hizmeti veren uluslararası bir firma olan KPMG ve son yıllarda Choose Paris Region adlı kâr amacı gütmeyen bir ajans ortaklığında geliştirmiş olduğu Küresel Kentler Yatırım İzleme⁷² raporudur. Rapor 2016 yılından beri düzenli olarak her yıl yayınlanmaktadır. Çalışma daha çok kentlerin yatırım için uygunluğuna odaklanmaktadır. 2021 raporuna göre çalışmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden anket ve mülakat çalışmalarına dayanmaktadır. Örneklem ise 22 ülkede uluslararası faaliyet gösteren 513 şirket üzerinden gerçekleştirilmiştir (Choose Paris Region, Greater Paris Investment Agency 2021). Paris, kent planlama konusunda öne çıkan kentlerden biridir. Kentin bu konudaki başarısı ulaşım sistemine de yansımıştır. Paris, bisiklet-dostu kent alanında öne çıkan bir kettir (bkz. Copenhagenize Design Co 2019). Paris merkezli bir sigorta şirketi olan Luko, Bisiklet Kenti İndeksi⁷³ başlıklı bir çalışma gerçekleştirmektedir. Bu indeks çalışması nicel verilere dayanmaktadır. Çalışmada kentin hava durumu, bisiklet kullanımı, bisiklet kazaları, bisiklet hırsızlıkları, bisiklet için fiziki ve alışveriş altyapısı ve bisiklet alanında düzenlenen etkinlikler gibi göstergeler kullanılmaktadır (Luko 2022). Paris merkezli çalışmalar incelendiğinde ise INSEAD, Human Capital Leader Institute ve Portland Institute ortaklığında geliştirilen Küresel Yetenek Rekabet İndeksi⁷⁴ ülkeleri ve kentleri nitelikli ve yetenekli insan kaynağını nasıl geliştirdiğini, çektiğini ve elinde tuttuğunu değerlendiren bir çalışmadır. İlk kez 2014 yılında başlatılan çalışmada, dünya çapında kamu, iş dünyası ve insan kaynakları birimi tarafından referans alınan bir çalışmadır. Greater Paris Investment Agency tarafından geliştirilen Global Cities Investment Monitor 2016-2021 yılları arasında geliştirilen ve Paris’in finans merkezi niteliğini analiz eden çalışmalardır.

⁷¹ Özgün Adı. Greater Paris Investment Agency

⁷² Özgün adı. Global Cities Investment Monitor

⁷³ Özgün adı. Bicycle Cities Index

⁷⁴ Özgün adı. Global Talent Competitiveness Index

Kopenhag, 2000’li yıllarında başında Avrupa’nın önemli ekonomik merkezlerinden biri idi. İlerleyen yıllarda bu ekonomik gücünü muhafaza etse de diğer kentlerin yükselişi Kopenhag’ın gölgede kalmasını sağlamıştır. Ancak çevresel performans, yaşanabilirlik, sosyal hayat, insan kalitesi gibi alanlarda hala dünyanın en küresel kentleri arasında görülmektedir. Kopenhag’ın sosyal ve çevresel boyuttaki başarısı indeks çalışmalarına da yansımıştır. Sonuncusu 2019 yılında yayınlanmış olmak üzere 2011 yılından beri her iki yılda bir yayınlanan bisiklet alanında uzmanlaşmış bir danışmanlık şirketi olan Copenhagenize Design Co tarafından geliştirilen En Bisiklet Dostu Kentler⁷⁵ adlı bir indeks çalışması bulunmaktadır. Bu indeks çalışmasında kentlerde bisiklet kullanılabilirliği altyapı, politika ve motivasyon bağlamında değerlendiriliyor. Nitekim kentlerin bisiklet-dostu niteliği küresel kentlerde en sık başvuru gösterge arasında yer almaktadır. İndekste, bisiklet altyapısı, bisiklet kullanımının trafiğe etkisi, yerel yönetimler bisiklet kullanımını kolaylaştırmaya yönelik politikaları, şehir planlamasının bisiklet kullanımına uygunluğu, bisiklet paylaşım mekanizmalarının gelişmişliği gibi parametreler bulunmaktadır (Copenhagenize Design Co 2019). Küresel kent çalışmaları için bisiklet ağırlığı küçük bir gösterge olarak görülse de Kopenhag’ın iyi olduğu alanda bu indeks çalışmasını gerçekleştirmesi ve ilk sırada bu kentin bulunması, kentin güçlü olduğu yönlerini ortaya çıkarmada etkili bir çalışmadır.

Kaggle tarafından geliştirilen Bicycle Cities Index, Startup Genome The Global Start-Up Ecosystem Report San Francisco merkezli indeks çalışmalarıdır. Aynı zamanda San Francisco, Twitter, Wikipedia, Crunchbase, McKinsey, AngelList, UBER gibi küresel kent indekslerine veri kaynaklığı yapan şirketlere ev sahipliği yapmaktadır (*bnz* EK-4). Singapur örneğinde ise kentin iyi yönlerinin geliştirdiği indeks çalışmalarına yansıdığı görülmektedir. abillion tarafından geliştirilen Geleceğin Kentleri⁷⁶ ve En Vegan 20 Kent⁷⁷, Eden Strategy Institute, LLP tarafından geliştirilen En İyi 50 Akıllı Kent Yönetimi⁷⁸ ve Lee Kuan Yew School of Public Policy ve partnerleri tarafından geliştirilen Küresel Yaşanabilir ve Akıllı Kentler İndeksi⁷⁹ Singapur’un küresel ölçekte güçlü olduğu yönleri hakkında referans vermektedir. AIRINC tarafından geliştirilen Global 150 Cities Index, BCG Henderson Institute tarafından geliştirilen City of Choice | Global City Ranking ve Decoding Global Talent, City RepTrak tarafından geliştirilen The Worlds’ Most Reputable Cities çalışmaları Boston merkezli geliştirilen çalışmalardır. Toronto merkezi uluslararası ölçekte çalışma ofisleri için bir veri tabanı sunan coworker.com, vergi hesaplama aracı olan KPMG Tax ve bir dönem ISO 37120 sertifikası veren World Council on City Data Toronto merkezli olup uluslararası çalışmaların başvurduğu veri kaynaklarıdır.

⁷⁵ Özgün adı. The Most Bicycle-Friendly Cities

⁷⁶ Özgün adı. Cities of the Future

⁷⁷ Özgün adı. Top 20 Vegan Cities

⁷⁸ Özgün adı. Top 50 Smart City Governments

⁷⁹ Özgün adı. Global Liveable and Smart Cities Index

Nature Index, United Nations, International Organization for Migration, Transparency International International, Mathematical Union gibi kurumlar Berlin’de yer almaktadır. Berlin merkezli Nestpick tarafından geliştirilen çeşitli indeks çalışmaları bulunmaktadır. Moskova merkezli HSE Üniversitesi tarafından geliştirilen HSE Küresel Yenilikçi Kentler⁸⁰ adlı bir indeks çalışması bulunmaktadır.

Tüm bu çalışmaların yanı sıra küresel kentleri karşılaştıran onlarca çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar, sistematik bir şekilde EK-1’de paylaşılmıştır.

2. 3. Küresel Kentleri Karşılaştırılmanın Türkiye Arka Planı: Ulusal Literatür

Kentleri karşılaştıran çalışmalara ilişkin ulusal literatür incelendiğinde -küresel ölçekte geliştirilmese de- birçok çalışmanın bulunduğu gözlemlenmektedir. İlk olarak 1996 yılında dönemin Devlet Planlama Teşkilatı tarafından gerçekleştirilen İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması’na değinmek mümkündür. Çalışmada, 58 gösterge kullanılmış ve bu göstergeler farklı istatistik yöntemleriyle yeniden hesaplanarak farklı indeksler gerçekleştirilmiştir. Yaşam kalitesi göstergelerini kullanan ancak veri açığı nedeniyle devam ettirilemeyen hatta nihai bir raporun yayınlanmadığı indeks Yaşam Kalitesi Göstergeleri adlı çalışmadır. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından hazırlanan çalışmada dört gösterge grubu ve 67 gösterge kullanılmıştır (Tekeli vd. 2004). Günümüz Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, dönemin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından 2008 yılında Kentsel Göstergeler Kılavuzu başlıklı bir proje başlatılmıştır. Bu projede yedi gösterge grubu ve 156 gösterge belirlenmiştir. Üç pilot ilde (Samsun, Denizli ve Osmaniye) göstergelerin denenmesi kararlaştırılan projenin sonuçları raporlanıp yayınlanmamıştır (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı 2008). Yaklaşık 10 yıl sonra İçişleri Bakanlığı tarafından benzer hedeflerle başlatılan Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirilmesi Projesi, UNİCEF tarafından desteklenmiş ve başta 100, sonradan 25 olan eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, su sanitasyon vb. göstergeler belirlenmiştir. Bu proje de Kentsel Göstergeler Kılavuzu gibi raporlanıp yayınlanmamıştır (İçişleri Bakanlığı 2007). CNBC-e Business Dergisi tarafından 2008-2011 yıllarında Türkiye’nin 81 ili için “Yaşam Kalitesi Araştırması” yapılmıştır. Ekonomi, eğitim, güvenlik, sağlık, şehirdeki hayat ve kültür-sanat başlıklarını içeren çalışmada farklı ağırlıklar kullanılmıştır. Çalışmaya bazı akademik eleştiriler yönlendirilmiş olsa da bu anlamda yapılan en kapsamlı çalışmalardan biridir (Mavi 2011). Yine yaşam kalitesi üzerine yapılan indeks çalışması CNBC-e Business Dergisi’nde 2008-2011 yılları arasında yayınlanan Yaşam Kalitesi Araştırması’dır. 2011 yılında yayınlanan son araştırma raporunda ekonomi, eğitim, sağlık, güvenlik, kent hayatı ve kültür sanat olmak üzere 6 gösterge grubu ve 73 gösterge kullanılmıştır. Yöntem bakımından çeşitli eleştirilere maruz kalmış çalışma, nesnel göstergeler kullanılarak yapılan en kapsamlı araştırmalardan biri kabul edilmektedir (Mavi 2011; Işığışok 2014 akt. Sarı, Kındap 2018: 51). Türkiye

⁸⁰ Özgün adı. HSE Global Innovation Cities Index

Bilimler Akademisi tarafından çevre konusundaki veri eksikliğini gidermek amacıyla Yaşam Kalitesi Göstergeleri çalışması gerçekleştirilmiştir (Tekeli vd. 2010). Çalışmanın sonunda şehirlerde yaşam kalitesinin ölçülebilmesi için hangi göstergelerin kullanılması gerektiği belirlenmiş, ilgili verilerin ne şekilde toplanacağına dair önerilerde bulunulmuştur. Ancak gerekli verilerin büyük bir kısmı toplanamadığı için çalışma hayata geçirilememiştir (Tekeli vd. 2010). 2014 yılında İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından “Stratejik Yerel Yönetişim” başlıklı bir AB projesi yürütülmüş, bu çalışmanın çıktılarından biri “Sosyo-Ekonomik Haritalama” kitabı olmuştur. Çalışmada ildeki sosyo-ekonomik durumun hangi verilerle ne şekilde ortaya konabileceği ve görselleştirilebileceği üzerinde durulmuştur (Şener vd. 2014). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2015 yılında “İllerde Yaşam Endeksi” adlı bir çalışma yapılmış, yaklaşım olarak OECD’nin “how is life” çalışması esas alınmış, ancak gösterge seçiminde önerilenler yerine il bazında var olanların kullanımına gidilmiştir. Türkiye’de kente dair geliştirilen indeksler incelendiğinde bu indekslerin daha çok Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve bakanlıklar gibi kamu kurumları tarafından veya desteği ile yapıldığı görülmektedir. Bunlardan biri ilk defa 2015 yılında yayınlanan İllerde Yaşam Endeksi’dir. İlke ve - bulgulara göre son defa- yayınlanan raporda “bireylerin ve hane halklarının yaşamını objektif ve sübjektif göstergeler kullanarak yaşam boyutları ayrımında il düzeyinde ölçmeye, karşılaştırmaya ve zaman içinde izlemeye yönelik bir endeks çalışması” yapılmıştır. Geliştirilen indekste; konut, çalışma hayatı, gelir ve servet, sağlık, eğitim, çevre, güvenlik, sivil katılım, altyapı hizmetlerine erişim, sosyal yaşam ve yaşam memnuniyeti olmak üzere 11 gösterge grubu ve 41 gösterge kullanılmıştır (TÜİK 2015). Ancak bu çalışmalar, kentlerin küresel niteliğinden ziyade yaşanabilirliğine ve rekabet edebilirliğine odaklanmaktadır. Bu durumda yapılan teorik kabullerle elde edilen sonuçların ilişkilendirilmesi konusunda sorunlar ortaya çıkmıştır (Sarı 2018). Bir diğer çalışma Türkiye’nin de içinde yer aldığı 21 AB üyesi ülkede yapılması hedeflenen ve Türkiye’de TÜİK tarafından gerçekleştirilen “Kent Araştırması” çalışması olmuştur. Türkiye’de 26 kent için veri toplanarak, bu şehirlerin demografik özellikleri, sosyal ve ekonomik durumları, toplumsal duyarlılıkları, eğitim, öğretim, çevre ve kültür alanındaki durumları değerlendirilmiştir (TÜİK 2016). 2017 yılında İçişleri Bakanlığı ve UNICEF tarafından “Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirilmesi Projesi” yürütülmüş, öncelikli yaşam kalitesi göstergeleri belirlenmiş, 2003-2006 dönemi için veri analizleri yapılmış, ancak çalışma sonuçları kamuoyu ile paylaşılmamıştır (İçişleri Bakanlığı 2017). Türkiye’de lisansüstü düzeyde geliştirilen indeks çalışmalarına bakıldığında kent ve kente dair göstergeleri kullanan iki çalışma bulunduğu tespit edilmiştir. Bunlardan biri Türkiye’de Bölgesel Yenilikçilik Performansının Ölçümü Üzerine: Bir Endeks Çalışması adlı yüksek lisans tezidir. Tezde beşerî sermaye, altyapı ve kültür, piyasa gelişimi, iş ortamı, yaratıcı çıktılar, bilimsel çıktılar ve refah olmak üzere 7 gösterge grubu ve 54 gösterge kullanılmıştır. İstatistik bir analizin yapıldığı çalışmada bölgelerin rekabet gücünü ve ticaret potansiyelini artırmak girişimcilik faaliyetlerini teşvik edici uygulamaların harekete geçirilmesi gerektiği ve üniversite-sanayi iş birliği başta olmak üzere yerel iş birliği ağlarının güçlendirilmesi gerektiği gibi sonuçlar çıkarılmıştır (Kutgi 2019). Diğer tez çalışması doktora düzeyinde olup

Sürdürülebilir Kentleşme Endeks Modeli Önerisi: İstanbul Örneği başlıklı çalışmadır. Çalışmada 25 gösterge grubu ve 64 gösterge kullanılmıştır. İstanbul'un tim ilçelerinin bu göstergeler üzerinden değerlendirildiği çalışmada herhangi bir istatistiki analiz yapılmamıştır (Ayık 2019).

Ulusal literatürdeki çalışmalar değerlendirildiğinde çalışmaların sürdürülebilir nitelikte olmaması, kentsel verilerden ziyade Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) elde edilen ulusal nitelikli verilere başvurulması, çok sayıda gösterge kullanılması, çalışmaların ulusal ölçekte kalması ve ağırlıklı istatistik perspektifinden geliştirilmesi gibi hususlar göze çarpan eksikliklerdir. Türkiye'de küresel kentlerin tanımı, kapsamı ve Türkiye kentlerinin küresel ölçekteki konumuna ilişkin değerli çalışmalar mevcuttur (Bozdoğan 2019; Keyder 2013; Öncü, Weyland 2005). Ancak bu çalışmalar da ikincil kaynaklardan beslenen, Türk kentlerine dair nicel bir araştırma ortaya koymayan çalışmalardır.

Bozdoğan (2020) Küresel Kentler ve Türk Kentlerinin Uluslararası Konumu başlıklı çalışmasını Türkiye kentlerini küresel perspektiften kentlerin performanslarını değerlendiren bir yaklaşım ile kaleme almıştır. Çalışma, ulusal literatürde kentleri küresel kent teorisi bağlamında değerlendiren en kapsamlı çalışma olarak değerlendirilebilir.

Endeks Araştırma ve Yayın Hizmetleri Limited Şirketi tarafından geliştirilen Şehir Gelişim Endeksi çalışmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri bağlamında çalışmanın konusuna en yakın çalışmalardan biridir. Ancak bu çalışma küresel ölçekli bir çalışma olmasına rağmen kentleri karşılaştırma konusunda en hâkim teorik çerçeve olan küresel kentler teorisi perspektifinin dışında kalmaktadır. İndekste kentler, küresel bir çekim merkezi niteliğinden ziyade sosyal, iktisadi, eğitim ve kültürel alanda gelişmişliklerine odaklanmaktadır. Yani küresel kent teorilerinin ön gördüğü birbirini etkileme ve rekabet dışında kentlerin münferit gelişmişliklerine odaklanmaktadır.

Ulusal çapta geliştirilen indekslere bakıldığında ise Sarı ve Kındap'ın (2018: 53-54) tespitlerini aktarmak mümkündür. Öncelikle bir önceki paragrafta da değinildiği üzere ülkemiz ait bir indeks çalışması gereklidir. İkinci olarak veri eksikliğidir. Veri eksikliği nedeniyle göstergeleri belirlenen birçok ulusal çaptaki çalışma bir sonraki aşamaya geçememiş veya raporlanamamıştır. Üçüncü olarak gösterge setleri neredeyse her çalışmada tekrar etmektedir. Örgün bir temada özgün göstergeler belirlenmesi literatüre faydalı olacaktır. Son olarak gösterge sayısının fazla olması çalışmaların devamlılığını engelleyen başka bir unsurdur.

2. 4. Küresel Kentleri Karşılaştırmanın Bilimsel Arka Planı, Önemi ve Eleştirisi

Kentler çeşitli nedenlerden dolayı rekabet güçlerini ve diğer kentlere göre konumlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır (Begg 1999). Küresel ölçekte kentleri karşılaştırmak, rekabeti, kentlerin bulunduğu yeri ve geliştirmesi gerektiği yönleri keşfetme arzusunun ciddileştiğini göstermektedir. Küresel kent indekslerinde önemli bir yere sahip olan GPCI'yi oluşturan MMF yetkilileri, kent indeksleri alanında araştırmaları bulunan Michele Acuto ve Kentsel Çevre ve Sosyal Katılım Endeksi'nin koordinatörü

Angel Hsu ile görüşmelerinden oluşturdıkları çalışmalarında Jain ve Hamel indeks çalışmalarının üç kesim için faydalı olacağını belirtmektedir. Bunlar; i) kent sıralaması üreticileri (gayrimenkul danışmanlık firmaları), ii) kent politika yapıcılar, kent plancıları ve yerel yönetimler ve iii) araştırmacılar ve öğrenciler. Yazarlar, her kesimin bu çalışmalardan farklı şekilde istifade edebileceğini belirtmektedir (Jain, Hamel 2022). Ancak konu biraz daha derinlemesine ele alındığında kentleri karşılaştırmının akademi dünyası, uluslarüstü kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve medya için de önemli olduğu görülmektedir.

Kentleri karşılaştıran çalışmalar çeşitli kurum ve kuruluşlar nezdinde beş konuda önemli ve değerlidir (Holloway, Wajzer 2008; Hoornweg vd. 2007: 5-7; Giffinger, Haindlmaier, Kramar 2010; Kararach vd. 2018);

Bunlardan ilki *tercih*dir. Küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmaların düşünsel arka planı incelendiğinde kentler arası bir hiyerarşi öngörülmektedir. Bu hiyerarşi, ağırlıkla iş bölüşümüne bağlı ekonomik temellidir. İş dünyasında yapılan iş kadar, işin gerçekleştirildiği mekân da önemlidir. Bu mekânın yatırımcıya insan kaynağı, hizmet ağı, erişilebilirlik ve yaşanabilirlik bakımından olumlu bir ortam sunması karar alma süreçlerinde olumlu katkı sağlayabilir. Küresel ölçekte faaliyet gösteren şirketler bu noktada kentleri karşılaştıran çalışmalardan istifade edebilir. Terchlerinde etkili olacak diğer bir kesim ise nitelikli insan kaynağıdır. Nitelikli insan kaynağı profesyoneller ya da öğrenciler olabilir. Daha iyi maaş, daha iyi eğitim, daha iyi iş ortamı gibi sebeplerle nitelikli insan kaynağı kentleri karşılaştıran çalışmalardan istifade edebilir. Günümüz bilişim ve iletişim teknolojileri birçok hizmetin işyerine gitmeden yürütülmesine imkân kılmaktadır. Bu durum bir mekâna bağlı kalmadan çalışabilen insanların yaşadığı/yaşayacağı kent tercihlerini etkileyebilmektedir. Bu durum eğitimi doğup büyüdüğü kentten farklı bir kentte gerçekleştirmek isteyen öğrenci ve öğrenci adayları için de geçerlidir. Kentleri karşılaştırmak bu bağlamda bireylerin kent tercihlerinde etkili olabilmektedir.

İkincisi *rekabet*dir. Rekabetin kurum ve insan olmak üzere iki boyutu vardır. Kurum bazında, uluslararası etkinlik organizatörleri için mekânın tercihinden ötesinde mekânın erişilebilirliği, yaşanabilirliği, güvenliği ve altyapısı gibi hususlar önemlidir. Etkinliğin mekân tercihinde kentleri karşılaştırarak veri temelli yaklaşım organizasyonun en sağlıklı şekilde gerçekleştirilmesine katkı sağlar. İnsan bakımından ise potansiyel bir destinasyon niteliği ile daha fazla yerli ve yabancı misafirlerin dikkatini çekebilir. Kent yönetimleri bu rekabet içerisinde altyapı ve hizmet finansmanına öncelik vererek hem kurumları hem de insanları etkileyerek sağlanacak getiri, ekonomik olarak kentin kalkınmasına ve tanınmasına olumlu katkı sağlayacaktır.

Üçüncüsü *hesap verebilirlik*dir. Kentleri karşılaştırmak hesap verebilirliğin ve şeffaflığın değerlendirme aracıdır. Özellikle kent yönetimlerinin için kentin performansı belirli göstergeler üzerinden toplanan verilere dayanmaktadır. Bu veriler kent yöneticileri için sürdürmesi, geliştirmesi ve terk etmesi gereken politikalarını belirlemesinde yardımcı olabilir. Kentler büyüdükçe, yönetilmeyen kentsel büyümenin

olumsuz etkisi ve bunun çevre, iklim değışikliğı ve artan kırılganlık üzerindeki etkisi nedeniyle hoşnutsuzluk devam edebilir. Bu güvenlik açıkları hem anlık olabilir; terör saldırıları gibi olaylara ve su güvensizliğı ve artan kıyı koruma gereksinimleri gibi daha uzun vadeli olaylara karşı koruma sağlar. Bu zorlukların üstesinden gelmek için daha fazla dikkat ve çabaya ihtiyaç duyulacaktır. Ayrıca, daha geniş kapsamlı ve şehirler arası afet müdahalelerine ihtiyaç duyulacaktır. Kentsel sorunlara ve krizlere müdahale dinamik çözümlere ihtiyaç duyacaktır. Bu çözümlerin tespiti, belirlenecek doğru göstergeler ve bu göstergelere yönelik üretilen verilerle mümkün görünmektedir. Bu bağlamda kentlilerin, kentinin diğer küresel kentlerle kıyaslandığında mevcut iyi ve geliştirilmesi gereken yönlerine dair bilgi sahibi olmaları kentteki geleceklerini tayin etme ve yaşam standartları şekillendirmede etkili olabilir. Aynı zamanda kent yönetimine hesap verilebilirlik ilkesi kapsamında yolunda gitmeyen politikalar için bilimsel bir dayanak ve kamuoyu oluşturulabilir. Literatürdeki birçok kent tanımı, kentlerin sahip olduğu çeşitliliğe vurgu yapmaktadır. Bu çeşitliliğin hangi yönde güçlü olduğu tespiti ise kentleri karşılaştırarak mümkündür. Bu sayede kentlerin potansiyelleri keşfedilebilir.

Dördüncüsü, *takip ya da izlemedir*. *Bilim dünyası* için kentleri karşılaştırmak bütüncül bir değerlendirme sunması itibariyle önemlidir. Karmaşık, çok boyutlu ve detaylı kentsel verileri özetleyerek sunması, alanın uzmanı olmayan kişilere daha kolay aktarılmasına ve ilgili kişilerce daha kolay anlaşılmasına yardımcı olması itibariyle başvurulabilir niteliktedir. Bunun yanı sıra kentleri karşılaştırma sonucu ortaya çıkan manzara araştırmacıların yeni araştırma soruları ve hipotezler geliştirmesine katkı sağlayabilir. Mevcut istatistikler ve tahminler dünya nüfusunun çoğunlukla kentlerde yaşadığını ve yaşayacağını ortaya koymaktadır. Kentsel sorunların bazı konularda sınır aşan etkileri bulunmaktadır. Bunların başında iklim değışikliğı gelmektedir. *Uluslararası organizasyonlar* için iklim değışikliğine dair sera gazı emisyonu, deniz seviyesi ve su kıtlığı gibi konular uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından takibi göstergelere ve karşılaştırmaya bağlıdır.

Beşincisi, *ilgi ya da meraktır*. Sivil toplum örgütleri için faaliyet alanı belirleme noktasında kentleri karşılaştırmak önemli bir rehber niteliğindedir. Sivil toplum örgütlerinin faaliyet gösterdiği alanda kentteki iyi ya da kötü yönlü gelişmeleri veri temelli takip edebilmek kaynaklarını doğru yönlendirmede etkili olabilmektedir. Medya için kentleri karşılaştırmının sonuçları her zaman bir haber niteliğı taşımaktadır. Bu karşılaştırmının nasıl yapıldığı ve sonucun nasıl çıktığını kamuoyuna kentlerin öne çıkan yönlerini sunmak, her kesimin ilgisini çekebilir niteliktedir.

Kentlerin karşılaştırılması, rekabet edebilirlik, sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik gibi konularda yol gösterici bir niteliğe sahip olsa bu çalışmaların verdiği sonuçların güvenilirliğine ilişkin birtakım soru işaretleri bulunmaktadır. Kent karşılaştırma *city benchmarking* çalışmalarında öne çıkan en önemli zorluklar ise şu şekildedir;

- 1. Kentsel veri:** Bir indeks çalışmasının en önemli yapı taşı veridir. Kentlerle ilgili geliştirilen çalışmalarda ise kentsel verilerin kullanılması arzu edilir. Ancak kente dair erişilemeyen veriler için

kentin bulunduğu ülke verilerini kullanmak sonuçları etkileyebilmektedir. Bir sonraki bölümde çoğu makro ölçekteki kent araştırması, özellikle nüfus sayımlarından elde edilen, kolayca erişilebilen kamu verilerine dayanmaktadır” (Taylor, Catalano, Walker 2002: 2368). 2002 yılında yapılan bu tespit 2022 yılında gerçekleştirilen birçok çalışma için geçerliliğini korumaktadır. Ancak yine Taylor, Catalano, Walker tarafından belirtildiği gibi bu verilerin kentler arası ilişkileri anlamak ve anlamlandırmak adına ya çok az faydası vardır ya da hiç faydası yoktur (2002: 23).

2. **Güncel veri:** Bir verinin kentsel niteliği sağlandıktan sonra bu verinin güncel olması gereklidir. Ülkelerin gelişmişlik seviyelerine bağlı olarak veri toplama ve paylaşım politikaları değişiklik göstermektedir. Ölçeğini değiştirmek istemeyen çalışmalar güncel olmasa da verinin varlığını bir avantaj görerek bu verileri çalışmalarında kullanabilmektedir. Örneğin kentlerin dönüştürdüğü atık miktarını dünya çapında toplu bir şekilde gösteren D-Waste, İstanbul’a dair 2010 verilerini sunmaktadır. Bu veriler 2020’li yıllarda geliştirilen çalışmalarda kullanılmaktadır.
3. **Güvenilir veri:** Bazı çalışmalar anket, uzaktan izleme ya da tahminleme yöntemleri ile verileri oluşturmaktadır. Anket verileri kullanılırken örneklemin temsiliyeti yüksek olmalıdır. Ancak küresel ölçekli çalışmalarda örneklem genellikle çok uluslu şirketlerde çalışanlar, İngilizce diline hâkim olanlar ya da bu tür anketlerden haberdar olan örneklemelerden oluşmaktadır. Uzaktan izleme yöntemi ile oluşturulan verilerde ise kent sınırları üzerinden ölçek problemi bulunmakatadır. Tahminleme yöntemlerinde ise küresel ve yerel ölçekteki bir afet, siyasi ya da ekonomik kriz gibi sebepler geçmiş yıllardaki verilerde yapılan tahminlerin, ulusal verilerden yapılan tahminler ise gelişmişlik düzeyi ülke ortalamasının ilerisinde olan kentler için verilerin güvenilirliğini sarsabilir.
4. **Standart veri:** Metropoliten yönetimler şeffaf yönetim anlayışı gereği birtakım kentsel verileri paylaşabilmektedir. Ancak bu veriler tanımı, para birimi, ölçü birimi gibi nedenlerle standart hale getirilirken birtakım zorluklar yaratabilir.
5. **Nicel ölçek:** Bazı çalışmalar nüfus, ekonomik güç, siyasi konum gibi kriterlere göre ölçek belirlerken bazı önemli kentler değerlendirme dışında kalabilmektedir.
6. **Nitel ölçek:** Birçok çalışma nicel araştırma yöntemleri ile veri temin etmektedir. Bu veriler ya çok uluslu şirketlerin dünya çapındaki çalışanlarına uyguladığı anket çalışmalarıdır ya da açık veri platformlarındaki rastgele örnekleme dayanan katılımcıların verdiği cevaplardır. Her iki durumda da katılımcı profilin kentin genel durumunu yansıtmakta ne ölçüde başarılı olduğu tartışmalıdır.
7. **Bilimsel/objektif perspektif:** Küresel ölçekte geliştirilen indeks çalışmalarında akademik birimlerin payı oldukça azdır. Buradaki sorun akademik kurumların veriye sahip olamaması, veriye sahip olanların ise akademik hassasiyete sahip olmamasıdır. Bu bağlamda indeksi geliştiren kurum ve kuruluşlar çalışmalarında yanlılık gösterebilmektedir. Milan Belediye Başkanı Giuseppe Sala ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu kentlerini sıralamalarda olumsuz durumda gösteren çalışmaları yöntem bakımından eleştiren yorumlarda bulunmaktadır (Alçı 2022; Giuffrida 2024).

8. **Farkındalık:** Geliştirilen çalışmaların kalitesi ne olursa olsun birçok kent yönetimi bu çalışmalardan haberdar değildir. Kâr amacı gütmeyen kurumlar da çalışmalarının duyurulması konusunda ekstra bir çaba sarf etmemektedir.
9. **Şeffaflık:** Birçok kurum gerçekleştirdikleri çalışmaların yöntemini, göstergelerini ve hatta bazen sıralamalarını paylaşmamaktadır. Kâr amacı güden kurumlar bunları danışmanlık hizmeti kapsamında ticari bir hizmet olarak kullanması bu durumun başta gelen sebeplerinden biridir.
10. **Devam ettirilebilirlik:** İndeks çalışmaları genel olarak incelendiğinde çok azının belirli aralıklarla sürdürülebilir bir şekilde devam ettirildiği görülmektedir. Bunun en önemli nedeni her yıl düzenli olarak veri temini ve bu meşguliyet için özel bir ekibin bir aradalığıdır.

Bunların yanı sıra, her kentin farklı unsurlarını hesaba katmadığı için herkese uyan tek çözüm *-one-size-fits-all-* yönteminin uygun olmadığı savunulmaktadır. Yatırım yapmak ve yaşamak için yapılan tercihlerin bu çalışmaları referans alarak yapılması için basit görülmektedir (Casey 2011).

Çalışmalar özelinde bu sınırlılıkların yanı sıra kentlerin performansını değerlendirmeye yönelik genel bir sınırlılık da mevcuttur. Bu da çalışmaların Batı perspektifi yanı sıra Batıya ait dilde yani İngilizce olarak yayınlanması ile ilgilidir. Asya merkezli birçok indeks çalışması gerçekleştirilmektedir ancak bu çalışmaların kamuoyuna farklı dillerde paylaşılması çok yaygın değildir. Bu durum literatürün hakimiyetini Batıya yüklemektedir. Bu yüzden ‘kentleri küresel kentler değerlendirdiği için küresel kentler’ algısı oluşabilir. Ancak bu yalnızca tek etken değildir. Ölçmek ve karşılaştırmak standizasyon ile başlar ve dil bunlardan biridir. Ayrıca her kentin güçlü olduğu yönleri ile ön plana çıkma politikası kent bilimi alanında incelenmeye değer bir konudur.

2. 5. Bölümün Genel Değerlendirmesi

Kentleri karşılaştırmak *-city benchmarking-*, kent indeksleme, sıralama, derecelendirme gibi farklı yöntemler ve tanımlamalarla literatürde yer bulmaktadır. Akademik bir çalışmanın sınırları gereği, belirli bir birikime sahip olan alanın tüm çalışmalarını incelemek mümkün değildir. Bu nedenle, bu çalışmada yalnızca küresel ölçekte geliştirilen çalışmalara odaklanılmıştır. Kentleri küresel ölçekte karşılaştırmanın özgün bir teorik arka planı bulunmaktadır. Küresel kent teorisi perspektifinden karşılaştırılan çalışmaların sonuçları salt bir karşılaştırma sunmamaktadır. Genellikle bu tür çalışmalarda bir hiyerarşi ya da daha iyi ya da daha kötü olma durumu yani bağıl bir değerlendirme mevcuttur. Bu göreceli yaklaşım, rekabeti tercih edilebilir bir durumdan ziyade zorunluluk haline getirmektedir.

Konuya ilişkin akademik literatür 20. yüzyılın ikinci yarısının ilk on yıllarında oluşmaya başlamıştır. İlgili literatürde kentlerin *-başta ticari faaliyetler olmak üzere-* komuta merkezi niteliğine ve çok uluslu şirketlerin dünyada nasıl konumlandığına odaklanılmıştır. Bu çalışmaların dönüm noktası niteliğindeki çalışma GaWC’ın küresel kentleri ve dünya kentlerini derecelendirdiği çalışmasıdır. Bu çalışma

ardından, özellikle 2007-2008 yıllarında küresel kent merkezli birçok kurum ve kuruluş karşılaştırma çalışmalarına önem vermiş ve bu çalışmalar çeşitlenmiştir.

Yüzyılın son çeyreği itibariyle özellikle hizmet sektöründeki çok uluslu şirketler, konuya ilişkin kayıtsız kalmamış, veriye erişme ve veri toplama konusundaki güçlü yönleriyle kentleri karşılaştıran çalışmalar geliştirmiştir. Kurumsal ölçekte geliştirilen çalışmalar karşılaştırmaya yönelik verilerini ticarileştirirken, bilim dünyasında bu çalışmalar küresel kent teorisi altında literatürde önemli bir yer edinmiştir.

Türkiye literatüründe ise küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalar, teorik ve yorumlayıcı düzeyde ele alınmıştır. Türkiye kentlerini karşılaştıran birçok çalışma ise veri erişiminden dolayı ya hiç geliştirilememiştir ya da sürdürülebilir hale getirilememiştir.

Kentleri karşılaştıran çalışmalar, tercihleri yönlendirme, rekabeti değerlendirme, hesap verebilirliği ölçme, taahhütleri izleme ve ilgililerine veri sunma boyutlarıyla önemli görülmektedir. Bu yönleriyle, kentleri karşılaştırmak çok uluslu şirketlere, kent politikacılarına, araştırmacılara, öğrencilere, turistlere, yatırımcılara, sivil toplum kuruluşlarına ve yerel halka kadar hizmet eden bir niteliğe sahip olmasına vesile olmuştur. Ancak kentsel, güncel, standart, güvenilir ve objektif veriye erişim gibi boyutlarıyla zorluklara ve kısıtlılıklara sahiptir.

III. BÖLÜM

ÇALIŞMANIN ARAŞTIRMA DESENİ VE METODOLOJİSİ

Çalışmanın bu bölümünde araştırma deseni, araştırma evreni, veri toplama süreci, veri analizi süreci ve çalışmanın güvenilirliği, geçerliliği ve kısıtlılıkları üzerinden çalışmanın yöntemi açıklanmaktadır.

3. 1. Araştırma Deseni, Araştırma Sorusu ve Hipotezi

Sosyal bilimler perspektifinden yürütülen nitel çalışmalarda genel kabul gören başlıca araştırma desenleri, araştırmacıların formasyonuna göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu araştırma desenleri - alfabetik olarak paylaşmak gerekirse- daha çok antropoloji alanında kültür çalışmalarında başvuru alan ortak kültüre sahip bir grubun inanç, değer ve sosyal yapılarını araştırmayı sağlayan *etnografya/entografi*; genellikle eğitim bilimleri alanında başvuru alan bir sorunu çözmek amacıyla bilgi toplama ve toplanan bilgiye göre aksiyon olarak çözüm üretmeyi sağlayan *eylem araştırması*; felsefe alanındaki çalışmalarda başvuru alan belirli bir olguya yönelik görüş, duygu ve düşüncelerin araştırmasını sağlayan *fenomenoloji*; sosyoloji alanında doğmuş ve toplanan veriler üzerinden teori geliştirmeyi sağlayan *gömülü teori*, incelemeye değer görülen gerçek kişisel tecrübeleri analiz etmeye yönelik *hikaye analizi*; bir konu, olgu ya da problemi anlamak ve çözüm önerisi geliştirmek amacıyla birden fazla olay ya da kişilere başvurularak yürütülen *örnek olay*; konu ile ilişkili dokümanların ve metinlerin sistematik analizini sağlayan *içerik analizi*; sosyal ve kültürel araştırmalarda başvuru alan söylemler ve metinler aracılığıyla dilin kullanımını inceleyen *söylem analizi* olarak literatürde yer bulmaktadır (bkz. Strauss 1987; Punch 2005; Güler, Halıcıoğlu, Taşgın 2015).

Bu çalışmanın kurgusuna en uygun olduğu düşünülen araştırma deseni, 1000'in üzerinde rapor, çalışma ve web sayfasının analizinin yapılması nedeniyle doküman analizi ve içerik analizidir. İçerik analizi ile benzer bir araştırma sürecine sahip olan gömülü teori de verilerin sistematik bir şekilde toplanması ve yorumlanması boyutlarıyla çalışmanın desenini açıklayan yaklaşımlardan biri olarak değerlendirilebilir. *Doküman analizine* veri toplama ve belgeleri anlamak amacıyla, *içerik analizine* belirlenen dokümanlardaki kentlerin konumu ve temsili, göstergelerin durumunu, veri kaynaklarını anlama ve kentleri karşılaştırmadaki yöntemleri analiz etmek amacıyla ve *gömülü teoriye*, bulguların çalışmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri ile birlikte yorumlanmasında başvurulacaktır (Glaser 2006).

Bu kapsamda bu çalışmanın **araştırma sorusu** ve **hipotezleri** Çalışmanın Araştırma Sorusu ve Hipotezi başlığı altında, çalışmanın organizasyonu ise Çalışmanın Deseni ve Organizasyonu başlığı altında paylaşılmıştır.

3. 2. Araştırma Evreni

Bu çalışma, kent çalışmaları ve yerel yönetimler perspektifinden ele alınan sosyal bilimler alanında özgün bir katkı yaratmayı hedefleyen bir çalışmadır. Haliyle çalışmanın merkezinde kentler ve kent yönetiminde etkili olabilecek paydaşlar bulunmaktadır. Dünya Bankası'na göre Nisan 2023 itibariyle dünya nüfusunun 4,4 milyarı yani %56'sı kentsel alanlarda yaşamaktadır (World Bank 2023). Birleşmiş Milletlere göre ise nüfusu 300.000'in üzerinde olan kentsel alanların sayısı 1860'dır (United Nations 2018). Bu her iki rakam da sosyal bilimler alanında yapılan bir çalışma için değerlendirebilir ölçekte değildir. Bunun yanı sıra çalışmanın I. ve II. bölümünde detaylıca tartışıldığı üzere sosyal birer olgu olarak bilgi ve kent arasında ciddi bir ilişki bulunmaktadır. Bilginin ve kentin en yüksek etkileşime sahip olduğu mekanlar ise küresel kentlerdir. Değerlendirme kriterlerine göre değişiklik gösteren bu kentlerin sayıları 2020'li yıllar itibariyle 100 ile 1.000 arasında değişiklik göstermektedir. Örneğin Z-Yen 2022 yılında 119 kenti, AT Kearney 2022 yılında 156 kenti, IESE University of Navarra 183 kenti, GaWC 2020 yılında 390 kenti, 2thinknow ve Global City Lab 2021 yılında 500 kenti ve CASS 2022 yılında 1000 kenti değerlendirmeye almıştır. Çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde yaklaşık 500 kentin en az iki indeks çalışmasında yer bulduğu gözlemlenmiştir.

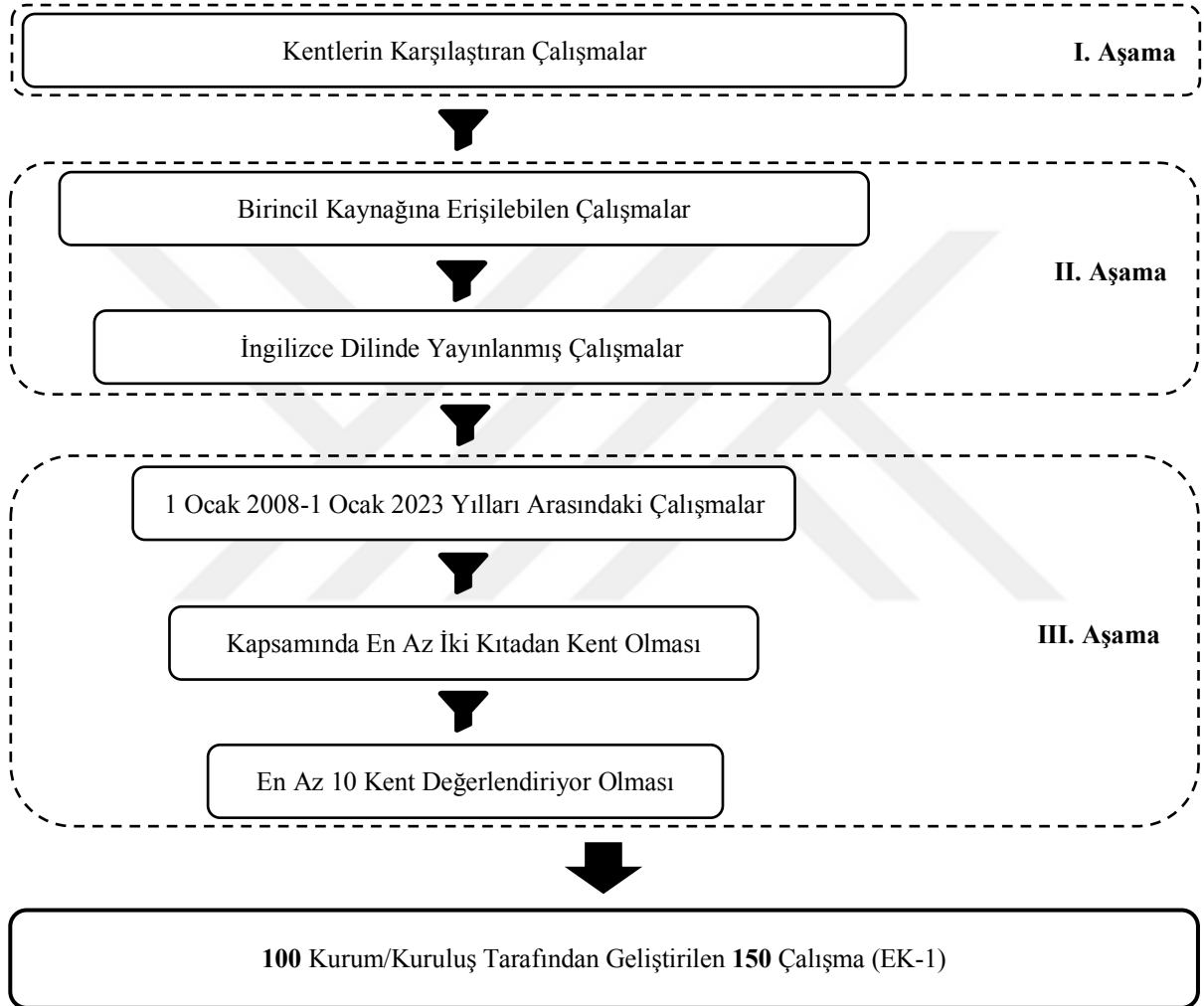
Çalışmanın sosyal olarak incelediği kesişim alanı bilgi çağı, küreselleşme ve kentlerin oluşturduğu ortak alandır. Bilgi çağının ulus devlet sınırlarını kaldıran niteliği ve kentlerin zemin oluşturduğu uluslararası çeşitli iki alanı küreselleşme paydasında bir araya getirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın kapsamını küreselleşmenin etkilerinin hissedildiği metropoliten kentler oluşturmaktadır. Literatürde tezin konusu ile ilişkili mahalle, ilçe, metropoliten alan, ulusal ve bölgesel ölçekte gerçekleştirilen çalışmalar da mevcuttur. Ancak her iki düzeyde göstergeler ve veri kaynakları farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle çalışmanın kapsamı küresel kentler özelinde sınırlandırılmıştır. Bu sınırlama çalışmanın bir standardizasyon kazanmasına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın evrenini bu kentleri karşılaştıran çalışmalar olarak belirlenmiştir.

3. 3. Veri Toplama ve Analiz Süreci: Doküman Analizi ve İçerik Analizi

Uluslararası bir gayrimenkul danışmanlık şirketi olan, kentleri karşılaştıran ve bu tür çalışmaları belirli aralıklarla derleyen JLL Kent Araştırma Merkezi⁸¹ tarafından yayınlanan bir rapor dizisine göre (Feenan, Clark, Moonen 2013: 2; Feenan vd. 2015: 5; Feenan vd. 2017: 8); 2013 yılında 150, 2015 yılında 200 ve 2017 yılında 300'ü aşkın kentleri karşılaştıran çalışma bulunduğu belirtilmektedir. Ancak bu raporlara dahil edilen çalışmalar incelendiğinde ölçek bakımından bir ayrıma gidilmediği görülmektedir. Yani paylaşılan sayılar küresel, bölgeler ve ulusal ölçekte geliştirilen tüm çalışmaları

⁸¹ Özgün adı: Jones Lang LaSalle Cities Research Center

temsil etmektedir. Bu çalışma kapsamında 1 Ocak 2020 ve 31 Aralık 2022 yılları arasında yapılan geniş kapsamlı literatür taramasında kentleri karşılaştıran çalışmaların çarpan etkisiyle arttığını ve Aralık 2022 itibarıyla 500’ü aşkın kentleri karşılaştıran çalışma tespit edilmiştir. Bu çalışmalar, geçmişten günümüze bilgi sunarak süreç içerisindeki dinamikleri anlamamıza yardımcı olması, çalışma kapsamında araştırma sorularına yanıt veren sonuçlar ortaya koyabilmesi ve konuyla ilişkili sık başvurulmayan dökümanların tespit edilip çalışmaya dahil edilebilmesi yönleriyle nicel araştırma yöntemlerinde önemli bir araştırma tekniği olan (Bowen 2009) doküman analizine tabi tutulmuştur.

Şekil 6. Literatür Taraması Sonucu Elde Edilen Çalışmaların Doküman Analizine Tabi Tutulması İçin Aranan Kademeli Kriterler

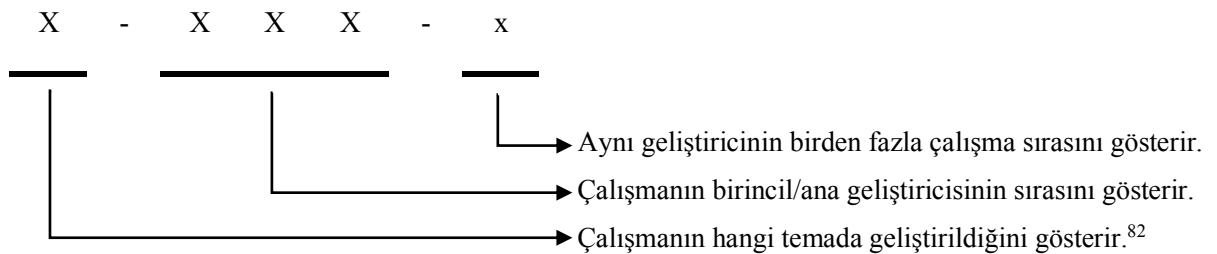
Altheide (1996) doküman analizinin ilk aşamasının dokümanlarda dâhil edilecek kriterleri belirlemek olduğunu belirtir. Çalışmanın inceleme konusu küresel kentler ve dünya kentleri olarak belirlendiği için analize tabi tutulacak dökümanların küresel ölçekte olmasına dikkat edilmiştir. Bu tespit gerçekleştirilirken dökümanların araştırma konusuna uygun, net ve araştırmanın amacına hizmet edecek cevaplar veren çalışmalar olmasına yani kentleri karşılaştıran çalışmalar olmasına özen gösterilmiştir (Forster 1994). Bu bağlamda analize tabi tutulacak dokümanlar aşamalı olarak filtrelenerek çalışmanın

güvenilirliğini temin edecek ve araştırma kurgusuna zarar vermeyecek nitelikteki kriterlerle belirlenmiştir.

Öncelikle çalışmanın bağımlı değişkenlerinden biri olan kentleri karşılaştıran çalışmalar tespit edilmiştir. Bu ilgili dokümanların belirlenmesindeki I. aşamadır ve aranan kriter çalışmaların kentleri sıralama, derecelendirme ve karşılaştırma yaparak bir kıyasa tâbi tutmasıdır. Doküman ve veri toplama (Altheide 1996) ya da dökümanlara ulaşma (Forster 1994) süreci bu kriter ile başlamıştır. II. aşamada bu çalışmaların birincil kaynaklarına erişilebilir ve İngilizce yayınlanmış olması kriteri aranmıştır. Bu aşamada Forster'ın (1994) doküman analizinde bir aşama olarak kabul ettiği dökümanların orijinallliğini kontrol etme hususu dikkate alınmıştır.

III. aşamada ise bu çalışmaların çalışmanın diğer bir bağımlı değişkeni olan küresel kent teorilerine istinaden i) en az iki farklı kıtadan kent değerlendirmesi kriterinin yanı sıra ii) en az 10 kent değerlendirmesi ve iii) 1 Ocak 2008-1 Ocak 2023 tarihleri arasında yayınlanmış olması kriteri aranmıştır. Dokümanların bu şekilde analize tabi tutulması 100 farklı kurum/kuruluş tarafından geliştirilen 150 çalışmanın tespit edilmesini sağlamıştır (*bknz.* EK-1. Küresel Kentlerin Performansını Değerlendiren 100 Kurum/Kuruluşun 150 Çalışması (31.12.2022)). Bu şartları sağlayan ancak veri toplama sürecinde örneklemin güvenilir olmayan anket çalışmaları (Flavorwire Staff 2011; Wilson 2014; Rigzone Staff 2013; Emporis 2015; Kachroo-Levine 2022; Menon Economics 2022; Morton 2022; Demographia 2023), veri tabanı niteliğindeki çalışmalar (Metropolis 2019; Demographia 2022) ve yaşam maliyeti haricindeki spesifik fiyatlandırma çalışmaları (Hogg Robinson Group 2016; Taxi2Airport 2018; Cushman & Wakefield 2019; Wade 2022) değerlendirme dışında tutulmuştur.

Doküman analizinin diğer aşamaları olan temel analiz alanlarını belirleme ve dokümanı kodlama aşaması (Altheide 1996) dokümanlar hakkında birtakım bilgilerin toplanması ile gerçekleştirilmiştir. Bu bilgiler EK-1. Küresel Kentlerin Performansını Değerlendiren 100 Kurum/Kuruluşun 150 Çalışması (31.12.2022)'de tablonun ilk sütununda birer kod ile tanımlanmıştır. Bu kod çalışmaları şu şekilde açıklamaktadır;

⁸² Belirlenen temalar tek harf ile temsil edilmektedir. Bu harfler, Tablo 11. 150 İndeks Çalışmasının Yıllara Göre Teması ve Yayın Sayısı (Tablo Gösterimi)'de belirtilen temaların ilk harfleridir.

Örneğin, S-005-d koduna sahip çalışma Sürdürülebilirlik ve Dirençlilik alanında, alfabetik olarak sıralanmış olan beşinci birincil/ana geliştiricinin (ARCADIS) yine alfabetik olarak sıralanmış dördüncü çalışmasını temsil etmektedir. EK-1. Küresel Kentlerin Performansını Değerlendiren 100 Kurum/Kuruluşun 150 Çalışması (31.12.2022)'in ikinci sütunda çalışmaların hangi kent merkezli gerçekleştirildiği, kentin eyalet (harf kodu) ve ülke kodu (uluslararası plaka kodu) bilgileri ile paylaşılmıştır (Örneğin; Melbourne, VIC, AU). Üçüncü sütunda ise birincil/ana geliştiricinin faaliyet gösterdiği alan, dördüncü sütunda birincil/ana geliştiricinin adı (eğer birden fazla geliştirici ya da destekçisi varsa ana geliştirici ardından '+' kullanılmıştır) ve beşinci sütunda çalışma adına yer verilmiştir. Tablonun sağına doğru devam eden sütunlarda ise ilgili yıllarda kaç adet çalışma yayınlandığı verisi paylaşılmıştır. Buradaki bilgilere ilişkin ayrıntılı analiz **Kaynak:** Moscow Analytical Center 2024

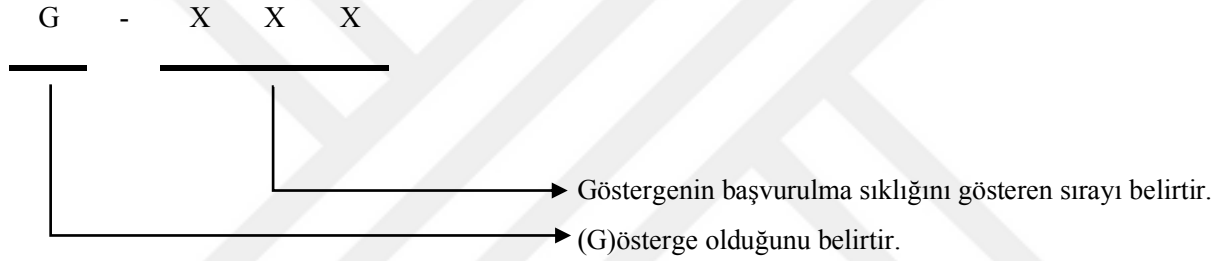
Çalışmanın devam eden başlığında kentleri karşılaştıran çalışmaların hangi temalarda, nerede ve hangi kurumlar tarafından geliştirildiği incelenmektedir.

4. 2. Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Temaları, Merkezleri ve Geliştiricileri başlığı altında ayrıntılı frekans ve yüzdesel analizlerle paylaşılmıştır.

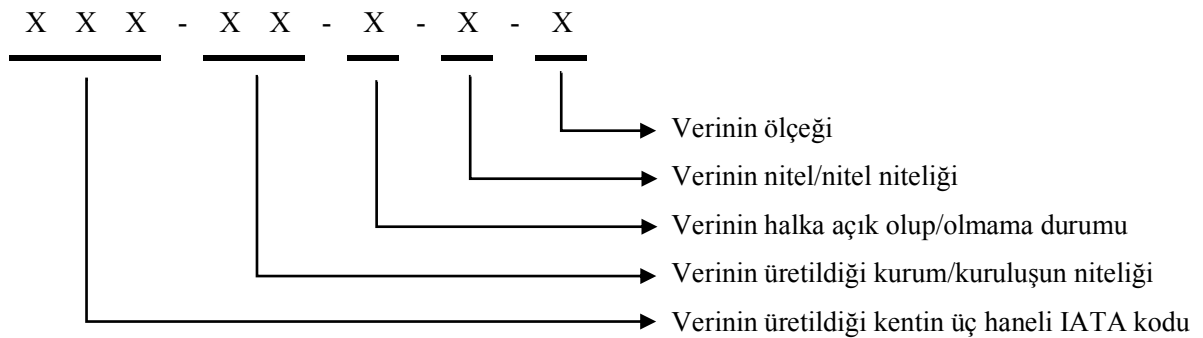
Doküman analizi sonucu tespit edilen belgeler içerik bakımından dört boyutta ve dört aşamada analiz edilmiştir. İçerik taraması ve doküman analizi, konu ile ilgili yayınlanan çalışmaların detaylı bir şekilde taranması ve elde edilen taramaların bütüncül bir şekilde değerlendirilme sürecidir (Creswell 2002). Bu yöntem türü tümevarımcı bir analiz türü olması sebebiyle konu ile ilgili geçmiş dönem dokümanların da incelenmesine ihtiyaç duyurmaktadır. Belirlenen zaman aralığında yapılan taramalar kodlama yolu ile sistematik bir şekilde derleme sonucu ilgili hipotezin ve kuramın doğrulama sürecine katkı sunmaktadır (Şimşek, Yıldırım 2011). İçerik analizinin dört boyutu şu şekildedir; i) kentlerin çalışmalardaki yeri ve temsili, ii) kullanılan göstergeler, iii) başvuru veri kaynakları ve iv) ağırlıklandırma ve hesaplama yöntemi. Dört aşama ise; i) verilerin tek bir veri tabanına aktarılması, ii) benzer bağlamda kullanılan ifadelerin kodlanması, iii) kodlanan ifadelerin arasındaki ilişkinin betimlenmesi ve iv) verilerin sayısallaştırılabilir hale getirilmesidir.

Çalışmada içerik analizi üzerinden veri toplama süreci <methodology>, <dimension>, <variable>, <indicator>, <factor>, <data>, <data source>, <collect from>, <obtain> gibi anahtar kelimeler üzerinden yapılmıştır. Bu aşamada göstergelerin paylaşımı konusunda beş tür çalışma ile karşılaşılmıştır; i) göstergeler, göstergelerin kaynakları ve ağırlıklandırmalarını açıklamalı bir şekilde paylaşan çalışmalar, ii) gösterge grubu, alt gösterge grubu ve gösterge paylaşan çalışmalar; iii) yalnızca gösterge grubu ve alt gösterge grubu paylaşan çalışmalar; iv) yalnızca gösterge grubu/anket sorularını paylaşan çalışmalar ve v) göstergelerle ilgili hiçbir açıklama yapmayan çalışmalar. Bu çalışmalar genellikle kâr amacı güden kurum ve kuruluşlar tarafından geliştirildiği ve danışmanlık bağlamında ticari bir kaygı güdüldüğü için çalışmalarda görece sınırlı bir paylaşım olduğu tespit edilmiştir.

Döküman analizi sonucu tespit edilen dökümanların erişilebilen göstergelerinin tamamı tek bir çalışma sayfasında toplanmıştır. Daha sonra tümevarımsal bir yaklaşımla tema analizi süreci yürütülmüştür. Göstergelerini kamuoyu ile paylaşan çalışmalardan toplanan ± 1500 gösterge belirli bir sistematik içerisinde standartlaştırılmıştır. Örneğin; *kbd.* geri dönüştürülmüş atık miktarı, *kbd.* geri dönüştürülmeyen atık, atık geri dönüşüm oranı, kentin atık stratejisi, kentin atık yönetimi politikası, kentin e-atık yönetimi gibi değişkenler Kentin Atık Yönetimi Performansı olarak standartlaştırılmıştır. Bir başka örnek vermek gerekirse, kentteki trafik sıkışıklığı, evden bir yere gidip gelme zamanı, kişi başına trafik sıkışıklığında kaybedilen ortalama süre, seyahat süresi, kent içi ulaşım havalimanlarına yolculuk süresi gibi değişkenler Kentteki Trafik olarak standartlaştırılmıştır. Daha sonra bu standartlaştırılan göstergeler aşağıdaki gibi kodlanarak 4. 3. 1. Kentleri Karşılaştıran Çalışmalarda Başvurulan Göstergeler başlığı altında tablolaştırılarak sunulmuştur. Tablo halinde sunulan her bir göstergeye bir kod belirlenmiştir. Örneğin G-001 koduna sahip bir veri küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalarda en sık başvuru alan göstergeyi temsil etmektedir;

Veri kaynakları konusunda da benzer bir durum gözlemlenmiştir. Bu aşamada veri kaynaklarının paylaşımı konusunda beş tür çalışma ile karşılaşmıştır; i) veri kaynaklarını her bir gösterge için paylaşan çalışmalar, ii) veri kaynaklarını göstergelerle ilişkilendirmeden sıralayan çalışmalar, iii) veriyi kendi oluşturmuş/toplamış olan çalışmalar, iv) yalnızca kentsel veri kaynaklarının kullanıldığını belirtmiş çalışmalar ve v) veri kaynakları ile ilgili hiçbir açıklama yapmayan çalışmalar. Bu çalışmalar genellikle kâr amacı güden kurum ve kuruluşlar tarafından geliştirildiği ve danışmanlık bağlamında ticari bir kaygı güdüldüğü için çalışmalarda görece sınırlı bir paylaşım olduğu tespit edilmiştir. Veri kaynaklarını paylaşan çalışmaların başvurduğu kaynaklar derlenerek EK-4. Küresel Ölçekte Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Başvurdukları Veri Kaynakları’te sunulmuştur. Veri kaynakları sunulurken şu kodlamaya gidilmiştir;

Yukarıda paylaşıldığı üzere bu kodun soldan sağa ilk üç hanesi verinin üretildiği kentin üç haneli IATA kodunu (IATA kodu bulunmayan kentler için üç haneli kod oluşturulmuştur, bkzn. [KISALTMALAR](#)), dördüncü ve beşinci hanesi veriyi geliştiren kurum/kuruluşun niteliği (Tablo 22), altıncı hanesi verinin halka açık olup/olmama durumunu, yedinci hanesi verinin ölçeğini ve sekizinci hanesi verinin nitel/nitel niteliğini (Tablo 23) temsil etmektedir. Tüm veri kaynakları EK-4 kısmında detayları ile paylaşılmıştır. Veri kaynaklarına dair detaylı frekans analizleri ise 4. 3. 2. Kentleri Karşılaştıran Çalışmalarda Başvurulan Veri Kaynakları başlığı altında sunulmuştur.

Kentlerin sıralamalarındaki yeri ve temsili için yürütülen içerik analizi ile ilgili dokümanlardan verilerin tek bir veri tabanına aktarılma süreci yürütülmüştür. 150 çalışmada kentlerin sıralamalarındaki yeri ve temsili tek bir çalışma sayfasında toplanmıştır. Bu aşamada bazı kent isimlerinin farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu farklılık kendini dört durumda göstermiştir. Birincisi kent isimlerinin bazen İngilizce bazen de yerel dilinde kullanılması (Bengaluru-Bangalore gibi), ikincisi bir eyalette bulunan kentlerin eyalet ile birlikte kullanılması (Chicago-Chicago, IL gibi), üçüncüsü bazı kentlerin kısaltılarak kullanılması (Saint Petersburg-St. Petersburg gibi) ve dördüncüsü bazı kentler ortak havaalanı, inovasyon merkezi kriterlerle çevresindeki kentlerle birlikte değerlendirmeye alınmasıdır (Silikon Vadisi ve San Francisco Bay Area gibi). Bu süreçte bulguları etkileyen standartlaştırmalardan kaçınılmıştır. Çalışmanın sınırlılıkları nedeniyle kentlerin sıralamalarındaki yeri ve temsiline dair sonuçlar EK-2 2020 Yılı ve Sonrası Küresel Kentleri Değerlendiren (Tematik Olmayan) Çalışmaların Son Raporlarındaki İlk 10 Kent’de sadece ilk 10 kent şeklinde sunulmuştur. EK-3 Küresel Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Tematik Olarak Düzenlenmesi ve Çalışmalarda Son 10 Yıldaki Türk Kentlerinin Konum’te ise küresel kentleri karşılaştıran çalışmalarda son 10 yıldaki Türkiye kentlerinin sıra ve skor bakımından konumu normalize edilerek sunulmuştur. Burada başvuru min-max normalizasyonu şu şekildedir;

$$x' = (x - x_{\min}) / (x_{\max} - x_{\min})$$

x' normalize edilmiş değer

x normalize edilecek değer (gözlem değeri)

$x_{\min}$ veri setindeki en küçük değer (minimum gözlem değeri)

$x_{\max}$ veri setindeki en büyük değer (maksimum gözlem değeri)

Min-max normalizasyonun özelliği tüm veri setlerini 0-1 arasına sıkıştırmaktadır (Bannerjee vd. 2016). Elde edilen kentin sıralama ve skor bakımından bulunduğu yüzdelik dilimi göstermekte yardımcı olmaktadır. Bununla ilgili lejant sayfa 193’te paylaşılmıştır.

Son olarak, veri toplama sürecinde çalışmada etik kurul izni gerektiren bir yöntem başvurulmamıştır.

3. 4. Çalışmanın Geçerliliği, Güvenilirliği ve Sınırlılıkları

Bu başlık altında nitel araştırmalarda çalışmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini belirleyen kriterler ve çalışmanın bu kriterleri nasıl sağladığı sunulacaktır. Bunun yanı sıra çalışmanın sınırlılıklarına yer

verilecektir. Nitel araştırma desenine sahip bilimsel çalışmaların, her ne kadar pozitivist bir yaklaşım sergilemediği sürece bilimsel niteliğine yönelik şüpheler olsa da (Clarke 1995), ikisi geçerliliğin ikisi güvenilirliğin altında olmak üzere dört ölçüt altında bazı kriterleri sağlaması beklenmektedir.

3. 4. 1. Çalışmanın Geçerliliği

Geçerlilik kapsamındaki ölçütler, inandırıcılık (*credibility*) ve aktarılabilirlik (*transferability*) altında belirlenen kriterlerdir. Bu kriterler, inandırıcılık kapsamında uzun süreli etkileşim, sürekli gözlem, çeşitleme, akran bilgilendirmesi, olumsuz durum analizi, referans yeterliliği ve üye kontrolü, aktarılabilirlik kapsamında ise kapsamlı betimleme, amaçlı örnekleme ve yansıtıcı günlüktür (Lincoln Guba 1985; Arslan 2022).

Öncelikle, uzun süreli etkileşim *-prolonged engagement-*, genellikle etnografik çalışmalarda çalışmayı yürüten kişi ya da kişilerin katılımcıların doğal ortamlarını ve kültürlerini daha iyi anlayabilmeleri ve daha doğru sonuçlara ulaşmak amacıyla inceleme alanı ile bir etkileşim kurmasıdır. Bu çalışma kapsamında etnografik bir araştırma desenine başvurulmamıştır. Yine etnografik çalışmalarda bir geçerlilik kriteri olan üye kontrolüne aynı sebeple başvurulmamıştır. Ancak araştırma konusuna ilişkin dahil olduğu bilimsel etkinliklere katılım, uluslararası akademik ortamlarda bulunma, konuya ilişkin literatürü ve uluslararası güncel gelişmeleri takip etmek araştırma alanı ile girdiği uzun süreli etkileşim olarak kabul edilebilir. Bu hususa ilişkin etkinlikler Ek'te ÖZGEÇMİŞ başlığı altında sunulmuştur. Araştırmacının bu yönü aynı zamanda sürekli gözlem *-persistent observation-* kriterini de karşılar niteliktedir.

Çeşitleme, *-triangulation-*, bilimsel bir araştırmada sonuçları geçerli kılmak için araştırmanın temellerinin çeşitlendirilmesidir. Örneğin anket ya da mülakat yöntemiyle veri toplanan bir çalışmada farklı örneklemler üzerinden toplanan verilerle veri çeşitleme, farklı araştırmacıların topladığı verilerin karşılaştırılması ise araştırmacı çeşitleme yöntemidir (Creswell, Miller 2000). Ancak bu çalışmada teori çeşitleme ve metodolojik çeşitleme ile çalışmanın geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır (Patton 1999). Çalışmanın geçerliliğini mümkün olduğunda sağlam kılmak için araştırma deseni, evreni, veri toplama süreci ve analizi literatürde sıkça ve yaygın bir şekilde başvuru doküman analizi, içerik analizi, frekans analizi gibi nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur.

Akran bilgilendirmesi *-peer debriefing-*, ise araştırmaya dahil olmayan başka bir araştırmacının dışarıdan bir gözle (Miles, Jozefowicz-Simbeni 2010: 737) çalışmayı değerlendirmesidir. Bu çalışma yedi tez izleme kurulunda başarılı bulunmuş ve tezden üretilen bir araştırma önerisi ile TÜBİTAK 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı kapsamında desteklenmeye hak kazanmıştır. Tez İzleme Kurulu'nda bulunan akademisyenler, TÜBİTAK tarafından belirlenen hakemler, çalışma önerisini kabul eden yurtdışındaki danışman ve yazarın etkileşim kurduğu akademi dünyasındaki kişiler akran bilgilendirmesi kapsamında çalışmanın iç geçerliliğini sağladığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada sosyal bilimlerin yapısı gereği tümüyle objektif sonuçlar ortaya konulamayacağı kabulü ile elde edilen bulguların farklı bilim perspektiflerinden, farklı pozisyonlardan ve görüşlerden beslenerek inşa edilmesi gerekliliği motivasyonu ile oluşturulmuştur. Olumsuz durum analizi, *-negative case analysis-*, araştırmacının konuya yalnızca hipotezlerini doğrulayan perspektiften değil, hipotezlerini yanlışlayan bulguları sunarak, karşılaştırarak ve analiz ederek çalışmasını inşa etme sürecine işaret etmektedir. Çalışmanın hem teorik hem de veri toplama boyutunda konuya ilişkin farklı ekollere ait görüşler, yorumlamalara ve çıkarımlara yer verilerek bir sentez oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışmanın bağımlı değişkeni olan kentleri karşılaştıran çalışmalara yönelik literatürde yer verilen tüm eleştirilere yer verilmiş ve bu husus bir sınırlılık olarak kabul edilmiştir.

Çalışmaya referans yeterliliği *-referential adequacy-* bakımından incelendiğinde ise başvuru yerli ve yabancı kaynak 30 sayfayı aşmaktadır ve bu kaynakların kitap, makale, rapor, web sayfası gibi çeşitli, güvenilir ve birincil kaynak olmasına dikkat edilmiştir.

3. 4. 2. Çalışmanın Güvenilirliği

Benzer koşullar altında benzer bir belgenin başka araştırmacılar tarafından analiz edilerek genel bir sonuca ulaşması bilimsel bir çalışmanın güvenilir olduğunun göstergesidir (Altheide, 1996). Bulguların çoğaltılabilmesi ve yeniden üretilmesine bilimsel bir çalışmanın güvenilirlik göstergesidir. (Denzin, Lincoln 1998:186). Lincoln ve Guba (1985) nicel araştırmalarda güvenilirlik ölçütünü tutarlılık *-dependability-* ve doğrulanabilirlik *-confirmability-* olarak belirlemektedir. Tutarlılık kapsamındaki kriterler adım adım tekrarlama iken doğrulanabilirlik kapsamındaki kriter araştırma denetimidir.

Adım adım tekrarlama *-stepwise replication-* aynı araştırma konusunu aynı araştırma ekibinin eş zamanlı yürüttüğü çalışmaların karşılaştırma sürecidir. Tez çalışması münferit bir çalışma olduğu için araştırma sürecinin şeffaf bir şekilde paylaşılması sunularak tutarlılığı ve doğrulanabilirliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Arslan (2022: 402), doktora aşamasındaki bir öğrenci için danışman ve jüri üyeleri ile gerçekleştirdiği karşılıklı fikir alışverişinin bu sürece karşılık gelebileceğini belirtmektedir. Bu husus doğrulanabilirlik ölçütü olarak sorgu denetimi *-inquiry audit-* kriteri için de geçerli olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra bu çalışmada doküman analizi sonucu elde edilen çalışmaların farklı farklı çalışmalarda yer bulması çalışmanın güvenilirliğine işaret etmektedir.

Bilimsel bir çalışmada, özellikle yüksek lisans ve doktora tezlerinde, araştırmanın yöntemi veya metodolojisinin nasıl tasarlandığı şematize edilmesi araştırma denetiminin ilk adımı sağlanabilir. İkinci adımı ise veri analizinin nasıl gerçekleştirildiği, bulguların ve sonuçların paylaşımı detaylı açıklamalarla sağlanabilir (Arslan 2022: 403). Çalışmanın GİRİŞ bölümünde araştırma deseni şematize edilmiş, IV. BÖLÜM'den itibaren veri analizi, bulgular, sonuçlar ve ekler paylaşılmıştır. Bu, çalışmanın şeffaflığını *-transparency-* gösteren aynı zamanda araştırmaların tutarlılık ölçütünün bir kriteridir (Lincoln, Guba 1985; Roller, Lavrakas 2015).

3. 4. 3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada bağımlı değişkenleri ve kapsamı gereği küresel kentleri karşılaştıran çalışmalar analiz edilmektedir. Bu bağlamda, bağımlı değişkenler üzerinden çalışmanın iki ana sınırlılığı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi küresel kentler üzerinedir. Çalışma kapsamında yapılan tartışmalar ve analizler akıllara şu sorunun gelmesine neden olabilir: Her kent küresel bir kent olmak zorunda mıdır? Bu soruya getirilecek cevap görecelidir. Öncelikle alana ilişkin geniş literatür son yüzyılda ziyadesiyle literatürde kabul görmüştür. Kent planlama, coğrafya, ekonomi, istatistik, sürdürülebilirlik, yerel yönetimler, kent ve çevre çalışmaları gibi alanlarda disiplinlerarası bir şekilde ele alınmaya da devam etmektedir. Sorunun cevabına yönelik diğer bir görüş ise Robinson (2006) perspektifinden olduğu gibi her kentin sıradan *-ordinary-* bir kent olduğu, bazı kentleri küresel olarak değerlendirmenin önemli kentleşme dinamikleri gösteren kentleri yok saydığına yöneliktir. Ancak -İstanbul gibi- bazı kentler nüfusu, ekonomik gücü, yönetsel kapasitesi, sosyal dinamikleri, konumu vb. yönleri itibarıyla benzer özelliklere sahip kentlere doğal rakip olmaktadır. Bu, planlanan ya da hedeflenen bir durum değildir. Kent yönetimleri, yerel ve yabancı insanlar küresel bir kent anlayışı içerisinde refleks göstermek zorunda kalabilir. Çağ, teknolojik gelişmeler, sosyal ilişkiler ne durumda olursa olsun bilgi ile harmanlanmış yaşam alanları olan kentler her zaman diğer toplumların dikkatini çekmiştir. Nitekim bu tartışmanın haklı yanları göz önünde bulundurularak kentlerin yalnızca küreselleşme niteliğinden ziyade ‘kentlerin karşılaştırılması’ ibaresi özellikle başlıkta tercih edilmiştir. Çünkü günümüzde kentler, akıllı, yaşanabilir, sürdürülebilir, hareketli, yenilikçi gibi sıfatlarla küresel ölçekte ilgi çekebilir. Ayrıca küresel kent kavramsallaştırması çalışmanın kavramsal ve kuramsal bölümünde detaylıca tartışılmıştır.

Çalışmanın sınırlılıklarıyla ilgili diğer bir konu küresel kentleri karşılaştıran çalışmalarla ilgilidir. Küresel kentlerle ilgili mevcut literatür büyük ölçüde Batı dünyası perspektifinden şekillenmiştir. Batı’nın ekonomi sistemi, kültür ve sanat faaliyetleri, uluslararası etkinlikleri ve yasal düzenlemeleri küresel kentlerin niteliğini belirleyici bir faktördür. Bu hususlar çalışmanın bulgularında gözlemlenmiş ve bir yanlılık olduğunu bilimsel olarak doğrulanmıştır. Ancak bu husus kentlerin daha iyi yönetilebilmesi için ölçmenin, değerlendirmenin ve karşılaştırmanın önemini yitirmesine mahâl vermemektedir. Teorik olarak gerekli olgunluğa ulaşmış bu alanda birtakım metodolojik iyileştirmeler ile literatüre güvenilir ve geçerli katkılar sağlanabilir.

Bu iki ana sınırlılığa ek olarak doküman analizi ile elde edilen belgeler akademik bir yaklaşımdan ziyade sektörel bir yaklaşıma işaret etse de Friesema’nın (1971: 10) belirttiği gibi “kentsel sosyal bilimciler çalışmalarının insanlar için bir anlam ifade etmesini istiyorlarsa, kendi popülerleştiricileri ve aktivistleri olmaları gerektiğidir. Teorik titizlik, ampirik kesinlik ve çağımızın kritik sorunlarına uygunluğu bir araya getirmenin zorluğunu çözmek için hiçbir kolay iş bölümü makul olarak mümkün değildir”.

Çalışmanın bağımsız değişkenleri bilgi çağı ve Türkiye’nin metropoliten alanları olan büyükşehir belediyeleridir. Beklenen çıktı ise kentleri karşılaştıran çalışmalara bilgi çağının etkisi ne olduğu ve

küresel kentleri karşılaştıran çalışmalara Türkiye metropoliten kentleri dahil edildiğinde sıralamadaki yeri ne olacağı üzerinedir. Her iki husus için de en büyük kısıtlılık kentsel ve standart veri üzerinedir. Küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalar incelendiğinde insan kaynağı ve bütçe bakımından nispeten avantajlı konumda olan çalışmaların bile benzer sınırlılığa sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışma ile arzu edilen hem dünya kentlerine hem de Türkiye kentlerine dair güncel ve standart kentsel verileri karşılaştırabilmektir ancak güncel ve kentsel verinin varlığı önünde birtakım sosyal ve idari eksiklikler mevcuttur. Bu çalışma ile bu eksiklikleri tespit ederek ve iyileştirilmesine yönelik önerilerde bulunarak bilime katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

3. 5. Bölümün Genel Değerlendirmesi

Bu çalışma, Türkiye metropoliten kentlerinin daha yaşanabilir, daha iyi yönetilebilir ve küresel ölçekte daha rekabet edebilir kılınmasına yönelik bir model geliştirme motivasyonu ile hazırlanmıştır. Bu yönleriyle bilim dünyasına sosyal bilimler daha özelde ise yerel yönetimler ve kent politikaları perspektifinden literatüre katkı sunulması hedeflenmiştir. Bu katkı, uluslararası literatürde kentleri karşılaştıran çalışmaların sahip oldukları motivasyon, başvurdıkları göstergeler, kullandıkları veri kaynakları, değerlendirme şekilleri, hesaplama yöntemleri ve kentlerin sıralamalarda nasıl temsil edildikleri referans alınarak sunulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi, içerik analizi ve gömülü teori yöntemlerine başvurulmuştur.

Doküman analizi ile hedeflenen, kentleri karşılaştıran çalışmaları tespit etmek ve bu çalışmaların kapsamını küresel ölçekte olanlar ile sınırlandırabilmektir. Bu kapsamda, kaynak niteliği, dili, zaman aralığı, kapsamı ve ölçeği üzerine beş kriter belirlenmiş ve bu kriterler kapsamında 100 kurum/kuruluş tarafından geliştirilen küresel ölçekte kentleri karşılaştıran 150 çalışmaya erişilmiştir. Bu 150 çalışma, geliştirme motivasyonları, geliştirildikleri kent, geliştiricilerinin faaliyet gösterdiği alan, kullandıkları göstergeler, başvurdıkları veri kaynakları, değerlendirme şekilleri, hesaplama yöntemleri, kentleri sıralamaları ve temsili bakımından içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi kapsamında veriler kodlanmış, temalandırılmış, düzenlenmiş ve yorumlanmıştır. Yorumlanma aşamasında betimsel analize ve frekans analizine başvurulmuştur. Özetle, çalışma kapsamında belirlenen araştırma deseni, veri toplama yöntemleri ve veri analizi yöntemleri şu sorulara cevap bulmaya çalışmıştır;

Tablo 8. Doküman Analizi ve İçerik Analizinde Çalışmanın Değerlendirme Kriterleri

KOD	KOD	Kriter
Farkındalık	<i>F₁</i>	Küresel kentlerin belirlenen bağlama göre farkındalığı
Motivasyon	<i>M₁</i>	Çalışmaların hangi motivasyonla ve hangi temada geliştirildiği
	<i>M₂</i>	Çalışmaların hangi kent merkezli geliştirildiği
	<i>M₃</i>	Çalışmaların hangi alanda faaliyet gösteren kurum tarafından geliştirildiği
Yöntem	<i>Y₁</i>	Çalışmalarda kullanılan göstergeler

	Y_2	Çalışmalarda başvuru alan veri kaynakları ve nitelikleri
	Y_3	Çalışmalarda kentleri belirleme kriterleri
	Y_4	Çalışmaların nasıl değerlendirildiği/derecelendirildiği
Sunum	S_1	Kentlerin sıralamalarındaki yeri
	S_2	Kentlerin çalışmalara hangi ölçekte dahil edildiği
Detaylar	D_1	Çalışmaların hangi yıllarda ne sıklıkla yayınlandığı (EK-1)
	D_2	Son yıllarda indekslerde ilk 10'da yer alan kentler (EK-2)
	D_3	Çalışmalarda Türkiye kentlerinin yer bulduğu yüzdelik dilim (EK-3)
	D_4	Küresel ölçekte kentsel veri kaynaklarının nitelikleri (EK-4)

Bu çalışmanın motivasyonu (Acuto, Pejic, Briggs 2021), doküman analizi sonucu belirlenen belgelerin (Chubarov, Brooker 2013; Yiğitcanlar, Inkinen 2019; Ghalib, Elkhazraty, Serag 2020) ve içerik analizine tabi tutulan kriterlerin (Sáez, Heras-Saizarbitoria, Rodríguez-Núñez 2020; Zhao, Jong, Edelenbos 2023) literatürdeki, özellikle son yıllarda yayınlanmış, çalışmalarla benzerlik göstermesi çalışmayı bilimsel yönden geçerli ve güvenilir kılmaktadır. Yine bilimsel araştırma yöntemlerinde çalışmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlayan uzun süreli etkileşim, çeşitleme, akran bilgilendirmesi, referans çeşitliliği, adım adım tekrarlama ve sorgulayıcı denetim gibi kriterler çalışmada karşılanmaya çalışılmıştır.

Doküman analizi ve içerik analizi ile bilimsel yönden geçerliliği ve güvenilirliği sağlanarak yapılan analizler, kodlamalar ve anlamlara erişme süreci, yani gömülü teori yöntemi ile kentleri karşılaştıran çalışmalar üzerinden kentlere yönelik alternatif bir model önerisi geliştirilmiştir.

IV. BÖLÜM

BULGULAR: VERİSİNİ ÜRETEN & VERİSİ ÜRETİLEN KENTLER

Çalışmanın bu kısmına kadar olan bölümlerde küresel kentleri [*ne*], bilgi çağında [*ne zaman*] karşılaştırmanın neden [*neden*] önemli olduğu tartışılmıştır. Bu bölümde ise sunulan araştırma deseni ve yöntemi ile elde edilen bulgularla kentleri karşılaştıran çalışmaların hangi motivasyonla, temayla ve yöntemle [*nasıl*], hangi kentlerde [*nerede*] ve hangi alanda faaliyet gösteren kurum [*kim*] tarafından geliştirildiği sorularına cevap verilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra karşılaştırmalarda kentlerin nasıl bir performans sergilediği ve nasıl temsil edildiği incelenmektedir.

4. 1. Kentleri Karşılaştıran Çalışmalara Yönelik Farkındalıklar

KENTLERİ KARŞILAŞTIRAN ÇALIŞMALARIN ARKA PLANI başlığı altında çalışmanın birinci bölümündeki konuya ilişkin kuramsal çerçeve ışığında kentleri karşılaştırmanın bilimsel ve kurumsal arka planı incelenerek bu çalışmaların nasıl doğduğu ve geliştiği, devamında öneminin ve zorluklarının neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu başlık altında yapılan incelemeler ise kent yönetimlerinin -ya da kent yönetiminde paydaş niteliğindeki kurumların- kentlerin karşılaştıran çalışmalara yönelik farkındalığına ışık tutmaya çalışacaktır. Söz konusu farkındalık, küresel kentlerin karşılaştırma çalışmalarında ne durumda olduğunu ve bu çalışmaları nasıl takip ettiği üzerinden incelenmektedir.

Karşılaştırmalarda en küresel kent olarak değerlendirilen Londra'nın konuya ilişkin farkındalığı incelendiğinde çalışmalardaki yerinin tesadüf olmadığı görülmektedir. Bir kent yönetimi olarak, küresel ölçekte kentleri değerlendiren çalışmaların farkında olarak rapor geliştiren yine ilk belediyelerden biri Londra belediyesidir. Londra Planlama ve Danışma Komitesi⁸³ tarafından -tarih çarpıcıdır ki- 1991 yılında Londra: 21. Yüzyıla Taşınan Dünya Kenti⁸⁴ başlıklı raporu ile ortaya bir küresel kent vizyonu konulmuştur (London Planning and Advisory Committee 1991). Londra yönetiminin bir organı olan City of London Corporation tarafından 2005 yılında yayınlanan Küresel Finans Merkezi Olarak Londra'nın Rekabetçi Konumu⁸⁵ başlıklı bir rapor yayınlanmıştır. Bu raporda Londra, finans merkezi olarak öne çıkan New York, Paris ve Frankfurt ile karşılaştırılarak, insan kaynağı, vergi düzenlemeleri, iş yapma ortamı, yaşam kalitesi gibi finans alanında belirleyici faktörler üzerinden bir değerlendirme

⁸³ Özgün adı. London Planning and Advisory Committee

⁸⁴ Özgün adı. London: World City Moving into the 21st Century

⁸⁵ Özgün adı. The Competitive Position of London as a Global Financial Centre

sunulmuştur (Mainelli, Yeandle, Berendt 2005). Daha sonra bu çalışma yazarlarının bağlı olduğu The Z/Yen Group ve zamanla diğer kurumlar ortaklığında geliştirilen Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)⁸⁶ çalışmasına evrilmiştir. Bu rapor, yılda iki kere yayınlanan ve 100’den fazla kenti karşılaştıran bir rapor olarak küresel kent çalışmalarında sıkça başvurulmuş bir çalışma olarak literatürde yer almaya başlamıştır. Çalışma 2007 – 2010 arası City of London Corporation; 2010 – 2016 arası Qatar Financial Centre Authority (dönem dönem Z/Yen Group ortaklığında); 2016’dan günümüze Long Finance & Financial Centre Futures (Z/Yen tarafından China Development Institute ortaklığıyla) üretilmiştir (Z/Yen Group 2024). Bu öncü çalışmanın yanı sıra, son 15 yılda Londra merkezli 26 kurum/kuruluş tarafından 43 küresel kent indeksi geliştirilmiştir. İndeks çalışmalarında başvurulmuş kentsel veri kaynaklarının 40 tanesi yine Londra’da üretilmektedir (bknz. EK-1 ve EK-2).

Londra ile benzer bir farkındalığın Tokyo’da olduğu belirtilebilir. Tokyo, özellikle Asya bölgesinde sahip olduğu etki alanı ile dünyanın en küresel üç kentinden biri olarak kabul edilmektedir. Ekonomik gücü, ulaşım ağı, çevresel performansı ile öne çıkan Tokyo, küresel kent potansiyelinin farkındadır ve buna yönelik birtakım girişimleri bulunmaktadır. Bu farkındalığı, 2008 yılında GPCI’nin ilk raporunda yer verdiği (The Mori Memorial Foundation 2008)

“Şimdiye kadar küresel kentlerin gücünü, çekiciliğini ve rekabet gücünü karşılaştıran çeşitli sıralamalar oluşturulmuştur. Dünyanın megapollerinden biri olan Tokyo, kentlerarası rekabetin tam ortasında yer alıyor ancak mevcut sıralamaların bazılarında Tokyo’nun rekabet gücünün özellikle Asya kentleri arasında azaldığı görülmektedir. İlginçtir ki, Japonya daha önce benzer bir küresel kent sıralaması yapmamıştır. GPCI, hangi kentlerin rekabet gücünü daha yüksek olduğunu belirlemeye çalışırken, mevcut küresel kentlerarası rekabete ilişkin benzersiz bir bakış açısı sunmaktadır. Bu, Japonya’nın bu türden ilk girişimidir. GPCI’nin sonuçları, Tokyo ve diğer küresel kentlerin kendilerini çekici kılan şeyin ne olduğunu yeniden keşfetmesine ve daha fazla iyileştirmeye açık alanları işaret etmelerine yardımcı olacak; kentsel politika planlaması ve kurumsal strateji oluşturmada yararlı bir araç olacaktır”

ifadeler ve çalışmanın diğer küresel kent indekslerine referans vererek oluşturulması, karşılaştırma çalışmalarının farkındalığını çarpıcı bir şekilde göstermektedir. GPCI, tıpkı Londra’da olduğu gibi devam eden süreçte uzun süreli bir indeks çalışmasına bürünmüştür.

Londra ve Tokyo örneğindeki gibi süreli bir çalışma ortaya koymayan ancak kentleri diğer dünya kentleri ile karşılaştıran raporlar da mevcuttur. Auckland Konseyi tarafından 2012 yılında 17 çalışma özelinde karşılaştırarak Kent Karşılaştırması: Teknik Bir Rapor⁸⁷ başlıklı rapor (Meares, Owen, Murray

⁸⁶ Özgün adı. The Global Financial Centres Index

⁸⁷ Özgün adı. City Benchmarking: A Technical Report

2012), kâr amacı gütmeyen bir düşünce kuruluşu olan Şikago Küresel İlişkiler Konseyi'nin⁸⁸ 2015 yılında Şikago'nun küresel kent indekslerindeki yerini 16 çalışmanın en güncel raporları üzerinden analiz eden rapor (Jeff, Peterson 2015), Sidney Komitesi⁸⁹ tarafından 2016 yılında hazırlanan Eşitler Arasında Birinci? Sidney'in Performansının Kıyaslanması⁹⁰ başlıklı Sidney kenti 36 küresel ve bölgesel ölçekte geliştirilen kent indeksi üzerinden değerlendiren (Committee for Sydney 2016), Toronto Ticaret Odası⁹¹ tarafından geliştirilen Toronto'yu 23 küresel kent ile karşılaştırarak rekabetteki durumunu analiz eden Küresel Bir Kent Olarak Toronto: Refah Karnesi⁹² Scorecard on Prosperity başlıklı rapor (Toronto Region Board of Trade 2011) kentlerin bu farkındalığa dair önemli göstergeleridir. Bu kentler arasında Toronto, www.toronto.ca web sitesi üzerinden küresel kent indekslerindeki yerine dair veriler sunmaktadır.

Toronto örneğinde olduğu gibi kentlerin küresel ölçekte sıralamalarındaki yerini güncel olarak paylaşan kullanıcı dostu ara yüzüne sahip kent örnekleri de bulunmaktadır. Barselona Global, kentin önde gelen 256 şirketi, araştırma merkezleri, girişimcileri, üniversiteleri ve kültür kurumları ile Barselona'yı nitelikli insan kaynağı ve ekonomik faaliyetler açısından dünyanın en iyi kentlerinden biri haline getirmeyi amaçlayan 960'tan fazla profesyonelin oluşturduğu özel, bağımsız ve kâr amacı gütmeyen bir dernektir (Barselona Global 2023). Bu web sitesi üzerinden Barselona'nın küresel ve bölgesel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalardaki yeri Barcelona in the Rankings menüsü altında sekiz kategoride sunulmaktadır (bknz Görsel 2).

Bir küresel kent olarak nitelendirilebilecek Moskova da kentsel performansının ne durumda olduğunun farkında olan kentler arasındadır. Moskova yönetimi Moskova Ekonomi Politikası ve Kalkınma Dairesi'ne bağlı 2013 yılında kentin sosyo-ekonomik kalkınma görevlerini yerine getirmesine etkili bir şekilde yardımcı olmak amacıyla Moskova Analitik Merkezi'ni kurmuştur. Bu merkezin iki odak noktası belirlenmiştir; ekonomik analiz ve tahmin ve Moskova hedefli yatırım programının entegre sisteminin geliştirilmesidir (Moscow Analytical Center 2023). Web sayfası zamanla Moskova kentinin yerini ve geleceğini analiz etmek amacıyla kent indeksleri hakkında veriler paylaşır hale gelmiştir.

⁸⁸ Özgün adı. The Chicago Council on Global Affairs

⁸⁹ Özgün adı. The Committee for Sydney

⁹⁰ Özgün adı. First Amongst Equals? Benchmarking Sydney's Performance

⁹¹ Özgün adı. Toronto Region Board of Trade

⁹² Özgün adı. Toronto as a Global City: Scorecard on Prosperity

Görsel 2. Barsolona Global Web Sitesinde Bulunan ‘Sıralamalarda Barselona’ Arayüzü

Barcelona in the Rankings

Barcelona
in the
Rankings®

A picture of the city and its positioning on the international map

Is Barcelona well positioned in the global rankings? How do they value it? This space on our website allows you to consult and analyze the presence of Barcelona in different global rankings prepared by prestigious consulting firms and by the main international organizations. We have worked to identify, visualize and monitor these rankings with the aim of improving the positioning of the city and make it more attractive to impactful talent.

In order to locate each of the rankings according to a subject, a distribution has been made by key areas of development: Culture, Sports and Creativity, Research and Knowledge, Entrepreneurship and Competitiveness, Talent, Urban Quality, Tourism, City Brand and Global Cities and Future Projection.

Only rankings that classify cities have been selected, discarding those where Barcelona is still not top-ranked by the institution that establishes the index.

In the current context of a pandemic, and thinking about the transformation of cities and the consequences in the post-Covid period, we wanted to focus on the results of each of the rankings as of 2019, in order to see the global evolution and, specifically, that of Barcelona.

City Brand and Global Cities

Culture and Creativity

Future Projection

Entrepreneurship and Competitiveness

Research and Knowledge

Urban Quality

Talent

Tourism

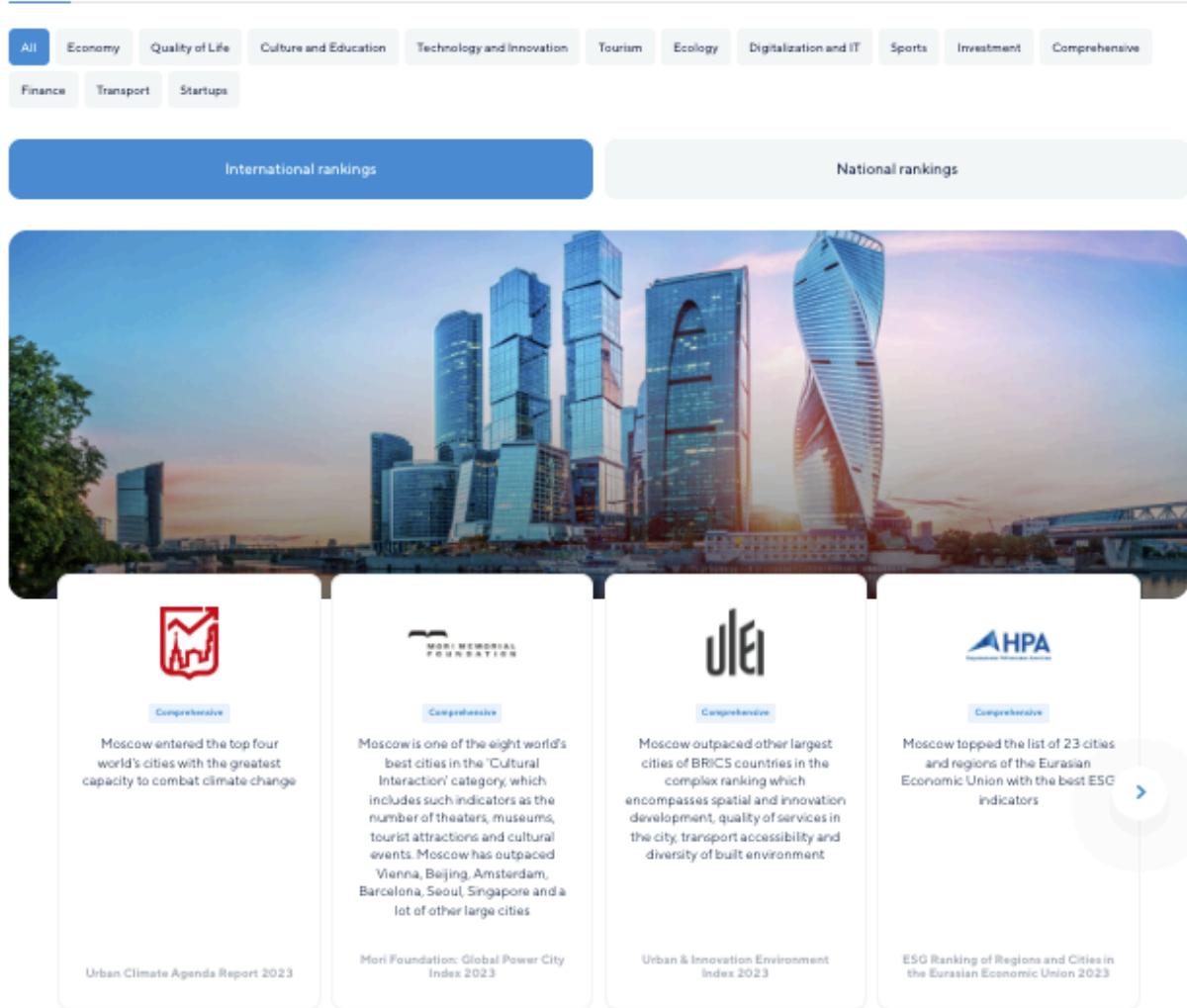
Kaynak: Barselona Global 2024

Bu örneklerin yanı sıra sistematik bir şekilde olmasa da kentlerin tanıtım faaliyetlerini ya da yatırım faaliyetleri yürüten web siteleri üzerinden (*bknz* ChooseBrisbane 2014; Visit Berlin 2024; Gospodarczego 2024) ilgili kentlerin durumunu paylaşan haber ya da blog yazılarına yer verilmektedir. Küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmaların verileri üzerinden şekillenen bu yazılar farkındalığın bir diğer göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Söylemlerin ötesinde (Glynn 2023; Seoul Metropolitan Government 2023; Mungroo 2024) bir indeks çalışması, rapor, web sayfası ya da haber olsa da kentlerin karşılaştırmalardaki yerine yönelik bu çalışmaların ciddiye alınması ve farkındalıkları kaydadeğer niteliktedir. Londra ve Tokyo örneklerindeki bu farkındalığın uzun soluklu bir indeks çalışmasına dönüşmesi de ilk etapta farkındalığın neden önemli olduğunun bir başka göstergesidir.

Görsel 3. Mosvow Analytic Center Web Sitesinde Bulunan ‘Sıralamalarda Moskova’ Arayüzü

Ranking Achievements

Kaynak: Moscow Analytical Center 2024

Çalışmanın devam eden başlığında kentleri karşılaştıran çalışmaların hangi temalarda, nerede ve hangi kurumlar tarafından geliştirildiği incelenmektedir.

4. 2. Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Temaları, Merkezleri ve Geliştiricileri

Kentleri karşılaştıran çalışmaları belirli yönleriyle analiz etmek, bu çalışmaların ortaya koymaya çalıştığı sonucu daha iyi anlamaya yardımcı olabilir. Bunlardan ilki çalışmaların hangi temada geliştirildiğidir. Bu sayede çalışmaları geliştiren kurum ve kuruluşların motivasyonu anlaşılabilir. İkincisi, çalışmaların nerede geliştirildiği ile ilgilidir. Bu sayede kentleri karşılaştırmının kentin küresel niteliğine etki edip etmediği anlaşılabilir. Üçüncüsü bu çalışmaları geliştiren kurum ve kuruluşların niteliği ile ilgilidir. Bu sayede geliştiricilerinin kapasitesi, güçlü yönleri ve zayıf yönleri anlaşılabilir.

4. 2. 1. Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Temaları

Başlarda çok uluslu şirketlerin; akademik düzlemde coğrafi dağılımını incelemek, sektörel düzlemde yatırım potansiyellerini ve çalışan ücret politikalarını belirlemek amacıyla geliştirilen küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalar zamanla yaşam maliyeti, hayat kalitesi, ekonomik güç, gayrimenkul piyasası, tanınırlık, sürdürülebilirlik ve teknolojik gibi konularda çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Bu değişimi ve çeşitliliği inceleyen mevcut literatür, çalışmaları farklı temalar altında ele almaktadır.

Kentleri karşılaştıran çalışmalara eleştirel bir şekilde yaklaşan Taylor (2011), kentleri değerlendiren çalışmaların temalarını dört grup altında toplamıştır: iş dünyası odaklı, yaşanabilirlik odaklı, performans odaklı ve sektörel odaklı çalışmalar. Taylor'un performans odaklı çalışmaları başka çalışmalar tarafından daha detaylı olarak ele alınabilmektedir. Örneğin Barselona Global (2024), sekiz kategori altında çalışmaları sunmaktadır. Bunlar: Marka Kent ve Küresel Kentler, Kültür ve Yaratıcılık, Gelecek Projeksiyonu, Girişimcilik ve Rekabetçilik, Araştırma ve Bilgi, Kentsel Kalite, Yetenek ve Turizm şeklindedir. Kentleri karşılaştıran çalışmaları derleyen Feenan, Clark, Moonen (2013) ise kentleri karşılaştıran çalışmaları dokuz kategori altında toplamaktadır (Tablo 9);

Tablo 9. Feenan, Clark, Moonen'a göre Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Temaları

No.	Gösterge	No.	Gösterge
1	Dünya Küresel Kent İndeksleri	6	Çevre ve Sürdürülebilirlik
2	Makroekonomik Performans İndeksleri	7	İmaj, Marka ve Destinasyon
3	Yaşam Kalitesi İndeksleri	8	Kültür ve Çeşitlilik
4	Bilgi Ekonomisi, Beşerî Sermaye ve Teknoloji	9	Yaşam Maliyeti ve Uygunluk
5	Altyapı ve Emlak		

Kaynak: Clark, Moonen 2013

Daha geniş bir tema sunan Moscow Analytical Center (2024) ise kentleri karşılaştıran çalışmaları şu şekilde kategorilendirmiştir (Tablo 10);

Tablo 10. Moskova Analiz Merkezi'ne Göre Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Temaları

No.	Gösterge	No.	Gösterge	No.	Gösterge
1	Ekonomi	6	Ekoloji	11	Finans
2	Hayat Kalitesi	7	Dijitalleşme ve BİT	12	Taşıma
3	Kültür ve Eğitim	8	Spor	13	Girişimcilik
4	Teknoloji ve Yenilik	9	Yatırım		
5	Turizm	10	Karşılaştırma		

Kaynak: Moscow Analytical Center 2024

Küresel kent çalışmalarının 2007 yılı hem teorik hem de indeks çalışmalarında bir dönüm noktası olduğuna daha önce de değinilmişti. Literatürdeki temalandırmalar dikkate alınarak 2007 yılından 2022 yılına kadar olan 15 yıllık dönemde küresel kentleri karşılaştıran çalışmalar bu çalışma özelinde 9+1 tema altında toplanmıştır. Bu temalar, ilgili yılda yayınlanan rapor sayısı verisiyle birlikte Tablo 11'de paylaşılmıştır.

Tablo 11. 150 İndeks Çalışmasının Yıllara Göre Teması ve Yayın Sayısı (Tablo Gösterimi)

Kategori	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Toplam
Hayat Kalitesi ve Yaşam Maliyeti	4	10	9	9	11	9	16	20	16	22	24	25	23	26	22	246
Yenilikçi ve Girişimci	2	1	1	2	3	1	2	4	4	9	9	11	11	10	9	79
İş Dünyası ve Beşerî Sermaye	4	3	5	3	5	5	6	6	6	6	10	8	11	8	10	96
Sürdürülebilir ve Dirençli	0	1	1	1	1	1	2	3	6	4	8	6	13	11	11	69
Küresel Güç (Adayı)	3	1	4	2	5	4	7	6	10	8	8	10	7	6	5	86
Turizm ve Etkinlik Destinasyonu	0	0	1	2	2	3	4	4	5	6	7	10	2	7	6	59
Mobilité ve Ulaşım	0	1	1	2	1	3	3	4	4	7	5	9	5	6	6	57
Akıllı ve Dijital	0	0	0	1	1	1	1	0	1	3	2	2	4	6	7	29
Gayrimenkul ve Yatırım	1	1	1	1	1	2	2	3	5	12	13	14	14	13	11	94
Toplam	14	18	23	23	30	29	43	50	57	77	86	95	90	93	87	815

Kaynak: EK-1. Küresel Kentlerin Performansını Değerlendiren 100 Kurum/Kuruluşun 150 Çalışması (31.12.2022)'deki tablodan faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu temalar oluşturulurken birtakım zorluklarla karşılaşmıştır. Öncelikle her bir temanın değerlendirmeye değer bir nicelikte olmasına ve kaydadeğer bir yüzdelik ile temsil edilmesine dikkat edilmiştir. Bu kaygı oluşmasaydı eğer, temaların sayısı daha fazla olabilirdi. Bunun yanı sıra çalışmalar temalandırılırken, bazı çalışmaların iki veya ikiden fazla tema altında değerlendirilebileceği gözlemlenmiştir. Bu noktada çalışmaların sunuşunda baskın olan motivasyona göre temalandırma yapılmıştır. Bir açıklama da çalışmaların neden 10 değil de 9+1 temada değerlendirildiği hususuna getirilebilir. Bazı çalışmalar kentlerin gelecek yıllardaki küresel gücüne dair projeksiyon sunmaktadır. Bu çalışmaların nispeten sınırlı sayıda olması ve geliştirilme motivasyonlarının küresel güç teması ile uyumlu olması nedeniyle Küresel Güç (Adayı) olarak birlikte değerlendirilme ihtiyacı hissedilmiştir.

Raporlar kategori bazında genel olarak değerlendirildiğinde en çok (254 adet rapor ile) Hayat Kalitesi ve Yaşam Maliyeti alanında geliştirildiği görülmektedir. Bu temanın önde gelme sebebi küresel ölçekte faaliyet gösteren şirketlerin çalışanlar ve ürünler üzerinden veri toplayabilme kapasitesidir. Bu kategoriyi 96 rapor ile İş Dünyası ve Beşerî Sermaye teması altında gerçekleştirilen çalışmalar takip etmektedir. Önde gelen bu iki temanın ortak yönü birden fazla gösterge grubunu içeriyor olması sebebi ile bileşik nitelikteki indeks çalışmaları olmasına bağlıdır. Bunu devam eden tema ise 94 çalışma ile gayrimenkul ve yatırım alanındaki çalışmalardır. Bu çalışmaların rapor bazında sayısının yüksek olması bir yılda birden fazla rapor yayınlabilmesine bağlıdır.

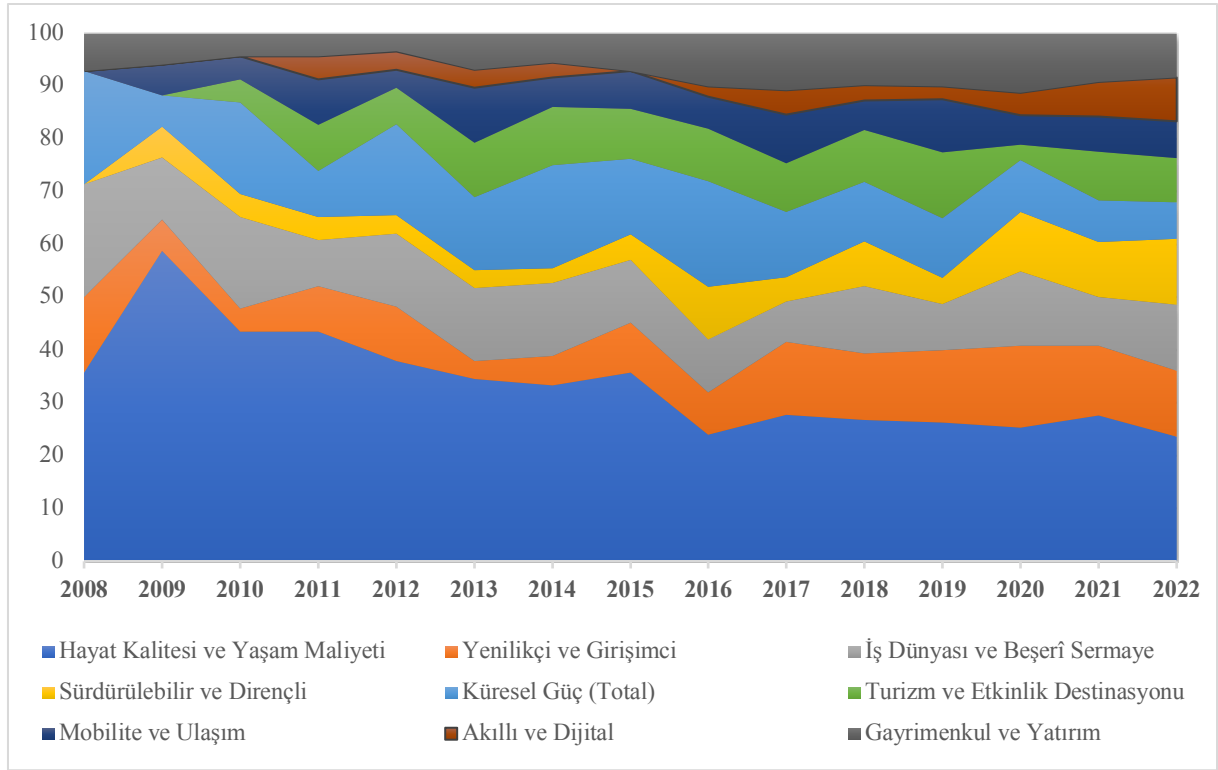
Tablo 11 incelendiğinde çalışmaların rapor bazında her yıl düzenli olarak arttığı gözlemlenmektedir. Bu artış 2018 yılından sonra daha stabil bir hal alsa da her yıl 80'in üzerinde yayınlanan rapor konunun önemini gösterir niteliktedir.

Grafik 2. Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Yüzdesel Dağılımı

Kaynak: EK-1. Küresel Kentlerin Performansını Değerlendiren 100 Kurum/Kuruluşun 150 Çalışması (31.12.2022)'deki tablodan faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Küresel kent indekslerindeki kategorilerin değişimi yüzdesel olarak incelendiğinde küresel kent çalışmalarının 1980'li yıllardaki çalışmaların merkezinde olan Yaşam Maliyeti ve Küresel Ekonomik Güç alanlarında üretilen çalışmaların yıldan yıla yüzdesel olarak düşüş gösterdiği gözlemlenmiştir.

Grafik 3. 150 İndeks Çalışmasının Yıllara Göre Teması ve Yayın Sayısı (Grafik/Yüzde Gösterimi)

Kaynak: EK-1'deki tablodan faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sürdürülebilirlik, Çevre ve Dirençlilik alanında geliştirilen indekslerde istikrarlı bir artış gözlemlenirken, Akıllı, Teknolojik ve Dijital kent temalarında geliştirilen indekslerde 2020 itibariyle belirgin bir artış görülmektedir. Tuzim ve Tanınırlık, Hayat Kalitesi, Ulaşım ve Mobilite temaları yıllar içerisindeki payını korurken, Yapı, Konut ve Gayrimenkul temalarında geliştirilen indekslerin payı artmıştır. Bu temaya ilişkin artış, yıl içerisinde çeyreklik dönemlerle yayınlanan çalışmalara da dayandırılabilir (*bknz* Grafik 3). Bu değerlendirme kentlerin hangi boyutları ile önem kazandığı ve çalışmaların hangi alana doğru eğildiğine dair önemli göstergeler sunmaktadır.

4. 2. 2. Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Merkezleri

Bu başlık altında, doküman analizi sonucu belirlenen 100 kurumun ve bu kurumların geliştirdiği 150 çalışmanın genel merkezi incelenmektedir. Kurum ve kuruluşların genel merkezlerinin tespiti öncelikle kendi kurumsal web sayfalarına, erişilememesi durumunda sırasıyla Google, LinkedIn ve Crunchbase aramaları sonuçlarına dayanmaktadır. Elde edilen bulgular Tablo 12'de paylaşılmıştır.

Tablo 12. Küresel Ölçekte Kentleri Karşılaştıran Çalışmaları Geliştiren Kurumların Genel Merkezlerinin Bulunduğu Kentler

No.	Merkez	Kurum Bazında		Çalışma Bazında	
		f	%	f	%
1	Londra, UK, GB	28	28,00	44	29,33
2	New York, NY, US	10	10,00	12	8,00
3	Toronto, ON, CA	4	4,00	6	4,00
4	Şikago, IL, US	3	3,00	6	4,00
5	Amsterdam, NL	3	3,00	6	4,00

6	Boston, MA, US	3	3,00	4	2,67
7	Singapur, SG	3	3,00	4	2,67
8	Paris, FR	3	3,00	3	2,00
9	Berlin, DE	2	2,00	8	5,33
10	Stokholm, SE	2	2,00	3	2,00
11	Zürih, CH	2	2,00	3	2,00
12	Barselona, ES	2	2,00	2	1,33
13	Luzern, CH	2	2,00	2	1,33
14	Belgrad, RS	1	1,00	7	4,67
15	Münih, DE	1	1,00	7	4,67
16	Bonn, DE	1	1,00	2	1,33
17	Leicester, UK, GB	1	1,00	2	1,33
18	Cenevre, CH	1	1,00	1	0,67
19	Chapel Hill, NC, US	1	1,00	1	0,67
20	Cardiff, GB	1	1,00	1	0,67
21	Dallas, TX, US	1	1,00	1	0,67
22	Dubai, AE	1	1,00	1	0,67
23	Eindhoven, NL	1	1,00	1	0,67
24	Goldach, CH	1	1,00	1	0,67
25	Hongzhou, Çin	1	1,00	1	0,67
26	Kirkland, WA, US	1	1,00	1	0,67
27	Kopenhag, DK	1	1,00	1	0,67
28	Leiden, NL	1	1,00	1	0,67
29	Lozan, CH	1	1,00	1	0,67
30	Lüksemburg, LU	1	1,00	1	0,67
31	Madrid, ES	1	1,00	1	0,67
32	Manchester, UK, GB	1	1,00	1	0,67
33	Melbourne, VIC, AU	1	1,00	1	0,67
34	Moskova, RU	1	1,00	1	0,67
35	Nairobi, KE	1	1,00	1	0,67
36	Prag, CZ	1	1,00	1	0,67
37	Pekin, Çin	1	1,00	1	0,67
38	Rio de Jenerio, BR	1	1,00	1	0,67
39	Round Rock, TX, US	1	1,00	1	0,67
40	San Francisco, CA, US	1	1,00	1	0,67
41	Seattle, WA, US	1	1,00	1	0,67
42	Seul, KR	1	1,00	1	0,67
43	Tel Aviv, IL	1	1,00	1	0,67
44	Tokyo, JP	1	1,00	1	0,67
45	Vancouver, BC, CA	1	1,00	1	0,67
46	Vaşington, DC, US	1	1,00	1	0,67
#	Toplam	100	%100	150	%100

Kaynak: EK-1’de paylaşılan çalışmaların kurumsal web sayfaları, Google, LinkedIn ve Crunchbase’den faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oluşturulan tablo göstermektedir ki hem kurumsal hem de çalışma bazında küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmaların yaklaşık %40’ı Londra ve New York kentlerinde genel merkezi bulunan kurumlarca geliştirilmektedir. Kentlerin çoğunluğu küresel kent ya da dünya kenti niteliğindedir. Olmayanlar ise araştırma geliştirme konusunda ön plana çıkan İsviçre, Almanya ve İskandinav ülkeleri gibi ülkelerde yer alan kentlerde bulunmaktadır. Yine ülke bazlı incelenecek olursa çalışmaların %57’sinin ABD’de ve Birleşik Krallık’ta geliştirildiği görülmektedir. Bu tabloda paylaşılan -özellikle ilk 10 kent olmak üzere- 46 kentin ağırlığının küresel kent ya da dünya kenti olduğu görülmektedir (*bknz* EK-2). Küresel kent ya da dünya kenti olmayan merkezler ise uluslararası kuruluşların (Nairobi gibi),

üniversitelerin ya da açık veri kaynaklarının bulunduğu kentlerdir. Yani kentlerin küresel ölçekte bir değerlendirme sunması ile küresel niteliği arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır.

4. 2. 3. Kentleri Karşılaştıran Çalışmaları Geliştiren Kurumların Faaliyet Alanları

Kentleri karşılaştıran çalışmaları geliştiren kurumların faaliyet alanlarını incelemek, bu çalışmaların hangi motivasyonla ve hangi yetkinliklere sahip olarak geliştirilebileceğine ışık tutabilir. Tablo 13'te küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmaların hangi alanda hizmet veren kurumlar tarafından geliştirildiğini gösterilmektedir. Tabloda Yönetim Danışmanlık, Üniversite, Araştırma Merkezleri, Finans Danışmanlık Hizmetleri ve Bilgi ve Medya Hizmetleri alanında faaliyet gösteren kurumların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kurumların ortak özelliği veriyi bir ürün olarak ticari faaliyetleri için kullanmaları ve sunmalarıdır.

Her bir geliştiricinin faaliyet alanının belirtildiği EK-1 incelendiğinde, son yıllarda geliştirilen çalışmaların Veri Analizi Hizmetleri ve Teknoloji Hizmetleri alanında hizmet veren kurumlar tarafından geliştirildiği gözlemlenmektedir. Bu durum bilgi ve iletişim teknolojilerinin konudaki hakimiyetini gösterir niteliktedir. Artık kentsel veri yalnızca uluslararası kurumların ve çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinden değil, kentsel hizmet sunan ve bu hizmetlerden istifade eden kent sakinleri ve kent ziyaretçileri vesilesiyle üretilmektedir. Bu durum yine ticari faaliyetlerin belirleyici olduğu ancak ölçeğin çeşitlendiği ve kapsamını genişlettiği tespitini mümkün kılmaktadır. Geliştiricilerin ağırlıklı kâr amacı güdüyor olması bu çalışmalara yöneltilen yanlılık eleştirilerini haklı çıkarabilir niteliktedir.

Tablo 13. Küresel Ölçekte Kentleri Karşılaştıran Çalışmaları Geliştiren Birincil Kurumların Faaliyet Alanı

No.	Faaliyet Alanı	Kurum Bazında		Çalışma Bazında	
		f	%	f	%
1	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	17	17	32	21,33
2	Üniversite, Araştırma Merkezleri ve Projeleri	15	15	17	11,33
3	Finans Danışmanlık Hizmetleri	14	14	23	15,33
4	Bilgi ve Medya Hizmetleri	9	9	14	9,33
5	Veri Analizi Hizmetleri	9	9	12	8
6	Diğer Kar Amacı Güden Kuruluş	8	8	8	5,33
7	Teknoloji Hizmetleri	8	8	10	6,33
8	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	4	4	16	10,67
9	Eğitim Hizmetleri	3	3	3	2
10	Mesleki Birlikler, Forumlar ve Organ	3	3	3	2
11	Ulaşım ve Taşımacılık Hizmetleri	3	3	4	2,67
12	Uluslararası/Bölgesel Resmi Birlik	3	3	3	2
13	Resmi Olmayan Ağlar, Sivil Toplum	2	2	3	2
14	Diğer Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluş	2	2	2	1,33

Kaynak: EK-1'de paylaşılan çalışmaların kurumsal web sayfaları, Google, LinkedIn ve Crunchbase'den faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

4. 3. Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Metodolojilerine Dair

Kentleri karşılaştıran çalışmaların kullandığı göstergeler, veri kaynakları ve değerlendirme yöntemleri, ortaya konulan sonuçların anlaşılmasında ve anlamlandırılmasında önemli faktörlerdir. Bu başlık altında hangi göstergelere ve ne sıklıkla başvurulduğu; hangi veri kaynaklarına başvurulduğu ve bu kaynakların niteliğinin ne olduğu; tercih edilen değerlendirme yöntemlerinin neler olduğu incelenmiştir.

4. 3. 1. Kentleri Karşılaştıran Çalışmalarda Başvurulan Göstergeler

Kentleri karşılaştıran çalışmalar temalarına göre incelendiğinde, Tablo 11. 150 İndeks Çalışmasının Yıllara Göre Teması ve Yayın Sayısı (Tablo Gösterimi)’de de paylaşıldığı üzere, kentlerin farklı yönlerden karşılaştırıldığı görülmektedir. Her ne kadar göstergelerin belirlenmesinde veri erişilebilirliği etkili olsa da çalışmayı geliştiren kurum/kuruluşun sahip olduğu kentsel veri ya da değerlendirmedeki özgün bakış açısı başvuru gösterge ve gösterge gruplarını farklı kılmaktadır.

Çalışmanın bu başlığı altında farklı çalışmaların göstergeleri paylaşarak farklı temalara rağmen göstergelerin benzeştiği ortaya konulmaya çalışılmış ve 20 farklı çalışmanın göstergeleri içerik analizine tabi tutularak en sık başvuru 50 göstergenin neler olduğu standartlaştırılarak sunulmuştur. Bu tablo öncesinde göstergelerin genel kullanımı anlamak amacıyla bazı çalışmaların kullandığı gösterge ve gösterge grupları incelenmiştir.

Teorik boyutu bakımında küresel kentler bir finans merkezi niteliğine sahiptir. Bu sebeple ekonomi, iş dünyası ve yatırım alanında göstergelerin ön planda olması beklenen bir sonuçtur. Ancak GaWC göstergeleri tamamen iş dünyasına odaklanmaktadır. GaWC, muhasebe, reklam, finans, hukuk ve yönetim danışmanlığı alanında hizmet veren çok uluslu şirketlerin kentlerdeki yoğunluğunu incelemektedir. Bu yönüyle oldukça tematik ve sade bir gösterge grubuna sahip olduğu belirtilebilir.

Tablo 14. GaWC Kapsamında İncelenen Firmalarının 2000 ile 2012 Yılları Arasında Değişen Sektörel Dağılımı

Hizmet Alanı	Sayısı ve Değişim		
	2000	2012	2012(%)
<i>Muhasebe</i>	18	25	14.3
<i>Reklam</i>	15	25	14.3
<i>Finans</i>	34	75	42,9
<i>Hukuk</i>	16	25	14.3
<i>Yönetim Danışmanlığı</i>	17	25	14.3
Toplam Firma Sayısı	100	175	%100

Kaynak: Taylor, Derudder 2016

Bir başka az sayıda göstergeye başvuran çalışma DHL tarafından geliştirilen Küresel Bağlantı İndeksi⁹³ çalışmasıdır. Tablo 15. Küresel Bağlantı İndeksi Göstergeleri’te paylaşıldığı üzere sadece beş göstergeye başvurulmuş çalışmada mal, sermaye, bilgi ve insan hareketliliği üzerinden kentlerin küresel niteliği karşılaştırılmıştır.

Tablo 15. Küresel Bağlantı İndeksi Göstergeleri

Gösterge Grubu	Küresel Hotspots Bileşenleri	Küresel Devler Bileşenleri
1. Ticaret	1. 1. İhracat (% GSYİH)	1. 1. İhracat (ABD \$)
2. Sermaye	2. 1. Dışarıdan Sıfırdan Yabancı Yatırım (% GSYİH)	2. 1. Dışarıdan Sıfırdan Yabancı Yatırım (ABD \$)
	2. 2. İçeriden Sıfırdan Yabancı Yatırım (% GSYİH)	2. 2. İçeriden Sıfırdan Yabancı Yatırım (ABD \$)
3. Bilgi	3. 1. <i>Kbd.</i> Uluslararası Ortalama İnternet Trafik (Gbps)	3. 1. Uluslararası Ortalama İnternet Trafik (Gbps)
4. İnsan	4. 1. Yabancı Ülke Vatandaşı (% Nüfus)	4. 1. Yabancı Ülke Vatandaşı ('000s)
	4. 2. Kişi başına gelen turist sayısı	4. 2. Turist Sayısı ('000s)

Kaynak: Ghemavat, Altman 2016: 56

Küresel kentler nitelikli insan kaynağının ve hizmet sektörünün geliştiği mekanlar olarak insana hitap eden sosyal hayat kalitesi bakımından önemli bir yere sahiptir. MERCER tarafından hazırlanan Hayat Kalitesi Sıralması çalışmasında başvurulmuş göstergeler Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. Quality of Life City Ranking Araştırmasında Kullanılan Göstergeler ve Kategorileri

GÖSTERGE GRUBU	AĞIRLIK	GÖSTERGE
Siyasi ve Sosyal Ortam	%23,5	1 Diğer Ülkelerle İlişkiler
		2 İç İstikrar
		3 Suç Oranı
		4 Kanunların Uygulanması
		5 Giriş ve Çıkış Kolaylığı
Ekonomik Çevre	%4	6 Döviz Alım-Satım Düzenlemeleri
		7 Bankacılık Hizmetleri
Sosyo-Kültürel Çevre	%6,4	8 Medyaya Erişim ve Sansür
		9 Kişisel Özgürlükler Üzerindeki Sınırlamalar
Sağlık ve Hijyen	%19	10 Hastane Hizmetleri
		11 Tıbbi Malzemeler
		12 Bulaşıcı Hastalıklar
		13 Temiz Su
		14 Atık Su Yönetimi
		15 Katı Atık Yönetimi
		16 Hava Kirliliği
		17 Sorunlu ve Zararlı Hayvanlar ve Haşerat ile Mücadele
		18 Uluslararası Okullara Erişim
Eğitim ve Okullar	%3,4	19 Uluslararası Okulların Standartları
		20 Elektrik
		21 Telefon

⁹³ Özgün adı. Global Connectedness Index

GÖSTERGE GRUBU	AĞIRLIK	GÖSTERGE
		22 Posta
		23 Toplu Taşıma
		24 Trafik Sıkışıklığı
		25 Havalimanı
		26 Uluslararası Havalimanlarına Erişim Süresi
		27 İşe Gidiş-Geliş Kolaylığı
		28 Trafik Sıkışıklığı
		29 Taksi ve Bisiklete Erişim Kolaylığı
Rekreasyon	%9	30 Restoranlar
		31 Tiyatrolar ve müzikal Mekanlar
		32 Kültür-Sanat Faaliyetleri
		33 Sinemalar
		34 Spor ve Dinlenme Faaliyetleri
Tüketici Mamulleri	%10,7	35 Et ve Balık
		36 Sebze ve Meyve
		37 Günlük Tüketim Mamulü ve Gıda Temin Edilebilirliği
		38 Alkollü İçecekler
		39 Otomobiller
Konut ve Barınma	%5,1	40 Konut
		41 Ev Aletleri ve Mobilya
		42 Bakım ve Onarım Hizmetleri
Doğal Çevre	%5,9	43 İklim
		44 Doğal Afet Kayıtları

Kaynak: MERCER akt. Meares, Owen, Murrey 2012

Uzun yıllardır devam eden bir başka çalışma olan AT Kearney tarafından hazırlanan Küresel Kent Sıralaması kapsamında beş kategori altında 29 gösterge grubu kullanılmaktadır. Bunlar; sermaye akışı, piyasa dinamikleri ve mevcut büyük şirketleri değerlendiren *ticari faaliyet*, eğitim seviyesini değerlendiren *insan kaynağı*, internet ve diğer medya kaynakları aracılığıyla bilgiye erişimi değerlendiren *bilgi alışverişi*, önemli spor faaliyetlerine erişim, müzeler ve diğer sergileri değerlendiren *kültürel deneyim*, siyasi faaliyetler, düşünce kuruluşları ve büyükelçilikleri değerlendiren *siyasi faaliyetler*dir (A. T. Kearney 2020: 21) (Tablo 17). İlk rapor olan 2008 yılından beri gösterge grupları bir değişiklik göstermezken gösterge sayıları yıllara göre değişiklik göstermiş, 2021 yılı itibariyle 29 gösterge kullanılmıştır.

Tablo 17. GCI Kapsamında Göstergelerin Ağırlıklandırılması

Gösterge Grubu	Ağırlık (%)	Gösterge
Ticari Faaliyet	30	1 Sermaye Piyasası Değeri
		2 Fortune 500 Listesine Giren Firma Sayıları
		3 En İyi Küresel Hizmet Veren Firma Sayısı
		4 Düzenlenen Uluslararası Konferans Sayısı (ICCA)
		5 Havalimanları Üzerinden Kent Gelen ve Kentten Geçen Mal Hacmi

	6	Deniz Limanları Üzerinden Kent Gelen ve Kentten Geçen Mal Hacmi
	7	1 Milyar Dolar Değerin Üzerindeki (Unicorn) Girişimler/Firmalar
<i>İnsan Kaynağı</i>	8	Yabancı Ülkede Doğmuş Nüfus Oranı
	9	Dünya Çapındaki En İyi Üniversite Sayısı
30	10	Uluslararası Okulların Sayısı
	11	Uluslararası Öğrenci Sayısı
	12	Yüksek Öğrenim Görmüş Kişilerin Nüfusa Oranı
	13	Tıp Fakültesi/Üniversitesi Sayısı*
<i>Bilgi Alışverişi</i>	14	Televizyon Haberlerine Erişim
	15	Uluslararası Haber Ajanslarının Temsilcilik/Büro Sayısı
	16	İnternet Abone Sayısı
	17	İfade Özgürlüğü
	18	Online Kurumsal Hizmetler
<i>Kültürel Deneyim</i>	19	Müze Sayısı
	20	Görsel ve Performans Sanatı Sayısı
15	21	Önemli Sportif Organizasyonların Sayısı
	22	Uluslararası Ziyaretçi Sayısı
	23	Farklı Kültürlere Ait Restoran Sayısı
	24	Kardeş Kent Sayısı
<i>Siyasi Faaliyetler</i>	25	Büyükelçi ve Konsolosluk Sayısı
	26	Düşünce Kuruluşlarının Sayısı
10	27	Uluslararası Organizasyonların Sayısı
	28	Siyasi Konferansların Sayısı
	29	Uluslararası Nitelikteki Yerel Örgütlerin Sayısı
Toplam	%100	Toplam 29 Gösterge

Kaynak: Araştırmanın ilgili yıllarının raporları derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Mori Memorial Foundation tarafından geliştirilen GPCI’de ise altı fonksiyon, 26 gösterge grubu ve 70 gösterge kullanılmaktadır. Bunlar; ekonomi (6 gösterge grubu altında 13 gösterge ile birlikte), araştırma ve geliştirme (3 gösterge grubu altında 8 gösterge ile birlikte), kültürel etkileşim (5 gösterge grubu altında 16 gösterge ile birlikte), yaşanabilirlik (5 gösterge grubu altında 14 gösterge ile birlikte), çevre (3 gösterge grubu altında 9 gösterge ile birlikte) ve erişilebilirliktir (4 gösterge grubu altında 10 gösterge ile birlikte).

Tablo 18. GPCI Kapsamında Kullanılan Fonksiyonlar, Gösterge Grupları ve Göstergeler (2022)

FONKSİYON	GÖSTERGE GRUBU	GÖSTERGE
Ekonomi	Pazarın Büyüklüğü	1 Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYİH, Nominal)
		2 Kişi Başı GSYİH (Nominal)
	Pazarın Çekiciliği	3 Milli Gelirde Artış Oranı (%)
		4 Ekonomik Özgürlük
	Ekonomik Canlılık	5 Hisse Senedi Borsalarının Değeri
		6 Kentteki Dünyanın En Büyük 500 Firma Sayısı
	Beşerî Sermaye	7 Toplam İstihdam
		8 İş Dünyasına Yönelik Hizmet Sektöründe Çalışanlar
	İş Ortamı	9 Ücret Düzeyi
		10 Nitelikli İnsan Kaynağının Temin Edilebilirliği

		11	İşyeri Seçeneklerinin Çeşitliliği
	İş Yapma Kolaylığı	12	Kurumlar Vergisi Oranı (%)
		13	Siyasi, Ekonomik ve İş Hayatına İlişkin Riskler
AR-GE	Akademik Kaynaklar	14	Araştırmacı Sayısı
		15	Dünyanın En İyi Üniversiteleri Arasındaki Üniversite Sayısı
	Araştırma Altyapısı	16	Matematik ve Fen Alanlarındaki Akademik Performans
		17	Araştırmacıları Kabul Etmeye Hazırlıklı Olma
		18	Ar-Ge Harcamaları
	İnovasyon	19	Patent Sayısı
		20	Bilim ve Teknolojide Ödül Kazananların Sayısı
		21	Start-Up Sayısı
Kültürel Etkileşim	Moda ve Trend Oluşturma Potansiyeli	22	Uluslararası Konferansların Sayısı
		23	Dünya Çapında Kültürel Etkinliklerin Sayısı
		24	Kültürel İçerikli İhracatın Değeri
	Kültürel Kaynaklar	25	Kreatif Faaliyet Ortamı
		26	Dünya Kültür Mirası Listesindeki Yerlere Yakınlık
		27	Kültürel Etkileşim Fırsatları
	Ziyaretçiler İçin Tesisler	28	Tiyatroların ve Konser Salonlarının Sayısı
		29	Müzelerin Sayısı
		30	Stadyumların Sayısı
	Ziyaretçiler İçin Çekicilik	31	Otellerin Sayısı
		32	Lüks Otel Odalarının Sayısı
		33	Alışveriş Seçeneklerinin Çekiciliği
		34	Yeme-İçme Seçeneklerinin Çekiciliği
	Uluslararası Etkileşim	35	İkamet Eden Yabancı Uyrukluların Sayısı
		36	Yabancı Ziyaretçilerin Sayısı
		37	Uluslararası Öğrencilerin Sayısı
Yaşanabilirlik	Çalışma Ortamı	38	İşsizlik Oranı (%)
		39	Toplam Çalışma Süresi
		40	Çalışanların Yaşam Memnuniyeti
	Yaşam Maliyeti	41	Konut Kirası
		42	Fiyat Seviyesi
	Güvenlik ve Asayiş	43	Cinayet Oranı (%)
		44	Doğal Afet Kaynaklı Ekonomik Risk
	Esenlik	45	Ortalama Ömür Beklentisi
		46	Toplumsal Özgürlük ve Eşitlik
		47	Akıl Sağlığına Yönelik Riskler
	Yaşam Kolaylığı	48	Tıp Doktorlarının Sayısı
		49	Bilişim ve İletişim Teknolojilerine Hazırlıklı Olma
		50	Perakende Dükkanların Çeşitliliği
		51	Restoranların Çeşitliliği
Çevre	Ekoloji	52	İklim Hareketlerine Destek
		53	Yenilebilir Enerji Oranı
		54	Atık Dönüşüm Oranı (%)
	Hava Kalitesi ve İklim Konforu	55	Karbondioksit (CO ₂) Salınımı
		56	Hava Kalitesi
		57	Sıcaklık Konfor Seviyesi

Erişebilirlik	Doğal Çevre	58	Su Kalitesi
		59	Kentsel Yeşil Alan
		60	Kent Temizliğinden Memnuniyet
	Uluslararası Ulaşım Ağı	61	Doğrudan Uluslararası Uçuş Olan Kent Sayısı
		62	Uluslararası Navlun Hatları
	Ulaşım Altyapısı	63	Hava Yolcusu Sayısı
		64	Havalimanındaki Pist Sayısı
	Kent İçi Ulaşım Hizmetleri	65	Demiryolu İstasyonu Sayısı
		66	Kamu Taşımacılığının Kapsadığı Alan ve Dakiklik
		67	Uluslararası Havalimanlarına Erişim Süresi
Trafik		68	İşe Gidiş-Geliş Kolaylığı
		69	Trafik Sıkışıklığı
		70	Taksi ve Bisiklete Erişim Kolaylığı

Kaynak: Mori Memorial Foundation 2022: 2-3 (Göstergelerin açıklamaları için bkz. Mori Memorial Foundation 2022: 24-27).

GFCI; insan kaynağı, iş ortamı, pazara erişim, altyapı, rekabetçilik, vergi sistemi, itibar ve finansal sektörün gelişimi gösterge/gösterge gruplarını incelemektedir (The Global Financial Centres Index 2022), GFCI yılda iki kere yayınlanan bir rapordur ve ilk sıralarını Londra, New York, Hong Kong ve Singapur almaktadır.

IESE University of Navarra tarafından geliştirilen CIMI çalışması da yıldan yıla kapsamını ve gösterge sayısını arttıran çalışmalardan biridir. 2014 yılında 135 kent ve 49 gösterge ile başlayan çalışma, 2020 yılında 174'ü kenti 101 gösterge üzerinden değerlendirmektedir (*bkz* Tablo 19).

Tablo 19. Yıllara Göre CIMI Kapsamında İncelenen Kent ve Gösterge Sayısı

Yıl	İncelenen Kent Sayısı	Gösterge Grubu	Gösterge Sayısı
2014	135	10	49
2015	148	10	72
2016	181	10	77
2017	180	10	79
2018	165	9	83
2019	174	9	106
2020	174	9	101

CIMI'nin son raporunda dokuz gösterge grubu ve 101 farklı gösterge kapsamında incelenmiştir. İndeks çalışmasında kullanılan gösterge grupları şu şekildedir; *yönetişim, kent planlaması, teknoloji, çevre, uluslararası erişim, sosyal uyum, hareketlilik ve toplu ulaşım, insan kaynağı, ekonomi* (*bkz* Tablo 20).

Tablo 20. CIMI Kapsamında 2022 itibariyle Kullanılan Göstergeler

Gösterge Grubu	Ağırlıklandırma	Gösterge
Ekonomi	1.000	1 İşbirlikçi Ekonomi
		2 Mortgage
		3 İş Kurma Kolaylığı
		4 Bir İş Kurmak İçin Gereken Süre

		5	Tahmini GSYİH
		6	GSYİH
		7	Kişi Başına Düşen GSYİH
		8	İş Kurma Motivasyonu
		9	Kentteki Çok Uluslu Şirketlerin Merkez Sayısı
		10	Satın Alma Gücü
		11	İşgücü Verimliliği
		12	Saatlik Çalışma Ücreti
Çevre		13	2100 Yılı için Gelecek İklim Tahmini
		14	CO ₂ Emisyonları
		15	Metan Emisyonları
		16	PM ₁₀
		17	PM _{2.5}
	0.543	18	Kirlilik İndeksi
		19	CO ₂ Emisyon İndeksi
		20	Çevresel Performans İndeksi
		21	Belediyede Üretilen Yıllık Atık Miktarı
		22	Yenilenebilir Su Kaynakları
		23	Su Kaynağına Erişimi Olan Nüfusun Yüzdesi
Yönetişim		24	Kentteki Devlet/Hükümet Bina Sayısı
		25	E-Devlet Gelişim İndeksi (EGDI)
		26	Kentteki Elçilik Sayısı
		27	Kamu Yönetiminde İstihdam
		28	Yasal Hakların Gücü İndeksi
	0.416	29	Yolsuzluk Algısı İndeksi
		30	ISO 37120 Sertifikası
		31	Araştırma Merkezleri
		32	Açık Veri Platformu
		33	Demokrasi Sıralaması
		34	Kentteki Rezerv Miktarı
		35	Kentteki Kişi Başına Düşen Rezerv Miktarı
İnsan Kaynağı		36	Kentteki Orta veya Yüksek Öğrenim Görmüş Kişi Sayısı
		37	Kentteki Özel ve Devlet Okulu Sayısı
		38	Kentteki İşletme Okulu Sayısı
		39	Kentte Kişi Başına Düşen Eğitim Harcaması
	0.661	40	Kentte Kişi Başına Düşen Rekreasyon Harcaması
		41	Kentteki Rekreasyon Harcamalarının GSYİH'ye Oranı
		42	Kentte Uluslararası Öğrenim Hareketliliğine Katılan Öğrenci
		43	Kentteki Müze ve Sanat Galerisi Sayısı
		44	Kentteki Bulunan Dünyanın En İyi 500 Üniversitesi Sayısı
		45	Kentteki Tiyatro Sayısı
Uluslararası Erişim		46	Havayolu Yolcu Sayısı
		47	Kentte Kişi Başına Düşen Otel Sayısı
	0.543	48	Restoran İndeksi
		49	Kentteki McDonald's Sayısı
		50	Kentte Düzenlenen Uluslararası Konferans ve Toplantı Sayısı
		51	Online Olarak Yüklenen Kentteki Fotoğraf Sayısı

<i>Hareketlilik ve Toplu Ulaşım</i>	0.556	52	Kentteki Bisiklet Kiralama Hizmetinin Varlığı
		53	Kentteki Mوبilet Kiralama Hizmetinin Varlığı
		54	Kentteki Scooter Kiralama Hizmetinin Varlığı
		55	Kentteki Ev Başına Düşen Bisiklet Sahipliğı
		56	Kentte Bisiklet Paylaşım Sisteminin Bulunup Bulunmadığı
		57	Trafikte Harcanan Zaman
		58	Trafik Verimsizlik İndeksi
		59	Kentteki Metro Hattının Uzunluğu
		60	Kentteki Metro İstasyonu Sayısı
		61	Kentten Hızlı Trenin Geçip Geçmemesi
		62	Kentteki Ticari Araç Sayısı
		63	Kente Gelen Uçuş Sayısı
		64	Trafik İndeksi
<i>Sosyal Uyum</i>	0.488	65	Kentin Kadın-Dostu Niteliğı
		66	Kentteki Hastane Sayısı
		67	Kentteki Suç Oranı
		68	Kölelik İndeksi
		69	Mutluluk İndeksi
		70	GINI İndeksi
		71	Huzur İndeksi
		72	Sağlık İndeksi
		73	Mülkiyet Maliyetinin Gelire Oranı
		74	Kentteki Cinayet Oranı
		75	Kentteki 100.000 Kişiyeye Düşen Ölüm Oranı
		76	Kentte Kamu Yönetiminde Çalışan Kadın Oranı
		77	Kentteki 100.000 Kişiyeye Düşen İntihar Sayısı
		78	Kentteki İşsizlik Oranı
<i>Teknoloji</i>	0.343	79	Terörizm
		80	Kentin 3G Kapsamı
		81	İnovasyon İndeksi
		82	Kentteki İnternet Bağlantısı Olan Hane Sayısı
		83	Kentteki Online Bankacılık Kullanan Kişi Oranı
		84	Kentte Görüntülü Konuşma Yapan Kişi Oranı
		85	Kentin LTE/WiMAX Kapsama Alanı
		86	Kentte Her 100 Kişiyeye Düşen Cep Telefonu Sayısı
		87	Kentte Kişisel Bilgisayara Sahip Hane Sayısı
		88	Kentteki Sosyal Medya (Twitter ve LinkedIn) Sahibi Sayısı
		89	Kentte Her 100 Kişiyeye Düşen Sabit Hat Sayısı
		90	Kentte Her 100 Kişiyeye Geniş Bant Hat Sayısı
		91	Kentte Herhangi Bir Telefon Hizmetine Erişen Hane Sayısı
		92	Kentteki Ofis veya Ev Dışından İnternete Erişen Nüfus
<i>Kent Planlaması</i>	0.474	93	Kentteki İnternet Hızı
		94	Web İndeks
		95	Kentteki Wi-Fi Hotspots Sayısı
		96	Kentteki Cep Telefonuna Nüfuz Oranı
		97	Kentteki Bisiklet Kiralama İstasyonu Sayısı
		98	Kentteki Bina Sayısı

	99	Kentteki Ortalama Ev Sahibi Sayısı
	100	Kentte Kanalizasyon Hizmetine Erişen Nüfus Oranı
	101	Kentte 35 Metre Üzerindeki Bina Sayısı
Toplam	%100	Toplam 101 Gösterge

Kaynak: Araştırmanın ilgili yıllarının raporları derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kentleri karşılaştıran çalışmalarda başvuru gösterge genel olarak değerlendirilmek amacıyla göstergelerini kamuoyu ile paylaşan ve coğrafi dağılımı gözetilerek belirlenen 20 çalışmanın tüm göstergeleri içerik analizine tutulmuştur. İlgili temalar altında kategorilendirilen göstergeler daha sonra analiz edilebilir hale getirilebilmek için farklı tanımlanmış ancak aynı şeyi ölçen göstergeler için bir standardizasyon işlemi uygulanmıştır. Bu standartlaştırma işlemine örnek vermek gerekirse eğer;

G-002 kodlu “kentte *kbd*. GSYİH büyümesi/tahmini” altında toplanan kentin GSYİH’si, kentte *kbd*. GSYİH, GSYİH büyümesi ve büyüme tahmini göstergeleri küresel kentlerin performansını değerlendirirken en sık başvuru gösterge olarak tespit edilmiştir. Bu gösterge, kentin küresel niteliği ile en çok ilişkilendirilen hususlardan olan kentin ekonomik gücünün belirlenmesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu göstergeye ilişkin en sağlıklı veri kaynağı yerel ve ulusal veri kaynaklarıdır. Ancak çok sayıda kentin değerlendirildiği çalışmalarda derlenmiş veri kaynaklarına başvurulmaktadır. Bu noktada Oxford Economics ve Brooking Institute gibi ekonomik temelli çalışmalar yapan veri merkezleri ön plana çıkmaktadır. Muhasasebe danışmanlığı veren şirketler bu konuda tahminleme çalışmaları da yapmaktadır (PwC). Yine çok sayıda kentlerin değerlendirildiği çalışmalarda toplu veriye başvurulduğunda kentlerin nüfusları bile kesin olarak erişilemeyen ve tahminler ile belirlenen sayılar olmaktadır. Kentin GSYİH’i de gelişmekte olan ülkelerin bir kısmında ve gelişmemiş ülke kentleri için ülke GSMH’si ve kent nüfusu üzerinden orantılanarak hesaplanmaktadır.

G-005 kodlu “kentlin hava kalitesi” göstergesi, farklı temalardaki indeks çalışmalarında en sık başvuru göstergelerden biridir. Bu gösterge en erişilebilir veri olan PM₁₀ üzerinden olabildiği gibi PM_{2.5}, NO₂, SO₂ gibi kirlilik türlerini de içerebilmektedir. Bunun yanı sıra beyana daha kirlilik ölçümleri de mümkündür. Kentin hava kalitesi verisi bazı çalışmalarda alt bir indeks olarak hesaplanırken bazı çalışmalarda kirlilik türüne göre göstergeler çeşitlendirilmektedir. Çalışmalarda sırasıyla PM₁₀, PM_{2.5}, O₃, NO₂ maddelerinin havadaki varlıklarını temsil eden ölçümlere yer verilmektedir. Bu veri türünde kentlerin bulundukları ülkenin çevre ile ilgili bakanlıkları ya da ofisleri ve hava kalitesi alanındaki özel şirketler ölçüm faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Son yıllarda uzaktan izleme yöntemleri ile elde edilen hava kalitesi verileri de çalışmalarda yer bulmaya başlamıştır.

G-006 kodlu “kentteki yaşam maliyeti” göstergesi, barınmadan yeme içmeye, tatil harcamalarından toplu ulaşım harcamalarını gelire orantılayarak tespit edilen bir göstergedir. Bu göstergeye dair kaynaklar çok uluslu şirketlerin personelleri üzerinden yürüttüğü anketler, açık veri platformlarında toplanan veriler ya da dünya çapında hizmet veren şirketlerin ürünleri üzerinden karşılaştırılarak tespit edilmektedir. Bu gösterge için örneklem ve ölçek konuları tartışmalı iken benzin/elektrik fiyat

karşılaştırması, teknolojik ürünlerin maliyeti gibi spesifik ürünler üzerinden yapılan maliyet değerlendirmeleri son yıllarda indekslerde yer almaya başlamıştır.

G-010 kodlu “Kentın *çalışan* Nüfusu” göstergesi, küresel kent çalışmalarında uzun yıllar boyunca belirleyici olmuştur. Güncel çalışmalarda ise kentın nüfusu bir insan kaynağı potansiyeli olarak çalışmalarda yer almaktadır. Daha spesifik olarak kentteki çalışan nüfus oranına da başvurulmaktadır ki bu oran kentın ekonomik gücünün en önemli göstergelerinden birini temsil etmektedir. Kentın *çalışan* nüfusu göstergeler bakımından bir işgücü potansiyeli olarak görülmektedir. Özellikle (15-40 yaş arası) çalışan nüfus oranı çalışmalarda sıkça başvuru alan göstergeler arasında yer almaktadır ve kentın ekonomik gücünü gösteren göstergeler arasında yer almaktadır. Kimi çalışmalarda bu gösterge kentte genç nüfusu ve kentteki çocuk nüfusu gibi ekonomik potansiyel ifade eden göstergeler kullansa da yaygın kullanım yalnızca nüfus üzerinedir. Bu göstergede kentsel ve ulusal birimlerin beyanı ile oluşturulan resmî kurumlar en güvenilir ve sıkça başvuru alan kaynaklardır.

G-035 kodlu “kentte *kbd.* yeşil alan miktarı”, kentteki yeşil alan miktarı ve ormanlık alanlar gibi kriterleri içermektedir. Bu veri türü genellikle yerel kaynaklarda beyan edilen yeşil alan, kullanıcılar tarafından belirtilen aktif yeşil alan (TripAdvisor gibi), coğrafi bilgi sistemleri ve uzaktan izleme yöntemleri toplanmaktadır. Bu gösterge ile ilgili öne çıkan tartışma yeşil alanların neye hizmet ettiğine yöneliktir. Ormanlar, mezarlıklar, parklar, refüjler her biri yeşil alan olabilir ancak her birinin fonksiyonu farklılık göstermektedir. Bu bağlamda aktif yeşil alan ve pasif yeşil alan kavramları literatürde yer almaktadır. Aktif yeşil alan kent sakinlerinin ve turistlerinin zaman geçirebileceği park, bahçe ve rekreasyon alanlarını temsil ederken, pasif yeşil alan mezarlık, refüjler ve ormanlık alanlar gibi alanları temsil etmektedir. Bu gösterge özelinde belirleyici olan aktif yeşil alanlardır ancak yutak alan niteliği ile diğer yeşil alanlar gözardı edilmemelidir.

G-019 kodlu “kentın iklim konfor seviyesi” göstergesi, kentteki en ideal hava durumuna sahip günleri temsil etmektedir. Kuzey Avrupa kentleri ve Ortadoğu kentleri düşünüldüğünde bu gösterge sıkça başvuru alan göstergeler arasında yer almaktadır. Kentteki yıllık hava sıcaklığı ortalaması ve güneşli gün sayısı gibi hususları değerlendiren bir gösterge türüdür. Bu göstergenin kullanılma sebebi kentlerdeki çevresel koşullar bakımından yaşanabilirliğini değerlendirmektir.

G-020 kodlu “kentın siyasal ve yönetsel kalitesi”, demokrasi ve bürokrasi alanında kentın bulunduğu ülkenin açıklık, şeffaflık, siyasal katılım, yolsuzluk, hukuk sistemi, katılım ve güven gibi kriterler üzerinden şekillenmektedir. Bu gösterge genelde ulusal ölçekli hazırlanan raporlardan faydalanmaktadır. Bu raporlar ağırlıklı nitel verilerden oluşturulmaktadır.

Tablo 21. Küresel Kent İndekslerinde En Sık Başvuru Alan 50 Gösterge

KOD	Gösterge	Başvuru Oranı	Başvuru Sıklığı
G-001	Kentteki Güvenlik ve Huzur	%95	Çok Yüksek
G-002	Kentte <i>kbd.</i> GSYİH büyümesi/tahmini	%90	Çok Yüksek
G-003	Kentteki Eğitim Düzeyi ve Kalitesi	%85	Çok Yüksek

KOD	Gösterge	Başvurulma Oranı	Başvurulma Sıklığı
G-004	Kentteki Yükseköğretim Kalitesi	%85	Çok Yüksek
G-005	Kentin Hava Kalitesi	%80	Çok Yüksek
G-006	Kentteki Yaşam Maliyeti	%80	Çok Yüksek
G-007	Kentteki Sağlık Hizmetlerinin Kalitesi	%75	Yüksek
G-008	Kentte İş Yapma/ İşe Başlama Kolaylığı <i>ya da</i> Zorluğu	%70	Yüksek
G-009	Kentte Merkezi Bulunan Çok Uluslu Şirket Sayısı	%70	Yüksek
G-010	Kentin <i>çalışan</i> Nüfusu	%65	Yüksek
G-011	Kentin Havayolu Performansı	%65	Yüksek
G-012	Kentteki Dijitalleşme	%65	Yüksek
G-013	Kentin Fiziki Altyapı Kalitesi	%60	Yüksek
G-014	Kentteki İşsizlik Oranı	%60	Yüksek
G-015	Kentteki Sosyal İçerme ve Özgürlük	%60	Yüksek
G-016	Kentteki Toplu Ulaşım Kalitesi	%60	Yüksek
G-017	Kentteki Turist Sayısı ve Turizm Geliri	%60	Yüksek
G-018	Kentin Doğal Afete Maruz Kalma/Hazırlığı	%55	Yüksek
G-019	Kentin İklim Konfor Seviyesi	%55	Yüksek
G-020	Kentin Siyasi/Yönetmel Kalitesi	%55	Yüksek
G-021	Kentte Düzenlenen (Uluslararası) Etkinlikler ve Kapası	%55	Yüksek
G-022	Kentteki Ekonomik Eşit(siz)lik	%55	Yüksek
G-023	Kentteki Ekonomik Güven/İstikrar	%55	Yüksek
G-024	Kentteki İnternet Kalitesi	%55	Yüksek
G-025	Kentteki Start-Up Altyapısı/Sayısı	%55	Yüksek
G-026	Kentin ARGE Performansı	%50	Düşük
G-027	Kentin Ticaret Hacmi	%50	Düşük
G-028	Kentteki Emisyon Miktarı ve Azaltma Politikaları	%50	Düşük
G-029	Kentteki Sanat Mekanlarının Sayısı	%50	Düşük
G-030	Kentteki Sosyal Hayat Kalitesi	%50	Düşük
G-031	Kentteki Trafik	%50	Düşük
G-032	Kentin Atık Yönetimi Performansı	%45	Düşük
G-033	Kentin Sosyal Medyada/İnternette Görünürlüğü	%45	Düşük
G-034	Kentin Yenilikçilik Performansı	%45	Düşük
G-035	Kentte <i>kbd.</i> Yeşil Alan Miktarı	%45	Düşük
G-036	Kentteki (Doğrudan Yabancı) Yatırım Miktarı	%45	Düşük
G-037	Kentteki Konaklama İmkanları	%45	Düşük
G-038	Kentteki Turistik Mekanların Çeşitliliği	%45	Düşük
G-039	Kentteki Vergi Düzenlemeleri	%45	Düşük
G-040	Kentte İnternet Kullanıcı Sayısı	%40	Düşük
G-041	Kentteki (Uluslararası) Öğrenci Sayısı	%40	Düşük
G-042	Kentteki (Yenilebilir) Enerji Kullanımı	%40	Düşük
G-043	Kentteki Alternatif Ulaşım İmkanları	%40	Düşük
G-044	Kentteki Su Tedariği/Sürdürülebilirliği	%40	Düşük
G-045	Kentteki İş Olanakları	%35	Düşük
G-046	Kentteki <i>kbd.</i> Teknolojik Cihaz Sayısı	%35	Düşük
G-047	Kentteki Kurumların Uluslararası Bağlantısı	%35	Düşük
G-048	Kentteki Restaurant Kalitesi/Çeşitliliği	%35	Düşük
G-049	Kentteki Hayat Kalitesi	%30	Düşük

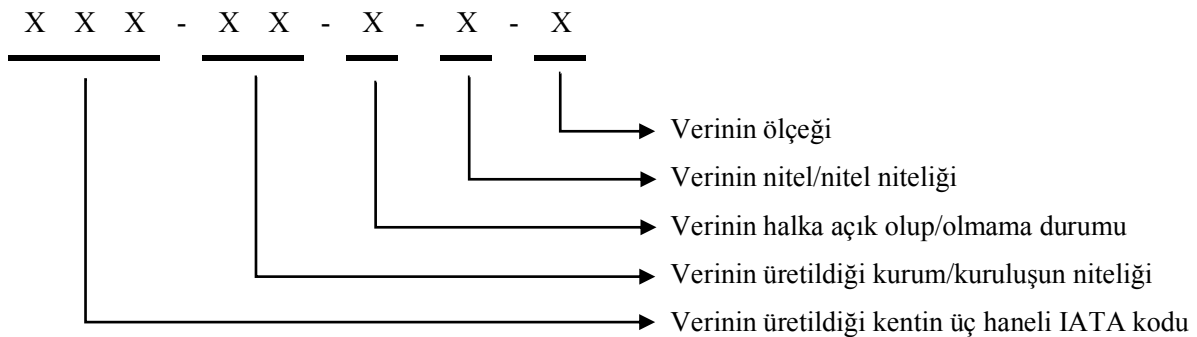
KOD	Gösterge	Başvurulma Oranı	Başvurulma Sıklığı
G-050	Kentteki Yabancı Uyraklı Nüfus Sayısı/Oranı	%30	Düşük

Kaynak: Bu tablo EK-1’de paylaşılan ve göstergelerini kamuoyu ile paylaşan 2thinknow, ARCADIS, AT Kearney, BCG Henderson Institute, Chinese Academy of Social Science, Dubai Chamber of Commerce, Ericsson, Euromonitor International, Global City Lab, HSE University, IESE University of Navarra, INSEAD, Knight Frank, Lee Kuan Yew, Mori Memorial Foundation, Nestpick, Open for Business, PwC, Resonance Consultancy, The Economist kurumları tarafından geliştirilen çalışmalara dair yapılan içerik analizi ile yazart tarafından oluşturulmuştur.

Kentin turist dostu niteliği, kentteki (hizmet sektöründeki) şirket ve çalışan sayısı, kentteki alışveriş mağazası/merkezi çeşitliliği, kentteki alternatif ödeme yöntemleri, kentteki bilgi/teknoloji sektörü, kentteki nitelikli insan kaynağı, kentteki siber güvenlik ve düzenlemeleri, kentin imajı, kentin yaratıcılık gücü, kentteki yeşil ticaret payı/girişimleri, kentteki kripto para geçerliliği/güvenilirliği, kentin bulunduğu ülkenin çevre performansı, kentin çevre temizlik performansı, kentteki asgari/saatlik ücret seviyesi, kentteki e-ticaret hacmi, kentteki medya etkinliği ve özgürlüğü, kentteki unicorn şirket sayısı, kentteki barınma kalitesi, kentteki elektrikli araç girişi, kentteki ışık/gürültü kirliliği, kentteki telefon abone sayısı, kentin denize uzaklığı, kentin hayvan dostu niteliği, kentte gıdaya erişim, kentteki çevre politikalarına katılım, kentteki ekonomik güç, kentteki metaverse altyapısı, kentteki nüfus yoğunluğu, kentteki obezite oranı, kentteki özel araç kullanımı, kentteki posta hizmetlerinin kalitesi, kentteki ticari çeşitlilik, kentteki yerel değerler, kentteki yeşil ve sürdürülebilir binalar gibi çok düşük oranda göstegeler de bulunmaktadır.

4. 3. 2. Kentleri Karşılaştıran Çalışmalarda Başvurulan Veri Kaynaklarına Dair

Çalışmaların nerede geliştirildiği ile ilgili olarak açıklığa kavuşturulması gereken diğer bir husus bu çalışmalara kaynaklık eden verilerin nerede üretildiğidir. Çalışmalarının metodoloji kısmında kullanmış olduğu veri kaynaklarını paylaşan çalışmalardan referansla kentsel veri üreten ve yayınlayan kurum ve kuruluşların genel merkezlerine dair veriler Tablo 12’de paylaşılmıştır.

En sağdaki hane kaynakların erişilebilirliğini temsil etmektedir. 0: Güncelliğini Yitirmiş/Belirsiz/Karma; 1: Erişime Açık; 2: Erişime Kapalı/Ücretli olduğunu temsil etmektedir.

Sağdan ikinci hane kaynakların niteliğini temsil etmektedir. 0: Belirsiz/Karma; 1: Nicel; 2: Nitel nitelikte olduğunu temsil etmektedir. Sağdan üçüncü hane ise kaynakların ölçeğini temsil etmektedir. 0: Belirsiz/Karma; 1: Kentsel; 2: Ulusal ölçekte olduğunu temsil etmektedir.

Tablo 22. Veri Kaynakları için Veriyi Geliştiren Kurum ve Kuruluşun Niteliği

Kod	Veriyi Geliştiren Kurum ve Kuruluşun Niteliği	Frekans
10	Kar Amacı Gütmeyen Kurum ve Kuruluşlar	143
11	Kent yönetimleri tarafından oluşturulan veri (Open Data)	#
12	Kentin bulunduğu ülkenin eyaletlerin/bakanlıkların/ofislerin oluşturduğu veri	#
13	Kentin bulunduğu ülkenin oluşturduğu veri (Ulusal İstatistik Ofisleri)	#
14	Uluslararası/Bölgesel Resmi Birlikler ve Örgütler	33
15	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve Araştırma Projesi	15
16	Resmi Olmayan Ağlar, Sivil Toplum Kuruluşları ve Think Tank	23
17	Mesleki Birlikler, Forumlar ve Organizasyonlar	22
18	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve Açık Veri Kaynakları	45
19	Diğer kâr amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlar	1
20	Kar Amacı Güden Kurum ve Kuruluşlar	102
21	Bilgi ve Medya Hizmetleri	23
22	Veri Analizi Hizmetler	15
23	Teknoloji Hizmetleri	15
24	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	8
25	Web Sayfaları ve Sosyal Mecralar	12
26	Ulaşım ve Taşımacılık Hizmetleri	8
27	Finans Danışmanlık Hizmetleri	11
28	Eğitim Hizmetleri	6
29	Diğer kâr amacı güden kurum ve kuruluşlar	4
# Çalışmaların kapsamındaki kent sayısına göre değişiklik gösterdiği için bu ifadeye yer verilmiştir.		

Örneğin LON-21-2-1-2 kodlu bir veri kaynağı Londra merkezli, kâr amacı güden ve veri, teknoloji ve eğitim alanlarından birinde faaliyet gösteren bir kurum tarafından üretilen, veriye erişimi bir ücret karşılığı gerçekleştiren, kentsel ölçekte nitel yöntemler kullanılarak oluşturulmuş bir veri kaynağını temsil etmektedir. Oluşan veri kaynağı kodunda son üç hanenin 1-1-1 kombinasyonuna sahip olması veri kaynağının erişilebilir, nitel ve kentsel nitelikte olduğunu gösterir.

Tablo 23. Küresel Kent Veri Kaynaklarının Erişilebilirlik, Nitelik ve Ölçek Durumunun Nicel Analizi

No.	Kod	Veri Erişilebilirliği			Veri Niteliği			Veri Ölçeği			Toplam	
		0	1	2	0	1	2	0	1	2	f	%
1	0-0-0	1	-	-	1	-	-	1	-	-	1	0,41
2	0-0-1	2	-	-	2	-	-	-	2	-	2	0,82
3	0-0-2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	0-1-0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	0-1-1	12	-	-	-	12	-	-	12	-	12	4,90
6	0-1-2	6	-	-	-	6	-	-	-	6	6	2,45
7	0-2-0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	0-2-1	6	-	-	-	-	6	-	6	-	6	2,45
9	0-2-2	1	-	-	-	-	1	-	-	1	1	0,41

10	1-0-0	-	2	-	2	-	-	1	-	2	0,82	
11	1-0-1	-	1	-	1	-	-	-	1	1	0,41	
12	1-0-2	-	5	-	5	-	-	-	5	5	2,04	
13	1-1-0	-	6	-	-	6	-	6	-	6	2,45	
14	1-1-1	-	111	-	-	111	-	-	111	111	45,31	
15	1-1-2	-	46	-	-	46	-	-	-	46	18,78	
16	1-2-0	-	1	-	-	-	1	1	-	1	0,41	
17	1-2-1	-	13	-	-	-	13	-	13	13	5,31	
18	1-2-2	-	14	-	-	-	14	-	-	14	5,71	
19	2-0-0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
20	2-0-1	-	-	2	2	-	-	-	2	2	0,82	
21	2-0-2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
22	2-1-0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
23	2-1-1	-	-	11	-	11	-	-	11	11	4,49	
24	2-1-2	-	-	2	-	2	-	-	-	2	0,82	
25	2-2-0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
26	2-2-1	-	-	3	-	-	3	-	3	3	1,22	
27	2-2-2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
f	Toplam	28	199	18	13	194	38	9	161	74	245	100
%	Toplam	11,43	81,22	7,35	5,31	79,18	15,51	3,67	65,71	30,20	100	100

Tablo 23 incelendiğinde veri kaynaklarının yalnızca %45’inin 1-1-1 kombinasyonuna sahip olduğu gözlemlenmektedir. 1-1-2 kombinasyonuna sahip ve %30 oranındaki verilerin ulusal nitelikte olması kentleri karşılaştırmada kentsel veri eksikliği nedeniyle ulusal verilere başvurulduğunun en çarpıcı göstergesidir.

Veri kaynaklarının üretildiği lokasyon incelendiğinde küresel kent niteliği yüksek olan Londra, New York, Washington, Cenevre, Paris, Berlin, San Francisco, Toronto, Stockholm, Şikago, Vienna, Seattle, Melbourne, Zürih gibi kentlerin yine ön planda olduğu görülmektedir. Tablo 24’de bu kentler paylaşılmaktadır. Tabloda açıklanması gereken hususlardan biri XXX ve ‘+’ ifadesidir. XXX kent ya da kentin bulunduğu ülke tarafından paylaşılan veri kaynaklarını temsil etmektedir. ‘+’ ifadesi ise bu veri kaynağının çalışmanın kapsamındaki kent sayısı kadar olduğunu temsil etmektedir.

Tablo 24. Kentsel Veri Oluşturan Kurumların Genel Merkezlerinin Bulunduğu Kentler

No.	Kent	Çalışma Bazında		Kurum Bazında		No.	Kent	Çalışma Bazında		Kurum Bazında	
		<i>f</i>	%	<i>f</i>	%			<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
1	Londra	40	16,33	29	15,10	39	College Park	1	0,41	1	0,52
2	New York	25	10,20	19	9,90	40	Cupertino	1	0,41	1	0,52
3	Vaşington	21	8,57	16	8,33	41	Dallas	1	0,41	1	0,52
4	Cenevre	17	6,94	8	4,17	42	Denver	1	0,41	1	0,52
5	XXX+	13	5,31	13	6,77	43	Dubai	1	0,41	1	0,52
6	Paris	12	4,90	8	4,17	44	Gijón	1	0,41	1	0,52
7	Berlin	7	2,86	6	3,13	45	Goldach	1	0,41	1	0,52
8	San Francisco	6	2,45	6	3,12	46	Hamburg	1	0,41	1	0,52
9	Belgrad	6	2,45	1	0,52	47	Haifa	1	0,41	1	0,52
10	Toronto	5	2,04	5	2,60	48	New Heaven	1	0,41	1	0,52
11	Stockholm	4	1,63	4	2,08	49	Johnston	1	0,41	1	0,52
12	Şikago	4	1,63	4	2,08	50	Los Angeles	1	0,41	1	0,52
13	Vienna	3	1,22	2	1,04	51	Leicestershire	1	0,41	1	0,52

14	Seattle	3	1,22	3	1,56	52	LED	1	0,41	1	0,52
15	Melbourne	3	1,22	2	1,04	53	Leiden	1	0,41	1	0,52
16	Zürich	3	1,22	3	1,56	54	Luzern	1	0,41	1	0,52
17	Mountain View	3	1,22	1	0,52	55	Madrid	1	0,41	1	0,52
18	Los Angeles	3	1,22	3	1,56	56	Medellin	1	0,41	1	0,52
19	Amsterdam	2	0,82	2	1,04	57	Miami	1	0,41	1	0,52
20	Quebec	2	0,82	2	1,04	58	Milan	1	0,41	1	0,52
21	Kopenhag	2	0,82	1	0,52	59	Moskova	1	0,41	1	0,52
22	Nairobi	2	0,82	1	0,52	60	Münih	1	0,41	1	0,52
23	Brüksel	2	0,82	2	1,04	61	Needham	1	0,41	1	0,52
24	Montreal	2	0,82	2	1,04	62	Pekin	1	0,41	1	0,52
25	Menlo Park	2	0,82	1	0,52	63	Perth	1	0,41	1	0,52
26	Oxford	2	0,82	2	1,04	64	Plymouth	1	0,41	1	0,52
27	Sidney	2	0,82	2	1,04	65	Prag	1	0,41	1	0,52
28	Great Falls	2	0,82	1	1,04	66	PWM	1	0,41	1	0,52
29	Lüksemburg	2	0,82	1	0,52	67	Rio de Jenerio	1	0,41	1	0,52
30	Auckland	1	0,41	1	0,52	68	Roma	1	0,41	1	0,52
31	Arlington Cour	1	0,41	1	0,52	69	State College	1	0,41	1	0,52
32	Atlanta	1	0,41	1	0,52	70	Sunnyvale	1	0,41	1	0,52
33	Barselona	1	0,41	1	0,52	71	Surrey	1	0,41	1	0,52
34	Birmingham	1	0,41	1	0,52	72	Talin	1	0,41	1	0,52
35	Berkeley	1	0,41	1	0,52	73	Tokyo	1	0,41	1	0,52
36	Basel	1	0,41	1	0,52	74	Vienna, VA	1	0,41	1	0,52
37	Cambridge	1	0,41	1	0,52						
38	Chapel Hill	1	0,41	1	0,52	TOPLAM		245	%100	192+	%100

Kaynak: EK-4'te paylaşılan çalışmaların kurumsal web sayfaları, Google, LinkedIn ve Crunchbase'den faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur (Kentsel ve ulusal veri kaynakları XXX olarak '1' değerinde alınmıştır, '+' değeri kentsel ve ulusal veri kaynaklarını temsil etmektedir.).

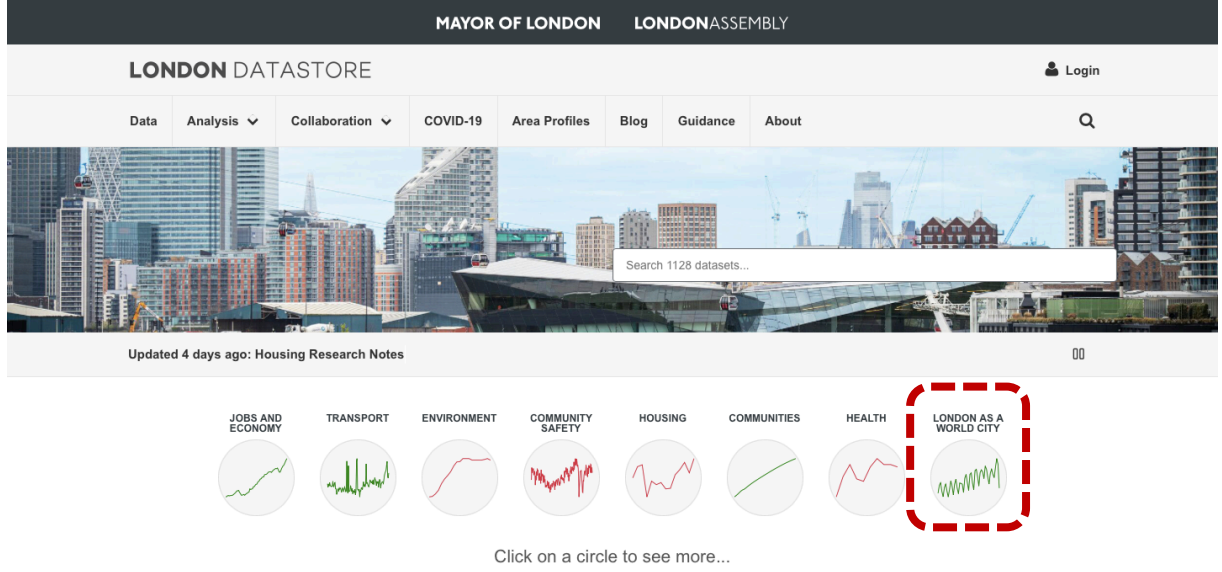
Tespit edilen diğer bir bulgu, kentsel verileri derleyerek sunan Birleşmiş Milletler ve bağlı örgütler, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kurumların yayınladığı verilerin güvenilirlik ve erişilebilirlik yönleriyle en sık başvurulmuş veri kaynakları arasında olmasıdır. Ancak son yıllarda bu kaynakların yerini, NUMBEO, OpenStreetMap, TripAdvisor ve Google Trends gibi kullanıcılar tarafından şekillendirilen sosyal medya ve mecralar, IQ Air, TomTom gibi uzaktan izleme yöntemi ile veri toplayan teknoloji şirketlerinin aldığı görülmektedir. Bu aynı zamanda verinin üretildiği mekânı bilgi teknolojileri alanında öne çıkan kentlere kaydırmaktadır. Bunun yanı sıra küresel ölçekte faaliyet gösteren danışmanlık şirketleri, bilgi ve medya şirketleri, veri ve teknoloji şirketlerinin ürettiği verilerin güvenilirliği yüksek olsa da ticari kaygılar güdüldüğü için ücretsiz erişim oldukça kısıtlıdır.

Bilimsel perspektiften bakıldığında bir indeks çalışmasında veri ve veri temini önem bakımından en değerli aşamalardan biri iken ticari perspektiften bakıldığında ise veri ve veri temini paha bakımından en değerli üründür. Durum böyle olunca indeks geliştiren kurum ve kuruluşlar veriyi nasıl elde ettikleri ve değerlendirdikleri noktasında ketum davranabilmektedir. Bunun yanı sıra bilimsel perspektiften sahip olunan sosyal perspektif ve maddi yönden ticari kaygılar değerlendirme noktasında çalışmalarda gizlilik adı altında şeffaf davranmaktan kaçınılabilmektedir.

Kentlerin performansını değerlendiren çalışmalar incelendiğinde yukarıda sıralanan örneklerin her biri ile karşılaşmak mümkündür. Çalışma kapsamına dahil edilmesi noktasında bu husus bir kriter oluşturmayacaktır. Literatürde saygın bir yer edinmiş, belirli bir süre devamlılığa sahip, bilgi çağının

gerekliliklerine göre bir metodolojisi ve gösterge grubu olan her çalışmanın incelenmesi hedeflenmektedir.

Görsel 4. Londra Açık Veri Portalının Ara Yüzü Ekran Görüntüsü

Kaynak: Mayor of London 2024. (Kırmızı alan vurgusu yazar tarafından yapılmıştır.)

Küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmaların ilk başvurduğu kaynak yerel kaynaklardır. Yerel kaynaklar sırasıyla varsa kente ait bir veri portalı, kentin bulunduğu eyalete ait veri kaynağı, kentin bulunduğu ülkenin istatistik ofisidir. Bu noktada kent yönetimlerinin kentsel veriye ulaşma noktasında kolaylaştırıcı politikaları bulunmaktadır. Dünyanın en küresel kenti niteliği ile öne çıkan Londra, veri sunma noktasında da öne çıkmaktadır. Londra Açık Veri Portalı'nın ara yüzünde Bir Dünya Kenti Olarak Londra⁹⁴ başlıklı veri kategorisi bulunmaktadır. Bu, Londra yönetiminin ne ölçüde küresel kent vizyonuna sahip olduğunu göstermektedir (bkz Görsel 4). Diğer küresel kentlerin açık veri portallarının arayüzünde böyle bir kategori bulunmamaktadır.

New York'un açık veri politikası 2012 yılında belediye başkanlığı nezdinde imzalanan Açık Veri Yasası'na (Open Data Law) dayanmaktadır. 2015 yılında hizmete giren platform, Veri Analizi Ofisi (Mayor's Office of Data Analytics (MODA)) ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Birimi (Department of Information Technology and Telecommunications (DoITT)) tarafından yönetilmektedir. New York Open Data'da Eğitim (1202), Kent Yönetimi (911), Ulaşım (298), Barınma ve Kalkınma (212), Çevre (193), Sosyal Hizmetler (186), Kamu Güvenliği (127), Rekreasyon (86), Sağlık (85), İş Dünyası (72), NYC BigApps (36) başlıkları altında toplam 3515 veri kaynağı bulunmaktadır.

⁹⁴ Özgün adı. London as a World City

Amsterdam'ın Data en Informatie isimli açık veri platformu belediyeye bağlı Araştırma, Bilgi ve İstatistik & Temel Bilgi birimleri tarafından yönetilen 2012 yılında beri hizmet veren bir platformdur. Yalnızca Flemenkçe dilinde hizmet veren platformda 2023 yılı itibariye 283 veri seti bulunmaktadır. Bu veri setleri ise coğrafya, çevre ve su, eğitim, ekonomi, enerji, hizmetler, gelir, kamu düzeni ve güvenlik, kamusal alan ve yeşil alanlar, kentsel gelişim, nüfus, spor ve eğlence, trafik ve altyapı, turizm ve kültür gibi başlıklar altında toplanmıştır. Amsterdam açık veri platformunu farklı kılan husus kenti ilgilendiren ancak kâr amacı güden kuruluşlar tarafından üretilen verileri de paylaşmasıdır (Data Amsterdam 2019).

Paris merkezli birçok veri üreten kurum bulunmaktadır. European Metropolitan Transport Authorities, OECD ve UNESCO gibi bölgesel ve uluslararası ölçekteki kurumların, International Energy Agency ve The Bureau International des Expositions gibi uluslararası birliklerin, La Liste ve Michelin Guide gibi restaurant derecelendirme yapan kuruluşların ve Reporters Without Borders, INSEAD & accenture & Portulans Institute ve AccuWeather: Plumelabs World Air Map gibi verilerine başvuru alan kurumların merkezi Paris'te bulunmaktadır. Bunların yanı sıra yanı sıra 2011 yılından beri Paris Data adında bir açık veri platformu bulunmaktadır. 2023 yılı itibariyle 499 veri seti bulunmaktadır. Dili Fransızca'dır (Paris Data 2023).

Kopenhag, veri üretimi bakımından incelendiğinde ise çevresel göstergelerle ilgili bölgesel düzeyde önemli bir veri kaynağı olan European Environment Agency'e ev sahipliği yapmaktadır. Kentsel veri üretiminde ise Kopenhag farklı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Danimarka ulusal ölçekte bir açık veri politikası tercih etmiş ve bölgesel/kentsel iş birliği içerisinde bir platform oluşturulmuştur. Platform tarafından açık veri politikası akıllı kentleşmenin önemli mihenk taşlarından biri olarak görülmektedir. Yine bu platform ile demokrasi, şeffaflık ve ekonomik kalkınmanın geliştirilmesi desteklenmektedir. Bir dernek/birlik statüsü altında oluşturulan bu platform, 40 üye bulundurmaktadır ve ağırlığı kentler olan bu platformda kentsel veriler ilgili kentin ismini taşıyan uzantı ile sunulmaktadır (Smart Aarhus 2021).

Görsel 5. Danimarka Veri Portalı

Hjem / Organisationer / Københavns Kommune

Københavns Kommune

Åbne data fra Københavns Kommune.
Har du spørgsmål om data kan du skrive til
bydata@kk.dk

Tags

parkering	10
skybrud	7
veje	6
grænser	5
gadebelysning	5

[Vis mere](#)

Datasæt

Om

Søg i datasæt

217 fundne resultater

Sortér efter: Relevans ▾

Grundkort over Københavns Kommune

Københavns Kommune

Grundkort over Københavns Kommune.

CAD formaterne er lavet i Københavns Kommune. Andre formater kan hentes fra

<https://dataforsyningen.dk/>

CAD formaterne er senest opdateret 11. oktober 2022

dwg dgn ZIP

Kaynak: <https://www.opendata.dk/city-of-copenhagen>, Görsel içerisindeki kırmızı kesikli alan yazar tarafından vurgu amacıyla eklenmiştir.

4. 3. 3. Karşılaştırılan Kentlerin Belirlenme Yöntemleri

Konu kentleri karşılaştırmak olunca farklı nüfusları, ekonomik güçleri, coğrafi konumu, siyasi durumu gibi çeşitli faktörler nedeniyle değerlendirmeye tabi tutulacak kriterleri belirlemek oldukça güçtür. Bu çalışma nezdinde küresel ölçekte yapılan sınırlama durumu biraz kolaylaştırmaktadır ancak hangi kentlerin değerlendirme alınacağı konusunda çeşitli faktörler etkili olmaya devam etmektedir.

Bunlardan birincisi, kentin küresel niteliğidir. Karşılaştırmalarda kentin küresel -ya da dünya kenti- niteliği çalışmanın sahip olduğu yaklaşım üzerinden belirlenmektedir. Bu noktada belirli kriterleri - belirli ölçüde- sağlayan kentler değerlendirmeye alınır. Buna örnek olarak GaWC çalışması gösterilebilir. GaWC 2022 raporunda 802 kent incelemiş ve 343'ünü değerlendirmeye değer görmüştür.

Birinci kriterle bağlı olarak ikinci kriter başka çalışmalara referanstır. Aynı kentin birden fazla çalışmada değerlendirmeye alınması o kentin değerlendirilebilir olduğunu göstermektedir. Örneğin Resonance'ı referans almıştır. Örneğin inkifi tarafından geliştirilen Dünyanın En Yaratıcı Kentler⁹⁵ çalışması Euromonitor tarafından belirlenen dünyanın en iyi 100 destinasyonunu değerlendirmektedir. EasyPark Group tarafından geliştirilen Geleceğin Kentleri İndeksi başlıklı çalışmasında ise kentler çeşitli akıllı şehir sıralamalarının yanı sıra küresel üniversite sıralamalarına dayanmaktadır.

⁹⁵ Özgün adı. The World's Most Creative Cities

Üçüncü kriter sayısal kriterlerdir. Örneğin CASS ve UN HABİTAT ortaklığında geliştirilen Küresel Kent Rekabet Raporu nüfusu 500.000 ve üzeri kentleri, En İyi Kentler Raporu nüfusu 1.000.000 ve üzeri kentleri değerlendirmeye almaktadır. Nüfusun yanı sıra, ekonomik gücü ya da ağırladığı turist sayısı gibi spesifik sayısal değerlere de başvurulabilmektedir. Bu kentler, GSYİH'si belirli bir rakamın üstünde olan kentler dahil edilir.

Dördüncü kriter veri erişilebilirliği ile ilgilidir. Mori Memorial Foundation tarafından geliştirilen GPCI'de veri elde edilebilen kentler değerlendirilmektedir. İlk raporunu 2008 yılında yayınlanan indekste yıldan yıla incelenen kent sayısı veri toplama kanalları geliştirildikçe artmaktadır. 2008 yılından beri her yıl rapor yayınlayan çalışmanın, 2023 yılındaki son raporunda 48 kent incelenmiştir (Mori Memorial Foundation 2023).

Bu dört kriterin yanı sıra subjektif olarak belirtebilecek bir kriter bulunmaktadır. Bu kentler diğer çalışmalarda temsil edilmezken geliştirici tarafından dahil edilmesi uygun görülür. Örneğin, Yonsei Üniversitesi Dijital Dönüşü ve Teknoloji Yönetimi Araştırma Merkezi ve Bilgi Sistemleri Laboratuvarı ve Cambridge Üniversitesi Mühendislik Bölümü Üretim Enstitüsü ortaklığında geliştirilen Akıllı Kentler İndeksi⁹⁶ 2017 yılından beri her iki yılda bir yayınlanmaktadır. Bu indekste hizmette yenilik, kentsel zekâ, kent sürdürülebilirliği, kentsel açıklık, altyapı sürdürülebilirliği, kentsel yenilik, iş birliği ve akıllı kent yönetimi başlıklarında altı değerlendirme boyutu bulunmaktadır. 2017'de 10, 2019'da ve 2021 yılında 31 küresel kent indekste değerlendirilmiştir. Metodolojisi hakkında ayrıntı paylaşılmayan çalışmada dikkat çeken husus küresel kent indekslerin nispeten sık başvurulmayan Busan ve Incheon kentlerinin bu indeks çalışmasına dahil edilmesidir. Barselona ve Madrid genel olarak çalışmalarda yer bulurken, A Coruña, Bilbao, Malaga, Murcia, Palma de Mallorca, Seville, Valencia ve Zaragoza kentleri İspanya merkezli geliştirilen Hareketli Kentler İndeksi'nde yer bulabilmektedir. Benzer bir şekilde Japonya merkezli Mori Memorial Vakfı tarafından geliştirilen Küresel Güç Kentler İndeksi'nde 50'den daha az kent değerlendirilirken, diğer kentleri karşılaştıran çalışmalarda ilk 50'de değerlendirilmeyen Japonya kenti olan Fukuako bu çalışmada değerlendirmeye alınmaktadır.

4. 3. 4. Kentlerin Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi

Akademik bir kurum tarafından geliştirilmeyen çoğu çalışma sahip olduğu verileri ve bulguları ticarileştirmek amacıyla çalışmalarının yöntemelerini ya paylaşmamaktadır ya da sınırlı paylaşmaktadır. Bazı çalışmalar bir algoritma oluşturduğunu belirtmiş ancak algoritma hakkında bilgi paylaşmamıştır (2thinknow).

⁹⁶ Özgün adı. Smart Cities Index

Bazı çalışmalar belirli kriterlere göre kentleri puanlayarak, bazı çalışmalar ise bir kenti referans alarak New York ve Amsterdam örnekleri mevcuttur- diğer kentleri referans alan kente indekslemektedir. Bunların yanı sıra istatistiki hesaplama yöntemleri ile kentler karşılaştırılmaktadır. Literatür genel olarak incelendiğinde, çalışmalarda "z-skoru" ve "min-maks" yöntemlerinin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.

Z-score yöntemi:

$X_{normalize}$	$(X_i - \mu)/S$
$X_{normalize}$	Normalize edilmiş veri
X_i	i. gözlem
μ	Örneklem ortalaması
S	Örneklem standart sapması

Min-maks yöntemi:

$X_{normalize}$	Normalize edilmiş veri
X_i	i.gözlem
X_{min}	Veri setinin min gözlem değeri
X_{max}	Veri setini max gözlem değeri

Min-maks yöntemi, hesaplama türünü oldukça basit tutan ve değerleri doğrusal olarak normalize ederek değerlendiren bir yöntemdir. Çalışma kapsamının sınırlı olduğu çalışmalarda başvurulan bir yöntem olarak gözlemlenmektedir. Z-score yöntemi, standart sapma ve aritmetik ortalamanın dönüştürme sürecine dahil edilerek değerlerin konumunu belirlemeye yönelik istatistiki bir yöntemdir. Bu yöntem değerler arası farkın yüksek olduğu çalışmaları normalize etmek için tercih edilebilmektedir.

Kentleri karşılaştıran çalışmalarda kullanılan yöntemler, kentlerin nasıl değerlendirildiğini ya da derecelendirildiğini etkilemektedir. Örneğin GaWC sonuçlarına göre Londra ve New York diğer kentlere göre istisnai bir yere sahip olduğu için Alfa++ olarak değerlendirilmektedir. Diğer dereceler Tablo 25'te sunulmaktadır.

Tablo 25. Yıllara Göre GaWC İndeksinde İncelenen Kentlerin ve Bulunduğu Kategorilere Göre Sayısal Değeri

Dereceler		1998	2000	2004	2008	2010	2012	2016	2018	2020	2022
<i>Alfa ++</i>	10		2	2	2	2	2	2	2	2	2
<i>Alfa +</i>			4	4	8	8	8	7	8	7	7
<i>Alfa</i>			11	11	9	18	13	19	23	15	18
<i>Alfa -</i>			16	18	22	19	22	21	22	26	25
<i>Beta +</i>	10		13	9	12	16	24	24	20	23	25
<i>Beta</i>			14	11	13	19	18	19	26	24	25
<i>Beta -</i>			8	9	15	29	36	38	34	44	15
<i>Gamma +</i>	35		16	14	19	23	19	24	19	30	26
<i>Gamma</i>			18	11	11	18	18	27	36	24	14
<i>Gamma -</i>			19	16	18	26	22	32	22	29	17
<i>Yüksek Derecede Yeterli</i>	67		44	50	37	36	41	35	24	27	40
<i>Yeterli</i>			62	70	80	84	84	112	138	139	129
<i>Değerlendirilen Kent Sayısı</i>		122	227	225	246	298	307	360	374	390	343
<i>İncelenen Kent Sayısı</i>			-	-	-	416	433	707	-	-	802

Kaynak: The World According to GaWC. <https://www.lboro.ac.uk/gawc/gawcworlds.html> adresinden yayınlanan verilerden faydalanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Bir başka derecelendirme örneği 2thinknow tarafından geliştirilen Yenilikçi Kentler İndeksi'ne aittir. Bu çalışmada kentler, bağlantı noktası kentler, merkez kentler, düğüm noktası kentler, etkileyen kentler ve gelişen kentler olarak değerlendirmektedir (Özgün adları için *bknz* Tablo 26).

Tablo 26. Yıllara Göre ICI İndeksinde İncelenen Kentlerin ve Bulunduğu Kategorilere Göre Sayısal Değeri

Kategoriler	2009	2010	2012>	2014	2015	2016>	2018	2019	2021	2022>
<i>Nexus Cities</i>	25	30	35	40	47	53	52	60	38	47
<i>Hub Cities</i>	50	65	112	97	89	125	120	107	61	53
<i>Node Cities</i>	150	162	163	166	178	260	256	199	300	298
<i>Influencers Cities</i>	23	20	93	91	86	-	-	-	-	-
<i>Upstart Cities</i>	-	5	24	36	32	46	54	100	81	84
<i>Unranked/ Unidentified</i>	8	7	18	15	10	16	18	34	20	18
İncelenen Kent Sayısı	256	289	445	445	442	500	500	500	500	500

Kaynak: Innovation Cities Index – Indexes All Years 2024.

Kentlerin değerlendirilmesinde de farklı yaklaşımlar mevcuttur. Ancak yaygın olan sıralama *-ranking-* şeklindedir. Sıralamanın yanı sıra kentleri derecelendiren çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalara örnek olarak beş çalışma Tablo 27’de paylaşılmıştır.

Tablo 27. Kentlerin Derecelendirilmesine Örnek Beş Çalışma

Çalışma	Derecelendirme Şekli
2thinknow • Innovation Cities Global Index	Nexus > Hub > Node > Influencers > Upstart
GaWC • Globalization and World Cities	Alfa++ > Alfa+ > Alfa > Alfa- > Beta+ > Beta > Beta- > Gamma > Gamma > Gamma - > High Sufficiency > Sufficiency
Institute for Quality of Life • Happy City Index	Golden > Silver > Bronze
IESE • University of Navarra Cities in Motion Index	A > RA > M > B > MB
Open for Business • Open For Business City Ratings	AA > A > BBB > BB > B > CCC > CC > C > DDD > DD > D

Kaynak: Yazar tarafından ilgili raporlardan derlenerek oluşturulmuştur.

4. 4. Kentlerin Karşılaştırmalardaki Yeri ve Temsili

Çalışmanın bu bölümünde önde gelen küresel kentlere, son yıllarda yükselen ve düşen dünya kentlerine ve kentlerin sınırları bakımından temsiline yaşadığı dönüşüm ve metropoliten alan yönetimi kuramları üzerinden açıklanacaktır.

4. 4. 1. Küresel Kentlerin Karşılaştırmalardaki Durumu

Beaverstock vd. (1999: 446) önde gelen küresel kentlerin yanı sıra dünya kentlerini de değerlendirmeye alan çalışmalarını sunarken kentleri hiyerarşisinin tepesinde hangi kentlerin yer aldığı konusunda yaygın bir mutabakat olduğunu belirterek Tablo 28’u çalışmalarında sunmaktadır. Tablo 28 incelendiğinde

Londra, New York, Tokyo ve Paris kentlerinin farklı çalışmalar tarafından 20. yüzyılın son on yıllarında en önde gelen küresel kentleri olarak tanımlandığı görülmektedir.

Tablo 28. 20. Yüzyılın Son On Yıllarında Bazı Yazarlara Göre Başlıca Küresel Kentler

Yazar(lar)	Başlıca Küresel Kentler
Budd (1995)*	Tokyo, Londra, New York, Paris, Frankfurt
Cohen (1981)	Tokyo, Londra, Osaka, Paris, Rhine-Ruhr
Drennan (1996)*	Londra, New York, Tokyo
The Economist (1992)*	New York, Tokyo, Londra
The Economist (1998)*	Londra, New York, Tokyo
Feagin and Smith (1987)	New York, Londra, Tokyo
Friedmann (1986)	Londra, Paris, New York, Chicago, Los Angeles
Friedmann (1995)	Londra, New York, Tokyo
Friedmann and Wolff (1982)	Tokyo, Los Angeles, San Francisco, Miami, New York
Glickman (1987)	New York, Tokyo, Londra, Paris
Hall (1966)	Londra, Paris, Randstad, Rhine-Ruhr, Moscow, New York, Tokyo
Heenan (1977)	Coral Gables (Miami), Paris, Honolulu
Hymer (1972)	New York, Londra, Paris, Bonn, Tokyo,
Knox (1995, 1996)	Londra, New York, Tokyo
Lee, Schmidt-Marwede (1993)*	Londra, New York, Tokyo
Llewelyn-Davies (1996)	Londra, Paris, New York, Tokyo
Martin (1994)*	Londra, New York, Tokyo, Osaka, Chicago
Meyer (1986)*	New York, Londra, Paris, Zurich, Tokyo
Muller (1997)	Londra, New York, Tokyo
O'Brien (1992)*	Londra, Frankfurt, Paris, Hong Kong, Singapore
Reed (1981)*	Londra
Reed (1989)*	New York, Londra
Sassen (1991)	New York, Londra, Tokyo
Sassen (1994a, b)*	New York, Londra, Tokyo, Paris, Frankfurt
Short vd (1996)	Tokyo, Londra, New York, Paris, Frankfurt
Thrift (1989)	New York, Londra, Tokyo
Warf (1989)*	New York, Londra, Tokyo

Kaynak: Beaverstock vd. 1999: 447 (*Uluslararası Finans Merkezlerini belirleyen spesifik çalışmalar)

Wallerstein, dünyayı merkez, çevre ve yarı-çevre olarak kategorilendirdiği modern dünya sistemi teorisinde bir ülke merkez kategorisinde yer aldıktan sonra bir daha sisteme merkez olarak başka ülkeler dahil olsa da o ülkenin merkez niteliğini bir daha kaybetmeyeceğini belirtir. Hem EK-3 Küresel Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Tematik Olarak Düzenlenmesi ve Çalışmalarda Son 10 Yıldaki Türk Kentlerinin Konum hem de bu bölümün devamında değinilen çalışmalar değerlendirildiğinde küresel kentlerin -tıpkı modern dünya sistemindeki merkez ülkeler gibi- küresel niteliğini kaybetmediği görülmektedir.

1900'lü yılların son on yıllarında akademik perspektiften geliştirilen bu çalışmalar geniş bir literatürün oluşmasına ön ayak olmuştur. 21. yüzyıl kentleri siluet olarak birbirine benzer kılarken küresel ölçekte farklılığını ayrıntılarla ortaya koyabilecek birtakım kriterlere ihtiyaç olduğunu gösteren bir dönem niteliindedir. Bu ihtiyaca yanıt bilim insanları, özel şirketler ve uluslarüstü kuruluşlardan gelmiştir ve ilgili literatür belirli bir olgunluğa ulaştıktan sonra kentleri kümelenendirerek ya da kategorilendirerek tasnif eden çalışmalar yürütülmüştür.

Bunlardan ilki, Clark'ın (2016) olgun, beliren ve yeni küresel kentler şeklinde yaptığı üçlü tasnifidir. Clark (2016: 117), 2008 yılı itibariyle küresel kentlerin üç farklı grupta karşımıza çıktığını belirtmektedir. Bunlardan birincisi *olgun küresel kentlerdir*⁹⁷. Bu kentler, Londra, New York ve Tokyo gibi 1970-80'li yıllardan itibaren kurumsal merkez, finans merkezi ve genellikle başkent niteliğine sahip kentlerdir. İkincisi ize hızla büyüyen ve küreselleşen İstanbul, Sao Paulo ve Şanghay gibi *yükselen* kentlerdir. Bu kentler genellikle ülkelerinin uluslararası arenadaki önemli bağlantılarıdır. Üçüncü grup ise Brisbane, Cape Town, Oslo, San Diego ve Tel Aviv gibi nispeten küçük ve yaşanabilir nitelikteki *yeni küresel kentlerdir*. Bu kentler, dijital teknoloji gibi küreselleşen sektörlerde uzmanlaşmış kentlerdir (Clark 2016: 118). Bu üç temel grubun yanı sıra belirli alanlarda öne çıkan yedi grup daha paylaşmaktadır. Bunlar; yaşam kalitesi yüksek kentler, liman ve havalimanı kentleri, bilgi merkezleri, yeni geçiş kentleri, uzman kentler, destinasyon kentleri ve tekrar beliren başkentlerdir (Clark 2018: 118).

Küresel kentleri tasnifi daha geniş bir yelpazede Trujillo ve Parilla tarafından yapılmıştır. Küresel Kentleri Yeniden Tanımlamak⁹⁸ adını verdikleri raporda nicel veriler ışığında küresel kentleri yeni sınıf altında yeniden tanımlamaktadırlar. Trujillo ve Parilla, toplumların ekonomilerin kentleştikçe, küresel kent kavramının 'alt üst' olduğunu artık küresel ekonominin Londra, New York ve Tokyo gibi birkaç seçkin kentin yönetmediği iddia ederek kentlere dair yeni bir sınıflandırma sunmaktadır (2016: 2).

Trujillo ve Parilla, 123 kenti ticari bölgeleşme, inovasyon, yetenek ve altyapı bağlantısı bakımından incelemiş ve kentleri yedi sınıfa ayırmıştır. Bunlar; New York, Paris, Londra ve Tokyo gibi küresel sermaye ve insan sermayesi için kilit noktalar niteliğindeki *küresel devler*, yabancı yatırımı hızla çekebilen bir altyapı oluşturmuş Pekin, Hong Kong, Seul, Şanghay ve Singapur gibi *Asya çapaları* olarak tanımlanan kentler, bulunduğu bölgelerde geniş iş dünyası ve ulaşım noktası olan Johannesburg, Mumbai, Sao Paulo ve İstanbul gibi *yükselen geçiş kentleri*, hızla büyüyen ve hizmet odaklı *Çin fabrikaları*, yetenekli insan kaynakları ve dünyanın önde gelen üniversiteleri ile Boston, Dalla, Amsterdam, Zürih gibi *bilgi başkentleri*, İndiana, Miami ve St. Luis gibi nispeten zengin ve güçlü üniversitelere ev sahipliği yapan *Amerikan orta sıkletleri* ve Melbourne, Sidney, Montreal ve Toronto gibi ekonomik biyimde durgunluk yaşayan *uluslararası orta sıkletlerdir* (Trujillo, Parilla 2016: 2-5).

Tablo 11'da paylaşıldığı üzere 2008-2022 yılları arası 823 çalışmaya erişilmiştir. Bu çalışmaların her yıl, yıl aşırı, yılda iki, yılda dört ya da düzensiz aralıklarla yayınlandığı gözlemlenmektedir (*bknz.* Ek-1). Bu 823 çalışmanın tamamının bir arada değerlendirilmesi yayın sıklığı bağlı değişiklikten dolayı çalışmaların temsili bakımından dengesiz bir dağılıma neden olması, çalışmaların güncel perspektiften değerlendirilmesi ve belirli alanlarda tematik olarak geliştirilen (yaşam maliyeti, internet hızı, bisiklet

⁹⁷ *Olgun* kavramının eserdeki özgün adı *established* şeklindedir. Bu ifade daha çok *yerleşik* anlamına gelip bu şekilde de tercih edilebileceği gibi Türkçeye daha uygun olması itibariyle Bozdoğan'ın (2019) çevirdiği şekilde kullanılması tercih edilmiştir.

⁹⁸ Özgün adı. Redefining Global Cities

kenti gibi) indekslerdeki yansımaları bertaraf etmek için 50 indeks çalışmasının son raporlarına dair durum EK-2’de paylaşılmıştır. Kentlerin sıralamalardaki performansı bu tablodan izlenebilir. JLL ve The Business of Cities tarafından 2018 yılında hazırlanan Dünya Kentleri: Başarıya Giden Yolların Haritasını Çıkarmak⁹⁹ başlıklı rapor, kentlerin karşılaştırmalardaki genel performansını çalışma bulguları ile paralel bir şekilde sunduğu tespit edilmiştir. Bu raporda, öne çıkan küresel kentler dört ana ve on altı grup altında değerlendirilmektedir. Bunlar (Tablo 29);

Londra, New York, Paris, Hong Kong, Tokyo, Singapur ve Seul kentlerinin oluşturduğu *büyük yedili* küresel erişim, kalite ve etkileme bakımından dünyanın en önde gelen yedi kenti olarak değerlendirilmektedir. Bu kentler çok uluslu şirketler, nitelikli insan gücü ve uluslararası etkinlikler için akla ilk gelen kentlerdir. San Francisco, Berlin, Münih, Stockholm, Amsterdam, Toronto, Sidney, Madrid, Los Angeles, Şikago, Vaşington, Pekin ve Şangay kentlerinin oluşturduğu küresel yarışmacılar ise ulusal ve kıta ekonomisindeki rolü, metropol ölçeği, pazar büyüklüğü ve birden fazla uzmanlık alanı ile dikkat çeken kentlerdir.

Yeni dünya kentleri yenilikçiler, yaşam tarzı ve ilham vericiler olarak üç kategori altında toplanmıştır. Yenilikçi kentler, bilim ve teknolojide yenilikçiliği ve girişimciliği teşvik eden iş ortamları ile inovasyon için güçlü bir ekosistemin ön saflarında yer alarak küresel çapta faaliyet gösteren firma veya kurumlara ev sahipliği yapabilmektedir. Yaşam tarzı kentler ise yaşam kalitesi ile ön plana çıkan kentleri temsil ederken, ilham verici kentler küresel ve bölgesel nüfuz merkezleridir ve rolleri ulusötesi kurumlara ve ticaret işlevlerine ev sahipliği yapmakla bağlantılıdır. Bu kentler genellikle diplomasi, güvenlik, medya ve yüksek öğrenim alanında faaliyet gösteren kurumlara ev sahipliği yapmaktadır.

Yükselen dünya kentleri genellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik olarak en gelişmiş metropollerini temsil etmektedir ve üç kategori altında paylaşılmıştır. Bunlardan birincisi megahublardır. Bu kentler, gelişmekte olan ekonomilerdeki bu finans, ticari hizmetler ve perakende alanında öne çıkmaktadır. Girişimciler ise yüksek üretkenlik, inovasyon ve hizmet sektörü ile öne çıkmaktadır. Güç Merkezleri ise çoğunlukla Çin şehirlerinden oluşan bu gruptur ve düşük değerli sanayi ekonomilerinden ve güçlü ulusal hükümet desteğinden istifade etmektedir.

Hibrid ve Ulusal Büyümenin Lokomotif Kentler ise melezlerden ve ülke lokomotiflerinden oluşmaktadır. Melezler, hem 'yükselen' hem de 'yeni dünya şehirleri' özelliklerini taşımaktadır. Yeni dünya şehirleri gibi orta büyüklükte dirler, uzmanlaşmış pazarlarda rekabet ederler ve ulusal ve bölgesel örneklerine kıyasla daha yaşanabilir kentlerdir. Ülke lokomotifleri ise büyük bir iç pazara erişimden yararlanan ve nispeten az sayıda rakibi olan, istikrarlı, gelişmiş ulusal ekonomilerde bulunur. Bu kentler için rekabet modeli genellikle hizmetler ve tedarik fonksiyonlarına dayanmaktadır.

⁹⁹ Özgün adı: World Cities: Mapping the Pathways to Success

Tablo 29. JLL and The Business of Cities’e Göre Kategorilendirilmiş Dünya Kentleri

Ana Grup	Alt Grup	Kentler
Olgun Dünya Kentleri	<i>Büyük Yedili</i>	Londra, New York, Paris, Hong Kong, Tokyo, Singapur, Seul
	<i>Yarışmacılar</i>	San Francisco, Boston, Berlin, Münih, Stokholm, Amsterdam, Toronto, Sidney, Madrid, Los Angeles, Şikago, Vaşington, Pekin, Şangay
Yükselen Dünya Kentler	<i>Girişimciler</i>	Ho Chi Minh City, Kuala Lumpur, Taipei, Bengaluru, Shenzhen
	<i>Güç Merkezi</i>	Chengdu, Hangzhou, Xi’an, Suzhou, Tianjin, Nanjing, Wuhan, Chongqing
	<i>Megahublar</i>	İstanbul, Moskova, Sao Paulo, Mumbai, Mexico City, Delhi, Johannesburg, Bangkok, Jakarta, Manila
Yeni Dünya Kentleri	<i>Yenilikçiler</i>	Philadelphia, Tel Aviv, Denver, Silicon Valley, Austin, Dublin, Seattle, San Diego
	<i>Yaşam Tarzı</i>	Stuttgart, Helsinki, Doha, Kopenhag, Melbourne, Hanburg, Vancouver, Zürih, Brisbane, Auckland, Lisbon, Vienna
	<i>Etkileyiciler</i>	Miami, Frankfurt, Barselona, Montreal, Cenevre, Brüksel, Kyoto, Milan, Manchester
Hibritler ve Ulusal Lokomotifler	<i>Hibritler</i>	Bükreş, Budapeşte, Prag, Varşova, Santiago, Cape Town, Abu Dabi, Dubai
	<i>Ulusal Lokomotifler</i>	Dallas, Houston, Atlanta, Osaka, Nagoya, Buenos Aires

Kaynak ve Tablonun Görselleştirilmiş Hali: JLL ve The Business of Cities 2018: 5

New York, Londra ile birlikte dünyanın en küresel kenti ünvanını paylaşan bir kent olarak literatürde yer almaktadır. New York’un bu küresel niteliği yalnızca ülkesinde değil dünyada faaliyet gösteren uluslararası şirketlere ev sahipliği yapması ve finans merkezi niteliğini korumasıdır.

Son yıllarda askeri, siyasi ve kültürel boyutları ile ön plana çıkan Washington D.C., Madrid, Berlin, Moskova gibi başkentlerin, değerlendirilen ülke sayısı arttıkça gerilediğini ancak sıralamada bulunduğu yüzdelik dilimini koruduğunu gözlemlenmektedir. Seul, Pekin, Jakarta, Dubai, Mumbai gibi özellikle Asya ve Ortadoğu kentlerinin indekslerdeki üst sıraları zorladığı belirtilebilir. Yine bu kentlerin yanı sıra İstanbul, Varşova, Brüksel, Sao Paulo, Buenos Aires gibi dünya kentlerinin yıllar boyunca bulundukları sıralamalardaki yerlerini hafif iniş-çıkışlarla koruduğunu belirtmek mümkündür. İndekslerdeki gelişim içerisinde olan kentler gözlemlendiğinde, bu kentlerin Asya bölgesinden olması belirgin olarak göze çarpmaktadır. Özellikle Çin ve Hindistan kentleri yıldan yıla her indekste istikrarlı bir şekilde yükselişini sürdürmektedir. Nitekim, A.T Kearney 2018 Küresel Şehirler Raporu Çin kentlerinin başarısına vurgu yaparken, Çin kentlerinin bu başarısını ulusal, bölgesel ve yerel kuruluşların ülkenin küresel rekabet gücünü artırmaya yönelik çabalarına dayandığını belirtiyor. Bunun yanı sıra ülkede yatırımlar, ticari, yönetsel ve kültürel faaliyetlere odaklanması, yerel halk için yaşam kalitesini ve iş yapma kolaylığını artıran ve küresel şirketlerden daha fazla yatırım ve ilgi çekmeye yönelik

iyileştirmeler sağlaması da Çin kentlerin indekslerdeki yükselmesini sağlamıştır. A.T. Kearney Küresel Şehirler İndeksinin 2008 yılındaki ilk raporunda yedi olan Çin kenti sayısı 2015 yılında 21'e 2019 yılında ise 31'e çıkmıştır (A.T. Kearney 2021: 29).

Tablo 30. AT Kearney Küresel Kentler Raporuna Göre Sıralama Olarak Yükselen Kentler

Kent	2008	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Beijing	12	15	14	8	9	9	9	9	9	5	6
Shanghai	20	21	21	18	21	20	19	19	19	12	10
San Francisco	15	12	17	22	22	23	23	20	22	13	11
Melbourne	-	-	32	25	19	15	15	17	16	18	12
Dubai	27	27	29	27	26	28	28	28	27	27	23
Münih	35	34	31	37	38	33	36	32	32	24	26
Mexico City	25	30	34	35	35	39	34	38	40	38	31
Bangkok	22	36	43	42	43	41	41	43	42	36	35
Doha	-	-	-	64	66	65	63	63	61	68	53
Guangzhou	-	57	60	66	71	71	71	71	71	63	60
Shenzhen	-	62	65	73	84	83	80	79	79	75	72
Hangzhou	-	-	-	-	113	115	116	117	91	82	80
Suzhou	-	-	-	-	105	109	112	115	96	98	92
Wuhan	-	-	-	-	104	107	100	102	105	93	94
Xi'an	-	-	-	-	115	114	114	113	111	100	96
Changsha	-	-	-	-	-	-	-	124	116	103	102

Kaynak: Çalışmanın ilgili yıllarından derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

4. 4. 2. Küresel Kentlerin Karşılaştırmalarda Temsili: Yeniden Ölçeklenme ve Yeniden Bölgeselleşme Etkisi

Krizin yarattığı yeniden yapılanamadan, yeniden yapılanmanın yarattığı krize...

Edward Soja

Metropolitan alan kuramlarına ait yazın incelendiğinde üç ana yaklaşım öne çıkmaktadır (Kübler, Heinelt 2005: 9-11). Bunlar; ulusal literatürde de referans alınan metropolitan yönetim (eski bölgecilik), kamu tercihi (çok merkezilik) ve yeni bölgecilik yaklaşımlarıdır (Gül, Batman 2013; Oktay 2016a). Son yıllarda alandaki çalışmalar bu yaklaşımların yanı sıra dünya kentlerinde metropolitan alan yönetimi açıklamaya çalışan bir yaklaşıma daha yer vermektedir: Yeniden Ölçeklenme ve Yeniden Bölgeselleşme (Savith, Vogel 2017). Bu yaklaşım kimi kaynaklarda Metropolitan Yönetişim olarak (Eken, Köseoğlu, Tuzcuoğlu 2020: 13-14) kimi kaynaklarda ise Yeniden Ölçeklendirme ve Yeniden Mekansallaştırma da ele alınmaktadır (Giray 2017: 105).

Yeniden Ölçeklenme ve Yeniden Bölgeselleşme yaklaşımı, özünde küreselleşmenin etkisiyle kent yönetiminin bölgesel ölçekte ele alınmasıdır. Bu yaklaşımın, kentsel odağı küresel rekabettir. 2006'dan günümüze hâkim olan bu yaklaşım, yeniden ölçeklendirme/yeniden yapılandırmaya ve sınırların,

rollerin, fonksiyonların ve kaynakların yeniden düzenlenmesini içeren (yerel) devletin yeniden yapılanma sürecine yol açan ekonomik küreselleşme ve özel sektör ile sivil toplumdan oyuncular ile ilişkilere odaklanmaktadır (*bknz* Tablo 31).

Tablo 31. Metropoliten Alanların Yönetimine Dair Kuramsal Çerçeve

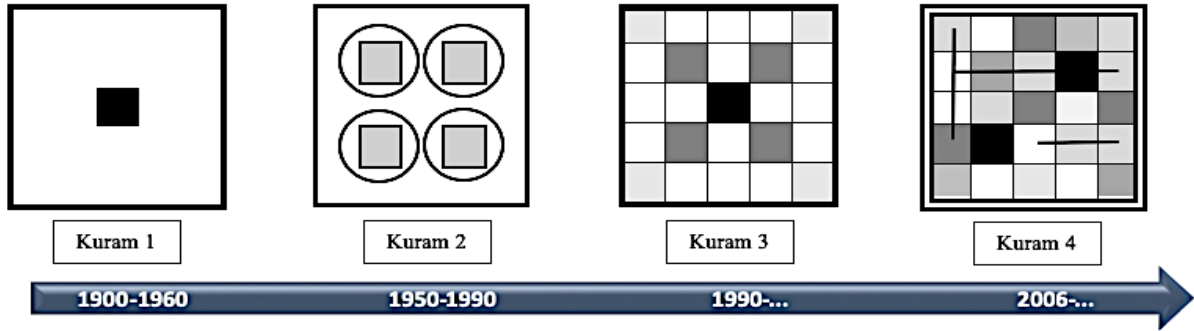
	Kuram 1 Metropoliten Yönetim (Eski Bölgecilik)	Kuram 2 Kamu Tercihi (Çok Merkezcilik)	Kuram 3 Yeni Bölgecilik	Kuram 4 Yeniden Ölçeklenme ve Yeniden Bölgeselleşme
<i>Zaman Aralığı</i>	1900-1960 arası	1950-1990 arası	1990'dan günümüze	2006'dan günümüze
<i>Temel Odak</i>	Verimlilik	Etkinlik	Eşitlik	Kentsel Rekabet
<i>Kentsel Kalkınma Örüntüsü</i>	Tek Merkezli	Kent merkezinin baskın olduğu çok merkezli metropol	Kent merkezinin baskın olduğu çok merkezli metropol	Metropoller Topluluğu (Megalopolis)
<i>Sorun</i>	Parçalanma	Merkezileşme	Eşitlik ve Rekabetçilik	Rekabetçilik
<i>Çözüm</i>	Hiyerarşi Metropoliten yönetim oluşturma (Örnek: Yeni arazileri sınıra dahil etme, toplulaştırma)	Kentlerin vergileri düşük tutmasına, iyi kamu hizmeti sunmasına ve iş çevrelerini cezbetmek için ticari anlamda avantajlı bir ortam sağlamalarına sebep olan piyasa rekabetine dayanır.	Hiyerarşi/İş birliği Kentsel bölgelerde yönetim artı yönetim; bütünleşme veya yönetişim düzenlemeleri üzerinden alınan stratejik metropoliten kararlara odaklanır.	Yeniden ölçeklendirme/Yeniden yapılandırma Sınırların, rollerin, fonksiyonların ve kaynakların yeniden düzenlenmesini içeren (yerel) devletin yeniden yapılanma sürecine yol açan ekonomik küreselleşme ve özel sektör ile sivil toplumdan aktörler ile ilişkiler
<i>Temel Eleştiri</i>	Bütünleşmenin daha yüksek giderlere ve yanıt verebilirlikte düşüşe sebep olacağına dair kamtlar İki seviyeli metropoliten yönetim daha iyi altyapı ve planlama sağlarken eşitlikten uzaktır. Azınlıkların seyrekleştirilmesi sorunu Siyasi açıdan uygunsuzluk	Yoksulların hareketi sınırlı olduğu için eşitlikten uzaktır. Kentler Tiebout modelinin öngördüğü şekilde hareket etmezler; yer seçimine ilişkin bilinçli seçimler yapabilmek için vergiler ve hizmetlere ilişkin bilgilerden yoksundurlar.	Seçici ve zayıf bölgecilik İhtilafları azaltma olasılığı düşük Yanlış adlandırılmıştır ve “post-fordist kentsel yeniden yapılanma ve neoliberal devletin kemer sıkma politikalarını yansıtır”	Ekonomik determinizm eğilimi, üst düzeyde soyutlama ve “siyasetin yokluğu” Devletin yeniden yapılanmasına neyin sebebi olduğuna dair üst düzey teori ortaya koyarken yereldeki bölgelerin buna karşı çıkıp çıkmamasına yönelik herhangi bir yol göstermeden uzak
<i>Ampirik Referans Noktaları</i>	New York (1898) Toronto (1954) Miami (1958) Londra (1965)	Los Angeles (Lakewood) St. Louis Pittsburg	Louisville (1986-2000) Bologna Rotterdam Portland	Dünya kentleri

Kaynak: Savith, Vogel, 2017: 206-207

Savith ve Vogel (2017: 219-220) Saskia Sassen ve OECD'nin küresel kentler hakkındaki raporlarına atıfta bulunarak, küresel kentlerle birlikte siyaset ve insan faktörünün artık dahil edilmediğini ve ekonomik büyüme, risk alma ve inovasyon odaklı girişimci yönetim anlayışına doğru bir kayma yaşandığını ileri sürmektedirler. Yeniden Ölçeklendirme ve Yeniden Bölgeselleştirme yaklaşımı, büyükşehir ve bölgesel yönetimlere liberalizasyon, siyasi ademi merkeziyetçilik ve özelleştirme ilkeleri

yoluyla daha fazla karar alma yetkisi verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu sayede kentler küresel ekonomide rekabet güçlerini artırabilir ve yerel hizmetlerin yeniden canlanmasına katkıda bulunabileceği savunulmaktadır. Tek bir kurumun çözüme ulaştırmada yeterli olmadığı sorunları, farklı kurum ve oyuncular arasındaki düzenlemeleri kullanarak bir yürütülen iş birliği yönetimi ile pazarlık esasına dayanan ortaklıklar veya bilgi paylaşım mekanizmaları kurulabilir. Oluşturulacak bu iş birlikleri gönüllü ya da zorunlu, resmi ya da resmi olmayan şekilde olabilir (Agranoff, McGuire 2003: 4-5 akt. Eken vd. 2020).

Görsel 6. Metropoliten Alan Yönetimi Yaklaşımlarının Şekli Temsili

Kaynak: Eryiğit, Akpınar 2021: 227

Metropoliten alan yönetimine ilişkin yaklaşımlar genel olarak değerlendirildiğinde, metropoliten alan yönetiminde söz alan oyuncu sayısının her geçen yıl arttığı ve bu oyuncular arasında hiyerarşik bir düzenden yatay ve dikey ilişkilere giden bir eğilim olduğu gözlemlenmektedir. Çok Merkezcilik ve benzeri yaklaşımlar ekonomik nedenlerle uygulamada çok sık başvurulmayan ve literatürde üzerine tartışılmayan kuramlar olmuştur.

Çalışma kapsamında uygulanan içerik analizinin ilk boyutta kentlerin sıralamalarda ve derecelendirmelerde nasıl bir performans sergilediği incelenmeye çalışılmıştır. İkinci boyutunda ise bu başlık altında tartışılacak olan kentlerin ölçek bakımından ya da idari sınırları bakımından karşılaştırmalarda nasıl temsil edildiği incelenmiştir. Yapılan içerik analizleri Yeniden Ölçeklenme ve Yeniden Bölgeselleşme yaklaşımına dünya kenti gibi genel bir ifadeden ziyade ayrıntılı kent örnekleri sunmaktadır (bknz Tablo 32). Özellikle Yenilikçi ve Girişimci kategorisinde ve ABD kentlerinde etkisini gösteren bu yaklaşımın etkisi kent karşılaştırmalarında görülmeye başlamıştır. Tablo 32’te yeniden ölçeklenme ve yeniden bölgeselleşmenin hâkim olduğu örnek 15 kent paylaşılmıştır.

Tablo 32. Önde Gelen Dünya Kentlerinin İndekslerdeki Farklı Temsilleri

No. Kent	Çalışma	Kentin Temsili
1 Amsterdam, Hollanda	The Global Startup Ecosystem Report	Amsterdam-Delta
2 Washington, DC, ABD	Global Innovation Index	Washington DC-Baltimore
3 Boston, MA, ABD	Global Innovation Index	Boston-Cambridge
	World Knowledge Competitiveness Index ‘08	Boston-Cambridge-Quincy
4 Dallas, TX, ABD	Global Urban Competitiveness Report	Dallas-Fort Worth
	Innovation Cities Index	Dallas-Fort Worth
5 Denver, CO, ABD	Global Global Urban Competitiveness Report	Denver-Aurora

	The Global Startup Ecosystem Report '22	Denver-Boulder
6 Los Angeles, CA, ABD	Global Global Urban Competitiveness Report	Los Angeles-Long Beach-Santa Ana
	World Knowledge Competitiveness Index '08	Los Angeles-Long Beach-Santa Ana
7 Minneapolis, MN, ABD	Global Global Urban Competitiveness Report	Minneapolis-Saint Paul
	Innovation Cities Index	Minneapolis-Saint Paul
8 New York, NY, ABD	Global Urban Competitiveness Report	New York-Newark
9 Raleigh, NC, ABD	Innovation Cities Index	Raleigh-Durham
	The Global Startup Ecosystem Report '22	Research Triangle
	World Knowledge Competitiveness Index '08	Raleigh-Cary
10 Santa Ana, CA, ABD	Innovation Cities Index	Santa Ana-Anaheim
	Global Global Urban Competitiveness Report	Los Angeles-Long Beach-Santa Ana
	Innovation Cities Index	Ventura-Oxnard
11 San Francisco, CA, ABD	Global Global Urban Competitiveness Report	San Francisco-Oakland
	The Global Startup Ecosystem Report '22	Silicon Valley
	Innovation Cities Index	San Francisco-San Jose
	Innovation Cities Index	San Francisco Bay Area
	Global Innovation Index	San Jose-San Francisco
	DELL Woman	Bay Area
	World Knowledge Competitiveness Index '08	San Francisco-Oakland-Fremont
12 San Jose, CA, ABD	The Global Startup Ecosystem Report '22	Silicon Valley
	Innovation Cities Index	San Francisco-San Jose
	Global Innovation Index	San Jose-San Francisco
	World Knowledge Competitiveness Index '08	San Jose-Sunnyvale-Santa Clara
13 Tampa, FL, ABD	Global Urban Competitiveness Report	Tampa-St. Petersburg
	The Global Startup Ecosystem Report '22	Tampa Bay
	World Knowledge Competitiveness Index '08	Tampa-St. Petersburg-Clearwater
14 Tel Aviv, İsrail	Global Urban Competitiveness Report	Tel Aviv-Yafo
15 Toronto, Kanada	The Global Startup Ecosystem Report '22	Toronto-Waterloo

Kaynak: İlgili çalışmaların raporlarından faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

4. 4. 3. Kentlerin Temsiline Dünyadan Örnekler

Çalışmanın bu bölümünde Yeniden Ölçeklenme ve Yeniden Bölgeselleşme kuramının kentleri karşılaştıran çalışmalarındaki temsili üzerinden etkisi incelenecektir. Bu kapsamda fonksiyonel sınırlarına göre çalışmalarda temsil edilen dört kent incelenmektedir.

İlk örnek Silikon Vadisi'dir. Silikon Vadisi, ABD'nin Kuzey Kaliforniya eyaletinde birden fazla metropolü ve kenti kapsayan, Santa Clara Vadisi boyunca uzanan küresel ölçekli yüksek teknoloji ve inovasyon merkezi olan bir bölgedir (Malone 2002). Bölgenin sınırları belirsizdir. Ancak verilerin ve eğilimlerin incelenmesi amacıyla Silikon Vadisi'nin coğrafi sınırlarının tanımlanması gerekmektedir (Silicon Valley Indicators 2024) (*bknz* Görsel 7). Birçok görselde farklı ölçeklerde temsil edilse de resmi bir sınır bulunmamaktadır. Kapsadığı alanın nüfusu, geliri ve insan kaynağı itibarıyla dünyadaki birçok kentten daha küresel niteliğe sahiptir ve bu yöne karşılatırmalarda kendini göstermektedir.

Silikon Vadisi, bilgi teknolojisi, yazılım geliştirme, yapay zekâ, biyoteknoloji, temiz enerji gibi alanlarda ön plana çıkan çalışmaların ve etkinliklerin gerçekleştirildiği bir inovasyon merkezidir. Teknoloji ve yenilikçilik alanındaki bu başarısı ile öne çıkan bu bölge, nitelikli insan kaynağı ve yüksek miktarda yatırım alabilecek girişimler için bir çekim merkezi niteliğindedir. Bu niteliğinin yanı sıra

teknoloji alanındaki konferanslara, bağlantılara ve etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Yine teknoloji alanında öne çıkan Stanford Üniversitesi, UC Berkeley gibi üniversiteler ve araştırma merkezleri bu bölgede bulunmaktadır.

Görsel 7. Yaklaşık Olarak Silikon Vadisi'nin Haritada Gösterimi

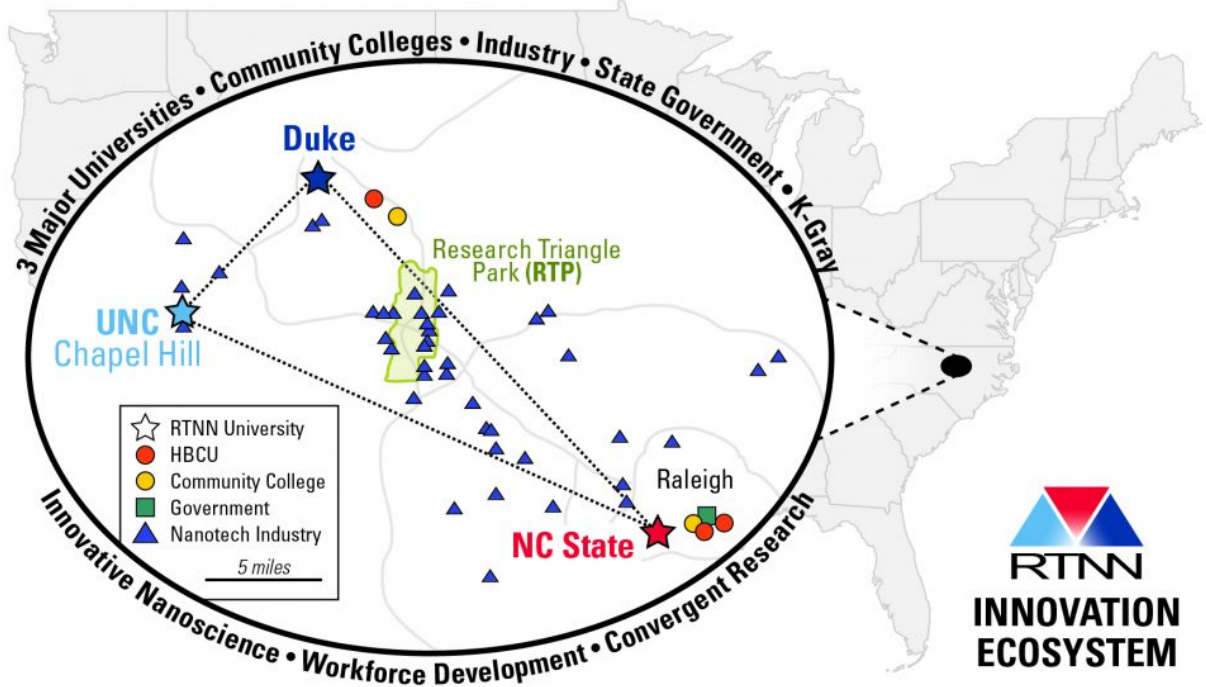

Kaynak: Silicon Valley Indicators 2024

Startup Genome tarafından hazırlanan The Global Start-Up Ecosystem Report'a göre Silikon Vadisi 2019'dan 2022 yılına kadar her yıl ilk sırada yer almıştır. StartupBlink tarafından hazırlanan Best Cities for Startups sıralamasında yine San Francisco ilk sırada yer almaktadır.

İkinci örnek, Araştırma Üçgeni veya kısaca Üçgen, ABD'nin Kuzey Carolina eyaletinin Piedmont bölgesindeki bir metropol alanı için kullanılan bir nitelemedir. Eyaletin merkez kenti olan Raleigh ve Durham kentleri ile üniversitelerinin uluslararası başarı ile öne çıkan Chapel Hill kentini kapsayan bölge, üç büyük araştırma üniversitesine ev sahipliği yapmaktadır. Bunlar: North Carolina State University, Duke University ve University of North Carolina at Chapel Hill'dir. "Üçgen" adı, 1950'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük araştırma parkı olan ve çok sayıda yüksek teknoloji şirketine ev sahipliği yapan üç ana kent arasında yer alan Araştırma Üçgeni Parkı'nın oluşturulmasıyla ortaya çıkmıştır (bkz Görsel 8).

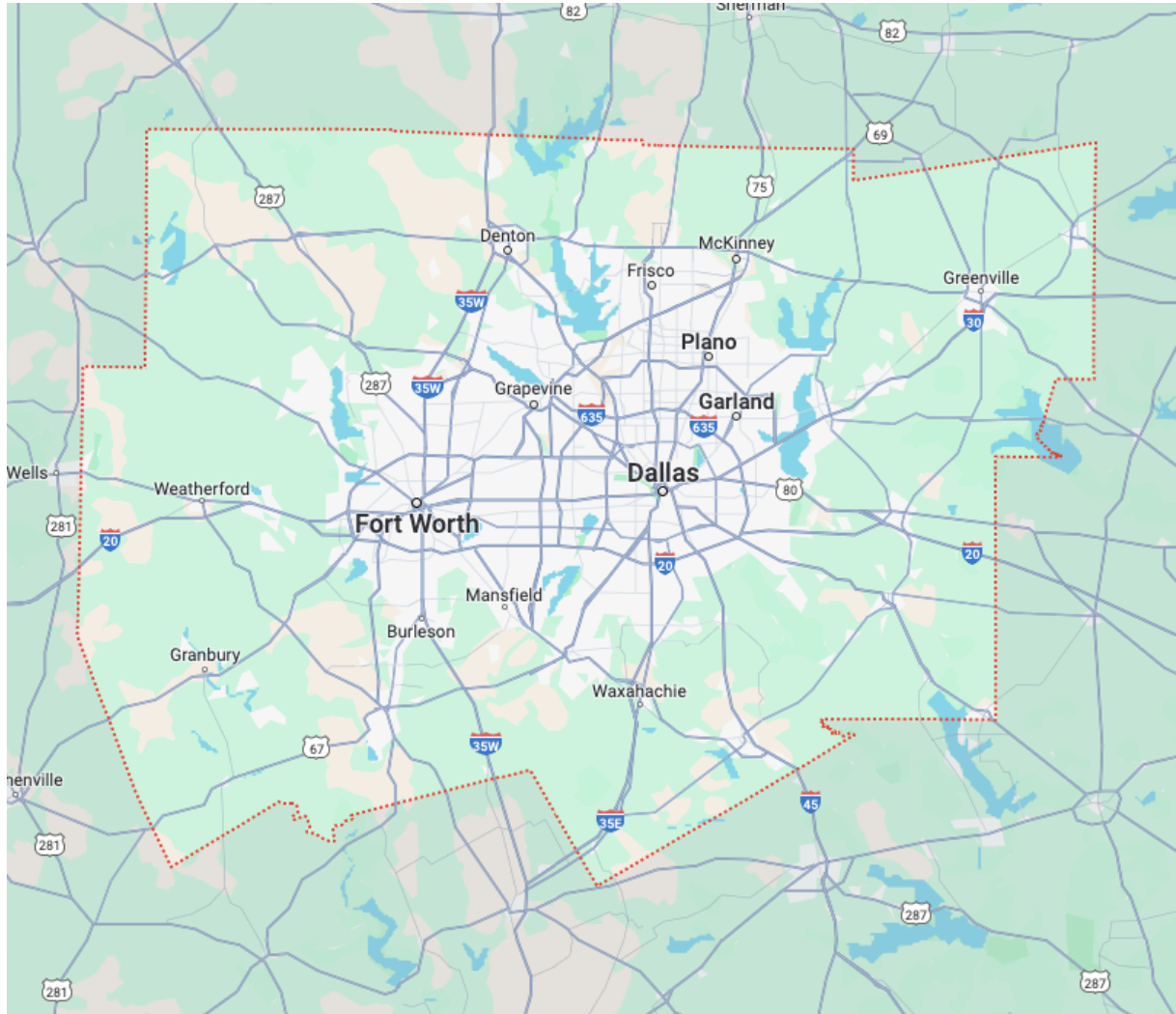
Görsel 8. Research Triangle Park Alanının Harita Gösterimi

Kaynak: Research Triangle Nanotechnology Network 2024

Üçüncü örnek Dallas-Fort Worth Metroplex alanıdır. Metropolitan ve kompleks kelimelerinin birleşiminden oluşan *metroplex* kavramı ilk olarak 1950'lerde Eugene Johnson tarafından Güney Kaliforniya gibi hızla büyüyen bölgelerin karşılaştığı sorunları konuşabileceği “Metroplex Forum” adında bir radyo programında kullanılmıştır. Daha sonra bu program St. Louis'deki Washington Üniversitesi'nde “Metroplex Assembly” adı altında devam etmiştir. İnsanlar modern kentlerin, özellikle de kent merkezinin çok ötesine yayılan metro bölgelerinin sorunlarını nasıl çözebileceklerini tatışmışlardır. Kavram, 1960'larda ütopyik çağrışımlar kazanmış, mükemmel bir yer ya da en azından eski kentlerden çok daha iyi bir yer anlamı yüklenmeye başlamıştır. New York'un üç havaalanı yeni bir hava trafiği kontrol sistemi için bu terimi ödünç aldı. Philadelphia'daki bir ofis parkı, Detroit havaalanı yakınındaki bir sanayi parkı ve Baltimore banliyösündeki bir konut sitesi de bu ismi benimsedi. Maryland'deki bu sitenin reklamına göre, “Metroplex, şehir rahatlığından ödün vermeden banliyö yaşamının tüm mahremiyeti ve güzelliği anlamına geliyor.” Bu ilginç terim, kronik kentsel sorunlara yenilikçi çözümler anlamına gelmeye başladı. 1972 yılına gelindiğinde, Kuzey Teksas'ın olağanüstü bir hızla büyüdüğü ve havacılıktaki tıkanıklık sorununu çözmenin eşiğinde olduğu bir dönemde “metroplex” terimi yeniden doğmuştur. 1972 yılında, Dallas/Fort Worth Uluslararası Havalimanı açılmadan kısa bir süre önce, Dallas merkezli Tracy-Locke reklam ajansı bölge için pazarlanabilir bir isim bulmakla görevlendirilmiş ve “metropolitan” ve “kompleks” kelimelerinin ayırt edici bir kombinasyonu olan “Southwest Metroplex”i önermiştir. Kuzey Teksas Komisyonu bu kavramın o yıl telifini almıştır (Ingrassia 2024).

Görsel 9. Dallas-Fort Worth Metroplex Alanı

Kaynak: Google Map, Fort Worth-Dallas Metroplex Area

Dördüncü örnek Toronto-Waterloo Koridoru'dur. Kanada'nın Silikon Vadisi olarak bilinen Waterloo EDC, Cambridge, Kitchener ve Waterloo şehirleri ile North Dumfries, Wellesley, Wilmot ve Woolwich ilçelerinden oluşan Waterloo Bölgesini temsil etmektedir. Kuzey Amerika'nın dördüncü en büyük kenti olan Toronto'yu ve etrafındaki kentleri kapsayan bölge, Kanada'nın en hızlı büyüyen teknoloji şirketlerine, dünyaca ünlü bir teknoloji üniversitesine ve çok uluslu şirketlerine ev sahipliği yapmaktadır (WaterlooEDC 2023).

Toronto-Waterloo Koridoru, 5.200'ü startup olmak üzere 15.000'den fazla teknoloji şirketine ve yaklaşık 250.000 teknoloji çalışanına ev sahipliği yapmaktadır. Kanada'nın en büyük teknoloji merkezi ve Kuzey Amerika'nın en büyüklerinden biri olan bölge hızla büyürken teknoloji devlerini ve yeni girişimleri kendine çekmektedir. Microsoft Şubat 2022'de kent merkezindeki bir gökdelende dört katlı yeni bir ofis alanı açarken, Google Toronto'da 400.000 metrekarelik bir bina inşa etmeyi planladığını duyurmuştur. Toronto, 2022 yılında 3,7 milyar Kanada Doları yatırım olarak 2019 yılında toplanan 1,5 milyar Kanada

Dolarının iki katından fazlasını elde etmiştir. Waterloo merkezli şirketler ise 2022 yılında 856,4 milyon Kanada Doları yatırım olarak toplamda 4,5 milyar Kanada Dolarının biraz üzerinde yatırım toplamıştır. Kanada'nın en büyük özel yazılım satıcılarından biri olan PointClickCare Technologies'in değeri Temmuz 2022'de 5 milyar doların üzerine çıkarak ekosistemin en yüksek değerli unicorn şirketi olmuştur. Toronto'nun teknoloji startup sahnesinin başarısı kısmen Kanada'nın göçmen dostu politikalarının bir sonucudur. Küresel Beceri Stratejisi, yüksek vasıflı çalışanlar için göçmenlik sürecini sadece iki haftaya indirdi ve bugün Toronto'da yaşayanların yarısından fazlası Kanada dışında doğmuştur. MaRS ve Communitel gibi önde gelen inovasyon merkezleri güçlü bir girişimci topluluğu oluşturmuş ve bunu özel desteklerle beslemeye devam etmektedir ve Waterloo Üniversitesi, York Üniversitesi ve Toronto Üniversitesi gibi yerel lise sonrası kurumlardan istikrarlı bir yetenek akışı gelmektedir (Startup Genome 2024).

Görsel 10. Waterloo Alanının Stratejik Konumunu

Kaynak: WaterlooEDC 2023

Kanada'da Quebec City–Windsor kordioru da vardır. Ancak bu koridor daha çok sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı bir alandır. İlginin Waterloo-Toronto Koridor'una kayması, bilgi ve iletişim teknolojinin önemini vurgu yapan ayrı bir değerli bulgudur.

4. 5. Bölümün Genel Değerlendirmesi: Hangi Kentler Daha Küresel?

Çalışmanın bu bölümünde belirli kriterlere göre yapılan doküman analizi ile elde edilen 100 kurum/kuruluş tarafından hazırlanan küresel ölçekte kentleri değerlendiren 150 çalışmanın 823 raporunun içerik analizine tabi tutulması ile elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Bulgular betimsel analiz ve frekans analizi ile tablolastırılarak dört ana başlık altında sunulmuştur;

Bulgularla ilgili *birinci* başlık kentlerin, kentleri karşılaştıran çalışmalara ilişkin farkındalığına yönelik tespitler sunmaktadır. Farkındalığın göstergesi olabilecek dört durum tespit edilmiştir. Bunlar; uzun süreli bir karşılaştırma çalışmasına evrilen rapor, belirli bir dönem için üretilen rapor, web sayfası üzerinden çalışmaların takibini sunmak ve haber ya da blog üzerinden çalışmaları takip etmektir. Her ne kadar küresel kentleri belirleyen çalışmalar, küresel kentler tarafından değerlendirildiği için küreseller tartışmasını gündeme getirebilse de bu bölümde yapılan incelemeler sıralamalarda daha iyi bir yer bulmayı hedefleyen bir kentin küresel kent olarak değerlendirilmesinin tesadüf olmadığını göstermektedir.

Bulgularla ilgili *ikinci* başlık çalışmaların geliştirildiği motivasyon, geliştirildiği kent ve geliştiren kurumun faaliyet gösterdiği alan hakkındadır. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle çalışma alanındaki trendleri anlamak amacıyla tematik bir analiz yapılmıştır. 9+1 temaya ayrılan çalışmalar yıllara ve rapor sayılarına göre sayısallaştırılmıştır. Kentleri karşılaştıran çalışmalarda en çok başvuru alanı Hayat Kalitesi ve Yaşam Maliyeti üzerinedir. Yıl bazında bakıldığında Yenilikçi ve Girişimci ve Akıllı ve Dijital kategorilerinin son yıllarda ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Elde edilen bulgular son yıllarda küresel kentlerin akıllı, teknolojik, dijitalleşme ve sürdürülebilirlik boyutları değerlendirilmesinin ağırlık kazandığı gözlemlenmiştir. Kentleri karşılaştıran çalışmalar en çok sırasıyla Londra ve New York'da geliştirilmektedir. Geliştiren kurum ve kuruluşların niteliğine bakıldığında bilgi, veri ve teknoloji firmaları gibi küresel ölçekte veri toplama konusunda yeterli kapasiteye sahip kurumlar son yıllarda öne çıkmaktadır. İncelenen çalışmalar ağırlıklı sektörel ya da endüstriyel çalışmalar olarak nitelendirilen çalışmalardır. Çalışmaların bu niteliği veri üretimi ve veri erişebilirliği boyutlarında kıymetli olan çalışmalar olsa da yöntem boyutundaki sınırlı paylaşımları kapsayıcılık boyutunda birtakım sınırlılıkları beraberinde getirmektedir.

Bulgularla ilgili *üçüncü* başlık kentleri karşılaştırmada başvuru alanı yöntem ile ilgilidir. Bu başlık altında 823 rapordan toplanan 1500+ gösterge ve 245 veri kaynağı sistematik bir şekilde frekans analizine tabi tutulmuştur. Başvuru alanı göstergelerin genellikle var olan kentsel veriler üzerinden şekillendiği tespit edilmiştir. Veri kaynaklarının ise yıldan yıla uluslararası kurumların verilerinden medya, veri ve teknoloji alanında faaliyet gösteren şirketlerin ürettiği ve açık veri kaynaklarındaki verilere doğru kaydığı gözlemlenmiştir. Tüm veri kaynakları değerlendirildiğinde kaynakların %45'inin kentsel, nicel ve kamuya açık olduğu gözlemlenmiştir.

Bulguların *dördüncü* başlığı kentlerin sıralaması ve temsili ile ilgilidir. Küresel kent teorilerinin doğuşunda ortaya konulan en küresel kentler sıralamalarda hala yerini korumaktadır. Frankfurt, Miami, Bonn gibi bazı kentler üst sıralarda artık yer bulamazken, Hong Kong, Singapur, Pekin gibi Asya kentleri üst sıralarda yer almaya başlamıştır. Kentlerin sıralamadaki genel durumu incelendiğinde ise 2020'li yıllardaki raporlardan beslenerek güncel durumda kentlerin sıralaması ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra çalışmalardaki ilk 10 kent paylaşarak genel durum özetlenmeye çalışılmıştır. Londra ve New York'un 2020'li yıllarla birlikte dünyanın en küresel kentleri niteliğini

koruduğu gözlemlenirken Silikon Vadisi, San Francisco, Amsterdam, Kopanhag ve Tel Aviv gibi kentlerin ilk 10'larda yer bulması kentlerdeki dijitalleşmenin ve yenilikçiliğin indekslere yansması olarak yorumlanabilir. Bunun yanı sıra kentlerin sıralamalarda birden fazla kent merkezi ile tek bir alan olarak temsil edilmesi, post-modern kent yaklaşımının ve yeniden bölgeselleştirme ve yeniden ölçeklendirme yaklaşımının hâkim olduğu göstermektedir.

Tespit edilen bulgular, çalışmanın araştırma desenlerinden biri olarak belirtilen gömülü teori yöntemi ile değerlendirildiğinde, bazı kentlerin -üst sıralarda- yer bulması dikkat çekici bir husus olarak belirlenmiştir. Bu kentlerin, farklı temalarda geliştirilen çalışmaların üst sıralarında yer bulabilme başarısının arkasında yatan faktörün kentlerin, kentsel veri üretme ve sunma kapasitenin yanı sıra ölçeklerinin rekabet edebilirliğini arttırıcı şekilde belirlenmesi olarak tespit edilmiştir. Özetle bulgular, küresel kent niteliği ile veri üreten kent niteliği arasında sıkı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu noktada, *'en küresel kentler verisini üreten kentlerdir'* tespitinde bulunulabilir.

Türkiye kentleri küresel, sürdürülebilir ya da yaşanabilir bir nitelik kazanması doğru bir farkındalık, etkin veri üretim ve sunmaya yönelik birim yapılanmasıyla, doğru göstergeler üzerinden doğru ölçekte kentsel veri üretimi gerçekleştirdiği sürece 6360 sayılı kanun gerekçesinde belirtildiği gibi, küresel ölçekte daha rekabet edebilir hale gelebilir. Çalışmanın devam eden ve son bölümünde bu durumun sağlanabilmesi için Türkiye'ye yönelik bir model önerisi sunulmaktadır.

V. BÖLÜM

TÜRKİYE ÜZERİNE BİR MODEL: ÖZGÜN BİR KARŞILAŞTIRMA VE METROPOLİTEN YAPILANMA ÖNERİSİ

Çalışmanın bu bölümünde, elde edilen bulgular ışığında, literatüre ve alana özgün katkı sunması hedeflenen bir karşılaştırma ve metropoliten ölçek önerisi geliştirilmeye çalışılmıştır. Karşılaştırma modelinde, kentsel perspektiften hangi temada olması gerektiği, hangi kurum ve kuruluşlar tarafından geliştirilebileceği, hangi göstergelerin kullanılması gerektiği, başvurulması gereken veri kaynaklarının neler olduğu ve değerlendirme sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiği tartışılmıştır. Bunların yanı sıra Türkiye’de kentleri karşılaştırmada mevcut raporlara, çalışmalara, politikalara ve uygulamalara değinilmiş, bu alanının gelişimine katkıda bulunabilecek politika önerileri sunulmuştur. Metropoliten yapılanma model önerisi ise elde edilen bulgulara uygun, göstergelere ve verilere yanıt verebilecek büyükşehir belediyesi sınırlarını aşan, kentleri fonksiyonel olarak ele alan bir yaklaşımla geliştirilmiştir.

5. 1. Türkiye’de Kentleri Karşılaştıran Çalışmalara Yönelik Farkındalıklar

Türkiye’de küresel kent çalışmalarına teorik değerlendirmeler (Öncü 1992; Tekeli 1992; Ercan 1996; Keyder 2009; Keyder 2013), derlemeler (Bozdoğan 2019; Güneş 2020) ve İstanbul’un birtakım yönleri üzerinden geliştirilen çalışmalar bulunmaktadır. Uygulamada ise Türkiye kentlerinin küresel ölçekte karşılaştırabilmesine imkân verebilecek girişimler bulunmaktadır. Ancak hem akademik/teorik hem de uygulamada multidisipliner bir yaklaşımla, güncel eğilimleri yakalayan, dünya seviyesinde henüz özgün bir çalışma ortaya konulamamıştır. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye kentlerinin küresel ölçekte görünürlüğüne/temsiliyetine katkı sunan uygulamalar değerlendirilmektedir ve 4. 1. Kentleri Karşılaştıran Çalışmalara Yönelik Farkındalıklar başlığı altında örneklerden esinlenerek uygulama ve politika önerileri sunulmaktadır.

Tüm çalışma boyunca yapılan tartışmalar Türkiye merkezli, kentleri karşılaştırmaya imkân veren özgün ve alternatif bir indeks çalışmasının gerekliliğini gösteren bulgular ortaya koymaktadır. Bu bulgular olmasa bile Tablo 12’de yer bulan küresel kentler arasında Türkiye’den bir kent -ya da İstanbul’un- bulunmaması böyle bir çalışmanın gerekliliğini göstermektedir. Geliştirilen indeks çalışmasının sosyal boyutuna yönelik incelemeler tüm boyutlarıyla bu bölümde ele alınmıştır. Bundan sonraki aşama veri toplama süreci ve matematiksel bir model ile birlikte indeksin geliştirilmesi aşamasıdır. Bu bağlamda veri toplama sürecine kadar olan süreç için bir yol haritası sunulmuştur.

4. 1. Kentleri Karşılaştıran Çalışmalara Yönelik Farkındalıklar başlığı altında paylaşılan küresel kentlerin farkındalıklarına dair uygulama ve politika örnekleri etrafında Türkiye’de kent yönetimleri nezdinde küresel kent ölçeğinde kentleri karşılaştıran çalışmalara yönelik farkındalığının oldukça zayıf olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de hiçbir kent yönetiminin küresel ölçeğinde diğer kentlerle kendini karşılaştırma girişiminde bulunmaması ve kentleri karşılaştıran çalışmalardaki durumunu, güçlü ve zayıf yanlarını değerlendiren bir analiz yapmaması bu tespiti doğrular niteliktedir.

Türkiye’de kent yönetimleri haricinde küresel ölçeğinde kentleri karşılaştıran çalışmalara yönelik farkındalığı ile üç kurum ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yerel Yönetimler kürsüsüdür. Kürsü¹⁰⁰ bünyesinde bulunan bilim dallarında görev yapan bilim insanlarının ve lisansüstü öğrencilerinin konuya ilişkin çalışmaları bulunmaktadır (Topçu 2013; Beritan 2014; Bozdoğan 2019; Güneş 2019a).

İkinci kurum Yerel Yönetimler kürsüsünde yetişmiş birçok uzmanın -geçmişte ve güncel durumda- görev yaptığı Marmara Belediyeler Birliği’dir (MBB). MBB’nin 2018 ve 2019 yıllarında organize etmiş olduğu Kent Ağları Buluşması etkinliği uluslararası ve ulusal ölçeğinde küresel kent yazınına katkı sunmuş birçok önemli ismi bir araya getirmiştir (Marmara Belediyeler Birliği 2019). Bunun yanı sıra 2024 yılında yayınlanan Bir Bakışta Şehir Endeksleri başlıklı bir çalışmaları mevcuttur. Bu çalışmada kentleri ve ülkeleri karşılaştıran 25 çalışmaya yer verilmiştir ve çalışmalar hakkında genel bilgiler paylaşılmıştır (bkz Kasap, Tozlu 2024). Ayrıca MBB Açık Veri Portalı platformunda kentsel veri üretimine yönelik öncü bir girişimi bulunmaktadır (MBB Açık Veri Portalı 2024).

Üçüncü kurum ise İstanbul Kalkınma Ajansı’dır (İSTKA). İSTKA ile aynı amaçla kurulmuş Paris Yatırım Ajansı kadar aktif olmasa da ‘Invest in Istanbul New’ başlığı altında İstanbul’un uluslararası indekslerdeki konumuna atıfta bulunmaktadır (İSTKA 2024). Ancak son yıllarda kurumun konuya ilişkin güncel çalışmasına rastlanamamıştır.

Bu durum, Türkiye’de metropoliten kentlere yüklenen küresel ölçeğinde yarışabilir kentler olma misyonunun kent yönetimleri ya da paydaşları tarafından vizyon edinemediğini göstermektedir. Bu bölümün devam eden kısmında kent yönetimlerinin çağın dinamiklerine uygun karşılaştırmalı ve veri odaklı bir yaklaşım benimseyebilmesi için gerekli politika önerileri sunulmaktadır.

¹⁰⁰ Bölüm ifadesinden ziyade kürsü ifadesinin kullanılma sebebi ilgili fakültenin iki farklı bölümü bünyesinde bulunan Yerel Yönetimler Anabilim Dalı altındaki Yerel Yönetimler ve Kent Politikaları Bilim Dalı, Küresel Şehirler ve İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı ve Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı’nda da konuya ilişkin çalışmalar yürütülmesidir.

5. 2. Alternatif İndeks Çalışmasının Teması, Geliştiricisi ve Merkezi Hakkında

Türkiye gibi gelişmekte olan ülke kentlerinin sanayi devrimini tüm boyutlarıyla yaşamış ve bir dönüşüme ihtiyaç duymayan gelişmiş ülke kentleri ile yarışması oldukça zordur. Asya -özellikle Çin- kentleri hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimleri ile birlikte sanayi ve hizmet sektöründe ciddi atılımlar atsa da dünyanın en küresel kentleri arasında sadece belirli bir noktaya kadar ilerleyebilmiştir (bknz Tablo 30. AT Kearney Küresel Kentler Raporuna Göre Sıralama Olarak Yükselen Kentler). Bu noktada yeni kırılmalara ve fırsat pencerelerine ihtiyaç vardır. Bu kırılmaların en belirginini günümüzde bilgi çağı realitelerinin kent yaşam pratiklerine dahil olmasıdır. Bu kırılma COVID-19 pandemisi ile birlikte daha da net olarak görülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda gelişmekte olan ülke kentlerinin akıllı kentleşme ve sürdürülebilir kentleşme alanlarında yapacağı atılımlar, küresel rekabetteki farkı kapatabilir hatta belirli alanlarda öne çıkabilecek imkanlar yaratabilir.

Türkiye’de ilgili literatür incelendiğinde kentleri karşılaştıran çalışmaların ya istatistik perspektifinden ele alınarak yöntem odaklı olduğu ya da kent planlama, sosyoloji, işletme gibi sosyal bilimler perspektifinden teorik olarak çalışıldığı gözlemlenmektedir. Disiplinlerarası perspektiften geliştirilen çalışmalarda ise küresel kent vizyonu bulunmadığı görülmektedir. Bu başlık altında sunulan öneriler, küresel kent vizyonu ile yerel yönetimler ve kent politikaları perspektifinden kentleri karşılaştırmının sosyal boyutunu inşa etmektedir.

5. 2. 1. İndeksin Teması: Bilgi, Yenilik ve İnovasyon

Yukarıda da tartışıldığı üzere Londra, New York, Toronto, Şikago, Amsterdam, Boston, Singapur, Paris, Berlin, Stokholm, Zürih, Barselona, Pekin kent merkezli geliştirilen küresel perspektifli bir çalışmanın varlığına rastlanmaktadır. Ancak Türkiye’nin en küresel kenti niteliğindeki İstanbul merkezli bir çalışmanın varlığına rastlanmamıştır. Bu tez kapsamında yapılan analizler Türkiye -ya da İstanbul- merkezli bir indeks çalışmasının geliştirilmesi gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda küresel ölçekte bilgi alanında katma değer üreten kentlerin önem kazanarak küresel kent olma noktasında daha öne çıkacağı düşünülmektedir. Bu indeks çalışması için belirlenen isim **Küresel Entegre Kentler İndeksi**’dir (en. **Global Integrated Cities Index**). Bu başlığın tercih edilmesinin sebebi şu şekilde açıklanabilir;

1. **Küresel** (en. *Global*) : Ulusal ölçekte Türkiye kentlerini çeşitli yönleriyle karşılaştıran birçok çalışma bulunurken, Türkiye kentlerini diğer dünya kentleri ile karşılaştıran bir çalışma bulunmamaktadır. Bu yüzden çalışmanın kapsamını vurgulamak amacıyla bu ifadeye yer verilmiştir.
2. **Entegre** (en. *Integrated*) : Kentleri karşılaştıran çalışmalar incelendiğinde, genellikle, mevcut kentsel eğilimler etrafında geliştiği görülmektedir. İndeks çalışmalarında bu eğilim ilk başlarda

kentler arası hiyerarşi, ardından ekonomik güç, daha sonra yaşanabilirlik, sürdürülebilirlik ve akıllı kent üzerine iken son yıllarda bilgiye bağlı yaratıcı ve yenilikçiliğin öne çıktığı görülmektedir. Bu eğilim -küresel, sürdürülebilir, hareketli, imkanlar, rekabet, yaşanabilir gibi isimlerle- çalışmaların başlığına da sirayet etmiştir. Tüm dünya küresel ölçekte mekânsal sınırların bulunmadığı bir gelişime ayak uydurmaktadır. Sınırların bulunmadığı bu sisteme uyum sağlamak ve farklı kentsel karakterlerin karşılaştırılabilmesi için entegre kelimesi tercih edilmiştir. Ayrıca bilgi iletişim teknolojilerindeki ilerleme küresel ölçekte faaliyet gösteren şirketleri birbirine bağlarken gelişen teknoloji küresel ölçekte her bir bireyi birbirine bağlama kapasitesine ulaşmıştır. Bu da küresel ölçekte etkin bireylerin farklı yerel uygulamalara entegre olmasını gerektirmektedir. Bunların yanı sıra İngilizce karşılığı itibariyle hem bilgi çağına entegrasyonu hem de kelime içinde bulunan ‘rate’ ifadesiyle karşılaştırmaya çağırışım yapması nedeniyle tercih edilmiştir.

3. **Kentler** (*en. Cities*) : Başlık bir rekabet içerdiği için kent ifadesi kullanılmıştır (Kent/Şehir kavramsal tartışması için bknz 1. 1. Kavramsal Olarak Kent).
4. **İndeks** (*en. Index*) : Literatürde kentleri karşılaştıran çalışmalar *ranking, report, rating* gibi ifadelerde paylaşıyor olsa da en sık kullanılan ifade indeks kavramıdır (bknz EK-1). Bu nedenle bu kavram tercih edilmiştir.

Doküman analizi sonucu elde edilen çalışmalar Türkiye kentlerinin temsili konusunda içerik analizine tabi tutulduğunda Dijital Kentler İndeksi¹⁰¹, Dubai Yenilikçi Kentler İndeksi¹⁰², Seul Akıllı Kent İndeksi¹⁰³, 50 Akıllı Kent Yönetimi¹⁰⁴, Geleceğin Kentleri¹⁰⁵ ve Akıllı Kentler İndeksi¹⁰⁶ gibi yenilikçi ve akıllı vurgusu olan çalışmalarda İstanbul dahil herhangi bir Türkiye kentinin değerlendirmeye alınmaması, Türkiye’nin küresel ölçekte kentlerin akıllı, dijital, yenilikçi ve girişimci niteliğini iyileştirmesi gerektiğini göstermekte ve seçilen başlığın geçerliliğini sağlamaktadır (bknz EK-3).

5. 2. 2. İndeksin Merkezine Dair

Sassen, (2019: 193) “*bugünün küresel çağında, dünyanın kilit eksenini, Doğu-Batı’dan, kolonyal bir tarihin üzerine kurulan Kuzey-Güney aksına doğru kaymaktadır. Bu değişim içinde İstanbul’un stratejik konumu yükselttiğini*”, Jimenez vd. (2002) ise “*uluslararası sermaye İstanbul’u Balkanlar, Orta Doğu ve Karadeniz Bölgesi için bir komuta ve kontrol merkezi olarak konumlandığını*” belirtir.

¹⁰¹ Özgün adı. Digital Cities Index

¹⁰² Özgün adı. Dubai Innovation Cities Index

¹⁰³ Özgün adı. Seoul Smart City Index

¹⁰⁴ Özgün adı. 50 Smart City Governments

¹⁰⁵ Özgün adı. The Cities of Future Index

¹⁰⁶ Özgün adı. Smart Cities Index

İstanbul, çok uluslu şirketlerin bölgesel faaliyetlerini yönettikleri önemli bir komuta-kontrol merkez niteliği, Doğu-Batı ve Kuzey-Güney yönlü enerji, ulaşım, ticari ya da politik akışlarında koridor niteliği ve bölgedeki tek havayolu ulaşım merkezlerinden bir olma niteliği ile (Sayın 2020: 123) küresel kentleri liginde yarışabilir niteliktedir. Küresel kentler rekabetinde her kent merkezli bir karşılaştırma çalışmasının bulunduğu gözlemlenmektedir ancak İstanbul merkezli böyle bir çalışma mevcut değildir. Bu yüzden çalışmanın İstanbul merkezli olması ve üretilen raporların İstanbul’a dair analizleri içermesi önemli görülmektedir. Bunun yanı sıra İstanbul’un indekslerdeki temsiliyeti, küresel ölçekte öne çıkan nüfusu, ekonomik gücü, ulaşım merkezi niteliği, ulusal ölçekte kültür, spor, sanat ve bilim merkezi niteliği İstanbul’u kuşkusuz küresel kentler ağında en önemli doğal temsilcisi kılmaktadır.¹⁰⁷

5. 2. 3. İndeksin Geliştiricisine Dair

Bir dönem İngiltere Başbakanlığı görevinde bulunmuş Benjamin Disraeli’nin, “üç türlü yalan vardır: basit yalan, kuyruklu yalan ve istatistik” şeklinde bir sözü istatistiğin manipüle edilebilir bir araç olduğuna işaret eden niteliktedir. Özünde istatistiksel bir analiz barındıran küresel ölçekte kentleri karşılaştıran bir indeks geliştirirken her aşaması gerekli özen gösterilmediği takdirde bilimsellikten, objektiflikten, şeffaflıktan ve kapsayıcılıktan uzak sonuçlar verme ihtimali yüksektir. Haliyle önemli aşamalarından biri istatistiksel analiz olan bir indeks çalışmasının sonuçları geliştirici lehine şekillendirilebilir. İndeksi geliştiren kurumun sıralanan tüm bu endişelerin farkında olması beklenmektedir. Nitekim sunulan öneri ticari kaygılarla değil kente ve kentlilere hizmet etmesi amacıyla geliştirilmektedir.

Tablo 33. İndeks Geliştiren Kurum/Kuruluşların Niteliğine Göre Avantajları ve Dezavantajları

Kurum/Kuruluş	Avantaj (+)	Dezavantaj (-)
Akademik Kurum/Proje	Bilimsel, Objektif	Devamlılık, Veri Temini
Uluslararası Kurum	Veri Temini, Standardizasyon	Koordinasyon, Devamlılık
Teknoloji Şirketi	Veri Üretimi, Standardizasyon	Şeffaflık, Kapsayıcılık
Yönetim/Finans Danışmanlık	Devamlılık, Veri Temini	Subjektif, Şeffaflık
Bilgi ve Medya Kuruluşu	Veri Temini	Bilimsel, Subjektif

Bu bağlamda, indeks çalışmasının öncelikle bilimsel ve objektif bir kurum/kuruluş tarafından yani üniversite ve kâr amacı gütmeyen bir araştırma merkezi tarafından geliştirilmesi en arzu edilir durumdur. Ancak bu kurumların çalışmanın devamlılığının sağlanması ve veri temini gibi konularda birtakım dezavantajları bulunmaktadır. EK-1 incelendiğinde, kentlerin performansını değerlendiren çalışmaların %15’ini üniversiteler, araştırma merkezleri ve akademik projeler tarafından geliştirildiği

¹⁰⁷ İstanbul’un küresel niteliğine daha detaylı bir yaklaşım için bkz Bozdoğan 2011; 2019, Sayın 2020; 2022.

görülmektedir. Tablo 33’da indeks geliştiren kurum ve kuruluşların niteliğine göre sahip olduğu avantajlar ve dezavantajlar sıralanmıştır.

Literatürde belirli bir devamlılığa ve saygınlığa sahip çalışmalar incelendiğinde, farklı nitelikteki kurumların ortaklığı dikkat çekmektedir. Bu ortaklık modelleri ve örnek çalışmalar Tablo 34’te paylaşılmıştır. Toplam ana geliştiricilerin %15’ine tekabül eden bu kurumlar incelendiğinde çalışmalarını geliştirirken uluslararası bir örgüt, özel sektör ortaklığı ya da özel bir fon kapsamında desteklendiği gözlemlenmektedir. Örneğin CASS, GUCR çalışmasını UN-HABİTAT ortaklığında gerçekleştirilirken, Barselona merkezli IESE University of Navarra ulusal ölçekte aldığı bir fonun yanı sıra veri analizi şirketi olan 2thinknow destekleriyle çalışmasını gerçekleştirmektedir. Yine bu kurumların, küresel ölçekte faaliyet gösteriyor olması dikkat çekmektedir.

Tablo 34. İndeks Geliştiren Ortaklık Modelleri

	Kent/Ülke Yönetimi	Akademik Kurum/Proje	Uluslararası Kurum	Veri Analizi Hizmeti	Yönetim/Finans Danışmanlık	Teknoloji Şirketi	Bilgi ve Medya Sektörü	Banka
Global Urban Competitiveness Report		B	O					
Dubai Innovation Index	B				O			
Global Cities Report					B			S
Sustainable Cities Mobility Index					B+T			
Digital Cities Index						D	B	
The Global Financial Centres Index	B				O			
Cities in Motion Index	D	B		S				
Prosperity and Inclusive City Seal and Award	B				O			
Global Cities Investment Monitor	B				O			

B: Birincil Geliştirici, **D:** Maddi Destek Sunan Kurum, **S:** Sponsor, **O:** Ortak, **T:** Taşeron Kurum

İndeks geliştirirken ilk etapta küresel ölçekte faaliyet gösteren bir kurumun desteğini alıp daha sonra bunu münferit olarak devam ettirmek de bir alternatif olabilir. Örneğin Dubai Chamber of Commerce, Dubai Innovation Index başlıklı çalışmasını geliştirirken ilk etapta PwC desteğini, Greater Paris Investment Agency, Global Cities Investment Monitor başlıklı çalışmayı geliştirirken ilk etapta KPMG desteğini almıştır.

Bu örnekler ışığında akademik bir kurum öncülüğünde uluslararası alanda faaliyet gösteren bir birlik, şirket ya da dernek ortaklığında indeks geliştirmek en uygun model olarak görülmektedir. Akademi, kentleri karşılaştırmanın küresel çapta yaygınlaşması sorumluluğundan ne tamamen uzaktır ne de bu sorumluluktan muafır. Kent alanında çalışan araştırmacılar, indekslerdeki subjektif ve manipüle edilen yönlerine müdahale etmek ve bunları ideal olarak yeniden kurgulamak için yeterli donanımına sahiptir.

Uzaktan eleştiri yerine sürece dahil olarak kentlere hizmet edecek şekilde onları karşılaştırmak, akademi için en sorumlu pozisyon gibi görünmektedir (Acuto, Pejic, Briggs 2021: 375).

Türkiye özelinde geçmiş yıllarda bazı ortaklık modellerine rastlanmaktadır. Boğaziçi Üniversitesi ve MasterCard (2011) ortaklığında geliştirilen Türkiye'nin Şehirleri Sürdürülebilirlik Araştırması ve CNBC-e Business Dergisi desteği ile geliştirilen Seksen Bir İlin Yaşam Kalitesi Araştırması (Mavi 2011) bu tür ortaklıklara örnek niteliğindedir. İndeks çalışmalarında öne çıkan Knight Frank, KPMG ve PwC gibi Türkiye temsilcileri bulunan uluslararası firmalar ile kurulabilecek ortaklıklar bu bağlamda önemlidir.

TBB ve MBB gibi Türkiye'de belediye birlikleri mali kapasitesi, insan kaynağı ve belediyelerle olan ilişkileri ile veri toplama sürecinde etkin ve yetkili olabilecek kurumlardan biridir. Bu kurumlar bünyesinde Kent İstatistik Enstitüsü gibi yapılanmalara gidilebilir. Ancak bu kurumlar, siyasi rolü nedeniyle karşılaştırma çalışmalarından uzak durabilmektedir.

5. 3. İndeksin Metodolojisine Dair

Bu bölümde bir karşılaştırma modeli olarak sunulan *Global Integrated Cities Index* için göstergeler, veri kaynakları, kapsamı ve hesaplama yöntemine dair önerilerde bulunulmuş ve dikkat edilmesi gereken hususlar tartışılmıştır.

5. 3. 1. İndeksin Göstergelerine Dair: Kentleri Karşılaştırmada Bilgi Çağının Etkisi

Kentleri karşılaştırmak uluslararası şirketler, akademisyenler, politika yapımcıları, sivil toplum kuruluşları ve kentliler tarafından günden güne ilgi gören bir araştırma alanı olarak literatürde yer almaktadır. Çalışma boyunca elde edilen bulgular bu tespiti doğrular niteliktedir. Buna istinaden çalışmanın özgün yanı kentleri küresel ölçekte bilgi çağının dinamiklerine göre karşılaştırmaya imkân veren bir indeks çalışmasının standartları belirlenmiştir. Kentleri karşılaştırmaya yönelik veri toplama ve hesaplama süreci gerçekleşmeden standart belirlenmesi literatürde karşılaşılan çalışma örneklerindendir. Bu çalışmaların başında ISO tarafından geliştirilen ISO 37120 Kentsel Hizmetler ve Hayat Kalitesi Göstergeleri, ISO 37122 Akıllı Kentler İçin Göstergeler ve ISO 37123 Dirençli Kentler İçin Göstergeler çalışmalarıdır (ISO 2018). Bu başlık altında belirlenen göstergeler ise bilgi çağının etkisinde şekillenen standartlar olarak belirlenmiştir.

İndeks çalışması, Türkiye merkezli olması ve literatürde kentleri karşılaştıran çeşitli temalardaki çalışmaları sentezleyen ve bilgi çağı dinamiklerine göre şekillenmiş olması itibarıyla özgün bir niteliğe sahiptir. Bu başlık altında tartışılan göstergeler literatürde karşılık ve kabul görmüş göstergeler olarak değerlendirilebilir.

İndeks, sekiz gösterge grubu ile oluşturulmuştur. Bunlar; fiziki entegrasyon, dijital entegrasyon, beşerî entegrasyon, inovatif entegrasyon, ulaşım entegrasyon, uluslararası entegrasyon, sosyal entegrasyon ve yönetsel entegrasyondur. Bu sekiz gösterge grubu ve altındaki 30 gösterge, iki yönlü entegrasyonu ölçmeyi hedeflemektedir. Birinci kentlilerin bilgi iletişim teknoloji vesilesiyle küresel ölçekte gerçekleşen faaliyetlere dahil olabilme imkânı ya da kapasitesi; ikincisi ise kent ya da kent merkezli bir kurum tarafından fiziki bir etkileşime geçmeden dünyanın herhangi bir yerinden kentteki faaliyetlere dahil olabilme imkânı ve kapasitesidir. Bu kapasite kapitalist fîmaların kentteki etkinliğini ölçmekten ziyade kentin bilgi çağına uygun meydana getirdiği imkanları göz önünde bulundurması itibariyle değerlidir.

Tablo 35. Küresel Entegre Kentler İndeksi için Gösterge Önerisi

Sıra	Gösterge Grubu	Gösterge	Başvurulabilir Kaynak
1	Fiziki Entegrasyonu	Kentteki İnternet Kalitesi	Speedtest by Ookla
2	Fiziki Entegrasyonu	Ücretsiz Wi-Fi Noktası	WiFi Map
3	Fiziki Entegrasyonu	Kentteki Döviz ATM Sayısı	Bankalar
4	Fiziki Entegrasyonu	Teknolojik Cihaz Sayısı	BİT
5	Dijital Entegrasyon	Kentteki Emlak Sektörü	Sahibinden.com,
6	Dijital Enegrasyon	Kentteki E-Ticaret	Trendyol, Getir
7	Dijital Entegrasyon	Konaklama Kapasitesi	Couchsurfing, Airbnb
8	Dijital Entegrasyon	Kentteki E-Belediye/E-Devlet Uygulamaları	Kent Yönetimleri
9	Beşerî Entegrasyon	Yabancı Öğrenci Sayısı	The Higher Education, QS
10	Beşerî Entegrasyon	Yabancı Öğretim Üyesi Sayısı	The Higher Education, QS
11	Beşerî Entegrasyon	Kentteki Dijital Göçmen Sayısı/Memnuniyeti	NomadList
12	İnovatif Entegrasyon	Start-up Sayısı	Crunchbase
13	İnovatif Entegrasyon	Patent Sayısı	WIPO
14	İnovatif Entegrasyon	Yüksek Öğretim Kalitesi	The Higher Education, QS
15	İnovatif Entegrasyon	Unicorn Yatırım Sayısı	CB Insight
16	Ulaşım Entegrasyonu	Kentteki Paylaşımlı Araç Uygulması	UBER, TAG,
17	Ulaşım Entegrasyonu	Kentteki Paylaşımlı Bisiklet/Scooter	Isbike, Martı, Binbin
18	Ulaşım Entegrasyonu	Kentteki Toplu Ulaşım Kullanım Kolaylığı	Apple Store, Google Play
19	Uluslararası Entegrasyon	Tedavi için Gelen Hasta Sayısı/Harcaması	TÜİK
20	Uluslararası Entegrasyon	Kentin Havayolu Bağlantı Sayısı	AOG
21	Uluslararası Entegrasyon	Kentte Düzenlenen Uluslararası Etkinlik	FIFA, ICCA
22	Uluslararası Entegrasyon	Kentteki Turist Sayısı	Euromonitor International
23	Uluslararası Entegrasyon	Kentteki Çok Uluslu Şirket Sayısı	GaWC, Apple Store vb.
24	Sosyal Entegrasyon	Kentteki Ziyaret Edilmesi Tavsiye Edilen Yerler	Google, TripAdvisor
25	Sosyal Entegrasyon	Kentin Sosyal Medyada Görünürlüğü	Facebook, Instagram, Youtube
26	Sosyal Entegrasyon	Kentin İnternet Aramalarında Görünürlüğü	Google Trends
27	Sosyal Entegrasyon	Kentteki Sosyal Medya Üye Sayısı	Facebook, X, Instagram

Sıra	Gösterge Grubu	Gösterge	Başvurulabilir Kaynak
28	Sosyal Entegrasyon	Kentin Film/Dizilerdeki Yeri	Netflix, HULU, IMDb vb.
29	Yönetmel Entegrasyon	Uluslararası Çevre Taahhütleri	UNFCC
30	Yönetmel Entegrasyon	Kentteki Open Data Platformu Varlığı/Veri Seti Open Data	

Bu göstergelerin önemini ve alternatif veri kaynağını fiziki entegrasyon üzerinden şu şekilde açıklamak mümkündür;

GÖSTERGE 1 Kentteki İnternet Kalitesi

GÖSTERGE AÇIKLAMASI 1 Kent hayatının neredeyse her noktasında etkili olan bilgi ve iletişim teknolojilerinin en önemli kaynağı internettir. İnternet kalitesi ve hızı yürütülen birçok hizmetin de kalitesini etkilemektedir. Aynı zamanda küresel entegrasyonun en etkili bağlantılarından biridir. Bu göstergenin amacı kentteki internet indirme hızını mbps türünden ölçmektir.

VERİ KAYNAĞI 1 Speedtest by Ookla

GÖSTERGE 2 Ücretsiz Wi-Fi Noktası

GÖSTERGE AÇIKLAMASI 2 Kentli olmayan bir birey konaklama, yeme-içme, yön bulma ve ulaşım ihtiyaçlarını karşılayabilmek için internete ihtiyaç duyabilir. Bu ihtiyaçlarını giderebilmek adına ücretsiz Wi-Fi noktaları kente yeni gelen kişiler için entegrasyonu kolaylaştırıcı bir faktör olmaktadır. Bu veri kentteki km başına düşen ücretsiz wi-fi noktası türünden ölçülebilir.

VERİ KAYNAĞI 2 WiFiMap.co

GÖSTERGE 3 Kentteki QR Döviz ATM Sayısı

GÖSTERGE AÇIKLAMASI 3 Kentteki uluslararası banka sayısı ve mobil ödeme imkanları ekonomik faaliyetlere entegrasyonu kolaylaştırırsa da nakit ihtiyacı her zaman olabilir. Kentteki güven ve çalışma saatleri bakımından bankalar ve döviz büroları yerine kartsız ve ihtiyaç duyulan para cinsinden nakte sahip olmak kente entegrasyonu kolaylaştırıcı unsurlar arasında görülebilir. Bu veri kentteki km başına düşen döviz ATM sayısı türünden ölçülebilir.

VERİ KAYNAĞI 3 Uluslararası Ağlara Üye Bankaların Web Siteleri

GÖSTERGE 4 Kentteki Akıllı Cihaz Sayısı

GÖSTERGE AÇIKLAMASI 4 Tıpkı internet gibi teknolojik cihazlarda küresel faaliyetlere ve gelişmelere entegrasyonu kolaylaştırıcı bir unsurdur. Kişi başına düşen akıllı cihaz sayısı kentteki bireylerin küresel aktivitelere entegrasyonunu değerlendirmede başvurulabilir. Bu veri kentteki akıllı telefon sahipliği oranı ile ölçülebilir.

VERİ KAYNAĞI 4 Ülkelerin Bilgi ve İletişim Teknolojileri Birimleri

İndeks kapsamında belirlenen göstergeler, belirli kentlerin diğer kentler üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik değil, küresel ölçekte standart ve karşılaştırılabilir veri üretimine yönelik hizmetleri değerlendiren niteliktedir. Bu göstergelere yönelik belirlenen veri kaynakları ise yine standart, ücretsiz erişilebilir ve kullanıcıları tarafından oluşturulan veri kaynakları olmasına özen gösterilmiştir.

5. 3. 2. İndeksin Veri Kaynaklarına Dair

Mümkün olduğunca iyi bir karşılaştırma yapmanın en önemli boyutu veri niteliği ile ilişkilidir. Bu noktada küresel ölçekte kentleri değerlendiren bir indeks geliştirmek için de ‘küresel verilere’ ihtiyaç duyulmaktadır. Burada küresel veri olarak kullanılan tabir, verinin üretimi ve standardizasyonu ile ilgilidir. Konu bağlamında bir analogi yapmak gerekirse eğer öncelikle dünyanın farklı coğrafyalarında kentler doğdu. Daha sonra bazı kentler nüfus, ekonomik, askeri ve siyasi alanlarda gelişim gösterdikçe kendi bölgelerinde etki gösteren dünya kenti niteliğine haiz oldu. Yine dünya kentlerinden bazıları uluslararası ekonominin, kültürel faaliyetlerin ve hizmet sektörünün ana komuta merkezi haline geldikçe yani küresel ölçekte etkisini arttırdıkça küresel kentler olarak nitelendirildi. Kentsel veri de aslında aynı süreci izlemiştir. Dünyanın farklı coğrafyalarında kent ölçeğinde veriler üretilmeye başlandı ancak bu veriler birbirinden bağımsız ve aralarında bir bağ ve standardizasyon bulunmayan verilerdi. Daha sonra dünya verileri oluşmaya başladı. Dünya verisi daha çok Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi ulusüstü kurumların standart bir şekilde topladığı ve yayınladığı veriler olmuştur. Bu veriler ağırlıkla ulusal ölçekteki. Çok uluslu şirketlerin farklı kentlerde faaliyet göstermeye başlaması, küresel ölçekli veri toplayabilme kabiliyeti kazanmasına vesile olmuştur. Bunların ilk örnekleri küresel ölçekte karşılaştırma yapmaya imkân sağlayan yaşam maliyeti, hayat kalitesi, ücret düzey, çalışılabilirlik ve yaşanabilirlik gibi hususlar üzerine geliştirilen -ağırlıkla- nitel verilerdir. Bu tür veriler, küresel verilerdir.

Bilgi iletişim teknolojilerinin kentlilerin günlük hayatında kullanımına kadar yaygınlaşması, bir kuruma ya da derleyene ihtiyaç duymadan kentsel veriler üretilmesine imkân sağlamıştır. Bu bilgi çağı verileri, dünya verisi ve küresel verilere göre daha kentsel, daha standart ve daha günceldir. Tom Goodwin 2015 yılında kaleme almış olduğu bir yazıya şu sözlerle başlar;

“Dünyanın en büyük taksi şirketi Uber’in aracı yok. Dünyanın en popüler medya sahibi olan Facebook hiçbir içerik üretmiyor. En değerli perakendeci olan Alibaba’nın stoğu yok. Ve dünyanın en büyük konaklama sağlayıcısı Airbnb’nin hiçbir gayrimenkulü yok. İlginç şeyler oluyor.”

Goodwin’in bu sözleri içinde bilgi çağı verilerinin niteliğini çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, ağ toplumu, küresel kent teorisi. ve post-modern kent yaklaşımının pratikte geldiği yansımasıdır ve bunların en ciddi şekilde hissedildiği mekanlar küresel kentlerdir.

Sanayi çağında küresel kent inşa etmeye çalışıldığında Sassen'in (2008: 125) de belirttiği bir maden veya taşımacılık şirketinin ihtiyacı bellidir: muhasebe firmasına ihtiyacı vardır. Ama bilgi merkezli küresel kentler inşa edildiğinde bu altyapının karakteri farklıdır. Burada muhasebe alanında yazılım üreten, veri güvenliği alanında hizmet veren hukuk bürolarına, dijital platformlarda reklamcılık hizmeti veren şirketlere ihtiyaç vardır.

4. 3. 2. Kentleri Karşılaştıran Çalışmalarda Başvurulan Veri Kaynakları başlığı altında tartışıldığı ve Tablo 22'de sunulduğu üzere kentleri karşılaştıran çalışmaların son yıllarda en sık başvurduğu veri kaynakları web sayfaları, sosyal mecralar ve açık veri kaynakları, bilgi ve medya hizmetleri, veri analizi hizmetler, teknoloji hizmetleri alanında faaliyet gösteren firmaların oluşturdukları kaynaklardır. Bu durum, verinin kentsel niteliğinde avantajlar sunsa da veri toplama sürecinde dikkate alınması gereken birtakım hususları beraberinde getirmektedir.

Duruma ilişkin somut örnekler vermek gerekirse, ilk örnek hava kalitesi verisi üzerinden olabilir. Hava kalitesine dair en başvuru rapor Dünya Sağlık Örgütü tarafından iki yılda bir yayınlanan Air Quality Raporttur. Bu raporun yerini alan kaynak, kentlerdeki hava ölçüm cihazlarından anlık veri alan ve yıllık raporlayan IQ Air'dir. Hava kalitesine ilişkin bir alternatif sunan ve altı aylık dönemlerle raporlama yapan kaynak ise NUMBEO'dur. İkinci örnek, kentlerde restaurant çeşitliliği ve kalitesini gösteren kaynak Michelin restaurantlarıdır. Bu kaynağın alternatifi kullanıcı yorumlarını derleyen ve sunan LaLista iken son çalışmalarda başvuru kaynak tamamen kullanıcı görüşlerine dayanan TripAdvisor olduğu görülmektedir. Üçüncü örnek, kentteki konaklama imkânı üzerinedir. Booking.com gibi rezervasyon hizmeti veren ticari platformların yanı sıra Airbnb ve Couchsurfing gibi bir kurum denetimini ya da takdirine ihtiyaç duymayan platformlar üzerinden kentsel veri oluşturulması mümkün görülmektedir.

Paylaşılan örnekler kentsel veri üretimi konusunda standardizasyon ve güncellik bakımından birtakım avantajlar sağlasa da güvenilirlik ve geçerlilik noktasında beraberinde bazı tartışmalar getirebilmektedir.

Bunlardan *birincisi*, küresel verinin etkisi küresel olarak görülmelidir. Örneğin Google Trends verilerine başvurmak, Google'ın erişiminin yasak olduğu ülkelerde bulunan kentleri değerlendirme dışına itmek demektir. Bu bağlamda Google Trends verilerinin ikamesi olan Baidu Trends, Yandex Trneds gibi yaygın kullanılan arama motorlarının da verilerine de başvurulmalıdır. Bu sadece arama motorları için geçerli değildir. Örneğin, UBER'in yasak olduğu kentlerde UBER benzeri uygulamalara başvurulmalıdır. Veri konusunda GaWC nasıl en az beş kentte faaliyet gösteren hizmet sektöründeki şirketin dünyadaki yayılımını üzerinden küreselleşmeyi izliyorsa, dünyanın en az beş kentinde en fazla indirilen uygulama üzerinden küresel veri toplanabilir.

İkincisi, açık veri kaynaklarının güvenilirliği üzerinedir. Birçok çalışma ücretsiz ve erişilebilir olması sebebiyle bu kaynaklara başvurmaktadır. Bu kaynaklardan en önde geleni Belgrad merkezli

NUMBEO'dur. Her ne kadar veri güvenliğine yönelik önlemler alınmış olsa da (NUMBEO 2024) NUMBEO, bir açık veri kaynağıdır ve örneklem belli değildir.

Üçüncüsü, açık veri kaynakları şekillendirilirken amacı dışında kullanılma durumu olabilmektedir. Her ne kadar bu veri kaynaklarını sunan platformlar buna yönelik önlem alsın da işletmelerle ilgili kötü bir tecrübe, yüz kızartıcı bir suç, kişisel ilişkiler ve bazen kötü niyet verilerin gerçek durumu yansıtmayan yönde şekillenmesine neden olabilmektedir (*bkz* Zigoris 2023).

Tüm bu endişeler nedeniyle kentleri karşılaştıran çalışmalarda ilk başvurulacak kaynak kentlerin resmi web siteleridir. Bunun için önde gelen kaynak kentlerin Açık Veri platformlarıdır. ... bölümünde tartışıldığı üzere açık veri platformları geniş veri setleri ve göstergelere yönelik veri sunarken özel veri kaynakları ile etkileşim içerisine girdiği görülmektedir. Türkiye'de açık veri kaynaklarıyla ilgili durum ise sınırlı bir etkiye sahiptir. Türkiye'de küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalara kaynak sunabilecek nitelikteki tespit edilen açık veri kaynakları şu şekildedir;

Tablo 36. 04.04.2024 İtibariyle Türkiye'de Açık Veri Platformuna Sahip Büyükşehir Belediyeleri

Kent	Portal Adı	Açılış Yılı	Veri Seti	Web Sitesi
Ankara Büyükşehir Belediyesi	Açık Veri Portalı	2022	24	https://seffaf.ankara.bel.tr/
Antalya Büyükşehir Belediyesi*	Açık Veri Portalı	*	*	https://acikveri.antalya.bel.tr/
Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Açık Veri Platformu	2020	69	https://acikveri.balikesir.bel.tr/
Bursa Büyükşehir Belediyesi	Açık Veri Platformu	2023	187	https://acikyesil.bursa.bel.tr/
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	Açık Veri Portalı	2023	150	https://acikveri.gaziantep.bel.tr/
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	Açık Veri Portalı	2020	398	https://data.ibb.gov.tr/
İzmir Büyükşehir Belediyesi	Açık Veri Portalı	2021	240	https://acikveri.bizizmir.com/
Kayseri Büyükşehir Belediyesi	Açık Veri Platformu	2024	74	https://acikveri.kayseri.bel.tr/
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	Açık Veri Paylaşımı	2021	111	https://veri.kocaeli.bel.tr/
Konya Büyükşehir Belediyesi	Açık Veri Portalı	2021	172	https://acikveri.konya.bel.tr/
Ordu Büyükşehir Belediyesi	Açık Veri Platformu	2024	578	https://acikveri.ordu.bel.tr/
Sakarya Büyükşehir Belediyesi	Açık Veri Platformu	2023	96	https://acikveri.sakarya.bel.tr/

*Tablonun oluşturulduğu 04.04.2024 ve tekrar kontrol edildiği 05.05.2024 tarihi itibarıyla ilgili web sitelerine ulaşılamamaktadır.

30 büyükşehir belediyesinin 10'unda (ikisine ulaşamıyor) bulunan açık veri platformlarının veri setleri incelendiğinde, verilerin kentlerin küresel rekabetinde belirleyici nitelikte olmadığı gözlemlenmektedir.

Bu hususlar ışığında Türkiye merkezli geliştirilebilecek bir indeks çalışmasında veri teminiyle ilgili şu hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir:

- 1) Birincil ve Kentsel Veri Kaynaklarına Başvurulması:** Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin bazı kentleri ekonomik güç, nüfus, siyasi etkinlik, kültürel faaliyetler gibi herhangi bir alanda ülke standartları üzerinde bir etkileşime sahip olması nedeniyle indekslerde yer verilmesi önemli görülmektedir. Ancak veri üretimi ve paylaşımı konusunda ulusal ölçekte bir kapasite eksikliği bulunduğu için bu kentler adına ikincil veri kaynakları ya da ulusal ölçekteki veri kent nüfusu ile

oranlanarak kullanılmaktadır. Bu durum İstanbul gibi küresel ölçekte rekabet yürüten bir kentlerin seviyesini ülkesinin uluslar nezdindeki seviyesine çekmektedir. Bu bağlamda birincil kaynaklardan kentsel veri temini oldukça önemlidir.

- 2) **Öncelikle Nicel Veri Kaynaklarına Başvurulması:** Küresel bir dünyada yaşam, yatırım ve yönetim tercihleri ülkelere göre değil kentlere göre olabilmektedir. Bu tercihler bazen zorunluluğa bazen de hayranlığa dayanabilmektedir. Bu bağlamda doğru bir örneklem grubu ile olsa dahi kentlerle ilgili başvurulabilecek nicel veri kaynakları sübjektif sonuçlar yansıtabilir.
- 3) **Standardizasyonun Sağlanması:** Küresel ölçekli gerçekleştirilen bir çalışmada veri kaynaklarının standart bir şekilde toplanması karşılaştırma noktasında en doğru sonucu verecektir. Bunun sağlanabilmesi için en güvenilir yöntemlerden biri küresel bir araştırma faaliyeti yürütmektir. Bu maliyeti yüksek bir başlı başına çalışma alanıdır. Bu konuya özel faaliyet yürüten kâr amacı güden şirketlerden beslenilebilir ya da bu tür şirketlerle iş birliğine gidilebilir.
- 4) **Yerel Değerlere Dikkat Edilmesi:** Küresel kent çalışmalarında standartın sağlanması genel-geçer sonuçlar doğurmakta yetmemektedir. Küreselleşme olguna tek bir perspektiften bakmayan kabuller üzerinden ilerlemelidir. Örneğin kültür sanat faaliyetlerinde yalnızca Batı kültürüne ait opera gibi etkinliklerin yanı sıra Latin, Afrika, Ortadoğu ve Asya gibi coğrafyaların küresel kültürel faaliyetlerinin dikkate almak gerekir.
- 5) **Bağıl Değerlendirmelere Dikkat Edilmesi:** Küresel kent çalışmalarında odak noktası ne olursa olsun çekim faktörü yaratan hususlar çarpan etkisi ile gözlemlenmektedir. Londra ve New York'un dünyanın açık ara en küresel kentleri kabulü ve kentlerin derecelendirilerek değerlendirilmesi buna dayanmaktadır. Bu bağlamda kentlerin belirli kentlerden daha iyi veya belirli kentlerden daha kötü değerlendirmesi daha yerinde olacaktır.

5. 3. 3. İndeksin Kapsamına Dair

Çalışmanın IV. BÖLÜM'ünde 4. 3. 4. Kentlerin Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi başlığı altındaki incelemeler kentlerin çeşitli kriterlere göre seçildiğini göstermektedir. Bu kentler nüfus kriteri, başkent olma niteliği, bulunduğu ülkelerin en büyük ekonomik gücü olması, bulunduğu ülkenin turizm merkezi olma gibi faktörlerle belirlense de kentin veri erişilebilirliği ve veri üretilebilirliği faktörü de belirleyici olmaktadır. Türkiye'den karşılaştırmaya değer kentler belirlenirken 'küreselleşme belirtisi gösteren' faktörü etkili olmuştur. Burada küreselleşme belirtisi ile kastedilen husus kentlerin küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalarda temsiliyeti üzerinden belirlenmektedir. Bu kapsamda en az üç çalışmada yer bulabilmiş "C" derecesine sahip İstanbul + 10 kent indekzin kapsamında değerlendirilmeye uygun görülmüştür (Türkiye kentlerinin sıralamalarındaki *bknz* EK-3).

Tablo 37. Türkiye’de Küresel Kent Belirtisi Gösteren Kentler

No.	Kent	2023 Nüfusu	Yer Bulduğu Kurum Sayısı	Yer Bulduğu Çalışma Sayısı	Yer Bulduğu Aralığa Göre Derecesi
1	İstanbul	15.655.924	68/100	104/150	A
2	Ankara	5.803.482	31/100	41/150	B
3	Antalya	2.696.249	12/100	16/150	B
4	Bursa	3.214.571	10/100	16/150	B
5	İzmir	4.479.525	9/100	17/150	B
6	Adana	2.270.298	5/100	5/150	C
7	Eskişehir	915.418	3/100	4/150	C
8	Konya	2.320.241	3/100	3/150	C
9	Gaziantep	2.164.134	3/100	3/150	C
10	Mersin	1.938.389	3/100	3/150	C
11	Kayseri	1.445.683	3/100	3/150	C
12	Kocaeli	2.102.907	2/100	2/150	D
13	Diyarbakır	1.818.133	2/100	2/150	D
14	Samsun	1.377.546	2/100	2/150	D
15	Şanlıurfa	2.213.964	1/100	1/150	D
16	Sakarya	1.098.115	1/100	1/150	D
17	Muğla	1.066.736	1/100	1/150	D
18	Denizli	1.059.082	1/100	1/150	D
19	Erzurum	749.993	1/100	1/150	D
20	Hatay	1.544.640	0/100	0/150	E
21	Manisa	1.475.716	0/100	0/150	E
22	Balıkesir	1.273.519	0/100	0/150	E
23	Tekirdağ	1.167.059	0/100	0/150	E
24	Aydın	1.161.702	0/100	0/150	E
25	Kahramanmaraş	1.116.618	0/100	0/150	E
26	Van	1.127.612	0/100	0/150	E
27	Mardin	888.874	0/100	0/150	E
28	Trabzon	824.352	0/100	0/150	E
29	Ordu	775.800	0/100	0/150	E
30	Malatya	742.725	0/100	0/150	E

*Bu çalışmaların 10 tanesi sınırlı paylaşımda bulunmuştur, bu yüzden Türkiye kentlerinden bir kent değerlendirip değerlendirmedeği tespit edilememiştir.

5. 3. 4. İndeksin Değerlendirilmesi/Derecelendirilmesine Dair

Çalışmanın IV. bölümünde 4. 3. 4. Kentlerin Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi başlığı altında tartışıldığı üzere kentler farklı şekillerde değerlendirilmektedir. Bu çalışmada ise tercih edilen değerlendirme yöntemi kentler arası farklılığın yüksek olması sebebiyle derecelendirilerek değerlendirilmesi yönündedir. Bu derecelendirmede bulguların kümeleme analizi yapılarak ortaya koyduğu genel karakteristik özelliklere göre belirlenebilir.

5. 4. Türkiye Kentlerinin Sıralamalarındaki Yeri ve Temsiline Dair

Doküman analizi sonucu elde edilen 150 çalışmanın gerçekleştirmiş olduğu sıralamaları içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu analizde çalışmaların 10 tanesinin -ilk 10 ve son 10 gibi- sınırlı paylaşımda bulunduğu (bu çalışmalar genellikle ticari kaygı güden çalışmalardır), geri kalan 140 çalışmanın 36’sında hiçbir Türkiye kentinin bulunmadığı, 63’ünde ise yalnızca İstanbul’un temsil edildiği

gözlemlenmiştir (*bkz.* EK-3 Küresel Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Tematik Olarak Düzenlenmesi ve Çalışmalarda Son 10 Yıldaki Türk Kentlerinin Konum). Çalışmanın bu bölümünde Türkiye kentlerinin belirlenen göstergeler nezdinde sıralamasına ve temsiline ilişkin analizlerde bulunulacaktır.

5. 4. 1. Türkiye Kentlerinin Sıralamalarındaki Yeri

Bulgular ışığında Türkiye kentlerinin küresel ölçekte temsili -İstanbul, belki Ankara haricinde- derin bir analize imkân vermemektedir. Keyder (2013:9) İstanbul'un diğer küresel kentlerden farklı olarak her zaman bir dünya kenti olduğunu belirtse de İstanbul küresel kentler arenasında yarışabilecek Türkiye'deki tek kettir. İstanbul, sahip olduğu tarihi, ekonomik ve kültürel gücü ile orantılı olmasa da doküman analizi sonucu tespit edilen 100 kurum/kuruluşun 68'si tarafından geliştirilen 104 çalışmada yer bulmayı başarabilmiştir. İstanbul, sıralama bakımından 2008'den beri GaWC'da, 2011'den beri ICI'da, 2022'den beri GPR'de ve 2012'den beri GUCR'da ilk %20'lik dilimde yer almaktadır. İstanbul'un konumu genel olarak değerlendirildiğinde ise Brüksel, Osaka, Taipei, Vancouver, Tel Aviv, Moskova, Helsinki, Cenevre gibi kentlerin altında Kuala Lumpur, Mexico City, Bangkok, Cakarta, Varşova, Sao Paulo, Buenos Aires gibi kentlerin üstünde olmak üzere 30-40 bandında dünya kenti ile küresel kent statüsü arasında bir yerde konumlanmaktadır.

Tablo 38. GaWC Son Beş Raporunda Türkiye Kentlerinin Sıralamalarındaki Yeri ve Derecesi

	2012		2016		2018		2020		2022	
	<i>Sıra</i>	<i>Skor</i>	<i>Sıra</i>	<i>Skor</i>	<i>Sıra</i>	<i>Skor</i>	<i>Sıra</i>	<i>Skor</i>	<i>Sıra</i>	<i>Skor</i>
GaWC En İyi Sıra/Skor	1	Alfa++	1	Alfa++	1	Alfa++	1	Alfa++	1	Alfa++
<i>İstanbul</i>	29	Alfa- -	23	Alfa	31	Alfa	30	Alfa-	23	Alfa
<i>Ankara</i>	152	Gamma	164	Gamma	174	Gamma	177	Gamma	205	YDY
<i>İzmir</i>	297	Y	267	Y	236	YDY	270	Y	235	Y
<i>Bursa</i>	-	-	309	Y	312	Y	333	Y	314	Y
GaWC En Kötü Sıra/Skor	307	Y	360	Y	374	Y	394	Y	343	Y

Kaynak: Yazar tarafından ilgili çalışmaların derlenmesiyle oluşturulmuştur.

Çalışmaların örnekleme göre Türkiye'den bazı kentlerin indekslerde yer bulduğu gözlemlenmektedir. 50-250 arası kent inceleyen çalışmalar İstanbul'un yanı sıra Ankara ve İzmir'i de değerlendirmeye alabilmektedir. 250-500 arası kent inceleyen çalışmalar Bursa, Eskişehir, Antalya, Adana gibi kentleri değerlendirmeye alırken 500-1000 arasında kent inceleyen çalışmalar Diyarbakır, Gaziantep, Mersin, Kayseri, Kocaeli (Gebze), Eskişehir, Konya, Samsun, Denizli, Şanlıurfa gibi kentleri de değerlendirmeye aldığı gözlemlenmiştir. En az üç çalışmada yer bulan Türkiye kentleri sırasıyla İstanbul, Ankara, Antalya, Bursa, İzmir, Adana ve Eskişehir, Konya, Gaziantep, Mersin ve Kayseri 'dir. Kocaeli, Diyarbakır, Samsun, Şanlıurfa, Sakarya, Muğla, Denizli ve Erzurum en az bir kere yer bulan kentlerdir (*bkz.* Tablo 37. Türkiye'de Küresel Kent Belirtisi Gösteren Kentler).

Tablo 39. ICI Son Sekiz Raporunda Türkiye Kentlerinin Sıralamalarındaki Yeri ve Derecesi

	2013	2014	2015	2016	2018	2019	2021	2022
	sıra<skor>	sıra<skor>	sıra<skor>	sıra<skor>	sıra<skor>	sıra<skor>	sıra<skor>	sıra<skor>
ICI En İyi Sıra/Skor	1 <57>	1 <57>	1 <57>	1 <60>	1 <56>	1 <59>	1 <56>	1 <59>
Adana	294 <40>	273 <40>	324 <39>	391 <34>	369 <34>	417 <31>	339 <37>	376 <35>
Ankara	296 <40>	310 <39>	327 <39>	330 <37>	245 <38>	263 <38>	181 <42>	270 <40>
Antalya	-	-	-	398 <34>	367 <34>	372 <34>	343 <37>	295 <39>
Bursa	416 <33>	413 <33>	389 <35>	393 <34>	397 <33>	395 <33>	304 <38>	362 <36>
İstanbul	89 <46>	99 <46>	95 <47>	81 <44>	53 <44>	43 <47>	32 <48>	53 <47>
İzmir	349 <38>	351 <38>	360 <38>	327 <37>	284 <37>	303 <37>	189 <42>	291 <39>
ICI En İyi Sıra/Skor	445 <18>	445 <18>	442 <20>	500 <17>	500 <16>	500 <18>	500 <23>	500 <21>

Kaynak: Yazar tarafından ilgili çalışmaların derlenmesiyle oluşturulmuştur.

EK-3 Küresel Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Tematik Olarak Düzenlenmesi ve Çalışmalarda Son 10 Yıldaki Türk Kentlerinin Konum başlıklı tablo incelendiğinde Türkiye kentlerinin Hayat Kalitesi ve Yaşam Maliyeti -özellikle yaşam maliyeti- ve Turizm ve Etkinlik Destinasyon temalarında %20'lik ve %40'lık dilimi temsil eden yeşil renkleri ile temsil edildiği görülmektedir. Küresel Güç (Adayı) temasında da kaydadeğer sıralamalarda yer bulan Türkiye kentlerinin en kötü %20 ve %40'lık dilimi temsil eden turuncu ve kırmızı renklerinin hakim olduğu tema ise Gayrimenkul ve Yatırım ve İş Dünyası ve Beşerî Sermaye temalarıdır.

Yenilikçi ve Girişimci, Sürdürülebilir ve Dirençli, Mobilite ve Ulaşım, Akıllı ve Dijital temalarında da Türkiye kentlerinin konumu ya çeşitlilik göstermektedir ya da çalışmalarda Türkiye'den bir kent değerlendirilmemiştir.

Bu tespitlerin yanı sıra bazı kentler küresel ölçekte belirli alanlarda İstanbul'un önünde yer almaktadır. Örneğin, Ankara nitelikli insan kaynağı (*bknz* EF Education), Antalya turizm ve tanınırlık (*bknz* Euromonitor International), Eskişehir ise yaşanabilirlik (*bknz* NUMBEO) alanlarında öne çıkmaktadır.

5. 4. 2. Türkiye Kentlerinin Karşılaştırmalarda Temsili

Soja (1995), 19. yüzyılda sanayileşmenin kentine nasıl etkisi olduysa, postmodernizmin de 20. yüzyılın sonu kentlerine etkisi olduğunu belirtmektedir. Bu etkiyi altı maddede toplamaktadır; i) kentleşmenin ekonomik temelini yeniden yapılandırılması, ii) küresel bir dünya kentleri sisteminin oluşumu, iii) kentsel formun radikal şekilde yeniden yapılandırılması, iv) kentin değişen sosyal yapısı, v) zindan kentin yükselişi ve iv) kentsel imgede köklü bir değişim. Kentsel formun yeniden yapılanmasında kentin eş zamanlı olarak içeriden dışarıya ve dışarıdan içeriye yön değiştirdiği bir süreci belirterek *megacity*, *outer city*, *edge city*, *technoburb*, *post-suburbia*, *technopolis*, *heterpolis* ve *exopolis* gibi çok sayıda yeni kavramın kent çalışmaları literatürüne girdiğini belirtir. Bu durum Türkiye'de büyükşehir -ya da aynı anlamı taşıyan anakent gibi- kavramsallaştırmasının ötesine geçememiştir.

Türkiye'nin metropoliten alan yönetimine dair yaşadığı süreç¹⁰⁸ 1982 Anayasasına kadar kentler özelinde giden, sonrasında ise kanunda belirtilen hükümler üzerinden ulusal ölçekte ilerleyen bir süreç içerisinde gelişmiştir. Sürecin seyrinin değişmesi 1982 Anayasasının 127. maddesinde yer alan “büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir” hükmüdür. Bu hüküm sonrasında anayasada büyükşehirlerle dair bir yönetim sisteminin oluşturulması imkânı tanınmıştır. Keleş (2016: 326) bu gelişmeyi büyükşehirlerle yönelik bir yönetim oluşturulması yönündeki engelin kalktığını belirterek yorumlamıştır.

1982 öncesi dönem incelendiğinde, belediye yönetimine ilişkin yaşanan gelişmelerin her biri günümüz metropol alanlarına benzer nitelikteki yerleşim alanlarını düzenlemese de çok merkezilik modeline ve eyalet yönetiminden vilayet yönetimine geçişi göstermektedir. Mali kaynak yetersizliği, merkezi idareden yerel idarelere yetki devredilmemesi ve yerel yönetimlerin en önemli ilkelerinden biri olan demokrasi ilkesi gereği seçilmişlerden ziyade atanmışlar ile kurumların yönetilmesi tüm bu girişimleri başarısız kılmıştır (Eryılmaz 2010). Bu gelişmelerin tek olumlu mirası 1877 Vilayetler Belediye Kanunu ile belediyeye tüzel kişilik kazandırmış olmasıdır. Vilayetler Belediye Kanunu’nu yürürlükten kaldıran kanun 1930 yılındaki 1580 Sayılı Belediye Kanunu’dur. Bu kanun, İstanbul için özel bir yönetim biçimi getirmiştir. Yasa ile İstanbul Belediyesi ve İstanbul İl Özel İdaresi birleştirilmiştir. Bu yönetime, merkezi yönetimce atanan bir vali başkanlık etmekteydi. 1956 yılında hem belediyelere hem de il özel idarelerine ayrı ayrı seçilmiş meclise sahip olma yetkisi tanınırken, 1961 Anayasası ile yerel yönetimlerin genel karar organlarının seçimle iş başına gelmesi hükme bağlanmıştır (Keleş 2016: 322). 1961 Anayasası aynı zamanda belediyeler arası birlik kurulmasına imkân tanımıştır. Bu gelişme metropoliten alan yönetime dair yaklaşımlarla ilişkilendirildiğinde çok merkezilik yaklaşımından yeni bölgecilik yaklaşıma geçiş denemeleri olarak değerlendirilebilir. Ancak bu denemeler bir metropoliten alan yönetimi ile aynı etkinliğe sahip olamamıştır. Yeni bölgecilik yaklaşıma geçişin belirtileri en net şekilde 1980 yılında gelen askeri müdahalenin eylemlerinde görülmüştür. Bu dönemde küçük yerel yönetimlerin tüzel kişilikleri kaldırılmış, çevrelerindeki büyük şehirlerle birleştirilmiştir. 1980 yılında 1700 olan belediye sayısı 1981 yılında 1580’ye düşmüştür. Devam eden süreçte bu eylemler yasalaştırılmıştır. 2561 sayılı “Büyük Şehirlerin Yakın Çevresindeki Yerleşim Yerlerinin Anabelediyelere Bağlanmaları Hakkında Kanun” ile nüfusu 300.000 ve üzeri olan sekiz ilin (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Gaziantep, Konya, Eskişehir) çevresindeki yerel yönetim birimleri il belediye yönetimine dahil edilmiştir (Keleş 2016: 324). Her boyutuyla yerel özerklik ilkesine aykırı olan bu gelişmede, yeni bölgecilik yaklaşımının savları benimsenirken mevcut konjonktürün meydana getirdiği ortam etkili olmuştur. Zira 1885 yılında imzalanan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik

¹⁰⁸ Konuya ilişkin ayrıntılı okuma için bu bölümün faydalanılarak oluşturulduğu ve çalışmanın danışmanı (Doç. Dr. Burak Hamza Eryiğit) ve yazarı (Arş. Gör. Aydın Akpınar) tarafından kaleme alınan Kamu Yönetiminde Güncel Sorunlar, Tartışmalar ve Çözüm Önerileri *içindeki* Türkiye’nin Yerel Yönetim Yapısında 6360 Sayılı Kanun’un Öngördüğü Sistem, Sorunlar, Eleştiriler ve Değerlendirmeler başlıklı çalışmaya *bkz*

Şartnamesi’nde yerel yönetimlerin sınırlarının yerel mevzuatın elverdiği durumlarda bile yerel topluluğa danışılmadan değişiklik yapılamayacağı belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere 1982 öncesi metropoliten alanların yönetimine ilişkin düzenlemeler, yerel özerklik ve demokrasi kriterlerine ters bir şekilde, merkezi idarenin inisiyatifinde gerçekleştirilmiştir. 1982 Anayasası ile birlikte metropoliten alanların yönetimine ilişkin yasal zemin oluşturulmuştur. Hemen ardından kurulan yeni hükümetle beraber 1984 yılındaki “Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun” ile birlikte her büyükşehirde il ve ilçe belediyesinde meclis oluşturulması ve başkanlarının ayrı ayrı seçilmesi kabul edilmiştir. Aynı yıl 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile “Büyük Şehir, belediye hudutları içinde birden fazla ilçe bulunan şehirler” olarak tanımlanmıştır. Sınırlarında sırasıyla 14, 5 ve 3 ilçe bulunduran İstanbul, Ankara ve İzmir, büyük şehir statüsü kazanmıştır. Yine aynı yıl 3030 sayılı “Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun” yürürlüğe girmiş, 2004 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (Keleş 2016: 326). 3030 sayılı kanun aynı zamanda ‘büyük şehir’ kavramının ilk kez kullanıldığı kanundur.

3030 sayılı kanunla birlikte iki kademeli bir yönetim modeli benimsenmiştir. İstanbul, Ankara ve İzmir’de uygulanan model, 80’li yıllar boyunca çıkarılan kanunlarla Adana, Bursa, Gaziantep, Konya ve Kayseri’de de uygulanmış, bu kentler de büyük şehir statüsü kazanmıştır. 90’lı yıllarda ise büyükşehir belediyelerinin kuruluşu KHK’larla gerçekleştirilmiştir. 504 sayılı KHK ile Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin ve Samsun illerinde büyükşehir belediyeleri kurularak 7 şehir daha büyük şehir statüsü kazanmıştır (Keser, Gökmen 2012: 25). Bu büyükşehir dalgası beraberinde yeni bir model getirmiş, belediye sınırları içinde “ilçe belediyeleri” yerine “alt kademe belediyeleri” oluşturulmuştur (Kızılboga Özasan, Akıllı, Özasan 2014: 218).

Bu gelişmeler değerlendirildiğinde askeri yönetimin izlemiş olduğu bütünleştirmeci politikasının yasal bir zemine oturtulduğunu görülmektedir. Metropoliten alan yönetime dair kuramların zaman aralığı incelendiğinde (bknz. Tablo 31) ise dünyada da benzer bir eğilimin mevcut olduğu gözlemlenebilir. Ancak benzer eğilimler olması tercih edilen bu politikalarda yerel özerklik ilkesinin gözetildiği anlamına gelmemektedir. 3030 sayılı kanun hem dünya genelindeki eğilimin Türkiye’de yansımasının yasal zemine oturtulması açısından hem de büyükşehir kavramını literatüre kazandırması açısından önemlidir.

3030 sayılı kanun sonrasındaki çıkarılan kanun ve KHK’lar ile büyükşehir belediyesi sayısı 16’ya, büyükşehir ilçe belediyesi sayısı 58’e ve büyükşehir alt kademe belediye sayısı 31’e ulaşmıştır. Bütünleştirmeci bir yaklaşımı benimseyen ‘yeni bölgecilik’ kuramının savları 10.07.2004 tarihinde kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile Türkiye’de de geçerlilik kazanmıştır. Kanundaki “Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte; büyükşehir belediye sınırları, İstanbul ve Kocaeli ilinde, il mülkî sınıridir. Diğer büyükşehir belediyelerinde, mevcut valilik binası merkez kabul edilmek

ve il mülkî sınırları içinde kalmak şartıyla, nüfusu bir milyona kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı yirmi kilometre, nüfusu bir milyondan iki milyona kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı otuz kilometre, nüfusu iki milyondan fazla olan büyükşehirlerde yarıçapı elli kilometre olan dairenin sınırı büyükşehir belediyesinin sınırını oluşturur” hükmü Türkiye’de yeni büyükşehir modellerinin oluşmasına neden olmuştur (Geçici Madde 2). Bu düzenleme literatürde ve kamuoyunda ‘pergel düzenlemesi/kanunu’ olarak yer bulmuştur. Ölçek boyutunun yanı sıra 5216 sayılı kanunun büyükşehir belediyelerine yönelik diğer önemli kriter ise nüfus kriteridir. Kanunun 4. maddesinde “Toplam nüfusu 750.000’den fazla olan illerin il belediyeleri kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir.” hükmüne yer verilmiştir.

5216 sayılı kanun sonrası ve 6360 sayılı kanun öncesinde büyükşehirlere dair yasal bir düzenleme daha yapılmıştır. Bu düzenleme 2008 yılında yürürlüğe giren 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’dur. Zengin (2014: 101) tarafından müdahale olarak değerlendirilen bu düzenlemede ilk kademe belediyeleri (5216 sayılı kanun öncesi alt kademe belediyeleri) yerine büyükşehir ilçe belediyeleri kurulmuştur. Bu gelişme, büyükşehirlerin sınırları içerisinde bulunan, askeri yönetim öncesinde tüzel kişiliklerine son verilen ilçe belediyelerinin yeniden varlık bulmasını sağlamıştır. Bu kanunla birlikte yaşanan diğer bir gelişme ise Türkiye’de mevcut durumda metropoliten alan yönetim modeli olan iki kademeli yönetim modeline geçiş sağlanmıştır. 2009 yılındaki yerel seçimlerle birlikte Türkiye’deki büyükşehir belediye sayısı 16, büyükşehir ilçe belediye sayısı ise 143 olmuştur.

6360 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden yakın bir zaman önce Arıkboğa (2012) 5216 sayılı ve 5747 sayılı kanunun ortaya koyduğu yönetim modelini uygulayıcıların görüşleriyle ölçek, yetki paylaşımı ve temsil boyutunda değerlendirmiştir. Çalışma sonucu görüşlerin çeşitli olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, büyükşehir belediyesi yetki sınırlarının genişletilmesi olumlu ancak il mülki idare sınırlarına kadar genişletilmesi olumsuz karşılanmıştır. Yetki konusunda ise kimi görüşler büyükşehir belediyesinin koordinasyon görevi üstlenmesi asıl hizmetleri ilçe belediyelerini yürütmesi gerektiğini belirtirken kimi görüşler de bir bütünlük, tek kademeli bir modeli uygun bulmuştur.

Türkiye’de metropoliten alan yönetime dair en son ve en çok dikkat çeken gelişme 6360 sayılı ‘On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’dur. Bu kanun metropoliten alanların sınırlarını belirleyen husus il idari sınır ve nüfus olmuştur. 6360 sayılı kanunla birlikte iki kademeli bir yönetim modeli oluşturulmuştur. Bu model, belediye sınırlarını genişletmiş, il sınırları içerisindeki yönetim birimlerinin sayısını azaltmıştır. Büyükşehirlerin yönetimini etkin ve verimli kılmak, imar-plan bütünlüğünü sağlamak, yetersiz olan yerel yönetim birimlerinin kapatılarak kaynak israfının önlenmek, görev çakışmalarını engellemek (Güngör 2012), il özel idareleri ile ilgili problemleri gidermek, il bütününde kalkınmanın sağlanması ve geçmiş dönem reformların olumsuzluklarını gidermek (Oktay 2016b) kanunun odaklandığı yönetsel boyutlardır.

Türkiye’de, Osmanlı’dan günümüze yerel yönetimlere dair yapılan reformların ve oluşturulan modellerin devşirme olması, tabandan değil tavandan gelen irade ile oluşturulması, her reformun arasında uzun zaman bulunması ve siyasi kaygıların ağır bastığı bir tavırla gerçekleştirilmesi yerel yönetim düzeyinde yetkili birçok birimin doğmasına ve yetkilerin dağınık bir şekilde paylaştırılmasına neden olmuştur. 6360 öncesi İstanbul ve Kocaeli istisnaları haricinde büyükşehir belediyelerindeki yapılanma incelendiğinde büyükşehir belediyesi, il özel idaresi, ilçe belediyesi, belde belediyesi, mahalle, köy gibi birimler yerine büyükşehir belediyesi ve mahallelerin bağlı bulunduğu ilçe belediyeleri kurulmuştur. Artan kent nüfusuna bağlı artan kentsel sorunlar ve yerel kalkınmanın önem kazanması göz önüne alındığında bütüncül bir yaklaşımla il sınırları içerisindeki yönetim birimlerinin azaltılması ve koordineli bir hizmet sunumunun hedeflenmesi mevcut sorunların giderilmesine yönelik uygun bir düzenleme olarak görülmektedir. Oktay (2016b), bu düzenlemeyi “il yerel yönetim organizasyonu reformu” olarak tanımlamaktadır.

Küresel perspektiften değerlendirildiğinde ise 6360 sayılı kanunun öngördüğü sistem ile 4. 4. 2. Küresel Kentlerin Karşılaştırmalarda Temsili: Yeniden Ölçeklenme ve Yeniden Bölgeselleşme Etkisi başlığı altında tartışılan *vadi*, *üçgen*, *koridor*, *bay area* ve *metroplex* gibi özel tanımlamalar karşılaştırıldığında Türkiye’de metropoliten alanların düzenlenmesinde yeni yaklaşımların ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu ihtiyacın ciddiyetini ortaya koyan bazı bulgular mevcuttur;

İlk bulgu HABİTAT ortaklığında Çin Sosyal Bilimler Akademisi tarafından geliştirilen Küresel Kent Rekabet Raporu’dur. Bu çalışmada Türkiye’den 15 büyükşehirin yanı sıra Gebze’ye yer verilmektedir (*bknz.* EK-3). Çalışma metodolojisinde kentlerin nüfus kriterine göre seçildiği belirtilmiş ve Kocaeli yerine Gebze’ye yer verilmiştir (Tablo 40. GUCR’a Göre Türkiye Kentlerinin Skoru).

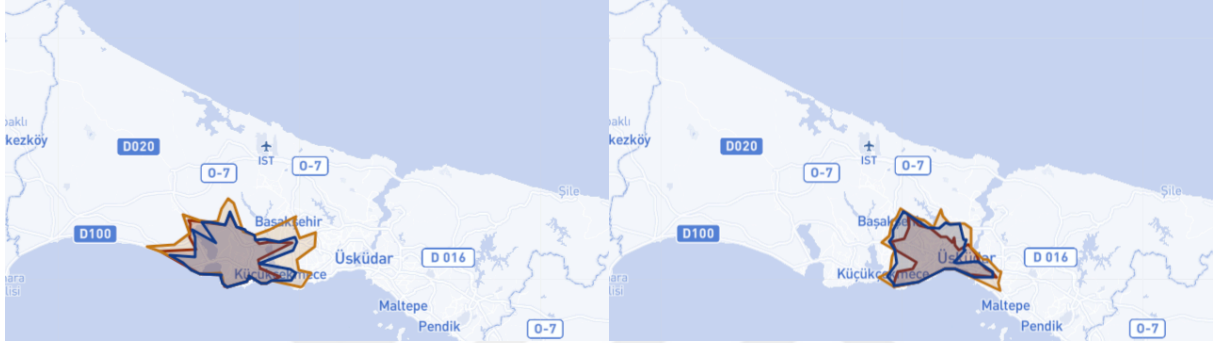
Tablo 40. GUCR’a Göre Türkiye Kentlerinin Skoru

Kent	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2021
	<i>Skor</i>	<i>Skor</i>	<i>Skor</i>	<i>Skor</i>	<i>Skor</i>	<i>Skor</i>	<i>Skor</i>	<i>Skor</i>
GUCR En Yüksek Değer	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.000	1.00
<i>İstanbul</i>	0.59	0.61	0.62	0.63	0.63	0.63	0.63	0.63
<i>Ankara</i>	0.44	0.47	0.47	0.48	0.48	0.47	0.47	0.46
<i>Bursa</i>	0.42	0.45	0.45	0.47	0.47	0.46	0.46	0.46
<i>İzmir</i>	0.42	0.45	0.46	0.47	0.47	0.46	0.46	0.46
<i>Adana</i>	0.39	0.41	0.42	0.43	0.43	0.42	0.42	0.42
Gebze	0.39	0.42	0.43	0.44	0.45	0.44	0.42	0.41
<i>Antalya</i>	0.34	0.36	0.37	0.38	0.38	0.37	0.35	0.36
<i>Gaziantep</i>	0.28	0.30	0.33	0.38	0.35	0.35	0.36	0.36
<i>Samsun</i>	0.29	0.32	0.32	0.33	0.34	0.32	0.30	0.30
<i>Şanlıurfa</i>	0.20	0.22	0.24	0.26	0.26	0.27	0.28	0.28
<i>Mersin</i>	0.26	0.28	0.28	0.29	0.29	0.28	0.26	0.26
<i>Kayseri</i>	0.25	0.27	0.27	0.28	0.28	0.27	0.26	0.26
<i>Eskişehir</i>	0.24	0.26	0.27	0.27	0.27	0.26	0.26	0.25
<i>Diyarbakır</i>	0.20	0.22	0.23	0.24	0.25	0.24	0.22	0.22
<i>Denizli</i>	0.21	0.23	0.24	0.25	0.25	0.24	0.22	0.21
<i>Konya</i>	0.18	0.19	0.20	0.21	0.21	0.20	0.18	0.18
GUCR En Düşük Değer	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

Kaynak: GUCR raporlarından derlenerek yazar tarafından oluşturulmuştur (Gebze vurgusu yazara aittir).

Bir başka bulgu, ulaşım teknolojileri alanında faaliyet gösteren bir yazılım şirketi olan INRIX tarafından yayınlanan INRIX Global Traffic Scorecard çalışmasıdır. Çalışmada Türkiye’den 15 büyükşehir belediyesi niteliğindeki kentin yanı sıra, Bolu, Çorum ve Elâzığ illerine yer verilmiştir. Ancak çalışmada Erciş, Esenyurt, Etimeskut, Karşıyaka ve Maltepe ilçelerine de yer verdiği görülmektedir. Belirtilen ilçeler Türkiye özelinde yönetsel olarak bir metropoliten alan niteliği taşımamaktadır. Bu durum karşılaştırma noktasında standardizasyon noktasında farklılık doğurmaktadır. Aşağıda Görsel 11 ve Görsel 12’de İstanbul’a ait trafik sıkışıklığı iki ayrı bölgede alındığı görülmektedir.

Görsel 11 ve Görsel 12. INRIX 2022 Traffic Scorecard Raporunda Esenyurt ve İstanbul

Kaynak: INRIX 2023

Üçüncü bulgu, University of North Carolina at Chapel Hill bünyesinde DataDrivenEnviroLab tarafından geliştirilen Kentsel Çevre ve Sosyal Kapsayıcılık İndeksi (UESI)¹⁰⁹ çalışmasıdır. Bu indeks çalışmasında İstanbul, Ankara, İzmir ve Kocaeli illerinin yanı sıra Bağcılar, Yenimahalle, Maltepe, Bornova ve Karşıyaka gibi ilçelere yer verildiği görülmektedir (bkz

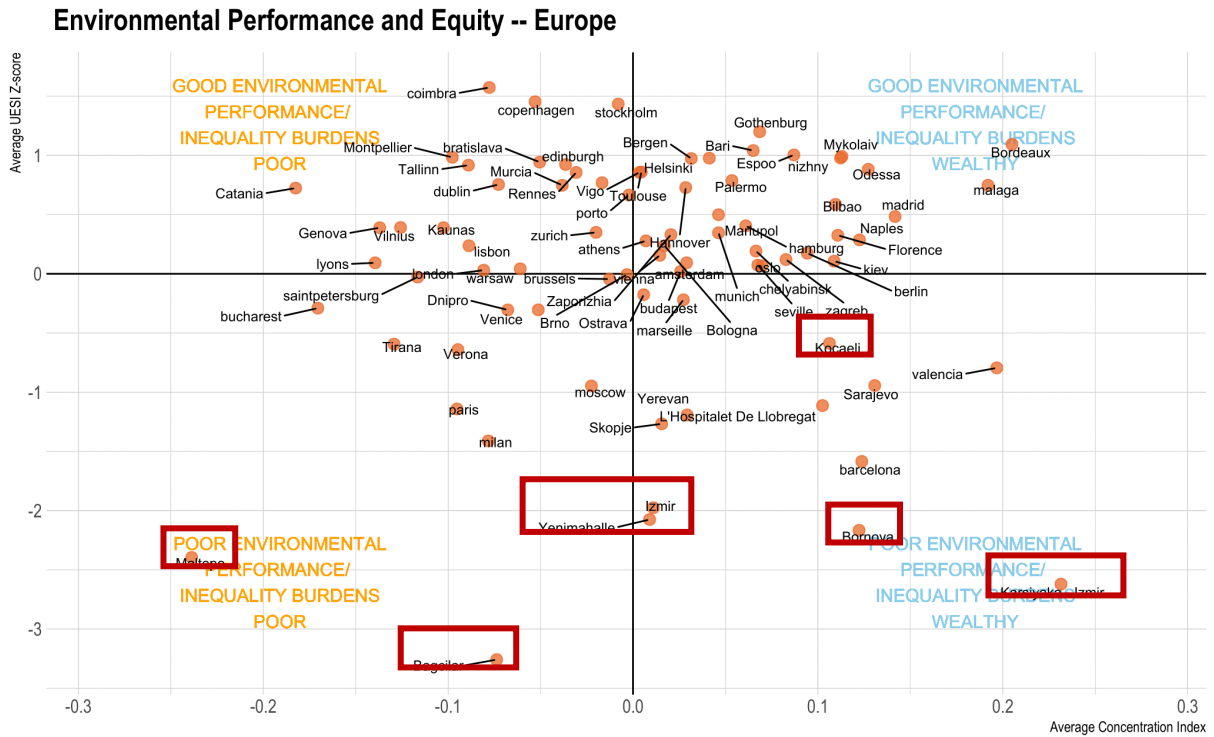
Bu üç bulgunun yer aldığı çalışmaların ortak yönü, verilerini uzaktan izleme ve yapay zekâ destekli uygulamalarla elde edilmesidir. Bu uygulamalar, kentsel alanları idari sınırlarından ziyade yapılaşmış alan ya da nüfusun yoğunlaştığı alanlar olarak değerlendirmektedir. TÜİK tarafından 2023 yılında hazırlanan Türkiye’nin Kır, Orta Yoğun Kent ve Yoğun Kent Alanları’nı gösteren Görsel 14 bu tespiti paralel bulgular sunmaktadır.

¹⁰⁹ Özgün adı. The Urban Environment and Social Inclusion Index

Görsel 13). Bu ilçeler Paris, Milan ve Moskova gibi küresel kentlerle karşılaştırılmaktadır. Bu durum İstanbul, Ankara ve İzmir’e dair verilerin parçalı bir şekilde sunulması nedeniyle karşılaştırmada sağlıklı sonuçlar vermemektedir.

Bu üç bulgunun yer aldığı çalışmaların ortak yönü, verilerini uzaktan izleme ve yapay zekâ destekli uygulamalarla elde edilmesidir. Bu uygulamalar, kentsel alanları idari sınırlarından ziyade yapılaşmış alan ya da nüfusun yoğunlaştığı alanlar olarak değerlendirmektedir. TÜİK tarafından 2023 yılında hazırlanan Türkiye’nin Kır, Orta Yoğun Kent ve Yoğun Kent Alanları’nı gösteren Görsel 14 bu tespiti paralel bulgular sunmaktadır.

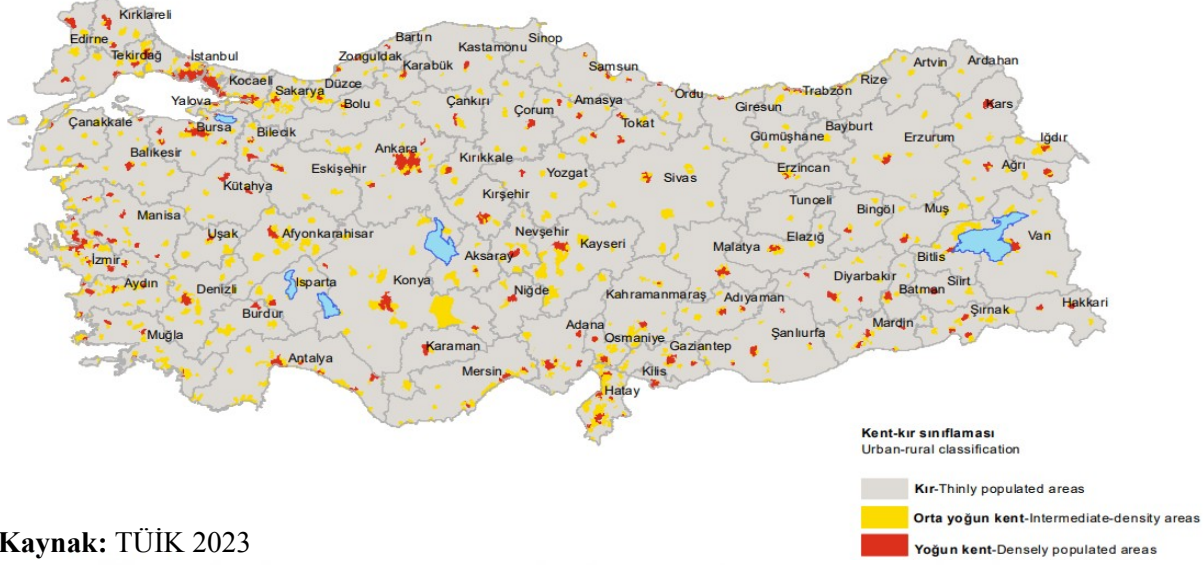
Görsel 13. UESI Çalışmasına Ait Bazı Bulguları Gösteren Bir Grafik

Kaynak: DataDrivenEnviroLab 2022 (Kırmızı kareler yazar tarafından eklenmiştir.)

Türkiye’nin kentsel alanlarının uluslararası çalışmalarda net olarak anlaşılmadığı görülmektedir. Görsel 14 sunulduğu üzere TÜİK tarafından geliştirilen kentleşmiş alanlar haritası uluslararası çalışmalardaki kentlerin temsilini paralel bulgular sunmaktadır. Dünyanın her kenti için benzer karışıklıklar söz konusu olabilir ancak kentsel ölçeği belirleyen asıl husus üretilen hizmetin kapsadığı alan ve bu hizmete ilişkin üretilen verilerdir. Sunulmayan hizmet ve üretilmeyen veri, yukarıda sunulan örneklerde olduğu gibi kentlerin eşit olmayan seviyelerde karşılaştırılmasına neden olabilmektedir.

Görsel 14. TÜİK'e Göre Türkiye'nin Kır, Orta Yoğun Kent ve Yoğun Kent Alanları

Kaynak: TÜİK 2023

Bu bulgular, kentlerin idari sınırlarından ziyade fonksiyonel sınırlarına göre karşılaştırıldığını göstermektedir. Açık veri kaynaklı ve yapay zekâ destekli kentsel veri üretim politikalarındaki eğilim fonksiyel sınırların ilerleyen yıllarda önemini arttıracaktır. Bölümün devam eden başlığında Türkiye kentlerinin sınırlarının belirlenmesindeki dinamikler ortaya konulmakta ve mevcut eğilimler referans alınarak önerilerde bulunmaktadır.

5. 4. 3. İdari Sınırlardan Fonksiyonel Sınırlara Metropolen Alanlara Yönelik Öneri

Mevcut durumda Türkiye’de metropolen alanlarını düzenleyen en temel belge olan 6360 sayılı kanuna yöneltilen temel eleştirilerden bazıları kanunun hazırlanma sürecinde bilimsel ve karşılaştırmalı bir analiz yapılmaması, siyasi bir endişesi ile hazırlanması ve halka danışılmadan ve kamuoyu ile paylaşılmadan meclise sunulmasıdır (Koyuncu, Köroğlu 2012: 2; Zengin 2014: 109). Her ne kadar 6360 sayılı kanun öncesi akademisyenlerin ve uygulayıcıların bulunduğu çalıştaylar düzenlenmiş ve yeni yasanın ana hatları dönemin başbakanı tarafından çok defa dile getirilse de (Arıkoğlu 2012) bilgi ve iletişim teknolojilerine bağlı gelişmeler konunun kanun gereğesinde belirttiği gibi küresel bir vizyonla bilimsel ve multidisipliner bir bakış açısıyla yeniden ele alınması gerekli görülmektedir. Elde edilen bulgular ve yapılan tartışmalar ışığında bu bölümde mevcut idari ve iktisadi kapasitenin artışı talep edilmeden, Türkiye dinamiklerine ve bilgi çağı realitelerine uygun bir model önerisinde bulunmaktadır.

Öncelikle Türkiye’de idari olarak işlevini yitiren kurumlara değinmekte fayda vardır. En alt kademedен başlamak gerekirse, bu kurum muhtarlık kurumudur. E-devlet uygulamasının hayata geçmesiyle muhtarların görev ve sorumluluğunda olan birçok bürokratik işlem -ikametgâh belgesi, seçmen kaydı gibi- merkezi yönetimin ilçe kuruluşlarında gerçekleştirilebilmektedir. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin bürokrasiye entegre edilmesi, daha az kamu görevlisi, daha az evrak ve

daha az zamanda bürokratik işlemlerin yürütülmesine imkân sağlamıştır. Bu durum bürokratik açıdan muhtarlık kurumunun âtıl hale getirdiği düşünülse de kırsal yerleşim yerlerindeki sosyolojik işlevi açısından genel bir kabul görülmemektedir. Muhtarlık kurumu için mahalle ve köy muhtarlığı ayırımına gidilmesi literatürde tartışılan öneriler arasındadır (Aslan 2021: 26). Kamu politikalarındaki siyasa - politics- ve politika -policy- ayırımından hareketle muhtarlık kurumunun yerel yönetim birimi olarak işlevsiz, yerel siyaset birimi olarak korunması gereken bir kurum olarak görülebilir. Bu çalışmanın odağı olan yerel yönetimler ve kent politikaları bakımından yönetim birimi olarak yeni formüllere ihtiyaç duyulduğu ortadadır.

Tablo 41. Türkiye’nin Yönetim Kademelerine Sanayi ve Çağı Perspektifinden Bir Bakış

Ölçek	Mevcut Dönem	Bilgi Çağı
Mahalle	Muhtar	İlçe Belediyesi
İlçe	İlçe Belediyesi	Büyükşehir Belediyesi
Metropolitan Alan	Büyükşehir Belediyesi	<i>yeni bir kademe ihtiyacı</i>

Metropolitan alanlarda işlevi kısmen sorgulanan diğer bir yönetim kademesi ise ilçe belediyeleridir. Arıkoğa (2017), büyükşehir belediye meclislerindeki temsil adaletsizliğini ayrıntılı ve çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Konuyu coğrafi adalet ve temsili adalet olmak üzere iki eksenle ele alan Arıkoğa, nüfus ile temsilci sayısı arasındaki ilişkiyi ve oy oranı ile sandalye oranındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma kapsamında bu iki ekseni hem merkez hem de çevre ilçeler faktörü ile birlikte değerlendirmiştir. Çalışmada adaletsizlik endeksi ile yapılan analizler sonucu büyükşehir meclislerinde ilçelerin nüfuslarıyla orantılı bir şekilde temsil edilmediği, küçük nüfuslu ilçe belediyelerinin nüfusuna oranla yüksek derecede temsil hakkı bulunurken merkez ilçelerin nüfusuna oranla ‘oldukça yüksek’ bir adaletsizlikle eksik temsil edildiği ve kimi illerde siyasi partilerin mecliste oy oranına göre eksik veya fazla temsil edildiği ortaya koyulmuştur. Arıkoğa, eğer Türkiye’de büyükşehir modelinin iyileştirilmesi isteniyorsa öncelik bu temsilde adaletsizlik konusunun ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Temsil ile ilgili diğer bir husus belde sakinlerinin temsil edildikleri meclislerin kapatılması ile ilgilidir. Çok sayıda belediyenin mahalle yapılması ile birlikte, belde sakinlerinin doğrudan temsil edildikleri karar organları ve meclisleri kapatılmıştır. Diğer yandan kırsal alanda yaşayanlar kentsel alanın karar organlarının oluşumunda oy hakkı sahibi olmasıdır (Zengin 2014).

Bu bağlamda, yeniden bölgeselleşme ve yeniden ölçeklendirme kuramı kapsamında Türkiye için bir Metropolitan Ölçekte Yerel Yönetimler Yapılanma önerisi getirilmektedir. Bu yapılanma;

büyükşehir belediyelerinin üstünde seçilmiş bir başkanlardan oluşan bir komisyona yine seçilmiş bir başkanın başkanlık yaptığı, yüksek bütçeli projeler için merkezi yönetim,

büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesi arasındaki siyasi çatışmaları aşan, bölgeye küresel ölçekte rekabet edebilir politikalar üreten ve uygulayan Belediye Birlikleri, Kalkınma Ajansları ve merkezi yönetimin yerel teşkilatlarına göre siyasi meşruiyeti olan, daha esnek ve hızlı karar alabilen bir yerel yönetim yapısıdır.

Bu önerinin Türkiye için mevcut durumda uygulanabilirliği uluslararası havalimanı, eğitim kurumlarının uluslararası başarısı, gelişmiş sanayisi, hava ve deniz limanlarındaki mal hacmi, ekonomik gücü gibi nedenlerle Tekirdağ-İstanbul-Kocaeli-Sakarya hattı için uygun görülmektedir. Bu bölgede her kent büyükşehir niteliğine sahip olsa da İstanbul haricinde kentlerin karşılaştırmalarda yer bulmadığı gözlemlenmektedir. Bunun sebebi birçok açıdan bu kentlerin İstanbul'dan ve İstanbul'un bu kentlerden beslenmesidir. Örneğin Tekirdağ, Kocaeli ya da Sakarya'ya gitmek isteyen uluslararası bir yolcu İstanbul Havalimanı'nı kullanmak zorundadır. İstanbul'u besleyen sanayi faaliyetleri Sakarya'ya kadar uzanmaktadır. Teknoloji geliştirme merkezi olan Bilişim Vadisi ve dünyanın en iyi ilk 1500 üniversitesi arasında yer alan Gebze Teknik Üniversitesi Kocaeli sınırlarında bulunmaktadır. Yine bu alan karayolu ve demiryolu ağıyla yüksek ölçüde birbirine entegre edilmiştir.

Küreselleşme belirtisi gösterdikçe; İzmir-Manisa-Denizli, Adana-Mersin, Muğla-Aydın, Ordu-Giresun, Gaziantep-Kilis bölgeleri için, daha somut ifadeyle Görsel 14'te belirtilen kırmızı alanlar için, uygulanabilir. Bu model bilgi çağı realiteleri göre şekillenen bir coğrafyayı kapsamalıdır. Finans merkezi, havalimanı, kongre merkezi, fuar alanı, kent içi ulaşım ağları, üniversiteler, bilişim merkezleri alanlarının tamamını kapsayan ve bilimsel göstergelere göre dinamik bir şekilde güncellenen bir sistem içerisinde oluşturulmalıdır. Bu bölgeler belirlenirken bölgedeki sıfırdan yabancı yatırım miktarı, bölgedeki uluslararası sefer ya da yolcu sayısı, bölgedeki üniversitelerin dünya sıralamalarındaki başarısı gibi kriterler referans alınabilir.

5. 5. Bölümün Genel Değerlendirmesi

Bu bölüm, pozitivist bir yaklaşımla ve bir önceki bölümdeki bulgular ışığında çalışmanın özgün çıktılarının sunulduğu kısmı olarak kurgulanmıştır. Özgün katkı, dört ana başlık ve 10 alt başlık altında sunulmuştur. Geliştirilen öneriler, Türkiye kentlerinin küresel ölçekte daha rekabet edebilir, daha etkin ve daha verimli yönetilebilir bir nitelik kazanması öngörerek bir karşılaştırma ve ölçek üzerine küresel eğilimleri ve bilimsel bulguları referans alarak zihinsel bir egzersiz ile geliştirilmiştir. Bu bağlamda, yerel yönetimler ve kent politikaları perspektifinden geliştirilen bir çalışma olarak, kent çalışmalarında ve yönetim reformlarında hâkim paradigma referans alınarak bölüm değerlendirilecektir.

Mevcut paradigma, metropoliten alanların yönetiminde post-endüstriyel -bilgi- çağın dinamiklerine bağlı olarak post-yeni kamu yönetimi anlayışıyla gelişen bütüncül yönetim yaklaşımı ve postmodern kent kuramına göre şekillenen yeniden ölçeklendirme ve yeniden bölgeselleştirme yaklaşımıdır. Dört başlık altında sunulan öneriler bulgularla paralel bir şekilde başlıklandırılmıştır. Bu bağlamda, önerilerle

ilgili *birinci* başlık kentlerin, kentleri karşılaştıran çalışmalara ilişkin farkındalığına yöneliktir. Küresel ölçekte karşılaştırmaların farkında olan kentler, indeks geliştirerek ya da rapor üreterek çalışmaları takip etmektedir. Türkiye kentleri özelinde konuyla ilişkili -kent yönetimi olmayan birtakım girişimler haricinde- herhangi bir çalışmanın varlığına rastlanmamıştır. Türkiye kentlerinin konuyu takip eden kanallar ve mekanizmalar oluşturması önerilmektedir.

İkinci başlık, Türkiye merkezli kentleri karşılaştırmaya yönelik alternatif bir indeks çalışmasının geliştirilmesine yöneliktir. Bu çalışmanın, literatürde günden güne daha fazla önem kazanan Akıllı ve Dijital ya da Yenilikçi ve Girişimci temalarında olması gerektiği önerilmektedir. Bu indeks çalışmasının merkezi kendi liginde birçok kentin yaptığı gibi İstanbul merkezli olmasına değinilmiştir. Çalışmanın geliştiricisinin ise kentsel hizmet ve veri üreten bir ortaklık üzerinden belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Özetle, bu indeksin bilgi, yenilik ve inovasyon alanında olması, merkezinin İstanbul olması ve geliştiricisinin üniversite-yerel yönetim-çok uluslu şirket ortaklığında olması gerektiği önerilmiştir.

Üçüncü başlık, indeks çalışmasının göstergeleri, alternatif veri kaynakları, kapsamı ve değerlendirme yöntemine ilişkindir. Çalışma kapsamında belirlenen göstergeler, bilgi çağı dinamiklerini dikkate alan ve kentlerin *veri üreten* yönüne vurgu yaparak küresel yönünü ön plana çıkarabilecek şekilde şekillendirilmiştir. Türkiye'deki kentlerin bu göstergelere yönelik hizmet üretmesi ve buna paralel olarak verileştirerek takip etmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Türkiye özelinde kentsel veri üretimi ve veri oluşturma nezdinde özellikle büyükşehirler bünyesinde hâkim olması standart ve güvenilir veriye ulaşmada önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Alternatif veri kaynakları da yine bir kurum ya da kuruluşun inisiyatifinde olmayan değerlendirmeler içeren kaynaklar olarak önerilmiştir. Bu indeksin kapsamı küreselleşme belirtisi gösteren kentler olarak belirlenmiştir. Kapsam ile birlikte Türkiye kentlerinin küresel ölçekte geliştirilen çalışmalardaki temsiliyeti önemli bir husustur. Türkiye kentleri nüfus, ekonomik güç, jeopolitik konu itibarıyla dünyada birçok kentin önünde gelmektedir. Ancak temsiliyet noktasında yalnızca İstanbul, sınırlı sayıda Ankara ve nadiren İzmir, Bursa, Antalya ve Gaziantep (CASS, 2thinknow) gibi Türkiye kentlerinin temsil edildiği görülmektedir. İstanbul merkezli geliştirilen bir indeks çalışması ise Türkiye'den daha geniş kapsamda kent değerlendirmeye dahil edilebilir. Bu kapsamda İstanbul+10 kentin varlığına işaret edilmiştir. Değerlendirme yönteminin ise kentler arası standartların arasındaki farkın yüksek olması nedeniyle derecelendirilme şeklinde olması önerilmiştir.

Dördüncü ve son başlıkta, kentlerin ölçeğine dair bir değerlendirme yapılmıştır. Güncel eğilim olan uzaktan izleme ve açık veri kaynaklarından elde edilen verilerle geliştirilen bazı çalışmalarda Türkiye'deki kentsel alanların mevcut yasal düzenlemelerde paralel olmadığı gözlemlenmiştir. Çalışmalarda Türkiye'deki ilçe niteliğinde kentsel alanların dünya metropollerine ile karşılaştırıldığı gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra uluslararası ulaşım gibi çeşitli kriterlere bağlı göstergeler özelinde çevre metropollere bağlı kentlerin çalışmalarda yeterince temsil edilemediği tespit edilmiştir.

Türkiye’de küresel ölçekte sınır aşan metropoliten yapı Kuzey Marmara’da gözlemlenmiştir. Bu bölge yarışabilir ekonomik gücü, nüfusu, üniversiteleri, uluslararası hava ve deniz bağlantıları ve bilişim bölgesi ile küresel rekabete yönelik hizmet üreten bir metropoliten yerel yönetim yapısı önerilmiştir. Bu yapı büyükşehirlerin üstünde ancak birlikçe çalışan bir yapı niteliğinde olmalıdır.

Türkiye’de büyükşehirlerde yerinden yönetim türleri incelendiğinde üç yaklaşım bulunmaktadır: yetki genişliği, yetki aktarımı ve yetki paylaşımı (*bnkz* Tablo 42). Bu yönetim türlerinin öngördüğü birimlerin veri üretimi konusunda etkin yapıyı oluşturmaya elverişli değildir. Bu konuda metropol ölçekte *dijital merkezileşme yapılanması* oluşturulabilir. Böylelikle yönlendirici kurallar oluşturulabilir, koordinasyon sağlanabilir ve entegrasyon desteklenebilir. Nohutçu ve Akpınar’ın (2022) çalışmasına göre merkezi yönetim tarafından hazırlanan strateji belgeleri, yerel yönetimler tarafından referans alınarak ilgili konuda vizyon kazanmasında ve uyumlu hedefler belirlemede etkili olabildiği sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 42. Büyükşehirlerde Yerinden Yönetim Türleri

Yerinden yönetimin türü	Alt türü	Yönetim birimleri
Yetki genişliği <i>Dekonsantrasyon</i>	Hiyerarşik alt örgütlenmeler	İlçelerde şubeleşme
		İl-altı fonksiyonel hizmet birimleri
Yetki aktarımı <i>Delegasyon</i>	Hizmet yerinden yönetimi	BŞB bağlı kuruluşları (Örneğin SUKİ'ler)
		Şirketleşme: Diğer BŞB şirketleri
		Şirketleşme: İhalesiz yetki aktarımı yapılabilen BŞB şirketleri (toplu taşıma, otopark vb. şirketler)
	İlçe belediyelerine delege etme	BŞB tarafından ilçe belediyelerine protokolle aktarılan yetkiler
	Kırsal mahallelere delege etme	Kırsal mahallelere tüzel kişilik <i>verilmesi halinde</i> yetki aktarımı imkânı ve ortak hizmet projeleri
	Sivil topluma delege etme	Sivil toplum örgütlerine yetki aktarımı ve ortak hizmet projeleri
Yetki paylaşımı <i>Devolüsyon</i>	<i>Self-government</i>	BŞB meclisi kararıyla ilçe belediyelerine devredilebilir nitelikteki hizmetler
		Hizmetlerin, BŞB ile Bib arasında yasalarla yeniden bölüştürülmesi
		İl merkezi ile ilin kırsalında yer alan ilçelerin yetki ve kaynaklarının <i>yeni</i> yasalarda farklılaştırılması
	<i>Self-determinasyon</i>	<i>Büyükşehirlerde kullanılabilir bir yerinden yönetim türü değildir.</i>
Dijital Merkezileşme <i>Digital Centralization</i>	<i>Whole-of-government</i>	Veri yönetimi konusunda yetki vermek ya da birim oluşturmak yerine Bilgi İşlem Daire Başkanlığı vb. birim koordinasyonunda standartlar tanımlanır.

Kaynak: Arıkoğlu 2018: 29 (Yeşil alan haricindeki vurgular kaynağa aittir.)

Yine bu bulgular ışığında ilgili göstergelere ilişkin veri mevcut oldukça her kent dünya kenti, küresel kent, yaşanabilir kent, sürdürülebilir kent, akıllı kent, yenilikçi kent gibi farklı kategoriler altında değerlendirilebilir niteliktedir. Jennifer Robinson (2006) tarafından küresel kentlere eleştirel bir yaklaşımla öne sürülen sıradan *-ordinary-* kent kavramına bilgi çağının etkisi ile yeni bir öneri getirilebilir. Bu öneri, verisini üreten kent *-data generating cities-* ve verisi üretilen kent *-data generated cities-* olarak literatürde tartışmaya sunulabilir. Başta İstanbul olmak üzere Türkiye kentleri için yapılan

dünya kenti, uluslararası kent ve küresel kent tartışmalarından sıyrılarak verisini üreten bir kent niteliğine kavuşması tüm kulvarlarda değerlendirilebilir kılabilir.

SONUÇ

Tarih boyunca kentler, 20. yüzyıla kadar coğrafyanın ve doğal kaynakların sunduğu avantaja bağlı olarak aynı dünyanın farklı noktalarında birbirinden bağımsız gelişim göstermiştir. Bu gelişimin kaynağı farklılık gösterse de her kentte etkili olan faktör ‘bilgi’dir. Tarım, ticaret ve teknoloji alanında niteliği ne olursa olsun karşılıklı öğrenmeye dayalı yaşam alanı olan kent, bilginin ve etkileşimin mekânı olmuştur. Etkileşimin ilk belirtileri Mezopotamya’da, ardından sınır aşan etkileri Wallerstein’in (1974) ortaya koyduğu ulus-devlet nezdinde modern dünya sistemiyle açıklanan Avrupa’da, sonrasında sanayideki etkileri ile Manchester ve Şikago’da ve günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle küresel kentlerde (Sassen 1991) çarpıcı bir şekilde gözlemlenmiştir. Toplumun her alanında çarpan etkisiyle kendini hissettiren bilgi ve iletişim teknolojileri çağa adını vermiş ve beslendiği kent mekanını dönüştürmeye başlamıştır. Bu dönüşümün ürünü olan -Los Angeles gibi- post-modern kentleri açıklayabilen unsur yine bilgi olmuştur.

Los Angeles Okulu, post-modern kent yapısının yerel ölçekte plansız, düzensiz ve merkezsiz bir hale geldiğini savunsa da kent mekanının sınır aşan etkisi küresel ölçekte bir merkezin ve düzenin yani bir hiyerarşi varlığının devam ettiği görülmektedir. Bu hiyerarşi küresel kent kuramı altında geniş bir literatürde tartışılmaya devam etmektedir. Kent mekânı üzerinde söz hakkı olan birçok paydaş tarafından kentlerin küresel hiyerarşide konumunu belirlemeye çalışan, kentleri karşılaştırma -*city benchmarking*- çalışmaları küresel kent teorileri altında kaydadeğer bir düzeyde incelenmeye devam etmektedir. Peter Hall, John Freidmann ve Saskia Sassen gibi öncü isimlerin literatüre sunduğu yaklaşımını ölçülebilir bir analize dönüştüren, 20. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla gelişmeye başlayan bu çalışma alanına farklı disiplinlerden gelen akademisyenler ve araştırmacılar tarafından çeşitli katkılar sağlanmıştır. Hem akademik hem de kurumsal ölçekte geliştirilen çalışmalar, kentleri farklı yönleriyle farklı yöntemlerle değerlendirmektedir.

Türkiye’de de küresel kent çalışmalarına ve kentleri karşılaştırmaya yönelik çalışmalara dair bir literatür bulunmaktadır. Ancak bu literatür, küresel kent çalışmalarını teorik düzlemde ele alan ve İstanbul’un küresel niteliği üzerine tartışmalar yürüten nitelikte iken kentleri karşılaştıran çalışmalar ise genellikle istatistik, kent ve bölge planlama, işletme gibi konuyu daha çok nicel boyutlarıyla ele almaktadır. Türkiye literatüründe küresel kent teorisi ışığında kentleri karşılaştıran özgün bir çalışmaya rastlanmamıştır. Var olan çalışmalar ağırlıklı derleyen ve yorumlayan niteliktedir. Acuto vd. (2022: 363) kentleri karşılaştıran çalışmalarda akademinin yerinin önemli olduğunu ve bu alanda yapılan çalışmaların eksik yönlerini akademik bakış açısının ve araştırmaların giderebileceğini vurgulamaktadır. Bu çalışma, bu beklentinin motivasyonu ile oluşturulmuş ve konunun akademideki yeri ve akademinin etkisi ölçeğinde ele alınmıştır. Literatüre özgün bir katkı sunması hedeflenen bu çalışmada biri ana dördü alt araştırma sorusu ve hipotez olmak üzere beş araştırma sorusu ve hipotez belirlenmiştir. Alt araştırma

sorusu ve alt hipotezlerin ikisi uluslararası literatüre yönelik iken diğer ikisi Türkiye'ye yöneliktir. Bu araştırma sorularına aranan cevap nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi, içerik analizi ve gömülü teori yöntemlerine başvurularak gerçekleştirilmiştir. Bazı kentler bu ölçümlerin merkezinde bulunmuş ve dünyanın önde gelen ve örnek indekslerini oluşturmuş, bazı kentler ise güçlü olduğu yönlerine yönelik indeks çalışmaları geliştirmiş, bazı kentler bu çalışmalarındaki yerini takip etmiş ve buna yönelik kentsel politikalarını şekillendirmiş, bazı kentler de bu indekslerde temsil edilmekle yetinmiştir. Türkiye kentleri ne yazık ki bu indekslerde temsil edilmekle yetinen '*verisi üretilen*' kentler arasındadır.

Alt Araştırma Sorusu I, "küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmalar için başvuru alan göstergeler ve veri kaynakları nelerdir ve tercih edilmesinde etkili faktörler nelerdir?" şeklinde belirlenmiştir. Bu araştırma sorusuna istinaden doküman analizi ile elde edilen ve içerik analizine tabi tutulan 823 rapor, 1500+ gösterge ve 425 veri kaynağı sistematik bir şekilde frekans analizleriyle sunulmuştur. Standartlaştırma sürecinde, benzer göstergelerin farklı temaya sahip çalışmalarda kullanıldığı ve yine benzer veri kaynaklarına başvurulduğu gözlemlenmiştir. Bu gözlem, "kentleri değerlendiren çalışmaların göstergeleri ve veri kaynakları, kentlerin değerlendirilmek istenen yanlarına göre değil ağırlıklı var olan veri üzerinden şekillenmektedir" iddiasını meydana getirmiştir. Elde edilen bulgular, iddia edilen hipotezi doğrular niteliktedir. Küresel kentler, genellikle veri üretiminde iyi olduğu yönleri üzerine karşılaştırma çalışmaları gerçekleştirmektedir. Bu hipotezin doğruluğu Boston merkezli geliştirilen indekslerin hayat kalitesine odaklanması, Şikago merkezli indekslerin kentin ekonomik gücüne odaklanması, Kopenhag merkezli indeksin kentin bisiklet-dostu niteliğine odaklanması, Seul merkezli indeksin kentin akıllı niteliğine odaklanması, San Francisco merkezli indekslerin kentin inovasyon gücüne odaklanması örneklerinden açıkça gözlemlenmektedir.

Alt Araştırma Sorusu II, "Türkiye metropollerinin küresel ölçekte daha rekabet edebilir hale getirmek için karşılaştırmaların önemi nedir ve ne gibi iyileştirmelere ihtiyaç vardır?" şeklindedir. Çalışma boyunca yapılan analizler göstermektedir ki küresel ölçekte Türkiye kentlerini değerlendiren çalışmalar ve veri kaynakları Türkiye kaynaklı değildir. Buna istinaden Alt Hipotez II ise "Türkiye kentlerinin yarışmacı kent sınıfına yükselebilmesi için güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koyabilen objektif bir karşılaştırma aracı bulunmaması arasında bir ilişki vardır" olarak belirlenmiştir. Kentleri karşılaştıran çalışmaların ve kentsel veri kaynaklarını üreten kurumların merkezleri listelendiğinde bu kentlerin karşılaştırmalarda üst sıralarda temsil edildiği gözlemlenmiştir. Bu tespit hipotezi doğrular niteliktedir. Taylor, 1997 yılında mevcut verilerin kentlerin dünyadaki hiyerarşisini ortaya koyabilecek yeterlilikte olmadığını belirtir (Taylor 1997: 323-4) ancak 21. yüzyılın ilk çeyreği tamamlanmasına rağmen Türkiye kentleri için veri üretimi kapasitesi göz önüne alındığında Türkiye kentlerinin diğer küresel ve dünya kentleri ile kıyaslandığında net olarak yerini ortaya koyabilecek yeterlikte değildir.

Alt Araştırma Sorusu III, “bilgi çağı ve post-modern kent yaklaşımları kentlerin rekabet edebilirliğinde etkili midir?” şeklindedir. Kentlerin sıralamalarındaki yerine yönelik yapılan içerik analizleri, Londra, New York, Tokyo, Paris ve Singapur gibi dünyanın her alanda en küresel kentlerini geride bırakan Silikon Vadisi gibi sınırları ve belirli bir idari yapılanması olmayan alanların öne çıktığı gözlemlenmiştir. Buna istinaden Alt Hipotez III “kentlerin karşılaştırılmasında dikkate alınan ölçek, kentin rekabet edebilirliğinde etkili bir faktördür” şeklinde olmuştur. Silikon Vadisinin yanı sıra birden fazla metropolü içeren alanların rekabette daha üst sıralarda yer bulduğu fark edilmiştir. Bu iddia ampirik veriler sunmadan önce kent kuramlarına ve metropoliten kent kuramlarına yansımış durumdadır. Los Angeles Okulu’nun savunduğu küreselleşmenin mekânda yeniden dağılımı ve yeniden ölçeklendirme ve yeniden bölgeselleştirme bunların en somut örnekleridir. İçerik analizi sonucu elde edilen bulgular ise, kentleri idari değil özellikle bilgiye, yeniliği ve girişimciliğe fırsat yaratan fonksiyonel yönleri ile sınır aşan nitelikte alındığı tespit edilmiştir. Londra, New York ve Tokya gibi kentlere karşılık Silikon Vadisi, Fort Worth-Dallas Metroplex, Research Triangle ve Waterloo Coridor gibi kent-bölgeler indekslerde karşılaştırılmaya başlanmıştır.

Alt Araştırma Sorusu IV “bilgi çağı ve küresel ölçekte güncel metropoliten alan yaklaşımları dikkate alındığında Türkiye’deki metropoliten alan yönetiminin durumu nedir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu araştırma sorusuna yönelik içerik analizi ile aranan cevapta küresel kentler ile yarışabilir misyonu yüklenen 30 büyükşehirden yalnızca 20’sinin karşılaştırmalarda yer bulduğu, küreselleşme potansiyeline sahip ise İstanbul ve 10 kent olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlarda etkili faktörler vardır. Bunlardan biri de kentlerin nasıl karşılaştırıldığı ile ilgilidir. Örneğin Türkiye’nin en büyük GSYİH’ına sahip illerinden biri olan Kocaeli karşılaştırmalarda sınırlı temsil edilmektedir. Bundaki etkili faktör, Kocaeli’nin İstanbul ile birçok konuda bağ kurmasıdır. Bu bağlamda, “Türkiye’de metropoliten alanların küresel ölçekte rekabet edebilmesi için nüfus ya da idari sınırlardan ziyade kentin fonksiyonel sınırlarına odaklanan yeniden ölçeklendirme ve yeniden bölgeselleştirmesine bağlıdır” alt hipotezi sorgulanmıştır. Nüfus, yükseköğretim kalitesi, GSYİH ve havayolu performansı gibi sık başvurulan göstergeler üzerinden yapılan karşılaştırmalar bu hipotezi doğrular nitelikte bulgular sunmaktadır. Bu bağlamda Küresel Entegre Kentler İndeksi önerilmiştir. Birer çekim noktası olan küresel kentler için artık en etkili faktör bilgiye dayalı yenilikler ve üretimdir. İçinde bulunduğumuz çağın realiteleri göz önünde bulundurulduğunda Harari (World Economic Forum 2020), 21. yüzyılda en büyük mücadelenin ‘uyumsuzlar’a karşı olacağını öngörmektedir. Ve uyumsuz olmanın sömürge olmaktan çok daha kötü olduğunu eklemektedir. Uyum mücadelesinde başarısız olanların yeni bir ‘işe yaramaz’ sınıf doğuracağını belirtmektedir. Konuşmasının devam eden kısmında bilgi çağının etkilerinden birini de küresel çapta bir eşitsizlik olarak tahmin eder ve bu örneklerini iki kent (San Francisco ve Pekin) üzerinden verir. Yeterli veriye sahip olunması durumunda bir ülkeyi kolonileştirmek için asker göndermeye gerek kalmayacağını belirtir (World Economic Forum 2020). Harari’nin uyumlu ve uyumsuzlar kavramsallaştırması üzerinden devam etmek gerekirse eğer kentsel ölçekte uyumlular ile

uyumsuzları ayırt çalışmalar, kentleri karşılaştıran çalışmalardır. Harari'nin bu tespiti çalışmada ele alınan konunun önemini ve özetini ortaya koyar niteliktedir. Önemi bakımından öne çıkan husus kentin yönetiminden sorumlu kişilere kentsel göstergeler üzerinden yöneltilen sorulardır. Verilen cevaplar ise veriler ve bu verilere dayalı çalışmaların güvenilirliği üzerinedir. Bu iki örnek de kentleri veri üzerinden okumanın ve karşılaştırmının önemini göstermektedir aynı zamanda. Özeti bakımından ise 1997 yılında birim verisi üzerinden tartışma önerken, 2022 yılında sıralama üzerinden bir diyalog gerçekleşmiştir ve üzerine çalışmaya yönelik bir eleştirel bir yaklaşım getirilmiştir. Bir sonraki aşamada ise kentleri değerlendiren bu çalışmaların -Türkiye merkezli- kent yönetimleri tarafından geliştirilmesi ve kentleri bu ölçüt üzerinden değerlendirmeleri beklenmektedir. Bu durum kentler arası hiyerarşi için de geçerlidir. Eğer kentsel veri üretimine önem verilmez ve kentsel alanların yönetiminde bilgi çağının gereklilikleri yerine getirilmezse, kentlerimiz bu rekabetin içinde bulunmaktan ziyade işe yaramaz sınıfının bir üyesi olabilir.

Dört araştırma sorusu ve hipotezler bağlamında çalışmanın temel araştırma sorusu, “tarihi, iktisadi ve kültürel gelişmişlik seviyeleri göz önüne alındığında Türkiye metropolleri küresel ölçekte karşılaştırıldığında neden sıralamalarındaki yeri sahip olduğu potansiyelinin altındadır?” olarak belirlenmiştir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde küresel olarak görülen kentlerin, kentleri karşılaştıran çalışmaların farkında olduğu, bu süreçte çalışmalar gerçekleştirerek aktif rol oynadığı ya da bu çalışmalara yönelik veri üreterek pasif rol oynadığı görülmektedir. Türkiye nezdinde konu incelendiğine ise farkındalığın ve alınan rolün oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Küresel ölçekte geliştirilen 150 indeks çalışması ve 245 veri kaynağı menşelerine göre frekans analizine tabi tutulduğunda Türkiye’den hiçbir kentin temsil edilmediği görülmektedir. Bunun yanı sıra TÜİK verileri ve açık veri portalları incelendiğinde kentlerin küresel yönüne dair sınırlı veri bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu, “Türkiye’de kentlerinin, küresel ölçekte rekabet edebilirliğinin artması doğru ölçeklendirme ve kentsel veri üretimine ilişkin politikalar ve mekanizmalarına bağlıdır” hipotezini doğrulayan bir sonuç vermektedir.

Son yıllarda literatürde kayda değer bir yer bulmaya başlayan kentleri karşılaştıran çalışmalar, post-modern kent kuramları ve metropoliten kent kuramları birlikte düşünüldüğünde bir dönüşümün yaşandığı ve bu dönüşümün uluslararası çalışmalara yansıdığı görülürken Türkiye’de kent yönetiminde söz sahibi olan -başka yerel yönetimler ve akademi dünyası olmak üzere- paydaşlar nezdinde arzu edilen ölçüde karşılık bulmadığı, konuya ilişkin çalışmaların teorik ve yorumlayıcı düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. 2020’li yıllarda ise uygulama nezdinde açık veri platformlarının hizmete girmesi gibi gelişmeler yaşansa da Türkiye kentlerinin sahip olduğu tarihi, kültürel ve ekonomik düzeyi düşünüldüğünde yeterli seviyede olmadığı tespitine ulaşılmıştır.

Tartışma

Çalışma boyunca ortaya konulan araştırma soruları, hipotezler, analiz ve bulgular beraberinde sorgulanması ve tartışılmasını gerektiren birkaç hususu beraberinde getirmektedir. Çalışmanın akışı ile uyumlu bir şekilde bunları aktarmak gerekirse;

Birinci husus teorik çerçeve ile ilişkilidir. Çalışmanın dayandığı temel teorik çerçeve küresel kentler teorisidir. Bu çalışmada yapılan şey Türkiye kentlerinin bir küresel kent olması gerekir savunusu değildir. Küresel kentler, literatürde bilgi çağının kentlere etkisini ele alan en temel yaklaşımdır. Türkiye kentlerinin bu rekabet içerisine girip girmemesi gerektiği üzerine tartışmalar yürütülebilir. Bu tartışmaların dışında kalabilmek için metropoliten alanlarda maddi ve çevresel kaynakların sınırsız olması ve eşit dağıtılması gerekir. Yüksek nüfusları itibariyle bu durum metropoliten alanlar için mümkün değildir. Bu yüzden kentlerin iyi yönetilmeye ihtiyacı vardır. Buradaki iyi yönetimin standartları ise küresel ölçekteki diğer kentlerle kıyaslanarak göreceli olarak belirlenmektedir. Bunun için kentlerin, yerel faktörleri her daim göz önünde bulundurarak, performansının küresel ölçekte, küresel standartlarda ve belirli aralıklarla ölçülmeye ihtiyacı vardır. Bunun için de tüm yanlışlıklardan uzak, güncel, geçerli ve standart veriye ihtiyaç duyulmaktadır. 2023 yılı itibariyle dünyada birçok kentin nüfusuna dahi erişimin zor olduğu bir dönemde nitelikli kentsel veri bu tür çalışmaların başında gelen en büyük zorlukların başındadır. Diğer bir zorluk ise yerel değerlerin korunarak bir standart belirleyebilme ve kıyaslama çabası üzerinedir. Bu zorlukların aşılabilmesi halinde kent bilimi alanına özgün ve faydalı katkılar sunulacağı kuşkusuzdur. Bu teorik bağlamda Türkiye kentlerinin verisi üretilen değil, verisini üretebilen kentler hüviyetine erişerek hiyerarşik düzende daha rekabet edebilir kentler olabilmesine katkı sağlamaktır.

İkincisi, bir önceki paragrafla ilişkili olarak, tüm kentleri tek bir torbada değerlendirmenin doğru sonuçlar verip vermeyeceği üzerinedir. Ancak günümüzde kentler hangi alanda öne çıkarsa çıksın dijitalleşme hayatın her noktasında varlığını göstermektedir. Bir kent, küresel ölçekli hizmet sektörünün merkezi, turistik bir kent ya da kırsal alanı yoğun bir tarım kenti olsa da akıllı ve dijital uygulamalardan istifade etmektedir. Bu bağlamda kentleri küresel sisteme ya da kapitalist uygulamalardan ziyade veri odaklı yönetim anlayışına ne ölçüde entegre olduğunu takip etmek önemli bulgular sunabilir.

Üçüncü tartışma konusu, çalışma kapsamında önerilen modelin uygulanabilirliği üzerinedir. Türkiye’de yerleşim alanlarının sınırlarını düzenleyen faktörlere bakıldığında yerel siyaset, kalkınma, -başta terör olmak üzere- ulusal güvenlik ve -başta deprem olmak üzere- doğal afetlerin etkili olduğu görülmektedir. Bu çalışma kapsamında savunulan zihniyet küresel bir vizyon, çağın dinamiklerine göre kendini güncelleyen ve iyi yönetimin değişmezi olan etkin, ekonomik ve verimli bir yönetim için model önerisidir. Değinilen her faktör ideolojiye, refah seviyesine, uluslararası siyasete ve yer küre hareketlerine dönem dönem değişiklik gösterebilir. Tüm bu değişkenlik gösteren faktörlerin etkisinden önce konunun bilimin ışığında, siyasi değil yönetsel perspektiften ele alınması gerekmektedir. Bu ayrım

özellikle kamu politikası yazınında politika *-policy-* ve siyasa *-politics-* şeklinde vurgulanmaktadır. Çalışma boyunca yapılan tüm tartışmalar, Türkiye’ye uygun bir politika arayışı amacıyla gerçekleştirilmiştir. Konunun yerel yönetimler özerkliği ile siyasal özerklik arasındaki farkın bilincinde olarak ele alınması gerekmektedir (*bknz* Arıkoğlu 2014). Yerel yönetim politikalarında re-aktif yerine pro-aktif dönüşüm ulusal ölçekte desteklenmelidir.

Dördüncü husus yönetimde güncel eğilimler üzerinedir. Hem Türkiye’de hem de dünyada Geleneksel Kamu Yönetimi anlayışından Yeni Kamu Yönetimi (YKY) anlayışına ardından ise Post-Yeni Kamu Yönetimi anlayışına geçiş süreci yaşanmıştır. Post-Yeni Kamu Yönetimi anlayışına ile KYKY anlayışının aksayan yönleri giderilmeye çalışılmıştır. Post-Yeni Kamu Yönetimi anlayışının dağılmayı engellemek üzere yapısal bütünleşmesi, özel ve kamu ortaklığı, merkezi siyasi ve idari kapasitenin güçlendirilmesi, görev karmaşası ve belirsizliğinin giderilmesi, tarihsel, kültürel ve çevresel faktörlerin dikkate alınması (Jun 2009: 163) gibi ilkelerin kentsel veri üretim ve veri toplama süreçlerinde şimdiden etkisini hissettirmektedir. Türkiye’de veri odaklı yönetimin belirtilerinin hissedildiği ve henüz yeni yeni yönetim sürecine entegre olan açık veri kaynaklarının benzer bir anlayış değişikliğine maruz kalmasına gerek yoktur. Türkiye’nin veri politikası bütüncül, kamu sektörü ve özel sektör ortaklığını ve üniversite ve araştırma merkezleri ile iş birliğini içeren bir şekilde inşa edilmesi ile oluşabilecek dijital bir merkezileşme tartışmalarının hassas bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

Son olarak, kent çalışmalarındaki ve kamu yönetiminde güncel yaklaşımlar, bilgi ve iletişim teknolojilerine bağlı olarak kent mekanının dağınık ve düzensiz bir yapıya, yönetim yapılarının ise koordine ve bütüncül bir yapıya evrildiğini belirtmektedir. Konu ile ilgili yapılan her düzenlemenin bu eğilimi göz önünde bulundurarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Öneriler

20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle nüfusun kentsel alanlarda toplanmaya başladığı Türkiye’de, TÜİK tarafından açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2022 sonuçlarına göre nüfusun %93,4’ü il ve ilçe merkezlerinde yaşamaktadır. Dünya Bankası verilerine göre ise 2022 yılı itibariyle Türkiye’nin kentsel alanlarda yaşayan nüfus oranı %77’dir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 2024; Dünya Bankası 2018). Çalışma kapsamında geliştirilen karşılaştırma ve ölçek modeli ile bu nüfusun küresel ölçekte rekabet edebilir bir ekonomiye, yaşanabilir bir çevreye, etkin ve verimli bir yapı ile yönetilmesine katkı sunmak amacıyla geliştirilmiştir. Bu bağlamda kentte söz hakkı olan tüm kamu politikası yapıcılar için öneriler aşağıdaki gibi sunulabilir;

İlk husus hizmet sunumuyla ilgilidir. Bu çalışmada ortaya konulduğu üzere küresel ölçekli rekabet edebilirlik belirli göstergelere dayanmaktadır. Türkiye’de bu göstergelere yönelik hizmet sunan etkili ve yetkili birimlere ihtiyaç vardır. Ancak mevcut yetki ve sorumluluklar incelendiğinde bu göstergelere yönelik bütüncül bir hizmet sunumuna etkin mekanizmaların durumu sorgulanmaktadır. Türkiye’de

kentsel yatırımlar ve hizmetlere yönetsel perspektiften bakıldığında iki Türk kamu yönetimi yapısı gereği merkezi yönetim kuruluşları ve yerinden yönetim kuruluşları sorumludur. Merkezi hükümetin, büyükşehir belediyesinin ve ilçe belediyelerinin aynı partiden olup olmaması etkilidir. Özellikle kentin küresel niteliğine etki eden yüksek bütçeli yatırımların kamusal hizmet görev ayrımı ilkesi gereği yeri muğlak olarak görülmektedir. Buna örnek olarak 2019 yerel seçimlerinden sonra İstanbul'daki kentsel ulaşım politikaları çarpıcı bir örnektir. Marmaray Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları'nın, İstanbul Havalimanı Metrosu (U) Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın, Metro İstanbul, İBB'nin ve Esenler ilçesi ring servisi bir ilçe belediyesi olan Esenler Belediye'sinin sorumluluğundadır. Bir diğer örnek yeşil alan politikası üzerinedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı üzerinden yapılan millet bahçeleri, İBB tarafından yapılan park, bahçe ve rekreasyon alanları ve ilçe belediyeleri tarafından yapılan park, bahçe ve rekreasyon alanları İstanbul'un yeşil alanlarında sorumlu birimler olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkinci husus, sunulan hizmeti veri üzerinden takip edebilen mekanizmaların oluşturulmasıdır. Küresel kentler, kentleri karşılaştıran çalışmalar geliştirmesinin yanı sıra kentsel veri kaynakları oluşturması yönü ile de ön plana çıkmaktadır. Türkiye merkezli kâr amacı güden kurumların ya da üniversitelerin öncülüğünde kentsel bir olguyu küresel ölçekte ölçmeye yönelik girişimlerde bulunulmalıdır. Bu çalışma boyunca üzerinde çalışılan konu dinamik bir sosyal yapısı olan kenti merkezine aldığı, veri odaklı olduğu ve disiplinlerarası bir yaklaşım gerektirdiği için farklı perspektiflerden üzerine çalışılabilecek geniş bir alandır. Gelecekteki çalışmalar, Türkiye özelinde farklı alanlarda indeks geliştirmeye yönelik olabileceği gibi İstanbul ve Türkiye'nin diğer büyükşehir belediyesi niteliğindeki kentleri belirli temalar etrafında karşılaştırma üzerine de olabilir. Çünkü bu tür çalışmalar farklı disiplinlerden bir araya gelmiş bir ekibe, veri toplama süreci için uluslararası bağlantıları bulunan bir araştırmacı grubuna ve eksik kalınan noktalarda veri satın alımı için belirli bir bütçeye ihtiyaç vardır. Bu nedenle tüm bu çalışmalar projelendirilmelidir. Ulusal istatistik kurumları veri temini noktasında önemli ve güvenilir kaynaklardır. Ancak bu veri kaynakları genelde ulusal ölçekli verilere odaklanmıştır ve kullacı dostu nitelikleri oldukça düşüktür. Birçok uluslararası indeks çalışması geliştiren Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve EUROSTAT gibi uluslararası kurumların, Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı ile ilişkili bir kurum olan Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) veri kaynaklarına başvurduğu için buradaki veriler her zaman güncel, güvenilir, uluslararası standartlara uygun ve İngilizce olarak yayınlanmalıdır. Türkiye özelinde TÜİK'in arayüzünde tıpkı Kopenhag'ın yaptığı gibi kentlere özgü verilerin paylaşıldığı bir menü ya da veri seti oluşturulmalıdır. Birçok uluslararası indeks çalışması NUMBEO, NomadList, OpenStreetMap, Google Map gibi kullanıcılar tarafından oluşturulan ya da şekillendirilen açık veri kaynaklarına başvurmaktadır. İBB ya da ilgili bir kurum bu veri kaynaklarını tespit edip doğru bir örneklem ile şekillendirilmesi için gerekli çalışmaları yürütmelidir. 2020'li yıllarla birlikte Türkiye'de birçok kent açık veri platformunu oluşturmuştur. Bu platformlar uluslararası ölçekte kentlerle ilgili başvurulabilir öncelikli kaynaklar arasındadır. Bu veri

platformlarının kentin, küresel kent ve dünya kenti niteliğine hitap eden veri ya da veri setini tıpkı Londra'nın yaptığı gibi belirgin bir şekilde arayüzlerine entegre etmeleri gerekmektedir. Bilgi çağı ile birlikte gelişen bilişim ve iletişim teknolojileri birçok kentsel hizmetin mobil uygulamalar üzerinden yürütülmesine imkân sağlamaktadır. Bu noktada ulusal ölçekli mobil alışveriş uygulamaları, ulaşım aracı paylaşım uygulamaları ve konaklama yeri paylaşım uygulamaları gibi kâr amacı güden ancak kentsel veri noktasında etkili olan kurum ve kuruluşlar ile iletişimin arttırılması ve kentsel veri talebinde bulunarak bunların kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir. Türkiye'de -özellikle İstanbul'da- birçok *çok uluslu şirketin* ofisi bulunmaktadır. Bu şirketlerin araştırma ve geliştirme birimleri ile işbirlikleri geliştirilerek sahip oldukları küresel ve standart veriler ışığında kentleri karşılaştıran raporlar hazırlayabilir.

Üçüncü husus, üretilen verinin karşılaştırılarak yorumlanmasıdır. Acuto, Pejic, Briggs'in (2021) de belirttiği gibi kentleri karşılaştırmanın küresel kent çalışmalarında önemli bir rol oynamaktadır ve bu çalışmalar ciddiye alınmalıdır. Kent çalışmalarının geliştirildiği kentler incelendiğinde, bu kentlerin küresel kent sıralamalarında üst sıralarda olduğu gözlemlenmektedir. Bir karşılaştırma geliştiren kurumların bulunduğu kentler dünya haritasında görselleştirilerek incelendiğinde merkezi Avrasya, Balkanlar, Ortadoğu, Afrika bölgelerinde olan herhangi bir kentin temsil edilmediği görülmektedir. Bu eksikliğin doldurulması gerekmektedir. Kentleri karşılaştırmak, belirli bir düşünsel olgunluğa ve araştırma sürecine bağlıdır. Bu olgunluğa erişene kadar indeks geliştirme dışında kent yönetimlerine küresel bir vizyon yükleyecek birtakım faaliyetler gerçekleştirilebilir. Kentlerin performansını çeşitli boyutlarıyla değerlendiren geniş bir literatür oluşmuştur. İstanbul'un yönetsel paydaşlarından biri olan bir kurum tarafından Auckland, Sidney, Toronto, Barselona ve Moskova kentlerin yaptığı gibi küresel ölçekteki durumunu ortaya koyan teknik bir rapor ya da web sayfası hazırlanmalıdır.

Dördüncü husus tüm teknik altyapı sağlandıktan sonra küresel ölçekte kimlik oluşturma çalışmaları yürütülebilir. Küresel kentler incelendiğinde Londoner, Iamsterdam, Be Brussel, Berliner, Seoul My Soul gibi kentlerin marka değerini yükselten ve aidiyet duygusunu arttıran birtakım politikalar izlenmektedir. Türkiye kentleri için de benzer bir çalışma gerçekleştirilebilir. Bunun yanı sıra kentlere özgün bir logo ve kurumsal kimlik oluşturma çalışması gerçekleştirilebilir.

Beşinci ve son olarak Türkiye'de güçlü devlet güçlü kentler, güçlü kentler güçlü topluluklar, güçlü topluluklar ise güçlü bireyler yaratır anlayışı hakimdir. Bu anlayışın güçlü bireylerin güçlü topluluklar, güçlü toplulukların güçlü kentler, güçlü kentlerin ise güçlü bir devlet yaratmasına fırsat veren zihniyet dönüşümüne ihtiyaç vardır. Bu bağlamda yukarıda sıralanan tüm önerilere imkân yaratan sınırlara ya da nüfusa odaklanan değil kentin bilgi çağının ihtiyaçlarına yanıt veren kent fonksiyonel yönlerini referans alan bir metropoliten alan yaklaşımı geliştirilmelidir.

Gelecek Çalışmalara Dair

Bu çalışmanın, erişilmesine katkı sunmaya çalıştığı en nihai hedef, İstanbul merkezli, bilgi çağıın dinamiklerine uygun göstergelere ve veri kaynaklarına başvurulmuş, küresel ölçekte Türkiye kentlerini doğru ölçekte diğer dünya kentleri ile karşılaştıran, belirli aralıklarla bir rapor yayımlayarak Türkiye kentlerini daha rekabet edebilir, daha yaşanabilir, daha sürdürülebilir, daha akıllı ve daha tercih edilebilir kılınmasına yönelik politikalar geliştirilmesine imkan veren bir indeks çalışması geliştirilmesidir. Ancak bu hedef çalışma boyunca tüm detayları ile tartışıldığı üzere küresel ölçekte faaliyet gösteren ve multidisipliner bir araştırmacı grubuna, küresel ölçekte veri üretebilen ve/veya derleyebilen bir veri laboratuvarına ve bu imkanları fonyalabilecek bir bütçeye ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda, belirtilen nihai hedefe birikimli bir şekilde özgün katkı sunan her araştırma, gelecek çalışmalara dair bir konu olabilir. Bu özgün katkı, güncelliği sürdürülebilir -yapay zekâ destekli- kentsel veri üretim araçları, küresel kentleri açıklayan yeni gösterge grupları ya da bir algoritma veya hesaplama yöntemi geliştirilmesi ile olabilir.

Yönetimsel bakımdan metropoliten alanların çağın dinamiklerine uygun, etkin, verimli ve ekonomik modeller oluşturabilmesi adına kentlerin ve çevrelerinin özel durumları dikkate alınarak ve ilgili paydaşları bir araya getirerek çalıştaylar ve politika önerileri üzerine çalışılabilir. Metropoliten alanların yönetiminde yalnızca sistemin işleyişine yönelik öngörülerde bulunan ve sistemin değerlendirmesini yapan çalışmalardan ziyade multidisipliner perspektiften pilot ölçekli model önerileri geliştirilebilir.

Yerel yönetimler ve belediye birlikleri nezdinde kentsel veri üretiminde bütüncül ve entegre sistemler kurgulanması ve bu sistemlerin önündeki engellerin tespit edilmesi üzerine proje fikirleri geliştirilebilir, açık veri portalları üzerinden ulusal ve uluslararası karşılaştırmalar yapılabilir, kent çalışmalarında arzu edilen yerel yönetim-akademi iş birliğine özel sektörün de dahil edildiği kentsel çözümler üzerine çalışmalar yürütülebilir. Pilot çalışmalarla yerel yönetimler ve akademi arasındaki çalışmaların önündeki bunun ötesinde yerel yönetim- akademi – özel sektör iş birliğindeki fırsatların ve tehditlerin neler olduğu incelenebilir.

Önerilerde bulunan her çalışma nezdinde disiplinlerarası yaklaşım, yapay zekâ desteği ve kenti şekillendiren her kurum/kuruluş arasında iş birliğinin gözetilmesi arzu edilmektedir.

Son Görüş

Mevcut durumda metropoliten alanları -büyükşehirleri- düzenleyen kanun olan 6360 sayılı kanun cumhuriyetin ikinci yüzyılı itibarıyla çağın dinamiklerini yakalayan, ihtiyaçlara yanıt verebilen ve kanun gerekçesinde öngörülen etkin, verimli ve ekonomik yönetim yapıları oluşturmak için yetersiz kalan bir niteliktedir. Bir analogi ile belirtmek gerekirse eğer Türkiye'ye kentleri 2012 yılında kendilerine biçilen bu kıyafete sığamamaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerine bağılı değişen post-modern kent mekanının post-kamu yönetimi anlayışıyla yeni ve özgün bir yönetim anlayışına ve yapısına ihtiyacı vardır. Metropoliten alanların yönetimindeki hâkim paradigma olan yeniden ölçeklenme ve yeniden bölgeselleşmenin temel odağı kentsel rekabette Türkiye kentlerini öne çıkarabilecek hususun bilgiyi üretebilen, derleyebilen, yorumlayabilen ve ölçebilen niteliğı olduğuna inanılmaktadır.

KAYNAKLAR

- 2thinknow Innovation Cities Programme (2020), "Innovation Cities™ Index 2019: Global". <https://www.innovation-cities.com/index-2019-global-city-rankings/18842/> adresinden alındı.
- 2thinknow (2022), "Innovation Cities Index". <https://innovation-cities.com> adresinden alındı.
- 2thinknow Innovation Cities Programme (2022), "Innovation Cities™ Index 2016-2017 FAQ". <https://www.innovation-cities.com/innovation-cities-index-2016-2017-faq/9808/> adresinden alındı.
- abillion (2020, 10 Kasım), "Top 20 Vegan Cities in 2020", <https://www.data.abillion.com/post/top-20-vegan-cities-in-2020> adresinden alındı.
- abillion (2022, 22 Kasım), "abillion Cities of the Future 2022", <https://www.data.abillion.com/post/abillion-cities-of-the-future-2022> adresinden alındı.
- Ackoff, R. L. (1989), "From Data to Wisdom", *Journal of Applied Systems Analysis*, 16: 3–9.
- Acuto, M., Pejic, D., Briggs, J. (2021), "Taking City Rankings Seriously: Engaging with Benchmarking Practices in Global Urbanism", *International Journal of Urban and Regional Research*. 45/2: 363 – 377. doi:10.1111/1468-2427.12974
- AIRINC (2022), "Global 150 Cities Index". <https://www.air-inc.com/global-150/> adresinden alındı.
- Ahmet, E. (2018), Ranking Model of Smart Cities in Turkey. *Computer Science*, 3/2: 35-43.
- Akıllı, H., Kızılboğa Özaslan, R. (2015), "6360 Sayılı Kanun'a İlişkin Literatür Taraması", *Akdeniz İİBF Dergisi*, 15/30: 155-184.
- Akşener, S. (2017, 20 Mart), "Kent-Şehir Ayrımı ve Hz. Muhammed'in Şehircilik Uygulamaları" [Video Dosyası], *Youtube Dünya Bizim Kanalı*, <https://www.youtube.com/watch?v=qu5tAnNblIc> adresinden alındı.
- Akyol, H. (2023), Küresel Kentler ve İstanbul: Mukayeseli Bir Ekonomik Analiz, Doktora Tezi, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Alçı, N. (2022, 9 Ağustos), "Ekrem İmamoğlu ile yaptıkları, yapamadıkları ve İstanbul'un geleceğine dair...". <https://www.haberturk.com/yazarlar/nagehan-alcı/3483852-ekrem-imamoglu-ile-yaptiklari-yapamadiklari-ve-istanbulun-geleceğine-dair> adresinden alındı.
- Altheide, D. (1996), "Process of Document Analysis", Altheide, D. (Ed.) *Qualitative Media Analysis*, Thousand Oaks: SAGE.
- ARCADIS (2018), "Citizen Centric Cities: The Sustainable Cities Index 2018", https://www.arcadis.com/campaigns/citizencentriccities/images/%7B1d5ae7e2-a348-4b6e-b1d7-6d94fa7d7567%7Dsustainable_cities_index_2018_arcadis.pdf adresinden alındı.
- Arıkboğa, E. (2012), "Büyükşehir Belediye Modeli ve Reform", *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2: 1-32.
- Arıkboğa, E. (2014), *Özerklik: Yerel Yönetimler ve Türkiye*, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Arıkboğa, E. (2015), "Büyükşehir Belediye Meclislerindeki Temsil Adaletsizliğinin Coğrafi ve Siyasi Görünümleri", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 2/2: 35-61.
- Arıkboğa, E. (2017), "Kontrolör Raporlarındaki Bulgular Yardımıyla Büyükşehir Sistemini Tartışmak", (Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri Araştırması Raporu).

- Arlı A. (2012), “Şehir Sosyolojisi: 1970 Öncesi Tartışmalar Hakkında Bir Yeniden Değerlendirme”, Alver, K. (Ed.), *Kent Sosyolojisi*, İstanbul: Hece Yayınları: 107-149.
- Arslan, E. (2022), "Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51/1: 395-407. 10.30794/pausbed.1116878
- Askarieh, E. (2015, 5 Mayıs), “Tehran, Budapest Declared ‘Sister Cities’” *Iran Front Page*, <https://ifpnews.com/tehran-budapest-declared-sister-cities/> adresinden alındı.
- Aslan, C. (2021), “Mahalle Muhtarlığı Hukuksal ve İşlevsel Analizler”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30/2: 18-27. 10.35379/cusosbil.944109
- AT Kearney (2021), "Global Cities: divergent prospects and new imperatives in the global recovery 2021 Global Cities Report". [https://www. Kearney.com/global-cities/2021#:~:text=The%20Global%20Cities%20Index%20\(GCI,cultural%20experience%2C%20and%20political%20engagement.](https://www. Kearney.com/global-cities/2021#:~:text=The%20Global%20Cities%20Index%20(GCI,cultural%20experience%2C%20and%20political%20engagement.)
- Ayık, C. (2019), Sürdürülebilir Kentleşme Endeks Modeli Önerisi: İstanbul Örneği, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bal, H. (2008), *Kent Sosyolojisi*, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Bannerjee, S., Bone, J., Finger, Y., Haley, C. (2016), *European Digital City Index Methodology Report*. Nesta Report.
- Barcelona Global (2023), “Make It Happen”. <https://www.barcelonaglobal.org/> adresinden alındı.
- Barcelona Global (2023), “About Us”. <https://www.barcelonaglobal.org/about-us/> adresinden alındı.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2008), *Kentsel Göstergeler Kılavuzu*, Ankara: DAMPO.
- BCG Henderson (2021). “Cities of Choice: Global City Ranking”, <https://web-assets.bcg.com/d0/cf/2204a0c145bd8e7ad591e60152d2/bcg-cities-of-choice-june-2021-v5.pdf> adresinden alındı.
- Beaverstock, J. V., Smith, R. G., Taylor, P. J. (1999), “A Roster of World Cities”, *Cities*, 16/6: 445-458. [https://doi.org/10.1016/S0264-2751\(99\)00042-6](https://doi.org/10.1016/S0264-2751(99)00042-6)
- Becker, H. S. (2019), *Sosyal Bilimlerde Yazma Çilesi: Yazımın Sosyal Organizasyonu Kuramı* (5. Baskı), (Çev. Ş. Geniş), Ankara: Heretik Yayınları.
- Begg, I. (1999), “Cities and Competitiveness”. *Urban Studies*, 36/5–6: 795–810.
- Bell, D. (1976), *The Coming of Post Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*, New York: Basic Books.
- Bergen, L. (2013), *Kenti Durduran Şehir*, Ankara: MG V Yayınları.
- Beritan, S. C. (2014), Küresel Kentler Bağlamında Yaşam Kalitesi Göstergelerine Kalitatif Bir Bakış: İstanbul – New York Karşılaştırması, Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bloomberg (2021). “The World’s Top Business Cities are Still Failing Working Woman”, <https://www.bloomberg.com/features/best-business-cities-women-ranking-2021/> adresinden alındı.
- Bookchin, M. (1999), *Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, (Çev. B. Özyalçın), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Boston, J., Eichbaum, C. (2005), “State Sector Reform and Renewal in New Zealand: Lessons for Governance”. *Paper presented at the Conference on Repositioning of Public Governance – Global Experiences and Challenges held at Taipei in 18–19 November 2005*, Taipei.
- Boyer, R., D. Savageau (1981), *Places Rated Almanac: Your Guide to Finding the Best Places to Live in America*. Chicago: Rand McNally.

- Bozdoğan, R. (2019), *Küresel Kentler ve Türk Kentlerinin Uluslararası Konumu*, İstanbul: İstanbul Ayvansaray Üniversitesi Yayınları.
- Bowen, G. A. (2009), "Document Analysis as a Qualitative Research Method". *Qualitative Research Journal*, 9/2: 27-40.
- Burgess, E. W. (2015), "Şehrin Büyümesi: Araştırmaya Giriş", Park, R. E., Burgess, E. W. (Ed.), *Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler*, (Çev. P. Karababa Kayalığı), Ankara: Heretik Yayıncılık: 89-104.
- Brenner, N. (1998), "Global Cities, Glocal States: Global City Formation and State Territorial Restructuring in Contemporary Europe", *Review of International Political Economy*, 5/1: 1-37. <https://doi.org/10.1080/096922998347633>
- Brookings Institution Metropolitan Policy Program. (2016), "Redefining Global Cities: The Seven Types of Global Metro Economies". Global Cities Initiative A Joint Project Of Brookings and JPMorgan Chase.
- Brookings Institution, Metropolitan Policy Program. (2018). Global Metro Monitor 2018. Erişim adresi: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/06/Brookings-Metro_Global-Metro-Monitor-2018.pdf adresinden alındı.
- Brzezinski, Z. (1970), *Between Two Ages: America's Role in the Technetronic Era*, New York, NY: Viking Press.
- Eryiğit, B. H., Akpınar, A. (2020). "Türkiye'nin Yerel Yönetim Yapısında 6360 Sayılı Kanunun Öngördüğü Sistem, Sorunlar, Eleştiriler ve Değerlendirmeler", Emre A., Ömür A. (Eds), *Kamu Yönetiminde Güncel Sorunlar, Tartışmalar ve Çözüm Önerileri*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık: 217-257.
- Can, A. (2008), "İnsan Mekân Etkileşimi ve Kent Estetiğine Giriş", Bozlağan R., Demirkaya Y. (Ed.), *Türkiye'de Yerel Yönetimler*, Ankara: Nobel Yayın: 331-362.
- Cansever, T. (2016), *Osmanlı Şehri* (4. Baskı), İstanbul: TİMAŞ Yayınları.
- Casey, N. (2011), "International City Comparisons", Melbourne City Research, Australia.
- Castells, M. (1996), *The Information City*. Oxford: Blackwell Publishers
- Castells, M. (1977), *The Urban Question*. Cambridge: MIT Press.
- Castells, M. (2007), "Why the Megacities Focus? Megacities in the New World Disorder", Perlman, J., O'Meara S. (Ed.) *The State of the World Our Urban Future*, New York: W.W. Nortonpp: 1-16.
- Castells, M. (2008), *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür – Ağ Toplumunun Yükselişi*, (Çev. E. Kılıç), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Castells, M. (2010), *The Information Age. Economy, Society and Culture, Vol. I.: The Rise of the Network Society* (2. Edition), Oxford: Wiley-Blackwell.
- Castells, M. (2014), *Kent, Sınıf, İktidar*, (Çev. A. Türkün), Ankara: Phoenix Yayınevi.
- CBRE Research. (2017). "How Global is the Business of Retail?", <https://retail-insider.com/wp-content/uploads/2020/11/CBRE2017GlobalRetailersReport.pdf>
- Centre for Economics & Business Research Exploration and Qualcomm (2017). Urban Mobility Index. https://www.qualcomm.com/content/dam/qcomm-martech/dm-assets/documents/urban_mobility_index_report.pdf adresinden alındı.
- Cenzatti, M. (1993), *Los Angeles and the L.A. School: Postmodernism and Urban Studies*, Los Angeles: Los Angeles Forum for Architecture and Urban Design.
- Chakrabarty, D. (2000), *Provincializing Europe*, London: Routledge.

- Chapman, K., Pike, L. E. (1992), "Sources of city Rankings". *Behavioral and Social Sciences Librarian*, 11: 1–11.
- Chicago Office of the Mayor (2013, 17 Mart), "Mayor Emanuel Announces 'Opportunity Areas' As Part of Long-Term Strategic Vision to Support Growth and Development Across Chicago" https://www.chicago.gov/city/en/depts/mayor/press_room/press_releases/2013/march_20_13/mayor_emanuel_announcesopportunityareasaspartoflong-termstrategi.html adresinden alındı.
- Childe, V. G. (1950), *What Happend in History?* (5. Edition), Harmondsworth Middlesex: Penguin Books.
- Choose Brisbane (2024), News & Insights, <https://choose.brisbane.qld.au/>
- Choose Paris Region, Greater Paris Investment Agency. (2021), "Global Cities Investment Monitor". <https://www.chooseparisregion.org/sites/default/files/pdf/GCIM-2021/Global-Cities-Investment-Monitor-2021-Eng.pdf> (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2023).
- Christensen, T., Lægreid, P (2007). "The Whole-Of-Government Approach To Public Sector Reform". *Public Administration Review*, 67/6: 1057–1064.
- Christensen, T., Laegreid, P. (2008). "NPM And Beyond: Structure, Culture And Demography", *International Review of Administrative Sciences*, 74 /1: 7–23.
- Christensen, T. (2012), "Post-NPM And Changing Public Governance", *Meiji Journal of Political Science and Economics*, 1/1: 1-11.
- Chubarov, I., Brooker, D. (2013), "Multiple Pathways to Global City Formation: A Functional Approach and Review of Recent Evidence in China". *Cities*, 35: 181–189. doi:10.1016/j.cities.2013.05.008
- Clark, G. (2016), *Global Cities: A Short History*, Washington D.C.: Brooking Institution Press.
- Clarke, L. (1995), "Nursing Research: Science, Visions and Telling Stories", *Journal of Advanced Nursing*, 21: 584-593.
- CNN Türk (2012, 11 Nisan) "Mahalle muhtarlıkları kaldırılıyor", <https://www.cnnturk.com/guncel/mahalle-muhtarliklari-kaldiriliyor> adresinden alındı.
- Cohen, R. B. (1981), "The new International Division of Labour, Multinational Corporations and Urban Hierarchy", Dear, M., Scott, A. (Ed.), *Urbanisation and Urban Planning in Capitalist Society*, London: Methuen: 287-315.
- Comte, A. (1875), *System of Positive Polity* (II. Volume), London: Longmang, Green and Co.
- Copenhageneze Design Co. (2019), "The 2019 Copenhageneze Index of Bicycle-Friendly Cities". <https://copenhagenezeindex.eu/about/the-index> adresinden alındı.
- Cronon, W. (1991), *Nature's Metropolis: Chicago and the Great West*, New York: University of Washington
- Curry, J., Kenney, M. (1999), "The paradigmatic city: postindustrial illusion and the Los Angeles School". *Antipode*, 31/1: 1-28.
- Cushman & Wakefield (2021), "2021 Global Logistics Outlook" <https://cwrealkapital.no/wp-content/uploads/sites/2/2021/05/2021-Global-Logistics-Outlook.pdf> adresinden alındı.
- Data Amsterdam (2019). <https://data.amsterdam.nl/datasets/Ow7tbQ5Yq4GDAg/athlon-car-lease-leaseautos-2011/> adresinden alındı.
- David, R, Blenford, A. (2021, 26 Ekim), The World's Top Business Cities Are Still Failing Working Women, *Bloomberg*, <https://www.bloomberg.com/features/best-business-cities-women-ranking-2021/#methodology> adresinden alındı.

- Davis, K. (1973), *Cities: Their Origin, Growth and Human Impact*, San Francisco: W.H. Freeman and Company.
- Dear, M. (2002), "Los Angeles and the Chicago School: Invitation to a Debate", *City and Community*, 1/1: 5–32. doi:10.1111/1540-6040.00002.
- Dear, M. (Ed.) (2002) *From Chicago to LA: Making Sense of Urban Theory*. London: SAGE.
- Dear, M., Dahmann, N. (2008), "Urban Politics and the Los Angeles School of Urbanism". *Urban Affairs Review*, 44/2: 266–279.
- Dear M. J., Flusty S. (2002), "Los Angeles as Postmodern Urbanism", Dear, M. (Ed.), *From Chicago to L. A., Making Sense of Urban Theory*, Thousands Oaks: Sage Publications: 61–84.
- Demographia (2022), "Demographia World Urban Areas", <http://www.demographia.com/db-worldua.pdf> adresinden alındı.
- Demographia (2023), "International Housing Affordability Survey" <http://www.demographia.com/dhi.pdf> adresinden alındı.
- Dempsey, K. (1990), *Smalltown*, Melbourne: Oxford University Press.
- Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. (2008). "Introduction: Entering the Field of Qualitative Research", Denzin, N. K., Lincoln, Y. S (Ed.), *The landscape of qualitative research: Theories and Issues*, SAGE: 1-34.
- Dimitropoulou, A. (2020, 13 Şubat), "Most economically influential cities in the world, 2020", *Ceoworld Magazine*, <https://ceoworld.biz/2020/02/13/most-economically-influential-cities-in-the-world-2020/> adresinden alındı.
- DHL (2021), "Globalization: How Global Connectedness is Passing the Pandemic 'Stress Test'", https://www.dhl.com/global-en/delivered/globalization/global-connectedness-index.html#parsysPath_download_box_copy_co adresinden alındı.
- Drucker, P. (1969), *The Age of Discontinuity*, London: Heinemann Press.
- Dunleavy, P. (2006), *Digital-Era Governance*, Oxford: Oxford University Press.
- Dunleavy, P., Margetts, H., Bestow, S. Tinkler, J. (2006), "New Public Management Is Dead – Long Live Digital-Era Governance", *Journal of Public Administration Research and Theory*, 16/3: 467–494.
- Durkheim, E. (1960), *The Division of Labour in Society*, New York: Macmillan.
- EasyPark Group (2022), "The Cities of the Future Index". <https://www.easyparkgroup.com/studies/cities-of-the-future/en/> adresinden alındı.
- Economist Impact (2022), "Digital Cities Index 2022". [https://impact.economist.com/projects/digital-cities/#:~:text=The%20Digital%20Cities%20Index%20\(DCI,selection%20of%2030%20global%20cities](https://impact.economist.com/projects/digital-cities/#:~:text=The%20Digital%20Cities%20Index%20(DCI,selection%20of%2030%20global%20cities) adresinden alındı.
- Economist Intellegent Unit (2012), "Best Cities Ranking and Report". https://seoulsolution.kr/sites/default/files/gettoknowus/EIU_BestCities.pdf
- Eken, M., Köseoğlu, Ö., Tuzcuoğlu, F. (2020), "Dünyada Metropoliten Kent Yönetimi: Modeller, Yaklaşımlar ve Uygulamalar." *Marmara Belediyeler Birliği*. <http://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2020/04/27/08e3ebeb-dd7b-4fbd-af26-af4532315dfb.pdf>
- Ekinci, E. (2020), "Hizmet Sunumundan Hukukilik Boyutuna: 6360 Sayılı Kanuna Ait Akademik Eleştiriler", *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 3/1: 89-115
- Emporis (2015), "Skyline Ranking". <https://www.businessinsider.com/worlds-best-skylines-2015-5> adresinden alındı.

- Engels, F. (1971), *The Condition of the Working Class in England* (2. Baskı), (Çev. W. O. Henderson), W. H. Chaloner (Ed.), Oxford: Blackwell.
- Engels, F. (2013), *İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu*, (Çev. Oktay Emre), İstanbul: Ayrıntı.
- Ercan, F. (1996), “Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde Dünya Kentleri ve Uluslararası Kentler: İstanbul”, *Toplum ve Bilim*, 71: 61-96.
- Ericsson (2016), “Networked Society Insight Archive”. <https://www.ericsson.com/en/reports-and-papers/networked-society-insights> adresinden alındı.
- Eryılmaz, B. (2015), *Kamu Yönetimi*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Farabi. (2020), *İdeal Devlet* (9. Baskı), Koçak, H. (Ed.) (Çev. A. Arslan), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Feagin, J. R., Smith, M. P. (1987) “Cities and the New International Division of Labour” Smith, M. P., Feagin, J. R. (Ed.), *The Capitalist City*, Oxford: Blackwell: 3-36
- Feenan, R. (Ed.), Clark, G., Moonen, T. (2013), “What Do 150 City Indexes and Benchmarking Studies Tell Us About the Urban World in 2013”, https://web.worldbank.org/archive/EXTYOUTHINK_MAY2017/WEB/IMAGES/JLL_CITY.PDF adresinden alındı.
- Feenan, R. (Ed.), Clark, G., Moonen, T., Couturier, J. (2015), “The Business of Cities 2015”, <https://www.yumpu.com/en/document/read/48499901/jll-business-of-cities-report> adresinden alındı.
- Feenan, R., Clark, G., Kelly, J., Moonen, T., McBryde, W. (2017), “The Universe of City Indices 2017: Decoding City Performance”, <https://smartnet.niua.org/sites/default/files/resources/jll-decoding-city-performance-2017.pdf>
- fDi Intelligence (2021, 11 Şubat). “Global Cities of the Future 2021/22 — Overall Winners”. <https://www.fdiintelligence.com/content/rankings-and-awards/fdis-global-cities-of-the-future-202122-overall-winners-79334> adresinden alındı.
- Fimreite, A. L., Lægreid, P. (2009), “Reorganizing the Welfare State Organization: Partnership, networks and accountability”, *Public Management Review*, 11/3: 284–297.
- Finnie, G. (1998), “Wired Cities”, *Communications Week International*, 18: 19-22.
- Flavorwire Staff (2011, 22 Nisan), “The Best Cities for Young Artists”. <https://www.flavorwire.com/169898/the-best-cities-for-young-artists> adresinden alındı.
- Forster, N. (1994), “The Analysis of Company Documentation”, Cassell, C., Symon, G. (Ed.), *Qualitative Methods in Organizational Research: A Practical Guide*. New York, NY: SAGE Publication: 147-166.
- Friedmann, J., Wolff, G. (1982), “World City Formation: An Agenda for Research and Action”, *International Journal of Urban and Regional Research*, 6/3: 309-344. 10.1111/j.1468-2427.1982.tb00384.x
- Friedmann, J. (1986), “The World City Hypothesis”, *Development and Change*, 17/1: 69–83. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7660.1986.tb00231.x>
- Friedmann, J. (1995), “Where we stand: A decade of world city Research”, Knox, P. L., Taylor, P. J. (Ed.) *World Cities in a World-System*, Cambridge: Oxford: 21-47.
- Friesema, H. P. (1971), “Urban Studies and Action Research”, *Urban Affairs Quarterly*, 7/1: 3–11. doi:10.1177/107808747100700101
- Fuchs, C. (2014), *Dijital Emek ve Karl Marx*, (Çev. Kalaycı, T. E., Oğuz, S.), İstanbul: Nota Bene Yayınları.

- GBC News (2016, 3 Temmuz), "London Mayor: Positive 'Post Referendum' Letter" <https://www.gbc.gi/news/london-mayor-positive-post-referendum-letter-32585> adresinden alındı.
- Geddes, P. (1915), *Cities in Evolution: An Introduction to the Town Planning Movement and to the Study of Civics*, London: Williams and Norgate.
- Genç, F. N. (2014), "6360 Sayılı Kanun ve Aydın'a Etkileri", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1/5: 1-29.
- Giffinger, R., Haindlmaier, G., Kramar, H. (2010), "The Role of Rankings in Growing City Competition". *Urban Research & Practice*, 3/3: 299–312. doi:10.1080/17535069.2010.524420.
- Giray, C. (2017), *Yeni Kent Paradigması Bağlamında Türkiye’de Girişimci Kentler*, Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Giuffrida, A. (2024, Şubat 20), "Milan mayor casts doubt on city's ranking as third most polluted in world", *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2024/feb/20/milan-mayor-casts-doubt-on-citys-ranking-as-third-most-polluted-in-world> adresinden alındı.
- Ghadge, R. (2019), "Toward a Critical Understanding of the World/Global City Paradigm," *The Journal of Public and Professional Sociology*, 11: 1. <https://doi.org/10.62915/2154-8935.1145>
- Ghalib, H., Elkhazraty, M. T., Serag, Y. (2020). "Investigating the Presence of National Capitals as Ranked Global Cities". *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 960, 022016. doi:10.1088/1757-899x/960/2/022016
- Globalization and World Cities (GaWC) Research Network (1998), "Inventory of World Cities". <https://www.lboro.ac.uk/gawc/citylist.html> adresinden alındı.
- Globalization and World Cities (GaWC) Research Network (2000), "The World According to GaWC 2000 Report, Classification of Cities 2000". <https://www.lboro.ac.uk/microsites/geography/gawc/world2000t.html> adresinden alındı.
- Globalization and World Cities (GaWC) Research Network (2004), "The World According to GaWC 2004 Report, Classification of Cities 2004". <https://www.lboro.ac.uk/microsites/geography/gawc/world2004t.html> adresinden alındı.
- Globalization and World Cities (GaWC) Research Network (2008), "The World According to GaWC 2008 Report, Classification of Cities 2008". <https://www.lboro.ac.uk/microsites/geography/gawc/world2008t.html> adresinden alındı.
- Globalization and World Cities (GaWC) Research Network (2010), "The World According to GaWC 2010 Report, Classification of Cities 2010". <https://www.lboro.ac.uk/microsites/geography/gawc/world2010t.html> adresinden alındı.
- Globalization and World Cities (GaWC) Research Network (2012), "The World According to GaWC 2012 Report, Classification of Cities 2012". <https://www.lboro.ac.uk/microsites/geography/gawc/world2012t.html> adresinden alındı.
- Globalization and World Cities (GaWC) Research Network (2016), "The World According to GaWC 2016 Report, Classification of Cities 2016". <https://www.lboro.ac.uk/microsites/geography/gawc/world2016t.html> adresinden alındı.
- Globalization and World Cities (GaWC) Research Network (2018, 19 Kasım), "The World According to GaWC 2018: Classification of Cities 2018". <https://www.lboro.ac.uk/microsites/geography/gawc/world2018t.html> adresinden alındı.
- Globalization and World Cities (GaWC) Research Network (2020, 21 Ağustos), "The World According to GaWC: City Classification for 2020". <https://www.lboro.ac.uk/microsites/geography/gawc/world2020.html> adresinden alındı.

- Globalization and World Cities (GaWC) Research Network (2021, 6 Eylül), “The World According to GaWC: Climate Emergency Edition 2021”. https://www.lboro.ac.uk/microsites/geography/gawc/world_ee.html adresinden alındı.
- Globalization and World Cities (GaWC) Research Network (2022, 30 Haziran). “GaWC Research Bulletins”. <https://www.lboro.ac.uk/microsites/geography/gawc/publicat.html> adresinden alındı.
- Glynn, L. (2023, Haziran 22), “Melbourne named the world’s third most liveable city”, TimeOut, <https://www.timeout.com/melbourne/news/melbourne-named-the-worlds-third-most-liveable-city-062223> adresinden alındı.
- Glaser, B. G., Strauss, A. L. (2006), *The Discovery of Grounded Theory Strategies for Qualitative Research*, London: Aldine Transaction.
- Glickman, N. J. (1986), “Cities and the International Division of Labour” Smith, M. P., Feagin, J. R. (Ed.), *The Capitalist City*, Oxford: Blackwell: 66-86.
- Godin, B. (2008), “The Knowledge Economy: Fritz Machlup’s Construction of a Syntetic Concept, Project on the History and Sociology of S&T Statistics Working Paper”, (No: 37). <https://pdfs.semanticscholar.org/0786/f7c3b0828050dd1a6e75d443da1026d40fac.pdf>
- Godfrey, B. J., Zhou, Y. (1999), “Ranking Cities: Multinational Corporations and The Global Urban Hierarchy”, *Urban Geography*, 20: 268-81.
- Goodwin, T. (2015, 4 Mart), “The Battle Is For The Customer Interface”. <https://techcrunch.com/2015/03/03/in-the-age-of-disintermediation-the-battle-is-all-for-the-customer-interface/> adresinden alındı.
- Gottdiener, M. (2001), “Mekân Kuramı Üzerine Tartışma: Kentsel Praksise Doğru”, (Çev. H. Ç. Keskinok), *Praksis*, 2: 248-269.
- Government of Dubai, (2007). Highlights Dubai Strategic Plan (2015). Dubai, UAE. http://www.deg.gov.ae/SiteCollectionImages/Content/pubdocs/Dubai_Strategic_Plan_2015.pdf adresinden alındı.
- Gospodarczego, B. R. (2024, 21 Şubat), “Warsaw leads the region in the cities of the future Ranking” <https://en.um.warszawa.pl/-/warsaw-leads-the-region-in-the-cities-of-the-future-ranking>
- Görmez, K. (1993), “Türkiye’de Anakent Yönetiminin Sorunları”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 2/1: 19-29.
- Greta, N., Choi, H., Cucciniello, M., Christensen, R. K. (2022), “A Systematic Literature Review of City Competitiveness: A 30-year Assessment and Future Agenda for Public Administration”. *Public Management Review*, doi.org/10.1080/14719037.2022.2029550
- Gül, H., Seda B. (2013), “Dünya ve Türkiye Örneklerinde Metropolen Alan Yönetim Modelleri ve 6360 Sayılı Yasa”, *Yerel Politikalar*, 3: 7-47.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B., Taşkın, S. (2015), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma* (2. Baskı), Ankara: Seçkin.
- Güneş, İ. (2019a), Küresel Şehir Endeksleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güneş, İ. (2019b), “Şehirlere Küresel Şehir Endekslerinden Bakış”, *Strategic Public Management Journal*, 5/10: 111-130. <https://doi.org/10.25069/spmj.585811>
- Harvey, D. (1989), *The Condition of Postmodernity*, Oxford, UK, and Cambridge, MA: Blackwell
- Harvey, D. (1997), *Postmodernliğin Durumu*, (Çev: Sungur S.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2013), *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*. (Çev. A. D. Temiz), İstanbul: Metis Yayıncılık.

- Haldun, İ. (2016), *Mukaddime*, (Çev. S. Uludağ). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Hall, P. (1966), *The World Cities*, London: Weidenfeld and Nicolson.
- Hamnett, C. (1995), "Controlling Space: Global Cities", Allen, J., Hamnett, C. (Ed.), *A Shrinking World?*, Oxford: Oxford University Press: 103-142.
- Heenan, D. A. (1977), "Global Cities of Tomorrow", *Harvard Business Review*, 55/May-June: 79-92.
- Hill, R. C., Kim, J. W. (2000), "Global Cities and Developmental States: New York, Tokyo and Seoul", *Urban Studies*, 37/12: 2167-2195. <https://doi.org/10.1080/00420980020002760>
- Hogg Robinson Group (2016), "HRG Hotel Survey", <https://images.template.net/wp-content/uploads/2016/07/29124551/Hotel-Business-Survey-Template.pdf>
- Holloway, A., Wajzer, C. (2008). *Improving City Performance Through Benchmarking*. Sydney, Australia: International Cities Town Centres & Communities Society.
- Hoornweg, D., Nunez, F. R., Freire, M., Palugyai, N., Villaveces, M., Wills Herrera, E. (2007), "City Indicators: Now to Nanjing", (World Bank Policy Research Working Paper No. 4114), <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6892>.
- Hymers, S. (1972), "The Multinational Corporation and the Law of Uneven Development", Bhagwati, J. (Ed.), *Economics and World Order from the 1970s to the 1990s*, New York City: Collier-MacMillan: 113-140.
- Hu, R., Blakely, E. J., Zhou, Y. (2013), "Benchmarking the Competitiveness of Australian Global Cities: Sydney and Melbourne in the Global Context", *Urban Policy and Research*, 31: 435-452. [10.1080/08111146.2013.832667](https://doi.org/10.1080/08111146.2013.832667)
- Ichikawa, H., Yamato, N., Dustan, P. (2017), "Competitiveness of Global Cities from the Perspective of the Global Power City Index", *Procedia Engineering*, 198: 736-742. [doi:10.1016/j.proeng.2017.07.125](https://doi.org/10.1016/j.proeng.2017.07.125)
- IESE (2020). "IESE Cities in Motion Index 2020", <https://media.iese.edu/research/pdfs/ST-0542-E.pdf>
- Independent Türkçe (2023, 7 Şubat), "Kahramanmaraşlı depremzede: Nerede bu hükümet? Nerede bu Recep Tayyip Erdoğan? 99 depremini eleştiren adam nerede? Maraş'ı sildiler mi?" <https://www.indyturk.com/node/608046/haber/kahramanmara%C5%9Fl%C4%B1-depremzede-nerede-bu-h%C3%BCK%C3%BCmet-nerede-bu-recep-tayyip-erdo%C4%9Fan-99>
- Ingrassia, B. M. (2024, 6 Nisan). "Why do we call it the metroplex?" The Dallas Morning News. <https://www.dallasnews.com/opinion/commentary/2024/04/06/why-do-we-call-it-the-metroplex/> adresinden alındı.
- INRIX (2023), "Global Traffic Scorecard", <https://inrix.com/scorecard/> adresinden alındı.
- ISO (2018), "Online Browsing Platform", <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:37120:ed-2:v1:en:fn:1> adresinden alındı.
- İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü (2001), "Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirme Projesi", <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/temel-hizmetlerde-kapasite-gelistirilmesi-projesi> adresinden alındı.
- inkifi (2020), "The World's Most Creative Cities", <https://inkifi.com/most-creative-cities/> adresinden alındı.
- İSTKA (2024), "Invest in Istanbul News". <https://www.istka.org.tr/en/invest-in-istanbul-news/İstanbul-becomes-the-9th-major-european-city-regarding-business-friendliness/>
- Jain, D., Hamel, P. (2022, 14 Nisan), "Better Rankings for Better Cities: The Limitations and Prospects of City Rankings". <https://www.thenatureofcities.com/2022/04/14/better-rankings-for-better-cities-the-limitations-and-prospects-of-city->

rankings/#:~:text=City%20rankings%20are%20also%20used,Key%20Performance%20Indicators%20(KPIs) adresinden alındı.

- Jimenez, M., Tang, B. S., Yalçintan, M., Zibel, E. (2002), “The Global City Hypothesis for the Periphery: A Comparative Case Study of Mexico City, Istanbul and Guangzhou”, Thornley, A., Rudin, Y. (Ed.), *Planning in a Global Era*, London: Ashgate.
- Johanson, M. (2021, 25 Şubat), “Finlandiya Küresel Yetenekleri Cezbetmek İstiyor: 'Helsinki'de 90 Gün Yaşam Denemesi”, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56180617?at_campaign=64&at_custom4=CFB8DCD8-776C-11EB-9ADA-9B294D484DA4&at_custom1=%5Bpost+type%5D&at_custom3=BBC+Turkce&at_custom2=twitter&at_medium=custom7 adresinden erişildi.
- Jones Lang LaSalle, The Business of Cities (2019), “Demand and Disruption in Global Cities”. <https://www.us.jll.com/content/dam/jll-com/documents/pdf/research/jll-demand-and-disruption-in-global-cities-2019.pdf> adresinden alındı.
- Jones Lang LaSalle (2022), “Innovation Geographies – Resilience and Recovery”, <https://www.us.jll.com/content/dam/jll-com/documents/pdf/other/jll-2022-innovation-geographie.pdf> adresinden alındı.
- Julius Baer Group Ltd. (2022), “Global Wealth and Lifestyle Report”, <https://www.juliusbaer.com/fileadmin/publications/global-wealth-and-lifestyle-report-2022-en.pdf> adresinden alındı.
- Jun, J. S. (2009), “The Limits of Post-New Public Management and Beyond”, *Public Administration Review*, 69/1: 161–165. doi:10.1111/j.1540-6210.2008.01960.x
- Kachroo-Levine, M. (2002, 12 Temmuz), “The 25 Best Cities in the World”. <https://www.travelandleisure.com/worlds-best/the-best-cities-in-the-world-2022> adresinden alındı.
- Kararach, G., Nhamo, G., Mubila, M., Nhamo, S. Nhamechena, C., Babu, S. (2018), “Reflections on The Green Growth Index for Developing Countries: A Focus of Selected African Countries”, *Development Policy Review*, 36: 432-454.
- KANTAR (2019, 17 Ekim), Berlin, Auckland and Moscow lead global mobility, study finds. <https://www.kantar.com/company-news/Mobility-Futures-Index> adresinden alındı.
- Karatay, O. (2008), “Balık “Kent” Kelimesinin Kökeni ve Eski Türklerde Şehirciliğe Dilbilimsel Bir Yaklaşım”, A. Özkan ve S. Turan (Ed.), *1. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, Isparta*: 134-140.
- Kasap, F., Tozlu, M. (2024), “Bir Bakışta Şehir Endeksleri”, İnce, B. (Ed), <https://mbbkulturyayinlari.com/uploads/birbakistasehirendeksleri-1.pdf> adresinden alındı.
- Keeling, D. J. (1995), “Transportation and the World City Paradigm”, Knox, P. L., Taylor, P. J. (Ed.), *World Cities in a World-System*, Cambridge: CUP: 115-131.
- Keleş, R. (2016), *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2020), *Kentleşme Politikası* (17. Baskı). Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Keser, A., Gökmen, Y. (2012), “Büyükşehir Belediyeleri Kuruluş Sürecinin Analizi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 21/1:
- Keyder, Ç. (2009), “İstanbul in a Global Context”, Burdett, R. (Ed.) *İstanbul: City of Intersections*, London: London School of Economics and Political Science.
- Keyder, Ç. (2013), “Arka Plan”, Ç. Keyder (Ed.), *İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında* (4. Baskı), (Çev. S. Sungur). İstanbul: Metris Yayınları: 9-40.
- KISI (2020). “Cities with the Best Work-Life Balance 2020”. <https://www.getkisi.com/work-life-balance-2020> adresinden alındı.

- KISI (2022). "Cities with the Best Work-Life Balance 2022". <https://www.getkisi.com/work-life-balance-2022#table> adresinden alındı.
- Kızılboga Özasan, R., Akıllı, H., Özasan, K. (2014), "6360 Sayılı Kanun Çerçevesinde Gümüşlük Belde Belediyesi'nin Kapatılmasına İlişkin Yöre Halkının Algısı", *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 36/2: 215-235.
- King, A. D. (1976), *Colonial Urban Development: Culture, Social Power and Environment*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Klenk, T., Reiter, R. (2019). "Post-New Public Management: Reform Ideas and Their Application in The Field of Social Services", *International Review of Administrative Sciences*, 85/1: 3-10.
- Knox, P. L. (1995), "World Cities in a World System", Knox, P. L., Taylor, P. J. (Ed.), *World Cities in a World-System*, Cambridge: CUP: 3-20.
- Koyuncu, E., Köroğlu, N. T. (2012), "Büyükşehirler Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme", *Politika Bilgi Notu*, TEPAV.
- KPMG (2021), *Technology Innovation Hubs*. <https://www.kpmg.us/industries/technology/tech-hubs.html> adresinden alındı.
- Kratke, S. (2001), "Berlin: Towards a Global City?", *Urban Studies*, 38/10: 1777-1799.
- Kuşakçı, S., Yılmaz, M., Kuşakçı, A., Sowe, S., Nantembelele, F. (2021), "Towards Sustainable Cities: A Sustainability Assessment Study For Metropolitan Cities in Turkey via A Hybridized IT2F-AHP And COPRAS Approach". *Sustainable Cities and Society*. 78. 103655. 10.1016/j.scs.2021.103655.
- Kumar, K. (1995), *From Post-Industrial to Post-Modern Society: New Theories of the Contemporary World*, Cambridge, MA: Blackwell Publishers Inc.
- Kuntay, E., Erginsoy G., Gümüsoğlu, F. (2001), "Mübeccel Kıray'la Söyleşi", Gümüsoğlu, F. (Ed.), *21. Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan* (1. Basım). İstanbul: Bağlam Yayınları: 15-34.
- Kutgi, D. (2019), *Türkiye'de Bölgesel Yenilikçilik Performansının Ölçümü Üzerine: Bir Endeks Çalışması, Yüksek Lisans Tezi*, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kübler, D., Hubert H. (2005), "Metropolitan Governance Capacity, Democracy and the Dynamics of Place", Hubert H., Daniel K. (Eds.) *Metropolitan Governance: Capacity, Democracy and the Dynamics of Place*, New York: Routledge.
- Lamberg-Karlovsky, C. C., Lamberg-Karlovsky M. (1973), "An Early City in Iran", Davis, K. (Ed.), *Cities: Their Origin, Growth and Human Impact*, San Fransisco: W.H. Freeman and Company.
- Lee, R., Schmidt-Marwede, U. (1993), "Interurban Competition: Financial Centres and the Geography of Financial Production", *International Journal of Urban and Regional Research*, 17/4: 492-515.
- Lee Kuan Yew School of Public Policy, National University of Singapur (2018), "2018 Global Liveable and Smart Cities Index on 78 World's Major Cities", [https://lkyspp.nus.edu.sg/docs/default-source/aci/2018conf_s5_aci_\(23nov\)-2018-glsc-index.pdf?sfvrsn=5f5c720a_2](https://lkyspp.nus.edu.sg/docs/default-source/aci/2018conf_s5_aci_(23nov)-2018-glsc-index.pdf?sfvrsn=5f5c720a_2) adresinden alındı.
- Lefebvre, H. (2000), "The Right to the City", (Çev.) Kofman, E., Lebas, E. (Ed.), *Writings on Cities: Henri Lefebvre*, Oxford: Blackwell Publishers: 147-159.
- Lefebvre, H. (2014a), *Mekânın Üretimi*, (Çev. I. Ergüden), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2014b), *Kentsel Devrim*, (Çev. S. Sezer), İstanbul, Sel Yayıncılık.
- Leff, S., Petersen, B. (2015), "Beyond the Scorecard: Understanding Global City Rankings", <https://globalaffairs.org/sites/default/files/2022-01/Beyond-the-Scorecard-Report.pdf>

- Lincoln, Y., Guba, E. (1985). *Naturalistic Inquiry: Establishing Trustworthiness*, Beverly Hills, CA: SAGE.
- Lodge, M., Gill, D. (2011), "Toward a New Era of Administrative Reform? The Myth of Post-NPM in New Zealand", *Governance*, 24/1: 141-166.
- London Planning and Advisory Committee (1991), London: World City Moving into the 21st Century, London: HMSO.
- Lonis, R. (2004), *La Cité Dans le Monde Grec: Structures, Fonctionnement, Contradictions*, Paris: Armand Colin.
- Luko. (2022), "Global Bicycle Cities Index 2022". <https://de.luko.eu/e-dvice/guide/bike-index/#methodology> adresinden erişildi.
- Lyotard, J. (1997), *Postmodern Durum*, (Çev. A. Çığdem), Ankara: Vadi Yayınları.
- Machlup, F. (1962), *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Mainelli, M., Yeandle, M. Berendt, A. (2005), "The Competitive Position of London as a Global Financial Centre" <https://www.zyen.com/publications/professional-articles/the-competitive-position-of-london-as-a-global-financial-centre/> adresinden alındı.
- Mahoney, J., Thelen, K. (Ed.) (2010), *Explaining Institutional Change: Ambiguity, Agency, and Power*, New York: Cambridge University Press.
- Malone, M. S. (2002), *The Valley of Heart's Delight: A Silicon Valley Notebook 1963-2001*. New York: John S. Wiley & Sons.
- Mann, C. C. (2011, Haziran), "The Birth of Religion", *National Geographic*. <https://www.nationalgeographic.com/magazine/2011/06/gobeki-tepe/> adresinden alındı.
- Manzur, C. M. M. İ. (1990), *Lisanu'l-Arab*, Beyrut-Lübnan: Der Sadr.
- Marmara Belediyeler Birliği (2019, 1 Temmuz), "Kent Ağları İçin İkinci Buluşma" <https://www.marmara.gov.tr/tr/kent-aglari-icin-ikinci-bulusma> adresinden alındı.
- Martindale, D. (2012). "Önsöz". D. Martindale, G. Neuwirth (Ed.), *Şehir: Modern Kentin Oluşumu* (10. Baskı), (Çev. M. Ceylan), İstanbul: Yarn Yayincılık: 9-83.
- Marx, K., Engels, F. (1952), *Manifesto of the Communist Party*. Moskova: Progress Publisher.
- Marx, K., Engels, F. (2013), *Alman İdeolojisi* (2. Baskı). (Çev. T. Ok, O. Geridönmez) İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Mastercard Newsroom (2019), "Mastercard Global Destination Cities Index". <https://www.mastercard.com/news/insights/2019/global-destination-cities-index-2019/#:~:text=The%20Mastercard%20Global%20Destination%20Cities,and%20gives%20visitor%20and%20expenditure> adresinden alındı.
- Mastercard Worldwide, Boğaziçi Üniversitesi (2011), "Türkiye'nin Şehirleri Sürdürülebilirlik Araştırması" İstanbul.
- Masuda, Y. (1981), *The Information Society as Post-Industrial Society*, Bethesda, MD: World Futures Society.
- Mattelart, A. (2002), *Mapping World Communication: War, Progress, Culture* (Çev. S. Emanuel, J. A. Cohen), Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Mattelart, A. (2004), *Bilgi Toplumunun Tarihi*, (Çev. H. Yücel), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mavi, B. (2011), "Seksen Bir İlin Yaşam Kalitesi Araştırması", *CNBC-e Business Dergisi*, 64-98.
- Mayor of London (2024) London Datastore, <https://data.london.gov.uk> adresinden alındı.
- MBB Açık Veri Portalı (2024) MBB Açık Veri Portalı, <https://data.marmara.gov.tr/> adresinden alındı.

- McGuigan, C. (2017, Eylül 25), "How Lincoln and Omaha can do more together", <https://siliconprairienews.com/2017/09/lincoln-omaha-can-together/> adresinden alındı.
- McKenzie, R. D. (1927), "The Concept of Dominance and World-Organization". *American Journal of Sociology*, 33/1: 28–42.
- McLuhan, M. (1964), *Understanding Media: The Extensions of Man*, New York, NY: McGraw Hill.
- Meares, C, Owen, P. Murray, C. (2012). "City Benchmarking: A Technical Report", <https://knowledgeauckland.org.nz/media/1675/city-benchmarking-technical-report-february-2012.pdf> adresinden alındı.
- Meltzer, J. (1984). *Metropolis to Metroplex: The Social and Spatial Planning of Cities*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
- Menon (2022), "Leading Maritime Capitals of the World", https://www.menon.no/wp-content/uploads/Maritime-cities-2022_13-oppdater.pdf adresinden alındı.
- MERCER (2019a), "Quality of Living City Ranking 2019". <https://mobilityexchange.mercer.com/Insights/quality-of-living-rankings> adresinden alındı.
- MERCER (2019b), Vienna Tops Mercer's 21st Quality of Living Ranking. <https://www.mercer.com/newsroom/2019-quality-of-living-survey.html> adresinden alındı.
- MERCER (2020), "Mercer's 2020 Cost of Living Survey". <https://www.mercer.com/newsroom/2020-cost-of-living.html> adresinden alındı.
- Metropolis (2019), "Metropolitan Indicators". <https://indicators.metropolis.org/> adresinden alındı.
- Moonen, T., Clark, G. (2013), "The Business of Cities 2013" Feenan, R. https://web.worldbank.org/archive/EXTYOUTHINK_MAY2017/WEB/IMAGES/JLL_CITY.PDF adresinden alındı.
- Miles, B. W., Jozefowicz-Simbeni, D. M. H. (2010). "Naturalistic Inquiry", Thyer, B. A. (Ed.), *The Handbook of Social Work Research Methods*, SAGE: 722-745.
- Mori Memorial Foundation (2008), "Global City Index Report 2008". https://mori-m-foundation.or.jp/english/research/project/6/pdf/GPCI2008_English.pdf adresinden alındı.
- Mori Memorial Foundation (2009), "Global City Index Report, 2009", http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2009_en.pdf adresinden alındı.
- Mori Memorial Foundation (2010), "Global City Index Report, 2010", http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2010_en.pdf adresinden alındı.
- Mori Memorial Foundation (2011), "Global City Index Report 2011", http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2011_en.pdf adresinden alındı.
- Mori Memorial Foundation (2016), "Global City Index Report 2016", http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2016_en.pdf adresinden alındı.
- Mori Memorial Foundation (2017), "Global City Index Report 2017", http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2017_en.pdf adresinden alındı.
- Mori Memorial Foundation (2018), "Global City Index Report 2018", http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2018_summary.pdf adresinden alındı.
- Mori Memorial Foundation (2019), "Global Power City Index, 2019", http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2019_summary.pdf adresinden alındı.
- Mori Memorial Foundation (2020a), "Global Power City Index 2020", http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2020_summary.pdf adresinden alındı.
- Mori Memorial Foundation (2020b), "About MMF", <http://www.mori-m-foundation.or.jp/english/aboutus2/index.shtml> adresinden alındı.

- Mori Memorial Foundation (2021), “Global Power City Index 2021”, http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2020_summary.pdf adresinden alındı.
- Mori Memorial Foundation (2022), “Global Power City Index 2022”, https://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2022_summary.pdf adresinden alındı.
- Morton, C. (2022, 20 Aralık), “The 10 Friendliest Cities in the World”. <https://www.cntraveler.com/gallery/2015-08-14the-2015-friendliest-and-unfriendliest-cities-in-the-world> adresinden alındı.
- Moscow Analytical Center (2023), “About Us”, <https://en.ac-mos.ru/about/> adresinden alındı.
- Moscow Analytical Center (2024), “International Rankings”, https://en.ac-mos.ru/rankings/#type=All&sphere=All&sort=value_asc&city=Moscow%20 adresinden alındı.
- Mumford, L. (2007), *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*. (Çev: G. Koca, T. Tosun), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mungroo, S. (2024, Ocak 26), “Cape Town Mayor embraces ‘best cities to visit’ global Ranking”, *SAPeople*, <https://www.sapeople.com/fab-south-african-stuff/cape-town-mayor-embraces-best-cities-to-visit-global-ranking/> adresinden alındı.
- Mülazımoğlu, M. E., Günal, C. N. (2023). “Post Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı Işığında Çin Kamu Yönetimi Reformları”. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 9/1: 1-14. <https://doi.org/10.25272/icps.1178816>
- Naisbitt, J. (1984), *Megatrends: Ten New Directions Transforming Our Lives*, New York: Warner Books.
- Nardo, M., Saisana, M., Saltelli, A., Tarantola, S., Hoffman, A., Giovannini, E. (2008). "Handbook on Constructing Composite Indicators: Methodology and User Guide", OECD Statistics Working Papers, No. 2005/03, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/533411815016>.
- Nasıl Yazılır? (2020, 2 Ocak), “İndeks”, <https://nasil.yazilir.com/indeks/> adresinden alındı.
- Negroponte, N. (1995), *Being Digital*, New York: Alfred A. Knopf.
- Nestpick (2017). “Millennial Cities Ranking 2017”, <https://www.nestpick.com/millennial-city-ranking/> adresinden alındı.
- Nestpick (2018). “Millennial Cities Ranking 2018”, <https://www.nestpick.com/millennial-city-ranking-2018/> adresinden alındı.
- Nestpick (2020). “2050 Climate Change City Index”, <https://www.nestpick.com/2050-climate-change-city-index/> adresinden alındı.
- Nestpick (2021). “Work-from-anywhere Index”. <https://www.nestpick.com/work-from-anywhere-index/> adresinden alındı.
- Nestpick (2022). “Vegetarian Cities Index”, <https://www.nestpick.com/vegetarian-cities-index/> adresinden alındı.
- Nohutçu, A., Akpınar, A. (2022), “Türkiye’de Yerel Yönetimler Akıllı Şehirler İçin Ne Kadar Hazır?: Politika Belgeleri Üzerinden Bir İnceleme”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 48: 1-21. <https://doi.org/10.30794/pausbed.941342>
- Nora, S., Minc, A. (1980), *The Computerization of Society: A Report to the President of France*, Cambridge, MA: MIT Press.
- NUMBEO (2024) “Methodology and Motivation” https://www.numbeo.com/common/motivation_and_methodology.jsp adresinden alındı.

- O'Connor, K. (2010), "Global City Regions and the Location of Logistics Activity", *Journal of Transport Geography*, 18/3: 354–362. doi:10.1016/j.jtrangeo.2009.06.015
- Ojo, A., Janowski, T., & Estevez, E. (2011), Whole-of-Government Approach to Information Technology Strategy Management: Building A Sustainable Collaborative Technology Environment in Government. *Information Polity*, 16/3: 243–260. doi:10.3233/ip-2011-0237
- Oktay, T. (2016a), "Metropol Kent Yönetimi Yaklaşımları ve Uygulama Modelleri" *Strategic Public Management Journal*, 2/4: 49-71.
- Oktay, T. (2016b), "6360 Sayılı Kanuna Dayalı Büyükşehir Belediye Reformunu Anlama ve Anlamlandırma", *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1/1: 71-131.
- Open for Business. (2022). Open For Business City Ratings 2022. <https://open-for-business.org/city-ratings-2022> adresinden alındı.
- Ortaylı, İ. (2017), *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi* (6. Baskı), Ankara: Cedit Neşriyat.
- Orum, A. M., Chen, X. (2003), *The World of Cities: Places in Comparative and Historical Perspective*, London: Blackwell.
- Öncü, A. (1992), "İstanbul'u Nasıl Anlamalı?" *İstanbul*, 2: 55-58.
- Özsan, M. E., Özasan, M. (2010), "Küresel Kentler ve Ülkemiz Metropollerinin Küresel Kent Hiyerarşisindeki Yeri", *Ulusal Coğrafya Sempozyumu*, 229-238.
- Pain, K. (2017), World Cities. Richardson, D., Castree, N., Goodchild, M. F., Kobayashi, A. L., Liu, W. and Marston, R. (Ed.) *International Encyclopedia of Geography: People, the Earth, Environment, and Technology*, Chichester: Wiley-Blackwell: 1-19.
- Paköz M. Z., Baş A., Eren F. (2020), "An Analysis of the Changing Role of Istanbul as a Megacity in the World" 55th International Society of City and Regional Planners World Planning Congress Jakarta-Bogor, Indonesia https://www.isocarp-institute.org/wp-content/uploads/2020/08/ECON_An-Analysys-of-the-Changing-Role-of-Istanbul-as-a-Megacity-in-the-World.pdf adresinden alındı.
- Parlak, B. (2013), "Yeni Büyükşehir Belediye Yasasının Analizi", *Bursa Yerel Yönetim Dergisi*, 5/23: 38-40.
- Pengfei, N., Kamiya, M., Jing, G., Yi, Z. (2021), Global Urban Competitiveness Report (2020-2021) https://unhabitat.org/sites/default/files/2021/11/1_report_on_competitiveness_of_cities_worldwide2020-2021.pdf adresinden alındı.
- Penty, A. J. (1917), *Old Worlds for New: A Study of the Post-Industrial State*. London: George Allen & Unwin.
- Pirenne, H. (2014), *Ortaçağ Kentleri* (14. Baskı), (Çev. Ş. Karadeniz), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pollitt, C. (2003), *The Essential Public Manager*, Maidenhead: Open University.
- Porat, M. U. (1977), *The Information Economy: Definition and Measurement*. Washington, D.C.: US Department of Commerce.
- Punch, K. (2005), *Introduction to Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches* (2nd Edition), London: SAGE.
- QS (2022), "Best Student Cities". <https://www.topuniversities.com/city-rankings/2022> adresinden alındı.
- Reed, H. C. (1981), *The Preeminence of International Financial Centers*, New York: Praeger.
- Resonance Consulting (2022, 16 Temmuz), "Report and Rankings". <https://www.bestcities.org> adresinden alındı.

- Rigzone Staff (2013, 3 Mayıs), “Rignoze Ranks the Top Oil & Gas Cities in the World”. https://www.rigzone.com/news/oil_gas/a/126250/rigzone_ranks_the_top_10_oil_gas_cities_in_the_world/?all=HG2 adresinden alındı.
- Robinson, J. (2002). “Global and World Cities: A View From Off the Map”, *International Journal of Urban and Regional Research*, 2/: 531-554.
- Robinson, J. (2006), *Ordinary Cities: Between Modernity and Development*. London: Routledge.
- Rowley, J. (2007), “The Wisdom Hierarchy: Representations of the DIKW Hierarchy”, *Journal of Information Science*, 33/28: 163–180. <https://doi.org/10.1177/0165551506070706>
- Sáez, L., Heras-Saizarbitoria, I., Rodríguez-Núñez, E. (2020), “Sustainable City Rankings, Benchmarking and Indexes: Looking Into the Black Box”, *Sustainable Cities and Society*, 53, 101938. doi:10.1016/j.scs.2019.101938
- Sarı, V. İ., Kındap, A. (2018), “Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Analizi”, *Journal of Turkish Court of Accounts / Sayıştay Dergisi*, 108: 39-72.
- Sassen, S. (1991), *The Global City: New York, London, Tokyo*, Princeton: Princeton University Press.
- Sassen S. (1994a), *Cities in a World Economy*, London: Pine Forge Press,
- Sassen S. (1994b), “The Urban Complex in a World Economy”, *International Social Science Journal*, 139: 43-62.
- Sassen, S. (1999), “Global Financial Centres”, *Foreign Affairs*, 78/1: 75-87.
- Sassen, S. (2002a), “Global Cities and Global City-Regions: A Comparison”, A. J. Scott (Ed.) *Global City-Regions: Trends, Theory, Policy*, Oxford: Oxford University Press.
- Sassen, S. (2002b), “Locating Cities on Global Circuits”, *Environment & Urbanization*, 14/1: 23
- Sassen, S. (2008), “Re-Assembling the Urban”. *Urban Geography*, 29/2: 113–126. doi:10.2747/0272-3638.29.2.113
- Sassen, S. (2019), *Cities in a World Economy* (5. Baskı), Thousand Oaks: SAGE.
- Savith, H., Vogel, K. R. (2017), “Bölgecilik ve Kentsel Politika” Jonathan S. D., David L. I. (Eds.) *Kentsel Politika Teorileri*. (Çev. E. Ş. Ataman). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Sayın, Ö. (2020), “Bir Küresel Kent Olarak İstanbul’un Küresel Ekonomideki Konumu ve İşlevlerine Dair Kısa Bir Değerlendirme”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 125/246: 109-128.
- Sayın, Ö. (2022), “İstanbul: Sanayisizleşmeyen Bir Küresel Kent”, *Journal of Economy Culture and Society*, 65: 329-349. <https://doi.org/10.26650/JECS2021-881837>
- Scott, A. J. (1988). *New Industrial Spaces: Flexible Production Organization and Regional Development in North America and Western Europe*. London: Pion.
- Scott, A. (1999), “Los Angeles And The LA School: A Response To Curry And Kenney”, *Antipode*, 31/1: 29–36.
- Serter, G. (2013), “Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram”. *Planlama*, 23/2: 67-76.
- Seoul Metropolitan Government (2023, 22 Ağustos) “Seoul’s new brand to become a top 5 global city”. <https://english.seoul.go.kr/seouls-new-brand-to-become-a-top-5-global-city/> adresinden alındı.
- Shatkin, G. (2007), “Global Cities of the South: Emerging Perspectives on Growth and Inequality.” *Cities* 24/1:1-15.
- Short, J. R., Kim, Y., Kuus, M., Wells, H. (1996), “The dirty little secret of world cities research - data problems in comparative-analysis”, *International Journal of Urban And Regional Research*, 20/4: 697-719.

- Silicon Valley Indicators (2024), "Snapshot of the Region", <https://siliconvalleyindicators.org/about/snapshot/> adresinden alındı.
- Silva Corrêa, L., Perl, A. (2022). "Global Cities, Hypermobility, and Covid-19. *Cities*, 122, 103537. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103537>.
- Simmel, G. (2009), "Metropol ve Zihinsel Hayat", *Bireysellik ve Kültür*, İstanbul: Metis: 317-329.
- Sjoberg, G. (1973), "The Origin and Evolution of Cities" Davis, K. (Ed.), *Cities: Their Origin, Growth and Human Impact*. San Fransisco: W.H. Freeman and Company.
- Smart Aarhus. (2021), "Open Data DK". <https://smartaarhus.eu.aarhus.dk/projects/open-data-dk/> adresinden alındı.
- Smith, R. G. (2003), "World City Topologies", *Progress in Human Geography*, 27/5: 561–582. doi:10.1191/0309132503ph447oa
- Soja, E. W. (1977), "Six Discourses on the Postmetropolis", Williams, S., Williams, J. (Ed.), *Imagining Cities: Scripts, Signs, Memories*, London: Routledge: 19-20.
- Soja, E., Morales, R., Wolff, G. (1983), "Urban Restructuring: An Analysis of Social and Spatial Change in Los Angeles", *Economic Geography*, 59/2: 195. doi:10.2307/143613
- Soja, E. W. (1995). "Postmodern urbanization: The six restructurings of Los Angeles", Watson, S., Gibson, K. (Ed.), *Postmodern Cities and Spaces*, Oxford: Blackwell: 125–137.
- Soja, E. W. (1996), "Introduction, Itinerary, Overture", *Third Space: Journeys To Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*, Cambridge, Mass.: Blackwell.
- Soja, E. W. (2000), *Postmetropolis, Critical Studies of Cities and Regions*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Soja, E. W. (2011), "Regional Urbanization and the End of the Metropolis Era", Bridge, G., Spohie, W. (Ed.), *The City*, Blackwell Publishing Ltd.: 697-689.
- Son, J. S. (2014), Hyperlink Network System and Image of Global Cities: Webpages And Their Contents, Doktora Tezi, Charlotte, The University of North Carolina at Charlotte
- Startup Genome (2024), "Toronto-Waterloo Highlights", <https://startupgenome.com/ecosystems/toronto-waterloo> adresinden alındı.
- Strauss, A., Glaser, B. (1967), *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*, Chicago: Aldine Publishing Company.
- Strauss, A. (1987), *Qualitative Analysis for Social Scientist*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Şengül, T. H. (2001), "Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekânı", *Praksis*, 2: 7-21.
- Taylor, P. J. (1997), "Hierarchical Tendencies Amongst World Cities: A Global Research Proposal", *Cities*, 14/6: 323-332.
- Taylor, P. (2011), "Measuring the World City Network: New Results and Developments". R. Firmino, F. Duarte, C. Ultramari (Ed.), *ICTs for Mobile and Ubiquitous Urban Infrastructures: Surveillance, Locative Media and Global Networks*, IGI Global: 15-23. <https://doi.org/10.4018/978-1-60960-051-8.ch002>
- Taylor, P. J. (2013). The Remarkable Legacy of Peter Hall's (1966) The World Cities. *GaWC Research Bulletin* 423.
- Taylor, P. J., Walker, D. R. F. (2001). World Cities: A First Multivariate Analysis of Their Service Complex. *Urban Studies*, 38/1: 23-47.
- Taylor, P. J., Walker, D. R. F., Beaverstock, J. V. (2002), "Firms and Their Global Service Networks", Sassen, S. (Ed.). *Global Networks, Linked Cities* New York, London: Routledge: 93-115.

- Taylor, P. J., Catalano, G., Walker, D. R. F. (2002), "Measurement of the World City Network", *Urban Studies*, 39/13, 2367–2376.
- Taylor, P. J., Catalano, G., Gan, N. "A Geography of Global Change: Cities and Services, 2000-01". <https://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb77.html> adresinden alındı.
- Taylor, Z. (2011), "Lies, Damned Lies, and Statistics: Critical Examination of City Ranking Studies", Canadian Electronic Library. Ottawa, Ontario.
- Taxi2Airport (2018), "Cost of Public Transport in 80 Tourist Destination Cities", <https://www.taxi2airport.com/en/blog/costs-of-public-transportation-in-53-countries-2019>
- TBMM, Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/529). 2012. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss117.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Tekeli, İ. (1992) "Dünya Kenti İstanbul" Görüş, 6: 55-58.
- Tekeli, İ., Güler, Ç., Vaizoğlu, S., Algan, N. ve Kaya Dündar, A. (2004). *Yaşam Kalitesi Göstergeleri ve Türkiye İçin Bir Veri Sistemi Önerisi* (2. Baskı). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Raporları.
- The Economist - Economist Intelligence Unit and Buzzdata (2012). Best Cities Ranking and Report. https://seoulsolution.kr/sites/default/files/gettoknowus/EIU_BestCities.pdf adresinden alındı.
- Thorns, D. C. (2002), *The Transformation of Cities: Urban Theory and Urban Life*. London: Palgrave Macmillan.
- Thrift, N. J. (1989) "The geography of international economic disorder" in Johnston R and Taylor P J (eds) *A world in crisis? Geographical perspectives* (Blackwell, Oxford) 16-78
- Toffler, A. (1980), *The Third Wave*, Moscow: Bantam Books.
- Toffler, A. (1992), *Yeni Güçler Yeni Şoklar*. İstanbul: Altın.
- Topçu, V. (2013). Küresel Şehir Kavramı ve İstanbul'un Küresel Şehirler Arasındaki Yeri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Toronto Region Board of Trade (2011), "Toronto as a Global City: Scorecard on Prosperity – 2011". https://smartcdn.gprod.postmedia.digital/calgaryherald/wp-content/uploads/2011/03/scorecard_2011_final.pdf
- Toronto Region Board of Trade (2014), "Toronto as a Global City: Scorecard on Prosperity – 2014". Toronto: Toronto Region Board of Trade.
- Toronto Region Board of Trade (2015), "Toronto as a Global City: Scorecard on Prosperity – 2015". https://www.cargo-montreal.ca/wp-content/uploads/2017/07/Toronto-scorecard_2015.pdf
- Tönnies, F. (1956), *Community and Society*, Michigan: Michigan State University Press.
- Trujillo, J. L., Parilla, J. (2016), "Redefining Global Cities: The Seven Types of Global Metro Economies", (Global Cities Initiative: A Joint Project of Brookings and Jpmorgan Chase). https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/09/metro_20160928_gcities.pdf
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023. Erişim adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2020). "2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı". Erişim adresi: <https://www.akillisehirler.gov.tr/wp-content/uploads/EylemPlani.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2015), "İllerde Yaşam Endeksi, 2015", <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24561> adresinden erişildi.

- TÜİK (2023), <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022-49755&dil=1> adresinden erişildi.
- UBS Media (2018, Mayıs 29) “UBS's Prices & Earnings report compares the cost of living in 77 cities worldwide; finds Zurich is world's most expensive city, while salaries go furthest in Los Angeles” <https://www.ubs.com/global/en/media/display-page-ndp/en-20180529-prices-and-earnings.html> adresinden erişildi.
- United Nations. (2018), “World Urbanization Prospects: The 2018 Revision”. <https://population.un.org/wup/> adresinden alındı.
- UN HABITAT, ----, Global Urban Indicators Database, Version 2, Global Urban Observatory United Nations Human Settlements Programme, Nairobi, Kenya.
- Vardi, İ. (2019). Küreselleşme Ekseninde Gelişmekte Olan Ülkelerin Metropoliten Alanlarında Değişim: Buenos Aires-İstanbul Özelinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Visit Berlin (2024) Top: Berlin in Rankings. <https://about.visitberlin.de/en/top-berlin-rankings>
- Wade, R. (2022, 22 Aralık), “54 European Cities by Price: Europe Backpacker Index for 2023”. <https://www.priceoftravel.com/europe-backpacker-index> adresinden alındı.
- Wardle, M., Mainelli, M. (2020). The Global Financial Centres Index 28. Erişim adresi: https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_28_Full_Report_2020.09.25_v1.1.pdf
- Wallerstein, I. (1974), *The Modern World System I*, London: Academic Press.
- Wallerstein, I. (2015), *Modern Dünya Sistemi I* (7. Baskı), (Çev. L. Boyacı), İstanbul: Yarın Yayınları.
- Wang, X., Li, Z., Meng, H., Wu, J. (2017)., “Identification of Key Energy Efficiency Drivers Through Global City Cenchmarking: A Data Driven Approach”. *Applied Energy*, 190: 18–28. doi:10.1016/j.apenergy.2016.12.111
- Wang, D. D. (2019), “Performance Assessment of Major Global Cities by DEA and Malmquist Index Analysis”, *Computers, Environment and Urban Systems*, 77, 101365. doi:10.1016/j.compenvurbsys.2019.
- WaterlooEDC (2023, 27 Haziran), “What is the Toronto-Waterloo Corridor?” <https://www.waterlooeedc.ca/blog/what-is-toronto-waterloo-corridor> adresinden erişildi.
- Weber, M. (2010), *Şehir* (9. Baskı). D. Martindale ve G. Neuwirth (Eds.). (Çev. Musa Ceylan). İstanbul: Bakış Yayınları.
- Webster, F. (2014), *Theories of the Information Society* (4. Baskı), Oxfordshire: Routledge.
- Wilcox, D. F. (1913), *Great Cities in America: Their Problems and Their Government*, New York: Macmillan.
- Wilson, C. (2014, 10 Mart), “The Selfiest Cities in the World: TIME’s Definitive Ranking”. <https://time.com/selfies-cities-world-rankings/> adresinden alındı.
- Wirth, L. (1938), “Urbanism as a Way of Life”, *The American Journal of Sociology*, 44 /1: 1-24. <https://www.jstor.org/stable/2768119>
- World Bank. (2022, 6 Ekim), “Urban Development Overview”. <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview> adresinden alındı.
- World Bank. (2023, Nisan), “Urban Development Overview”. <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview#:~:text=Today%2C%20some%2056%25%20of%20the,people%20will%20live%20in%20cities> adresinden alındı.

- World Economic Forum. (2020), Yuval Noah Harari: How to Survive the 21st Century [Video Dosyası]. 23 Ocak 2020, Davos. Erişim adresi: <https://www.weforum.org/events/world-economic-forum-annual-meeting-2020/sessions/how-to-survive-the-21st-century>
- World Health Organization. (2007), Global Age-friendly Cities. A Guide; World Health Organization: https://www.who.int/ageing/age_friendly_cities_guide/en/ adresinden alındı.
- Xiaolong, T., Christensen, T. (2019), “Beyond NPM to Post-NPM? A Study of China’s Government Reforms Over the Past 40 Years”. *The American Review of Public Administration*, 49/2: 1-11. 10.1177/0275074019849122
- Yaz, G. (2020), Gelişmekte Olan Ülkelerde Metropolitan Alan Yönetimi: Kuram ve Model Açısından Sao Paulo ve İstanbul Karşılaştırması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Yıldırım, T. Mullineux, A. (2015), “An empirical assessment of the Istanbul International Financial Centre Project”. *Cities*. 48. 10.1016/j.cities.2015.05.008.
- Yılmaz, O. K. (2019), “Küresel Kentler ve Türkiye Kentlerinin Küresel Kentler Arasındaki Konumları”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 47: 165-483. <https://doi.org/10.21563/sutad.855904>
- Yiğitcanlar, T., Inkinen, T. (2019), “Benchmarking City Performance”, *Geographies of Disruption*, 159–197. doi:10.1007/978-3-030-03207-4_12
- Yonsei University, DTTM, University of Cambridge Engineering Department, IfM Engage (2022), Smart Cities Index Report. <https://smartcitiesindex.org/home00> adresinden alındı.
- Youful Cities. (2014), Youthful Cities Global Affordability Index. https://youthfulcities.com/wp-content/uploads/2021/05/YouthfulCities_GlobalAffordabilityIndex_2014.pdf adresinden alındı.
- Youful Cities. (2015), Youthful Cities Global Index. https://youthfulcities.com/wp-content/uploads/2021/05/YouthfulCities_GlobalIndex_2015.pdf adresinden alındı.
- Zengin, O. (2014), “Büyükşehir Belediyesi Sisteminin Dönüşümü: Son On Yılın Değerlendirmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2: 91-116.
- Zhao, R., Jong, M., Edelenbos, J. (2023), “Will The True Inclusive City Rise? Mapping The Strengths and Weaknesses of the City Ranking Systems” *Cities*, 143: 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104617>
- Zhejiang University (2020), Global Fintech Hub Report 2020. <https://www.cnfin.com/upload-xh08/2020/0911/1599789407455.pdf> adresinden alındı.
- Zigoris, J. (2023, 11 Ocak), “Internet swarms Foster Gwin Gallery with bad reviews after owner hoses homeless woman” *The San Francisco Standard*, <https://sfstandard.com/2023/01/11/internet-swarms-foster-gwin-gallery-with-bad-reviews-after-owner-hoses-homeless-woman/> adresinden alındı.
- Z/Yen Group (2024), “The Global Financial Centres Index” <https://www.longfinance.net/programmes/financial-centre-futures/global-financial-centres-index/>. adresinden erişildi.

EKLER: ÇALIŞMADA BAŞVURULAN ÇALIŞMALAR, KÜNYESİ VE KAYNAĞI

EK-1. Küresel Kentlerin Performansını Değerlendiren 100 Kurum/Kuruluşun 150 Çalışması (31.12.2022)

KOD	Kent, Ülke	Birincil/Ana Geliştiricinin Faaliyet Gösterdiği Alan	Birincil/Ana Geliştiren Kurum/Kuruluş	Çalışma	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Y-001	Melbourne, VIC, AU	Veri Analizi Hizmetleri	2thinknow	Innovation Cities Global Index	1	1	1	1	1»	1	1	1»	1	1	1	1	1	1	1»
S-002-a	Singapur, SG	Teknoloji Hizmetleri	abillion	Cities of the Future															1
S-002-b	Singapur, SG	Teknoloji Hizmetleri	abillion	Vegetarian Cities Index													1		
Q-003	Boston, MA, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	AIRINC	Global 150 Cities Index									1	1			1		1
B-004	Londra, UK, GB	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	AON Hewitt Consulting	People Risk Index			1		1	1									
R-005-a	Amsterdam, NL	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	ARCADIS	International Construction Cost Index									1	1	1	1	1	1	1
S-005-b	Amsterdam, NL	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	ARCADIS	Sustainable Cities Index								1	1		1				1
M-005-c	Amsterdam, NL	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	ARCADIS	Sustainable Cities Mobility Index										1					
S-005-d	Amsterdam, NL	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	ARCADIS	The Sustainable Cities Water Index									1						
X-006-a	Şikago, IL, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	AT Kearney	Global Cities Report	1		1		1		1	1	1	1	1	1	1	1	1
x-006-b	Şikago, IL, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	AT Kearney	Global Cities Outlook			1		1		1	1	1	1	1	1	1	1	1
Q-007	Bilbao, ES	Kar Amacı Gütmeyen Kuruluş	Bask Government and D&L Partners	Prosperity and Inclusive City Seal and Awards Index												1			
Q-008-a	Boston, MA, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	BCG Henderson Institute	City of Choice Global City Ranking															1
B-008-b	Boston, MA, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	BCG Henderson Institute	Decoding Global Talent							1		1		1		1		
Q-009	New York, NY, US	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Bloomberg	Woman and Cities Ranking															1
A-010	Madrid, ES	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Bloom Consulting +	The Digital City Index										1»					
D-011	New York, NY, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Burson Cohn & Wolfe Global	Ranking of Sport Cities										1	1	1	1	1	1
B-012	Dallas, TX, US	Finans Danışmanlık Hizmetleri	CBRE Research	How Global is the Business of Retail?	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1					
M-013	Londra, UK, GB	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	CEBR +	Urban Mobility Index										1					
Y-014	Cardiff, GB	Üniversite, Araştırma Merkezleri...	Centre for International Competitiveness	World Knowledge Competitiveness Index	1														
B-015	New York, NY, US	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Ceoworld Magazine	Most Economically Influential Cities in the World													1		
X-016	Pekin, Çin	Üniversite, Araştırma Merkezleri...	Chinese Academy of Social Science +	Global Urban Competitiveness Report					«1	«1	«1	«1	«1	«1	«1	«2»		«1	
M-017	Kopenhag, DK	Ulaşım ve Taşımacılık Hizmetleri	Copenhagenize Design Co.	The Most Bicycle-Friendly Cities				1		1		1		1		1			
R-018	Şikago, IL, US	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Cushman & Wakefield	Winning Cities												1»			
S-019	Chapel Hill, NC, US	Üniversite, Araştırma Merkezleri...	Data-Driven EnviroLAB	Urban Environmental and Social Inclusion Index											1		1		1
S-020-a	Londra, UK, GB	Veri Analizi Hizmetleri	Deep Knowledge Analytics	COVID-19 City Safety Rankings													4	2	
S-020-b	Londra, UK, GB	Veri Analizi Hizmetleri	Deep Knowledge Analytics	Pandemic-Resilient Cities Ranking															1
S-020-c	Londra, UK, GB	Veri Analizi Hizmetleri	Deep Knowledge Analytics	Best Residence-by-Investment Cities for Business I															1
Y-021	Round Rock, TX, US	Teknoloji Hizmetleri	DELL Technologies	Women Entrepreneur Cities Index										1		1			

KOD	Kent, Ülke	Birincil/Ana Geliştiricinin Faaliyet Gösterdiği Alan	Birincil/Ana Geliştiren Kurum/Kuruluş	Çalışma	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
X-022-a	Bonn, DE	Ulaşım ve Taşımacılık Hizmetleri	DHL	Global Cities: Giants									1						
x-022-b	Bonn, DE	Ulaşım ve Taşımacılık Hizmetleri	DHL	Global Cities: Hotspots									1						
Y-023	Dubai, AE	Mesleki Birlikler, Forumlar ve Organiz	Dubai Chamber of Commerce +	Dubai Innovation Index: Global City Ranking								1	1	1	1	1	1		
A-024-a	Stokholm, SE	Teknoloji Hizmetleri	EasyPark Group	The Cities of Future Index															1
A-024-b	Stokholm, SE	Teknoloji Hizmetleri	EasyPark Group	Smart Cities Index										1				1	
Q-025	Londra, UK, GB	Veri Analizi Hizmetleri	ECA International	Most Expensive Cities Worldwide											1	1	1	1	1
A-026	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Economist Group Economist Impact	Digital Cities Index															1
A-027-a	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Economist Group Economist Intelligence Unit	Best Cities Ranking and Report					1										
x-027-b	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Economist Group Economist Intelligence Unit	Hot Sport 2025						1									
Q-027-c	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Economist Group Economist Intelligence Unit	Safe Cities Index								1		1		1		1	
B-027-d	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Economist Group Economist Intelligence Unit	Sea Turtle Index						1									
Q-027-e	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Economist Group Economist Intelligence Unit	The Global Liveability Index								1	1	1	1	1		1	1
Q-027-f	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Economist Group Economist Intelligence Unit	Worldwide Cost of Living	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
A-028	Singapur, SG	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Eden Strategy Institute, LLP.	Top 50 Smart City Governments											1»			«1	
B-029	Luzern, CH	Eğitim Hizmetleri	EF Education First	English Proficiency Index											1	1	1	1	1
A-030	Stokholm, SE	Teknoloji Hizmetleri	Ericsson	Networked Society City Index				1		1	1		1						
Q-031	Lüksemburg, LU	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	EuroCost International	Cost of Living									1	1	1	1	1	1	
D-032	Londra, UK, GB	Veri Analizi Hizmetleri	Euromonitor International	Top 100 City Destinations						1	1	1	1	1	1	1		1	1
Q-033	Prag, CZ	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve Açık	Expstatistan.com	Cost of Living Index														1	1
R-034	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Financial Times fDi Intelligence	Cities of the Future						1»	1»	1»	1»	1»	1»	1»	1»	1»	1»
Y-035	Londra, UK, GB	Finansal Danışmanlık Hizmetleri	Findexable Mambu	Global Fintech Ranking Report													1	1	1
X-036	New York, NY, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Global City Lab	Global Top 500 Cities												1	1	1	
S-037	Barselona, ES	Resmi Olmayan Ağlar, Sivil Toplum	Global Destination Sustainability Movement	Global Destination Sustainability Index									1	1	1	1	1	1	1
S-038-a	Leicester, UK, GB	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	Globalization and World Cities Research Network	Climate Emergency Edition 2021														1	
B-038-b	Leicester, UK, GB	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	Globalization and World Cities Research Network	Globalization and World Cities	1		1		1				1		1		1		1
R-039	Paris, FR	Diğer Kar Amacı Güden Kuruluş	Greater Paris Investment Agency	Global Cities Investment Monitor									1	1	1	1	1	1	
D-040	Leiden, NL	Diğer Kâr Amacı Güden Kuruluş	Green Destinations	Sustainable Destinations Top 100							1	1	1	1	1	1	1	1	1
S-041	Londra, UK, GB	Finansal Danışmanlık Hizmetleri	Grosvenor	Resilient Cities									1						
M-042	Eindhoven, NL	Teknoloji Hizmetleri	HERE Technologies	Urban Mobility Index											1				
M-043	Londra, UK, GB	Ulaşım ve Taşımacılık Hizmetleri	Hiyacar	The World's Most Stressful Cities to Drive in														1	
D-044	Londra, UK, GB	Diğer Kâr Amacı Güden Kuruluş	Hoppa	The Most Instagrammable Destinations in the World									1			1			
Y-045	Moskova, RU	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	HSE University	HSE Global Innovation Cities Index													1		
X-046	Barselona, ES	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	IESE University of Navarra +	Cities in Motion Index							1	1	1	1	1	1	1		1
Q-047	Londra, UK, GB	Diğer Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluş	Institute for Quality of Life	Happy City Index													1	1	1
A-048	Lozan, CH	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	IMD	Smart City Index												1	1	1	
D-049	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	ING Media	The World's Most Talked About Cities													1		

KOD	Kent, Ülke	Birincil/Ana Geliştiricinin Faaliyet Gösterdiği Alan	Birincil/Ana Geliştiren Kurum/Kuruluş	Çalışma	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
M-050	Kirkland, WA, US	Teknoloji Hizmetleri	INRIX	INRIX Traffic Scorecard									1	1	1	1	1	1	1
B-051	Paris, FR	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	INSEAD +	Global Talent Competitiveness Index										1	1	1	1	1	1
D-052	Amsterdam, NL	Uluslararası/Bölgesel Resmi Birlikler	International Congress and Convention Association	Destination Performance Index			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	
Q-053-a	Münih, DE	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	InterNations	Cost of Living										1	1	1	1	1	
B-053-b	Münih, DE	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	InterNations	Expat Essentials Index															1
Q-053-c	Münih, DE	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	InterNations	Finance & Housing (Personal Finance) Index											1	1	1	1	1
Q-053-d	Münih, DE	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	InterNations	Getting Settled Index											1	1	1	1	1
Q-053-e	Münih, DE	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	InterNations	Quality of Life Index											1	1	1	1	1
B-053-f	Münih, DE	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	InterNations	The Best and Worst Cities for Expats											1	1	1	1	1
B-053-g	Münih, DE	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	InterNations	Urban Work Life (Working Abroad) Index											1	1	1	1	1
S-054	Goldach, CH	Teknoloji Hizmetleri	IQAir: First in Air Quality	World's Most Polluted Cities												1	1	1	1
D-055	Manchester, UK, GB	Diğer Kâr Amacı Güden Kuruluş	inkifi	The World's Most Creative Cities															1
x-056-a	Şikago, IL, US	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Jones Lang LaSalle	City Momentum Index							1	1	1	1	1	1	1		
B-056-b	Şikago, IL, US	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Jones Lang LaSalle	Global 300 Commercial Attraction Index													1		
Y-056-c	Şikago, IL, US	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Jones Lang LaSalle	Innovation Geographies													1		1
Q-057	Zürich, CS	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Julius Baer Group Ltd.	Global Wealth and Lifestyle Report													1	1	1
M-058-a	Londra, UK, GB	Veri Analizi Hizmetleri	KANTAR's Mobility Future	The City Mobility Index													1		
M-058-b	Londra, UK, GB	Veri Analizi Hizmetleri	KANTAR's Mobility Future	The Green Commuter Index													1		
B-059	New York, NY, US	Diğer Kâr Amacı Güden Kuruluş	KISI	Cities for the Best Work-Life Balance													1	1	1
Q-060-a	Londra, UK, GB	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Knight Frank	City Wellbeing Index														1	
R-060-b	Londra, UK, GB	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Knight Frank	Global Residential Cities Index											3	4	4	4	3
R-060-c	Londra, UK, GB	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Knight Frank	Prime Global Cities Index											4	4	4	4	4
R-060-d	Londra, UK, GB	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Knight Frank	Wealth Report	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Y-061	Toronto, ON, CA	Finans Danışmanlık Hizmetleri	KPMG	Technology Innovation Hubs															1
Q-062	Singapur, SG	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	Lee Kuan Yew School of Public Policy +	Global Liveable and Smart Cities Index					1			1			1				
B-063	Londra, UK, GB	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Lloyd's	Lloyd's City Risk Index 2015-2025								1							
D-064	Londra, UK, GB	Diğer Kâr Amacı Güden Kuruluş	Love2Laundry	Least Stressful Cities to Visit Worldwide															1
M-065	Paris, FR	Diğer Kâr Amacı Güden Kuruluş	Luko (Coya)	Bicycle Cities Index													1		1
Y-066-a	Toronto, ON, CA	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	Martin Prosperity Institute	Creative and Diverse: Ranking Global Cities				1											
Y-066-b	Toronto, ON, CA	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	Martin Prosperity Institute	The Rise of Global Startup Cities												1			
D-067	New York, NY, US	Finans Danışmanlık Hizmetleri	MasterCard	Global Destination Cities Index				1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Q-068-a	New York, NY, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	MERCER	Cost of Living City Rankings	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Q-068-b	New York, NY, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	MERCER	Quality of Living City Ranking	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Q-069	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Monocle	Quality of Life Survey	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Y-070	Berlin, DE	Eğitim Hizmetleri	Nature Index	Top 200 Science Cities											1	1	1	1	1
S-071-a	Berlin, DE	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Nestpick	2050 Climate Change Index															1

KOD	Kent, Ülke	Birincil/Ana Geliştiricinin Faaliyet Gösterdiği Alan	Birincil/Ana Geliştiren Kurum/Kuruluş	Çalışma	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Y-071-b	Berlin, DE	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Nestpick	Best Cities for Startup Employees										1					
X-071-c	Berlin, DE	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Nestpick	Millenial Cities Ranking										1	1				
Q-071-d	Berlin, DE	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Nestpick	Neighbourhood Price Index												1			
Q-071-e	Berlin, DE	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Nestpick	The Best Cities for Generation Z												1			
B-071-g	Berlin, DE	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Nestpick	The Work-from-Anywhere Index														1	
S-071-h	Berlin, DE	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Nestpick	Vegetarian Cities Index														1	
Q-072-a	Belgrad, RS	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	NUMBEO	Cost of Living Index	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Q-072-b	Belgrad, RS	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	NUMBEO	Crime Index	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Q-072-c	Belgrad, RS	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	NUMBEO	Health Care Index	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
S-072-d	Belgrad, RS	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	NUMBEO	Pollution Index	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Q-072-e	Belgrad, RS	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	NUMBEO	Property Prices Index	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Q-072-f	Belgrad, RS	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	NUMBEO	Quality of Life Index	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
M-072-g	Belgrad, RS	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	NUMBEO	Traffic Index	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
M-073	New York, NY, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	OliverWyman Forum +	Urban Mobility Readiness Index												1	1	1	1
B-074	Londra, UK, GB	Diğer Kâr Amacı Güden Kuruluş	Open for Business	Open For Business City Ratings											1		1		1
X-075-a	Londra, UK, GB	Finans Danışmanlık Hizmetleri	PwC	Cities in Opportunity	1		1	1	1		1		1						
x-075-b	Londra, UK, GB	Finans Danışmanlık Hizmetleri	PwC	Cities in Opportunity: Building the Future (2025)						1									
Y-076	Londra, UK, GB	Eğitim Hizmetleri	Quacquarelli Symonds	Best Student Cities					1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
D-077	Vancouver, BC, CA	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Resonance Consultancy	World's Best Cities Ranking of Global Place Equity										1	1	1		1	
x-078-a	Londra, UK, GB	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Savills Investment Management	Dynamic Cities												1			
S-078-b	Londra, UK, GB	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Savills Investment Management	Resilient Cities Index 2022										1					1
R-078-c	Londra, UK, GB	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Savills Investment Management	Savills Prime Residential Index World Cities													1		1
X-079	Londra, UK, GB	Finans Danışmanlık Hizmetleri	Schoders	Global City Index									1	1	1	1	1	1	1
Y-080	Hongzhou, Çin	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	Sinai Lab from AIF Zhejiang University +	Global FinTech Hub Report 2020											1		1		
A-081	Seattle, WA, US	Web Sayfaları, Sosyal Mecralar ve	Speedtest.net by Ookla	Speedtest Global Index														1	1
D-082	Londra, UK, GB	Veri Analizi Hizmetleri	SportCal	Global Sports Impact Cities Index												1			
Y-083	San Francisco, CA, US	Veri Analizi Hizmetleri	Startup Genome	The Global Start-Up Ecosystem Report					1			1		1		1	1	1	1
Y-084	Zürih, CH	Veri Analizi Hizmetleri	StartupBlink	Global Startup Ecosystem Index										1		1	1	1	1
B-085	Vaşington, DC, US	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	The Brooking Institution	Global Metro Monitor						1					1				
Y-086	Luzern, CH	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	The Institute for Financial Services Zug	IFZ Global FinTech Rankings									1	1	1	1	1	1	1
X-087	Tokyo, JP	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	The Mori Memorial Foundation	Global Power City Index	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
D-088	Boston, MA, US	Veri Analizi Hizmetleri	The RepTrak Company	The Worlds' Most Reputable Cities											1				
D-089	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	The Telegraph Travel	Greatest City on Earth															1
Y-090-a	New York, NY, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Tholons	Global Innovation (Service Globalization) Index										1	1	1	1	1	
B-090-b	New York, NY, US	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Tholons	Top 100 Emerging Global Outsourcing Cities								1	1						
D-091	Londra, UK, GB	Bilgi ve Medya Hizmetleri	Time Out Group	Best Cities in the World												1		1	1

KOD	Kent, Ülke	Birincil/Ana Geliştiricinin Faaliyet Gösterdiği Alan	Birincil/Ana Geliştiren Kurum/Kuruluş	Çalışma	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
M-092	Amsterdam, NL	Teknoloji Hizmetleri	TomTom	TomTom Traffic Index						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
B-093	Toronto, ON, CA	Mesleki Birlikler, Forumlar ve Organ	Toronto Region Board of Trade	Scorecard on Prosperity						1	1								
Q-094-a	Zürih, CH	Finans Danışmanlık Hizmetleri	UBS Group AG	Price and Earnings	1		1				1				1				
R-094-b	Zürih, CH	Finans Danışmanlık Hizmetleri	UBS Group AG	Global Real Estate Bubble Index							1	1	1	1	1	1	1	1	1
A-095	New York, NY, US	Uluslararası/Bölgesel Resmi Birlik	United Nations DESA	Local Online Services Index (LOSI)											1		1		1
Q-096	Nairobi, KE	Uluslararası/Bölgesel Resmi Birlik	United Nations HABITAT	City Prosperity Initiative Global City Report							1								
Y-097	Genevre, CH	Mesleki Birlikler, Forumlar ve Organi	World Intellectual Property Organization	Global Innovation Index: Cluster Ranking											1	1	1	1	1
A-098	Seul, KR	Üniversiteler, Araştırma Merkezleri ve	Yonsei University +	Smart Cities Index Report										1		1			1
Q-099-a	Toronto, ON, CA	Resmi Olmayan Ağlar, Sosyal Mesralar	Youthful Cities	Youthful Cities Global Index							1	1							
Q-099-b	Toronto, ON, CA	Resmi Olmayan Ağlar, Sosyal Mesralar	Youthful Cities	Youthful Cities Global Affordability Index							1								
B-100-a	Londra, UK, GB	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Z/Yen Group Limited	The Global Financial Centres Index	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
S-100-b	Londra, UK, GB	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Z/Yen Group Limited	The Global Green Finance Index											2	2	2	2	2
A-100-c	Londra, UK, GB	Yönetim Danışmanlık Hizmetleri	Z/Yen Group Limited	The Smart Centers Index													2	2	2

Tablo ile İlgili Açıklamalar

- 1) Tabloda paylaşılan tüm çalışmalar en az 10 kenti değerlendiren kent ölçekli çalışmalardır.
- 2) Kent, Ülke sütununda paylaşılan bilgiler kent adı, varsa bulunduğu eyalet kodu, kentin bulunduğu ülkenin harf kodu bilgilerini temsil etmektedir. Kodların bilgisi çalışmanın [kısaltmalar](#) bölümünde paylaşılmıştır.
- 3) Niteliği sütunu, sırasıyla ilgili kurumun web sitesi, Google arama sonuçları, LinkedIn arama sonuçları ve Crunchbase arama sonuçlarından faydalanılarak oluşturulmuştur.
- 4) Birincil/Ana Geliştirici sütunundaki geliştirici ardından gelen '+' ibaresi çalışmaları geliştiren ortakların ya da sponsorların olduğunu belirtmektedir.
- 5) Yılların temsil edildiği sütundaki bilgiler ilgili yılda çalışma ile ilgili kaç rapor yayınlandığını temsil etmektedir. Bazı raporlar (2019-20 gibi) iki yılı kapsayan tek bir rapor şeklinde yayınlanmıştır. Eğer bu raporun yayın tarihi belirtilen ilk tarihte ise » sembolü, son ise « sembolü kullanılmıştır.

EK-2 2020 Yılı ve Sonrası Küresel Kentleri Değerlendiren (Tematik Olmayan) Çalışmaların Son Raporlarındaki İlk 10 Kent

No.	Kent, Ülke	Ana Geliştirici • İndeks • Erişilebilen Son Rapor Yılı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Toplam
1	Melbourne, AU	2thinknow • Innovation Cities Global Index '22	Tokyo	Londra	New York	Paris	Singapur	Los Angeles	Boston	Seul	San Francisco	Houston	500
2	Boston, MA, US	AIRINC Global 150 Cities Index '22	Zürih	Cenevre	Lüksemburg	Münih	Dubai	Houston	San Francisco	Berlin	Singapur	Calgary	150
3	Amsterdam, NL	ARCADIS • Sustainable Cities Index '22	Oslo	Stockholm	Tokyo	Kopenhag	Berlin	Londra	Seattle	Paris	San Francisco	Amsterdam	100
4	Şikago, IL, US	AT Kearney • Global Cities Report '22	New York	Londra	Paris	Tokyo	Pekin	Los Angeles	Şikago	Melbourne	Singapur	Hong Kong	156
5	Şikago, IL, US	AT Kearney • Global Cities Outlook '22	Londra	Paris	Lüksemburg	Münih	Stokholm	New York	Dublin	Kopenhag	Abu Dhabi	Amsterdam	156
6	Boston, MA, US	BCG Henderson Institute • City of Choice '21	Londra	New York	Helsinki	Kopenhag	Abu Dhabi	Madrid	Pekin	Viyana	Zürih	Sidney	45
7	Boston, MA, US	BCG Henderson Institute Decoding Global Talent	Londra	Amsterdam	Dubai	Berlin	Abu Dhabi	Tokyo	Singapur	New York	Barselona	Sidney	30
8	Pekin, CH	CASS • Global Urban Competitiveness Report • EC '21	New York	Singapore	Tokyo	Londra	Münih	San Francisco	Los Angles	Paris	Shenzhen	San Jose	1000
9	Pekin, CH	CASS • Global Urban Competitiveness Report • SC '21	Tokyo	Singapore	New York	Hong Kong	Londra	Paris	San Francisco	Barcelona	Shenzhen	Osaka	1000
10	New York, US	Ceoworld Magazine • Most Economically Influential Cities '20	Londra	New York	Tokyo	Paris	Singapore	Berlin	Shanghai	Brussels	New Delhi	Toronto	100
11	Dubai, AE	Dubai Chamber of Commerce • Dubai Innovation Index '20	Singapore	Hong Kong	Stockholm	Zurich	Copenhagen	New York	Amsterdam	Londra	Tokyo	Toronto	39
12	Stockholm, SE	EasyPark Group • The Cities of Future Index'22 (3M>)	Londra	New York	San Francisco	Sinapur	Berlin	Rotterdam	Seattle	Seul	Washington	Manchester	50
13	Londra, UK	The Economist • Digital Cities Index '22	Kopenhag	Amsterdam	Pekin	Londra	Seul	New York	Sidney	Singapur	Washington	Paris	30
14	Londra, UK	The Economist • Hot Sport 2025	New York	Londra	Singapore	Hong Kong	Tokyo	Sydney	Paris	Stockholm	Chicago	Toronto	120
15	Londra, UK	The Economist • Safe Cities Index '21	Kopenhag	Toronto	Singapur	Sidney	Tokyo	Amsterdam	Wellington	Hong Kong	Melbourne	Stockholm	60
16	Singapur, SG	Eden Strategy Institute • Top 50 Smart City Governments	Singapore	Seoul	Londra	Barcelona	Helsinki	New Yok	Montreal	Shanghai	Vienna	Amsterdam	50
17	Londra, UK	Euromonitor International • Top 100 City Destinations '22	Paris	Dubai	Amsterdam	Madrid	Rome	Londra	Münih	Berlin	Barcelona	New York	100
18	Londra, UK	fDi Intelligence • Cities of the Future '21	Singapore	Londra	Dubai	Amsterdam	Dublin	Hong Kong	New York	Shanghai	Paris	Tokyo	25
19	New York, US	Global City Lab • Global Top 500 Cities '21	New York	Londra	Tokyo	Paris	Singapore	Sydney	Los Angeles	Toronto	Shanghai	Hong Kong	500
20	# Global	GaWC Research Network • Globalization and World Cities '20	Londra	New York	Hong Kong	Singapore	Şangay	Beijing	Dubai	Paris	Tokyo	Sydney	390
21	Paris, FR	GPIA • Global Cities Investment Monitor '21	New York	Paris	Londra	Singapore	Berlin	Tokyo	Sydney	Toronto	Shanghai	Los Angeles	20
22	Moskova, RU	HSE University • HSE Global Innovation Cities Index '23	Londra	New York	Tokyo	Beijing	Paris	San Francisco	LA	Shanghai	Seoul	Moscow	200
23	# Global	IESE University of Navarra • Cities in Motion Index '22	Londra	New York	Paris	Tokyo	Berlin	Washington	Singapore	Amsterdam	Oslo	Copenhagen	183
24	Lausanne, CH	IMD • Smart City Index '21	Zurich	Oslo	Canberra	Copenhagen	Lausanne	Londra	Singapore	Helsinki	Geneva	Stockholm	118
25	Londra, UK	ING Media • The World's Most Talked About Cities '21	Tokyo	New York	Londra	Paris	Madrid	Dubai	Rome	Barcelona	Seoul	Osaka	250
26	Paris, FR	INSEAD • Global Talent Competitiveness Index '	San Francisco	Boston	Zurich	Seattle	Lausanne	Singapore	Geneva	Helsinki	Münih	Dublin	175
27	Amsterdam, NL	ICCA • Destination Performance Index '21	Viyana	Lizbon	Atena	Barselona	Singapur	Madrid	Prag	Berlin	Paris	Brüksel	50
28	Münih, DE	InterNations • The Best and Worst Cities for Expats '	Valencia	Dubai	Mexico City	Lisbon	Madrid	Bangkok	Basel	Melbourne	Abu Dhabi	Singapore	47

No.	Kent, Ülke	Ana Geliştirici • İndeks • Erişilebilen Son Rapor Yılı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Toplam
29	Münih, DE	InterNations • Quality of Life Index '22	Valencia	Copenhagen	Zurich	Madrid	Lisbon	Dubai	Vienna	Abu Dhabi	Lausanne	Münih	50
30	Şikago, IL, US	Jones Lang LaSalle • Innovation Geographies '22	San Jose	Tokyo	San Francisco	Boston	New York	Seoul	Paris	Beijing	Londra	Seattle	25
31	Londra, UK	Knight Frank • City Wellbeing Index '20	Oslo	Helsinki	Zurich	Vienna	Madrid	Stockholm	Amsterdam	Sydney	Montreal	Singapore	20
32	Toronto, ON, CA	KPMG • Technology Innovation Hubs '21	Singapur	New York	Tel Aviv	Pekin	Londra	Şangay	Tokyo	Bangluru	Hong Kong	Austin	47
33	New York, US	McKinsey & Company Urban World Top 25 Hot Spots by 2025	New York	Tokyo	Shanghai	Londra	Pekin	Los Angeles	Paris	Chicago	Rhein-Ruhr	Shenzhen	25
34	Berlin, DE	Nestpick • The Work-from-Anywhere Index '21	Melbourne	Dubai	Sydney	Tallinn	Londra	Tokyo	Singapore	Glasgow	Montreal	Berlin	75
35	New York, US	OliverWyman Forum • Urban Mobility Readiness Index '22	San Francisco	Stockholm	Helsinki	Singapore	Zurich	Amsterdam	Münih	Berlin	Paris	Londra	60
36	Londra, UK	Open for Business • Open for Business City Ratings '22*	Amsterdam	Berlin	Boston	Copenhagen	Dublin	Helsinki	Londra	Stockholm	Toronto	Zurich	145
37	Londra, UK	PwC • Cities in Opportunity: Building the Future 2025	New York	Londra	Toronto	Paris	Stockholm	San Francisco	Singapore	Hong Kong	Chicago	Tokyo	24
38	Londra, UK	Quacquarelli Symonds • Best University Cities '22	Londra	Münih	Seoul	Zurich	Melbourne	Berlin	Tokyo	Paris	Sydney	Edinburg	116
39	Vancouver, CA	Resonance Consultancy World's Best Cities Ranking '23	Londra	Paris	New York	Tokyo	Dubai	Barcelona	Rome	Madrid	Singapore	Amsterdam	100
40	Londra, UK	Savills Investment Management • Resilient Cities Index '21	New York	Londra	Los Angeles	San Francisco	Tokyo	Seoul	Berlin	Boston	Atlanta	Dallas	500
41	Londra, UK	Shodors • Global City Index '23	San Francisco	Boston	Londra	New York	Melbourne	Toronto	San Jose	Singapore	Hong Kong	Paris	900
42	San Francisco, US	Startup Genome • The Global Start-Up Ecosystem Report '23	Silicon Vadisi	Londra	New York	Los Angeles	Tel Aviv	Boston	Beijing	Singapore	Shanghai	Seattle	100
43	Tel Aviv, IL	StartupBlink • Global Startup Ecosystem Index '22	San Francisco	New York	Londra	Los Angeles	Boston	Beijing	Shanghai	Bangalore	Paris	Tel Aviv	53
44	Tokyo, JP	The Mori Memorial Foundation • Global Power City Index '22	Londra	New York	Tokyo	Paris	Singapore	Amsterdam	Seul	Berlin	Melbourne	Şangay	48
45	New York, US	Tholons • Global Innovation Index '21	Toronto	Singapore	Bangalore	San Francisco	Dublin	Sao Paulo	Londra	Manila	Mumbai	New York	100
46	# Global	United Nations DESA • Local Online Services Index '22	Berlin	Madrid	Tallinn	Copenhagen	Dubai	Moscow	New York	Paris	Singapore	Shanghai	13
47	Seul, KR	Yonsei University • Smart Cities Index Report '22	Seoul	Barcelona	Amsterdam	Helsinki	Lisbon	Dublin	Busan	Londra	New York	Berlin	31
48	Londra, UK	Z/Yen Group Ltd. • The Global Financial Centers Index 32 '22	New York	Londra	Singapore	Hong Kong	San Francisco	Şangay	Los Angeles	Pekin	Shezen	Paris	119
49	Londra, UK	Z/Yen Group Ltd. • The Global Green Finance Index 10 '22	Londra	Amsterdam	New York	Luxembourg	San Francisco	Los Angeles	Cenevre	Stockholm	Kopenhag	Sidney	84
50	Londra, UK	Z/Yen Group Ltd. • The Smart Centers Index 6 '21	New York	Londra	Los Angeles	San Francisco	Hong Kong	Zürich	Lugano	Singapore	Cambridge	Oxford	75

EK-3 Küresel Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Tematik Olarak Düzenlenmesi ve Çalışmalarda Son 10 Yıldaki Türk Kentlerinin Konum

Tablo Hakkında

İlgili yıla ait çalışmaya dair sıralama bulunmadığını gösterir.	>>	Kente raporda yer verilmiştir ancak sıralamadaki yeri bilinmemektedir.	-	Kentin ilgili yıllarda sıralamada yer almadığını gösterir.	?	İlgili hücre ile ilgili veri paylaşılmadığını gösterir.	EYS En Yüksek Sıra/Skor EDS En Düşük Sıra/Skor
<> Sıra/skor bakımından ilk %20'lik diliminde olduğunu gösterir.	<>	Sıra/skor bakımından %20,01-%40 aralığında olduğunu gösterir.	<>	Sıra/skor bakımından %40,01-%60 aralığında olduğunu gösterir.	<>	Sıra/skor bakımından %60,01-%80 aralığında olduğunu gösterir.	<> Sıra/skor bakımından %80,01-%100 aralığında olduğunu gösterir.

NOT Bir yılda birden fazla rapor yayınlamışsa eğer yılın son raporu referans alınmıştır.

KOD	Birincil/Ana Geliştiren	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
		sıra	<skor>	sıra	<skor>	sıra	<skor>	sıra	<skor>	sıra	<skor>	sıra	<skor>	sıra	<skor>	sıra	<skor>	sıra	<skor>	sıra	<skor>
EYS	2thinknow • Innovation Cities Global Index	1	<57>	1	<57>	1	<57>	1	<60>			1	<56>	1	<59>			1	<56>	1	<59>
ADN01	Adana	294	<40>	273	<40>	324	<39>	391	<34>			369	<34>	417	<31>			339	<37>	376	<35>
ANK01	Ankara	296	<40>	310	<39>	327	<39>	330	<37>			245	<38>	263	<38>			181	<42>	270	<40>
ANT01	Antalya	-	-	-	-	-	-	398	<34>			367	<34>	372	<34>			343	<37>	295	<39>
BUR01	Bursa	416	<33>	413	<33>	389	<35>	393	<34>			397	<33>	395	<33>			304	<38>	362	<36>
IST01	İstanbul	89	<46>	99	<46>	95	<47>	81	<44>			53	<44>	43	<47>			32	<48>	53	<47>
IZM01	İzmir	349	<38>	351	<38>	360	<38>	327	<37>			284	<37>	303	<37>			189	<42>	291	<39>
EDS	2thinknow • Innovation Cities Global Index	445	<18>	445	<18>	442	<20>	500	<17>			500	<16>	500	<18>			500	<23>	500	<21>
EYS	abillion • Cities of the Future																			1	?
EDS	abillion • Cities of the Future																			10	?
EYS	abillion • Top 20 Vegan Cities in 2020															1	?				
EDS	abillion • Top 20 Vegan Cities in 2020															10	?				
EYS	AIRINC • Global 150 Cities Index									1	?	1	?			1	?			1	?
IST02	İstanbul									86	?	98	?			114	?			143	?
EDS	AIRINC • Global 150 Cities Index									150	?	150	?			150	?			150	?
EYS	AON Hewitt Consulting • People Risk Index	1	<67>																		
IST03	İstanbul	96	<152>																		
EDS	AON Hewitt Consulting • People Risk Index	138	<204>																		

EDS	ARCADIS • International Construction Cost Index			1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?
ANK02	Ankara			23	?	25	?	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IST04	Istanbul			-	-	-	?	38	?	80	?	70	?	73	?	85	?
EYS	ARCADIS • International Construction Cost Index			44	?	44	?	55	?	100	?	100	?	100	?	100	?
EYS	ARCADIS • Sustainable Cities Index			1	?	1	?			1	?					1	?
IST05	Istanbul			36	?	77	?			82	?					74	?
EDS	ARCADIS • Sustainable Cities Index			50	?	100	?			100	?					100	?
EYS	ARCADIS • Sustainable Cities Mobility Index									1	?						
IST06	Istanbul									71	?						
EDS	ARCADIS • Sustainable Cities Mobility Index									100	?						
EYS	ARCADIS • The Sustainable Cities Water Index					1	?										
IST07	Istanbul					26	?										
EDS	ARCADIS • The Sustainable Cities Water Index					50	?										
EYS	AT Kearney • Global Cities Report			1	<61.7>	1	?			1	?	1	?	1	?	1	?
ANK03	Ankara			-	-	72	?			74	?	75	?	74	?	84	?
IST08	Istanbul			28	<26.0>	29	?			25	?	26	?	26	?	34	?
EDS	AT Kearney • Global Cities Report			84	<3.8>	125	?			128	?	135	?	130	?	151	?
EYS	AT Kearney • Global Cities Outlook			1	<70.2>	1	?			1	?	1	?	1	?	1	?
ANK04	Ankara			-	-	73	?			98	?	101	?	112	?	115	?
IST09	Istanbul			15	<53.7>	66	?			88	?	96	?	92	?	106	?
EDS	AT Kearney • Global Cities Outlook			34	<24.3>	125	?			128	?	135	?	130	?	151	?
EYS	Bask Government + • Prosperity and Inclusive City Seal and Awards													1	<78.2>		
IST10	Istanbul													79	<36.5>		
EDS	Bask Government + • Prosperity and Inclusive City Seal and Awards													113	<11.4>		
EYS	BCG Henderson Institute • City of Choice Global City Ranking															1	<65.7>
IST11	Istanbul															36	<41.6>
EDS	BCG Henderson Institute • City of Choice Global City Ranking															45	<20.8>
EYS	BCG Henderson Institute • Decoding Global Talent			1	<16>		1	?		1	<22>			1	<18>		
IST12	Istanbul			-	-		-	-		-	?			30	?		
EDS	BCG Henderson Institute • Decoding Global Talent			30	<1,5>		30	?		30	?			30	?		

EYS	Bloom Consulting + • The Digital City Index																			1	?
IST13		<i>İstanbul</i>																		>10<	?
EDS	Bloom Consulting + • The Digital City Index																			136	?
EYS	Bloomberg • Woman and Cities Ranking																			1	<3.66>
EDS	Bloomberg • Woman and Cities Ranking																			15	<2.68>
EYS	Burson Cohn & Wolfe • Global Ranking of Sport Cities																			1	?
IST14		<i>İstanbul</i>																		42	?
EDS	Burson Cohn & Wolfe Global Ranking of Sport Cities																			50	?
EYS	CBRE Research • How Global is the Business of Retail?																			1	50
IST15		<i>İstanbul</i>																		>19<	19
EDS	CBRE Research • How Global is the Business of Retail?																			189	?
EYS	CEBR + • Urban Mobility Index																			1	80
IST16		<i>İstanbul</i>																		32	35
EDS	CEBR + • Urban Mobility Index																			35	28
EYS	Centre for International Competitiveness • World Knowledge Compe																			1	248
EDS	Centre for International Competitiveness • World Knowledge Compe																			145	5
EYS	Ceoworld Magazine • Most Economically Influential Cities in the Wo																			1	85.97
ANK05		<i>Ankara</i>																		69	71.09
IST17		<i>İstanbul</i>																		20	81.00
ESD	Ceoworld Magazine • Most Economically Influential Cities in the Wo																			100	62.18
EYS	Chinese Academy of Social Science + • Global Urban Competetivenes																			1	1.00
ADN02		<i>Adana</i>																		322	0.39
ANK06		<i>Ankara</i>																		237	0.44
ANT02		<i>Antalya</i>																		407	0.34
BUR02		<i>Bursa</i>																		268	0.42
DNZ01		<i>Denizli</i>																		728	0.21
DIY01		<i>Diyarbakır</i>																		749	0.20
ESK01		<i>Eskişehir</i>																		660	0.24
GAZ01		<i>Gaziantep</i>																		536	0.28
IST18		<i>İstanbul</i>																		93	0.59

IZM02	İzmir	261	0.42	259	0.45	257	0.46	263	0.47	262	0.47	263	0.46	247	0.46	?	?	239	0.46
KAY01	Kayseri	635	0.25	617	0.27	620	0.27	613	0.28	613	0.28	610	0.27	638	0.26	?	?	641	0.26
KOC01	Gebze (Kocaeli)	320	0.39	301	0.42	310	0.43	297	0.44	296	0.45	297	0.44	313	0.42	?	?	304	0.41
KON01	Konya	824	0.18	818	0.19	812	0.20	791	0.21	789	0.21	803	0.20	857	0.18	?	?	864	0.18
MER01	Mersin	609	0.26	595	0.28	605	0.28	591	0.29	586	0.29	596	0.28	644	0.26	?	?	651	0.26
SAM01	Samsun	497	0.29	479	0.32	494	0.32	485	0.33	480	0.34	499	0.32	540	0.30	?	?	530	0.30
ŞAN01	Şanlıurfa	771	0.20	746	0.22	713	0.24	672	0.26	664	0.26	626	0.27	590	0.28	?	?	569	0.28
EDS	Chinese Academy of Social Science + • Global Urban Competitiveness	1006	0.00	1006	0.00	1006	0.00	1006	0.00	1006	0.00	1006	0.00	1006	0.00	200	?	1006	1006
EYS	Copenhagenize Design Co. • The Most Bicycle-Friendly Cities	1	?			1	?			1	?			1	90.2				
EDS	Copenhagenize Design Co. • The Most Bicycle-Friendly Cities	20	?			20	?			20	?			20	52.7				
EYS	Cushman & Wakefield • Winning Cities													1					
IST19	İstanbul													>25<					
EDS	Cushman & Wakefield • Winning Cities													81					
EYS	Data-Driven EnviroLAB • Urban Enviromental and Social Inclusion I											1	?			1	-		
IST20	İstanbul											-	-			?	-		
EDS	Data-Driven EnviroLAB • Urban Enviromental and Social Inclusion I											32	?			160	-		
EYS	Deep Knowledge Analytics • Top Residence-by-Investment Cities for																	1	<705>
EDS	Deep Knowledge Analytics • Top Residence-by-Investment Cities for																	25	<398>
EDS	Deep Knowledge Analytics • COVID-19 City Safety Rankings																	1	<73.16>
ANK07	Ankara																	48	<51.07>
EDS	Deep Knowledge Analytics • COVID-19 City Safety Rankings																	50	<50.37>
EYS	Deep Knowledge Analytics • Pandemic Resilient Cities Ranking																	1	69.02
ANK08	Ankara																	?	51.04
IST21	İstanbul																	?	50.13
EDS	Deep Knowledge Analytics • Pandemic Resilient Cities Ranking																	100	35.21
EYS	DELL Technologies • Women Entrepreneur Cities Index							1	?			1	?						
IST22	İstanbul							48	?			48	?						
EDS	DELL Technologies • Women Entrepreneur Cities Index							50	?			50	?						
EYS	DHL • Global Cities: Hotspots							1											
ANK09	Ankara							102	?										

IST23	Istanbul	41	?												
EDS	DHL • Global Cities: Hotspots	113													
EYS	DHL • Global Cities: Giants	1													
ANK10	Ankara	104	?												
IST24	Istanbul	20	?												
EDS	DHL • Global Cities: Giantss	113													
EYS	Dubai Chamber of Commerce • Dubai Innovation Index	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?		
EDS	Dubai Chamber of Commerce • Dubai Innovation Index	28	?	30	?	30	?	32	?	39	?	39	?		
EYS	EasyPark Group • The Cities of Future Index (Metro areas 3M people)											1	100		
EDS	EasyPark Group • The Cities of Future Index (Metro areas 3M people)											50	50		
EYS	EasyPark Group • Smart Cities Index					?	?					?	?		
EDS	EasyPark Group • Smart Cities Index					?	?					?	?		
EYS	ECA International • Most Expensive Cities Worldwide							1	?	1	?	1	?	1	?
ANK11	Ankara							>10<	?	>10<	?	>10<	?	>10<	?
IST25	Istanbul							>10<	?	>10<	?	>10<	?	>10<	?
EDS	ECA International • Most Expensive Cities Worldwide							?	?	?	?	?	?	?	?
EYS	Economist Impact • Digital Cities Index												1	<80>	
EDS	Economist Impact • Digital Cities Index												30	<40>	
EYS	Economist Intelligence Unit • Best Cities Ranking and Report														
IST26	Istanbul														
EDS	Economist Intelligence Unit • Best Cities Ranking and Report														
EYS	Economist Intelligence Unit • Hot Sport 2025	1	<75.7>												
ANK12	Ankara	103	<39.6>												
IST27	Istanbul	70	<49.3>												
EDS	Economist Intelligence Unit • Hot Sport 2025	120	<25.0>												
EYS	Economist Intelligence Unit • Sea Turtle Index														
EDS	Economist Intelligence Unit • Sea Turtle Index														
EYS	Economist Intelligence Unit • Safe Cities Index	1	<85.6>			1	<89.8>			1	<92.0>		1	<82.>	
IST28	Istanbul	41	<62.3>			40	<65.2>			36	<66.1>		37	<62.9>	
EDS	Economist Intelligence Unit • Safe Cities Index	50	<53.7>			60	<38.8>			60	<38.1>		60	<39.5>	

EYS	Economist Intelligence Unit • The Global Liveability Index	1	<97.5>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
IST29	Istanbul	113	<57.8>	114	111	111	?	?											
EDS	Economist Intelligence Unit • The Global Liveability Index	140	<29.3>	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140
EYS	Economist Intelligence Unit • Worldwide Cost of Living	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
IST30	Istanbul																		
EDS	Economist Intelligence Unit • Worldwide Cost of Living																		
EYS	Eden Strategy Institute, LLP. • Top 50 Smart City Governments																		
EDS	Eden Strategy Institute, LLP. • Top 50 Smart City Governments																		
EYS	EF Education First • English Proficiency Index																		
ANK13	Ankara																		
IST31	Istanbul																		
EDS	EF Education First • English Proficiency Index																		
EYS	Ericsson • Networked Society City Index	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?
IST32	Istanbul	18	?	27	?	22	?												
EDS	Ericsson • Networked Society City Index	31	?	40	?	41	?												
EYS	EuroCost International • Cost of Living																		
ANK14	Ankara																		
IST33	Istanbul																		
EDS	EuroCost International • Cost of Living																		
EYS	Euromonitor International • Top 100 City Destinations	1	?	1	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1
ANT03	Antalya	10	?			?	31	?	29	?	16	?	12	?					
IST34	Istanbul	11	?		8	?	11	?	15	?	12	?	10	?					
MUG01	Muğla	54	?			?	-	?	-	?	-	?	84	?					
EDS	Euromonitor International • Top 100 City Destinations	100	?		100	?	100	?	100	?	?	100	?		100	?	100	?	100
EYS	Expatistan.com • Cost of Living Index																		
EDS	Expatistan.com • Cost of Living Index																		
EYS	Financial Times fDi Intelligence • Cities of the Future																		
EDS	Financial Times fDi Intelligence • Cities of the Future																		
EYS	Findexable Mambu • Global Fintech Ranking Report																		
ANK15	Ankara																		

IST35	Istanbul	57	?	63	?						
EDS	Findexable Mambu • Global Fintech Ranking Report	236	?	264	?						
EYS	Global City Lab • Global Top 500 Cities	1		1	1						
ADN03	Adana	-		492	494						
ANK16	Ankara	82		81	78						
ANT04	Antalya	469		463	476						
BUR03	Bursa	403		395	396						
IST36	Istanbul	23		23	23						
IZM03	İzmir	260		264	260						
KOC02	Kocaeli	204		207	210						
EDS	Global City Lab • Global Top 500 Cities	500		500	500						
EYS	Global Destination Sustainability Movement • Global Destination Sust										
EDS	Global Destination Sustainability Movement • Global Destination Sust										
EYS	GaWC • Climate Emergency Edition 2021			1	<-37.7>						
ANK17	Ankara			106	<-47.0>						
IST37	Istanbul			174	<-48.9>						
EDS	GaWC • Climate Emergency Edition 2021			231	<-49.9>						
EYS	GaWC • Globalization and World Cities	1	Alfa++	1	Alfa++	1	Alfa++	1	Alfa++		
ANK18	Ankara	164	Gamma	174	Gamma	177	Gamma	205	YDY		
BUR04	Bursa	309	Y	312	Y	333	Y	314	Y		
IST38	Istanbul	23	Alfa	31	Alfa	30	Alfa-	23	Alfa		
IZM04	İzmir	267	Y	236	YDY	270	Y	235	Y		
EDS	GaWC • Globalization and World Cities	360	Y	374	Y	394	Y	343	Y		
EYS	Greater Paris Investment Agency • Global Cities Investment Monitor			1	?	1	?	1	?	1	?
EDS	Greater Paris Investment Agency • Global Cities Investment Monitor			20	?	20	?	20	?	20	?
EYS	Green Destinations • Sustainable Destinations Top 100	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?
EDS	Green Destinations • Sustainable Destinations Top 100	100	?	100	?	100	?	100	?	100	?
EYS	Grosvenor • Resilient Cities	1	?								
EDS	Grosvenor • Resilient Cities	50	?								
EYS	HERE Technologies • Urban Mobility Index			1	?						

EDS	HERE Technologies • Urban Mobility Index																		38	?
EYS	Hiyacar • The World's Most Stressful Cities to Drive in																		1	<7.4>
IST39	<i>Istanbul</i>																		16	<4.6>
EDS	Hiyacar • The World's Most Stressful Cities to Drive in																		36	<2.1>
EYS	Hoppa • The Most Instagrammable Destinations in the World																		1	?
IST40	<i>Istanbul</i>																		6	?
EDS	Hoppa • The Most Instagrammable Destinations in the World																		50	?
EYS	HSE University • HSE Global Innovation Cities Index																		1	?
EDS	HSE University • HSE Global Innovation Cities Index																		36	?
EYS	IESE • University of Navarra Cities in Motion Index																		1	<100>
ANK19	<i>Ankara</i>																		91	<34.3>
BUR05	<i>Bursa</i>																		85	<37.4>
IST41	<i>Istanbul</i>																		75	<43.5>
EDS	IESE • University of Navarra Cities in Motion Index																		135	<0.0>
EYS	IMD • Smart City Index																		1	<AAA>
ANK20	<i>Ankara</i>																		74	<CCC>
IST42	<i>Istanbul</i>																		-	
EDS	IMD • Smart City Index																		102	<D>
EYS	ING Media • The World's Most Talked About Cities																		1	<6.44>
ANK21	<i>Ankara</i>																		60	<0.39>
IST43	<i>Istanbul</i>																		12	<1.63>
EDS	ING Media • The World's Most Talked About Cities																		250	<0.01>
EYS	INRIX • INRIX Traffic Scorecard																		1	156
ADN04	<i>Adana</i>																		155	38
ANK22	<i>Ankara</i>																		106	43
ANT05	<i>Antalya</i>																		219	34
BUR06	<i>Bursa</i>																		113	44
DIY01	<i>Diyarbakır</i>																		545	18
ESK02	<i>Eskişehir</i>																		479	20
ERZ01	<i>Erzurum</i>																		162	41
GAZ02	<i>Gaziantep</i>																		147	40

IST44	<i>İstanbul</i>											16	89
IZM05	<i>İzmir</i>											148	37
KAY02	<i>Kayseri</i>											301	28
KON02	<i>Konya</i>											594	16
MER02	<i>Mersin</i>											804	8
SAM02	<i>Samsun</i>											242	32
SAK01	<i>Sakarya</i>											563	17
EDS	INRIX • INRIX Traffic Scorecard											991	
EYS	INSEAD + • Global Talent Competitiveness Index											1	<74.0>
ANK23	<i>Ankara</i>											-	-
IST45	<i>İstanbul</i>											-	-
EDS	INSEAD + • Global Talent Competitiveness Index											46	<20.3>
EYS	Institute for Quality of Life • Happy City Index											1	<195>
IST46	<i>İstanbul</i>											165	<16>
EDS	Institute for Quality of Life • Happy City Index											133	<20>
EYS	ICCA • Destination Performance Index											658	<2>
ANT06	<i>Antalya</i>											19	?
IST47	<i>İstanbul</i>											27	?
EDS	ICCA • Destination Performance Index											82	?
EYS	InterNations • Local Cost of Living											66	?
IST48	<i>İstanbul</i>											57	?
EDS	InterNations • Local Cost of Living											51	?
EYS	InterNations • Expat Essentials Index											1	?
IST49	<i>İstanbul</i>											39	?
EDS	InterNations • Expat Essentials Index											50	?
EYS	InterNations • Finance & Housing (Personal Finance) Index											1	?
IST50	<i>İstanbul</i>											35	?
EDS	InterNations • Finance & Housing (Personal Finance) Index											72	?
EYS	InterNations • Getting Settled Index											1	?
IST51	<i>İstanbul</i>											34	?

EDS	InterNations • Getting Settled Index	51	?	72	?	82	?	66	?	57	?	50	?
EYS	InterNations • Quality of Life Index	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?
IST52	<i>Istanbul</i>	38	?	55	?	57	?	47	?	40	?	40	?
EDS	InterNations • Quality of Life Index	51	?	72	?	82	?	66	?	57	?	50	?
EYS	InterNations • The Best and Worst Cities for Expat	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?
IST53	<i>Istanbul</i>	46	?	62	?	71	?	54	?	54	?	47	?
EDS	InterNations • The Best and Worst Cities for Expat	51	?	72	?	82	?	66	?	57	?	50	?
EYS	InterNations • Urban Work Life (Working Abroad) Index	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?
IST54	<i>Istanbul</i>	50	?	68	?	80	?	63	?	56	?	50	?
EDS	InterNations • Urban Work Life (Working Abroad) Index	51	?	72	?	82	?	66	?	57	?	50	?
EDS	IQAir • World Air Quality Report World Capital City Ranking											1	84
ANK24	<i>Ankara</i>											41	18.5
EYS	IQAir • World Air Quality Report World Capital City Ranking											92	3.8
EYS	inkifi • The World's Most Creative Cities											1	<80>
ANT07	<i>Antalya</i>											75	<10>
IST55	<i>Istanbul</i>											53	<11>
EDS	inkifi • The World's Most Creative Cities											75	<10>
EYS	Jones Lang LaSalle • City Momentum Index					1		1				1	
IST56	<i>Istanbul</i>					>20<		>20<				>20<	
EDS	Jones Lang LaSalle • City Momentum Index					131		130				130	
EYS	Jones Lang LaSalle • Global 300 Commercial Attraciton Index							1	?				
ANK25	<i>Ankara</i>							151	?				
ANT08	<i>Antalya</i>							294	?				
IST57	<i>Istanbul</i>							33	?				
IZM06	<i>Izmir</i>							230	?				
EDS	Jones Lang LaSalle • Global 300 Commercial Attraciton Index							300	?				
EYS	Jones Lang LaSalle • Innovation Geographies	1				1							
???	???	>20<				>25<							
EDS	Jones Lang LaSalle • Innovation Geographies	100				100							
EYS	Julius Baer Group Ltd. • Global Wealth and Lifestyle Report											1	?

EDS	Julius Baer Group Ltd. • Global Wealth and Lifestyle Report																	24	?																		
EYS	KANTAR's Mobility Future • The City Mobility Index																	1																			
???	???																	>10<																			
EDS	KANTAR's Mobility Future • The City Mobility Index																	31																			
EYS	KANTAR's Mobility Future • The Green Commuter Index																	1																			
???	???																	>10<																			
EDS	KANTAR's Mobility Future • The Green Commuter Index																	31																			
EYS	KISI • Cities for the Best Work-Life Balance																	1	?	1	100																
EDS	KISI • Cities for the Best Work-Life Balance																	50	?	100	50																
EYS	Knight Frank • City Wellbeing Index																	1		1		1		1													
???	???																	>25<		>20<		>20<															
EDS	Knight Frank • City Wellbeing Index																	40		40																	
EDS	Knight Frank • Global Residential Cities Index																	150	<20.5>	150	<22.9>	150	<22.2>	150	<30.2>	150	<63.2>	150	<212>								
ANK26	Ankara	51	<6.5>	20	<8.8>	13	<10.2>	1	<30.2>	3	<55.9>	2	<196>																								
IST58	Istanbul	42	<7.0>	65	<4.6>	76	<3.6>	3	<27.9>	1	<63.2>	1	<212>																								
IZM07	Izmir	2	<18.5>	13	<10.9>	11	<10.3>	2	<29.4>	2	<58.5>	3	<186>																								
EYS	Knight Frank • Global Residential Cities Index																	150	<-9.1>	1	<-13.2>		<-14>	1	<-9.0>	1	<-5.7>	1	<-17>								
EYS	Knight Frank • Prime Global Cities Index																	1		1		1		1		1		1	<88.8>								
IST59	Istanbul	-	-	-	-	18	<4.7>	42		-	-	-	-																								
EDS	Knight Frank • Prime Global Cities Index																	30		32		34		39		42	<-11.3>	43		47		45		46		45	<-23>
EYS	Knight Frank • Prime International Residential Index (PIRI 100)																	1		1		1		1		1		1		1							
???	???																	>20<		>20<		>20<		>20<		>20<		>20<		>20<		>20<		>20<			
EDS	Knight Frank • Prime International Residential Index (PIRI 100)																	100		100		100		100		100		100		100		100		100		100	
EYS	KPMG • Technology Innovation Hubs																													1							
???	???																												>10<								
EDS	KPMG • Technology Innovation Hubs																													?							
EYS	Lee Kuan Yew School of Public Policy + Global Liveable and Smart C																	1				1		1.66													
IST60	Istanbul					39																	51		-0.72												
EDS	Lee Kuan Yew School of Public Policy + Global Liveable and Smart C																	63				78		-1.86													
EYS	Lloyd's Lloyd's City Risk Index 2015-2025																	1																			

IST61	Istanbul													
EDS	Lloyd's Lloyd's City Risk Index 2015-2025	301												
EYS	Love2Laundry • Least Stressful Cities to Visit Worldwide												1	?
EDS	Love2Laundry • Least Stressful Cities to Visit Worldwide												50	?
EYS	Luko (Coya) • Bicycle Cities Index	1											1	77.8
IST62	Istanbul											74	25.5	
EDS	Luko (Coya) • Bicycle Cities Index												90	11.9
EYS	Martin Prosperity Institute • Creative and Diverse: Ranking Global C	1												
???	???	>10<												
EDS	Martin Prosperity Institute • Creative and Diverse: Ranking Global C	?												
EYS	Martin Prosperity Institute • The Rise of Global Startup Cities	1												
ANK27	Ankara													?
IST63	Istanbul													?
EDS	Martin Prosperity Institute • The Rise of Global Startup Cities	150												
EYS	MasterCard • Global Destination Cities Index	1	1	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	
ANT09	Antalya			-	-	-	-	?	11	?	10	?		
IST64	Istanbul			7	?	8	?	?	9	?	8	?		
EDS	MasterCard • Global Destination Cities Index			132	?	132	?	132	?	162	?	?	?	
EYS	MERCER • Cost of Living City Rankings	214				209		209		209		209	227	
ANK28	Ankara					-		-		-		-	227	
IST65	Istanbul					101		142		163		156	173	
EDS	MERCER • Cost of Living City Rankings	1				1		1		1		1	1	
EYS	MERCER • Quality of Living City Ranking			1								1		
IST66	Istanbul			?								130		
EDS	MERCER • Quality of Living City Ranking			230								231		
EYS	Monocle • Quality of Life Survey	1	1	1		1							1	
EDS	Monocle • Quality of Life Survey	25	25	25		25							20	
EYS	Nature Index • Top 200 Science Cities							1	1	1	1	1	1	
EDS	Nature Index • Top 200 Science Cities							200	200	200	200	200	200	
EYS	Nestpick • 2050 Climate Change Index											1	<100>	

IST67	İstanbul																			15	<39.1>																		
EDS	Nestpick • 2050 Climate Change Index																			75	<1.00>																		
EYS	Nestpick • Millenial Cities Ranking																			1	<108>	1	<7.14>																
IST68	İstanbul																			99	<54.8>	85	<4.65>																
EDS	Nestpick • Millenial Cities Ranking																			100	<52>	110	<3.21>																
EYS	Nestpick • Neighborhood Index																																						
EDS	Nestpick • Neighborhood Index																																						
EYS	Nestpick • The Best Cities for Generation Z																			1	<100>																		
IST69	İstanbul																			104	<18.2>																		
EDS	Nestpick • The Best Cities for Generation Z																			110	<1>																		
EYS	Nestpick • The Best Cities for Startup Employees																			1	?																		
IST70	İstanbul																			72	?																		
EDS	Nestpick • The Best Cities for Startup Employees																			85	?																		
EYS	Nestpick • The Work-from-Anywhere Index																			1	<100>																		
IST71	İstanbul																			71	<64.0>																		
EDS	Nestpick • The Work-from-Anywhere Index																			75	<50>																		
EYS	Nestpick • Vegetarian Cities Index																			1	<100>																		
IST72	İstanbul																			72	<81.0>																		
EDS	Nestpick • Vegetarian Cities Index																			75	<49.7>																		
EDS	NUMBEO • Cost of Living Index																			340	<28.4>	443	<22.3>	515	<21.1>	372	<19.1>	509	<21.7>	535	<17.1>	377	<17.1>	514	<19.8>	562	<20.8>	510	<15.7>
ANK29	Ankara	240	<63.2>	338	<52.1>	378	<44.2>	248	<45.3>	402	<43.2>	448	<34.8>	303	<35.7>	422	<32.3>	489	<31.8>	463	<29.4>																		
ANT10	Antalya	254	<59.9>	341	<51.8>	-	-	250	<44.9>	416	<41.3>	461	<33.8>	317	<34.0>	459	<30.3>	499	<30.5>	449	<31.1>																		
BUR07	Bursa	-	-	313	<55.6>	393	<42.0>	257	<43.8>	417	<41.2>	463	<33.7>	289	<36.8>	414	<33.3>	-	-	481	<26.7>																		
ESK	Eskişehir	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	386	<37.2>																		
IST73	İstanbul	211	<72.2>	305	<57.3>	340	<48.8>	221	<50.0>	374	<47.4>	418	<37.9>	274	<38.1>	398	<34.8>	471	<34.0>	471	<28.3>																		
IZM08	İzmir	224	<67.5>	330	<53.1>	381	<43.9>	252	<44.6>	414	<41.7>	459	<34.0>	315	<34.2>	430	<32.0>	492	<31.5>	469	<28.5>																		
EYS	NUMBEO • Cost of Living Index																			1	<189>	1	<159>	1	<152>	1	<135>	1	<149>	1	<138>	1	<129>	1	<132>	1	<151>	1	<146>
EDS	NUMBEO • Crime/Safety Index																			1	<87.2>	1	<93.4>	1	<93.6>	1	<85.9>	1	<84.7>	1	<85.2>	1	<85.3>	1	<84.6>	1	<84.5>	1	<84.0>
ANK30	Ankara	222	<27.5>	184	<43.1>	237	<41.4>	145	<44.5>	176	<42.5>	181	<42.8>	189	<40.3>	229	<39.7>	247	<40.0>	275	<39.4>																		
ANT11	Antalya	116	<44.5>	263	<34.4>	380	<23.7>	231	<29.7>	-	-	-	-	-	-	335	<27.9>	381	<25.7>	389	<27.0>																		

BUR08	Bursa	-	-	-	-	413	<18.4>	259	<22.7>	316	<21.1>	311	<23.0>	302	<22.7>	343	<26.7>	359	<28.0>	380	<28.2>
ESK0	Eskişehir	-	-	-	-	391	<22.2>	276	<14.1>	311	<22.0>	327	<18.4>	319	<18.1>	388	<17.8>	-	-	442	<18.9>
IST74	İstanbul	128	<42.4>	169	<46.0>	199	<45.6>	116	<48.2>	105	<50.3>	115	<49.8>	122	<48.0>	158	<47.4>	173	<47.4>	188	<47.6>
IZM09	İzmir	234	<25.9>	305	<29.8>	366	<25.7>	247	<25.8>	284	<27.0>	290	<27.2>	280	<26.5>	338	<27.4>	344	<29.1>	355	<30.9>
EYS	NUMBEO • Crime/Safety Index	275	<9.1>	369	<6.8>	416	<15.5>	276	<13.7>	334	<13.5>	338	<11.7>	328	<10.6>	396	<11.5>	427	<11.9>	453	<11.7>
EYS	NUMBEO • Health Care Index	1	<96.0>	1	<90.2>	1	<94.4>	1	<90.6>	1	<86.8>	1	<85.5>	1	<86.5>	1	<88.9>	1	<87.3>	1	<88.0>
ANK31	Ankara	60	<69.7>	159	<42.9>	77	<64.5>	86	<67.7>	71	<70.4>	89	<68.6>	118	<67.7>	127	<68.7>	124	<69.1>	133	<68.5>
ANT12	Antalya	-	-	-	-	8	<83.3>	-	-	-	-	-	-	38	<76.0>	45	<76.7>	48	<76.4>	47	<75.9>
BUR09	Bursa	-	-	-	-	17	<77.6>	2	<89.1>	4	<85.4>	5	<82.9>	17	<79.3>	31	<78.2>	31	<78.5>	27	<78.6>
IST75	İstanbul	27	<80.4>	97	<63.2>	44	<72.2>	67	<70.0>	80	<68.8>	94	<67.6>	108	<68.2>	128	<68.7>	122	<69.3>	124	<69.3>
IZM10	İzmir	-	-	102	<62.8>	5	<84.0>	-	-	64	<71.6>	56	<72.3>	72	<72.3>	82	<72.9>	88	<72.7>	90	<72.7>
EDS	NUMBEO • Health Care Index	142	28.7	168	26.7	132	<25.8>	168	<33.5>	186	<38.7>	199	<37.4>	231	<39.8>	274	<32.5>	276	<32.9>	286	<33.9>
EDS	NUMBEO • Pollution Index	1	<111>	1	<108>	1	<99.9>	1	<102>	1	<103>	1	<97.6>	1	<97.2>	1	<97.4>	1	<95.7>	1	<95.7>
ANK32	Ankara	46	<79.0>	73	<76.4>	108	<67.9>	64	<72.0>	74	<74.7>	84	<70.2>	86	<70.6>	113	<67.4>	122	<65.7>	107	<66.0>
ANT13	Antalya	65	<75.1>	93	<71.6>	148	<55.8>	-	-	-	-	-	-	-	-	243	<40.5>	246	<40.1>	224	<42.0>
BUR10	Bursa	-	-	-	-	261	<25.3>	184	<27.8>	-	-	-	-	-	-	241	<40.7>	233	<43.3>	214	<44.5>
IST76	İstanbul	84	<69.4>	113	<66.6>	125	<64.5>	80	<66.6>	107	<67.1>	91	<69.3>	91	<70.2>	98	<69.9>	103	<69.1>	92	<69.0>
IZM11	İzmir	14	<92.3>	24	<85.4>	115	<66.6>	76	<67.4>	124	<63.9>	122	<62.7>	129	<61.6>	161	<60.0>	161	<59.6>	149	<59.3>
EYS	NUMBEO • Pollution Index	268	<0.0>	298	<8.0>	297	<5.2>	211	<9.2>	269	<10.5>	273	<13.5>	288	<11.6>	335	<13.2>	338	<12.6>	321	<11.9>
EDS	NUMBEO • Property Prices Index	1	<45.5>	1	<74.1>	1	<86.3>			1	<13.4>	1	<9.9>	1	<8.8>	1	<10.8>	1	<11.3>	1	<7.5>
ANK33	Ankara	237	<5.8>	345	<5.1>	340	<5.5>			181	<1.1>	196	<1.1>	282	<0.6>	351	<0.8>	365	<0.9>	261	<0.5>
ANT14	Antalya	213	<6.9>	321	<5.9>	331	<5.7>			-	-	169	<1.3>	211	<1.0>	376	<0.7>	405	<0.7>	278	<0.4>
BUR11	Bursa	-	-	376	<4.2>	384	<4.3>			161	<1.3>	197	<1.1>	267	<0.7>	352	<0.8>	-	-	275	<0.4>
IST77	İstanbul	197	<7.4>	193	<9.8>	192	<10.0>			235	<0.6>	274	<0.5>	312	<0.4>	397	<0.6>	461	<0.4>	295	<0.2>
IZM12	İzmir	207	<7.1>	288	<6.9>	271	<7.7>			208	<0.8>	218	<0.9>	297	<0.5>	398	<0.6>	424	<0.6>	277	<0.4>
EYS	NUMBEO • Property Prices Index	360	<1.4>	469	<1.0>	488	<0.4>			267	<0.2>	302	<0.0>	328	<0.0>	458	<0.1>	480	<0.1>	302	<0.1>
EYS	NUMBEO • Quality of Life Index	1	<234>	1	<230>	1	<288>	1	<240>	1	<209>	1	<227>	1	<225>	1	<209>	1	<200>	1	<225>
ANK34	Ankara	59	<93>	76	<73>	61	<128>	99	<130>	118	<126>	123	<138>	130	<131>	150	<132>	147	<131>	167	<127>
BUR12	Bursa	-	-	-	-	30	<136>	28	<180>	21	<173>	59	<174>	74	<164>	85	<162>	-	-	126	<145>
IST78	İstanbul	68	<77>	85	<57>	71	<94>	103	<127>	143	<109>	157	<114>	158	<114>	189	<112>	192	<107>	218	<96>
IZM13	İzmir	-	-	-	-	-	-	-	-	106	<132>	110	<147>	115	<144>	130	<142>	141	<137>	156	<132>

EDS	NUMBEO • Quality of Life Index		100	<34>	113	<58>	97	<22>	141	<0>	189	<0>	200	<0>	206	<0>	245	<49>	241	<35>	248	<46>		
EDS	NUMBEO • Traffic Index		1	<310>	1	<367>	1	<367>	1	<359>	1	<335>	1	<310>	1	<304>	1	<348>	1	<343>	1	<349>		
ANK35	Ankara	-	-	51	<170>	56	<158>	85	<149>	132	<131>	122	<139>	104	<145>	107	<149>	102	<150>	105	<149>			
BUR13	Bursa	-	-	-	-	51	<150>	87	<147>	128	<134>	132	<135>	136	<125>	157	<125>	163	<122>	153	<124>			
IST79	İstanbul	1	<310>	5	<315>	6	<273>	8	<275>	12	<257>	11	<254>	11	<245>	16	<250>	16	<249>	19	<244>			
IZM14	İzmir	-	-	-	-	-	-	46	<181>	100	<150>	99	<150>	85	<157>	103	<150>	90	<157>	78	<164>			
EYS	NUMBEO • Traffic Index		126	<35>	139	<45>	116	<54>	160	<60>	212	<67>	208	<74>	209	<71>	243	<69>	250	<69>	241	<36>		
EYS	OliverWyman Forum + • Urban Mobility Readiness Index								1	1	1	?	1	?										
IST80	İstanbul											37	?	36	?									
EDS	OliverWyman Forum + • Urban Mobility Readiness Index										?	?	60	?										
EYS	Open for Business • Open For Business City Ratings																1	<AAA>		1	<AAA>			
IST81	İstanbul																	102	<C>		111	<DDD>		
EDS	Open for Business • Open For Business City Ratings																144	<E>		145	<E>			
EYS	PwC • Cities in Opportunity				30	?	1																	
IST82	İstanbul				6	?	-																	
EDS	PwC • Cities in Opportunity				1	?	30																	
EYS	PwC • Cities in Opportunity: Building the Future (2025)			27	?																			
IST83	İstanbul	4	?																					
EDS	PwC • Cities in Opportunity: Building the Future (2025)			1	?																			
EYS	Quacquarelli Symonds • Best Student Cities																1	<482>		1	<110>		1	<100>
ANK36	Ankara									>10<		>10<		82	<252>		89	<49>		98	<51.5>			
IST84	İstanbul									>10<		>10<		67	<279>		71	<56>		70	<60.6>			
EDS	Quacquarelli Symonds • Best Student Cities																100	<217>		120	<38>		116	<46.5>
EYS	Resonance Consultancy • World's Best Cities Ranking of Global Place														1	?		1	?					
IST85	İstanbul															36	?		21	?				
EDS	Resonance Consultancy • World's Best Cities Ranking of Global Place														100	?		100	?					
EYS	Savills Investment Management • Dynamic Cities																1							
???	???																	>20<						
EDS	Savills Investment Management • Dynamic Cities																130							
EYS	Savills Investment Management • Savills Resilient Cities Index								1															

???	???	>20<				
EDS	Savills Investment Management • Savills Resilient Cities Index	500				
EYS	Savills Investment Management • Savills Prime Residential Index Wo					1
EDS	Savills Investment Management • Savills Prime Residential Index Wo					30
EYS	Schoders • Global City Index	1	1	1		
???	???	>30<	>30<	>30<		
EDS	Schoders • Global City Index	900	900	900		
EYS	Sinai Lab from AIF Zhejiang University + • Global FinTech Hub Rep	1				
???						
EDS	Sinai Lab from AIF Zhejiang University + • Global FinTech Hub Rep	40				
EYS	Speedtest.net by Ookla • Speedtest Global Index (Mobile)					
IST86	Istanbul					
ANK37	Ankara					
EDS	Speedtest.net by Ookla • Speedtest Global Index (Mobile)					
EYS	SportCal Global Sports Impact Cities Index	1	<19>			
???	???	>20<	?			
EDS	SportCal Global Sports Impact Cities Index	641	?			
EYS	Startup Genome • The Global Start-Up Ecosystem Report Top 100 En	1	1	1		
IST87	Istanbul	16	15	14		
EDS	Startup Genome • The Global Start-Up Ecosystem Report Top 100 En	100	100	100		
EYS	StartupBlink • Global Startup Ecosystem Index	1	1	<225	1	550
ANK38	Ankara	204	189	<1>	280	<2>
ANT15	Antalya	1021	611	<0>	817	<0>
BUR14	Bursa	1022	839	<0>	-	-
IST88	Istanbul	78	80	<5>	66	<10>
IZM15	Izmir	496	445	<0>	409	<1>
EDS	StartupBlink • Global Startup Ecosystem Index		1000	0	1000	0
EYS	The Brookling Institution • Global Metro Monitor	1	1			
ANK39	Ankara	9	131			
BUR15	Bursa	4	-			

IST89	Istanbul	3	12																		
IZM16	Izmir	2	190																		
EDS	The Brookings Institution • Global Metro Monitor	300	300																		
EYS	The Institute for Financial Services Zug • IFZ Global FinTech Rankin						1	1	1	1								1	?		
EDS	The Institute for Financial Services Zug • IFZ Global FinTech Rankin									30	33							35	?		
EYS	The Mori Memorial Foundation • Global Power City Index	1	<1458>	1	<1486>	1	<1520>	1	<1512>	1	<1550>	1	<1692>	1	<1669>	1	<1661>	1	<1644>	1	<1592>
IST90	Istanbul	27	<842>	21	<901>	31	<860>	21	<959>	30	<926>	34	<952>	37	<952>	34	<951>	34	<953>	32	<997>
EDS	The Mori Memorial Foundation • Global Power City Index	40	<580>	40	<538>	40	<543>	42	<553>	44	<593>	44	<605>	48	<605>	48	<613>	48	<606>	48	<628>
EYS	The RepTrak Company • The Worlds’ Most Reputable Cities												1	?							
IST91	Istanbul												52	?							
EDS	The RepTrak Company • The Worlds’ Most Reputable Cities												56	?							
EYS	The Telegraph Travel • Greatest City on Earth																		1	<588>	
IST92	Istanbul																		25	<451>	
EDS	The Telegraph Travel • Greatest City on Earth																		50	<314>	
EYS	Tholons • Global Innovation (Service Globalization) Index									1	?	1	<7.63>	1	<7.42>	1	<6.77>	1	<6.77>		
IST93	Istanbul									55	?	71	<2.7>	73	<3.41>	66	<3.69>	82	<4.53>		
EDS	Tholons • Global Innovation (Service Globalization) Index									100	?	100	<2.01>	100	<3.01>	100	<3.12>	100	<3.12>		
EYS	Tholons • Top 100 Emerging Global Outsourcing Cities					1	?	1	?												
IST94	Istanbul					74	?	84	?												
EDS	Tholons • Top 100 Emerging Global Outsourcing Cities					100	?	100	?												
EYS	Time Out Group • Best Cities in the World												1	?			1	?	1	?	
IST95	Istanbul												48	?			?	?	-	?	
EDS	Time Out Group • Best Cities in the World												48	?			37	?	20	?	
EDS	TomTom • TomTom Traffic Index															1	<54>	1	<62>	1	<54>
ADN05	Adana															89	<27>	78	<30>		
ANT12	Antalya															94	<26>	72	<31>		
ANK40	Ankara															67	<28>	50	<34>		
BUR16	Bursa															105	<25>	73	<31>		
GAZ03	Gaziantep															128	<24>	109	<27>		
IST96	Istanbul															5	<51>	1	<62>	5	51

IZM17	Izmir														55	<30>	29	<37>			
KAY	Kayseri														303	<16>	251	<19>			
KON	Konya														279	<17>	230	<20>			
MER03	Mersin														134	<23>	143	<24>			
EYS	TomTom • TomTom Traffic Index														416	<7>	404	<7>	389		
EYS	Toronto Region Board of Trade • Scorecard on Prosperity	1	-	1	-																
EDS	Toronto Region Board of Trade • Scorecard on Prosperity	24	-	24	-																
EYS	UBS Group AG • Price and Earnings			1	<109>					1	?										
IST97	Istanbul			35	<65>					68	?										
EDS	UBS Group AG • Price and Earnings			71	<38>					77	?										
EYS	UBS Group AG • Global Real Estate Bubble Index	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?	1	?		
EDS	UBS Group AG • Global Real Estate Bubble Index	25	?	25	?	25	?	25	?	25	?	25	?	25	?	25	?	25	?		
EDS	United Nations DESA • Local Online Services Index (LOSI)									1	<55>			1	<0.96>			1	<0.97>		
IST98	Istanbul									11	<47>			12	<0.76>			13	<0.87>		
EYS	United Nations DESA • Local Online Services Index (LOSI)									40	<16>			100	<0.05>			193	?		
EYS	United Nations HABITAT • City Prosperity Initiative Global City Rej			1	<86.8>																
EDS	United Nations HABITAT • City Prosperity Initiative Global City Rej			60	<35.7>																
EYS	World Intellectual Property Organization • Global Innovation Index:									1	<12.8>	1	<12.6>	1	<12.47>	1	<12.4>	1	<12.3>		
IST99	Istanbul									69	<0.46>	54	<0.62>	51	<0.62>	49	<0.64>	46	<0.7>		
ANK41	Ankara									76	<0.35>	77	<0.38>	88	<0.38>	89	<0.35>	86	<0.3>		
EDS	World Intellectual Property Organization • Global Innovation Index:									100	<0.32>	100	<0.32>	100	<0.32>	100	<0.32>	100	<0.3>		
EYS	Yonsei University + • Smart Cities Index Report							1	?			1	?					1	?		
EDS	Yonsei University + • Smart Cities Index Report							10	?			20	?					31	?		
EYS	Youthful Cities • Youthful Cities Global Index	1	?	1	<1024>																
IST100	Istanbul	19	?	43	<666>																
EDS	Youthful Cities • Youthful Cities Global Index	25	?	55	<433>																
EYS	Youthful Cities • Youthful Cities Global Affordability Index	1	<12.8>																		
IST101	Istanbul	13	<3.15>																		
EDS	Youthful Cities • Youthful Cities Global Affordability Index	25	<0.14>																		
EYS	Z/Yen Group Limited • The Global Financial Centres Index	1	<794>	1	<778>	1	<796>	1	<795>	1	<780>	1	<788>	1	<790>	1	<770>	1	<762>	1	<760>

IST102	<i>Istanbul</i>	44	<633>	42	<655>	47	<653>	57	<620>	78	<617>	68	<590>	53	<641>	64	<595>	61	<615>	77	<610>
EDS	Z/Yen Group Limited • The Global Financial Centres Index	80	<469>	83	<465>	84	<537>	87	<535>	92	<595>	100	<499>	104	<459>	111	<420>	116	<400>	119	<500>
EYS	Z/Yen Group Limited • The Global Green Finance Index											1	<435>	1	<471>	1	<574>	1	<571>	1	<590>
IST103	<i>Istanbul</i>											56	<329>	57	<350>	73	<423>	73	<467>	73	<462>
EDS	Z/Yen Group Limited • The Global Green Finance Index											59	<307>	64	<332>	74	<421>	80	<441>	84	<438>
EYS	Z/Yen Group Limited • The Smart Centers Index															1	<701>	1	<731>	1	<733>
IST104	<i>Istanbul</i>															-	-	64	<589>	50	<599>
EDS	Z/Yen Group Limited • The Smart Centers Index															51	<443>	72	<446>	75	<454>

EK-4. Küresel Ölçekte Kentleri Karşılaştıran Çalışmaların Başvurdıkları Veri Kaynakları

KOD	Kent	N	H	T	Ö	Kurum ve İndeks Çalışması	Kaynak
[K000a]	XXX	11	1	1	1	Kentsel İstatistik Kurumları / Open Data Portalları	https://rlist.io//major-smart-cities-with-open-data-portals & https://dataportals.org
[K000b]	XXX	13	1	1	0	United Nations • DESA • Statistics Division • National Statistical Offices	https://unstats.un.org/home/nso_sites/
[K001]	MEL	22	2	0	1	2thinknow • City Data	https://innovation-cities.com/city-data/
[X001]	MEL	22	1	1	1	2thinknow • Innovation Cities Index	https://innovation-cities.com/reference/category/innovation-cities-index/indexes-all-years/
[K002]	SCE	18	1	1	1	AccuWeather: Plumelabs World Air Map	https://air.plumelabs.com/en/
[K003]	AKL	18	1	1	1	Air Matters: Air-Quality	https://air-quality.com
[K004]	YMQ	17	2	1	1	Airports Council International (ACI)	https://aci.aero/resources/data-center/
[K005]	CAM	23	1	1	2	Akamai Technologies Inc.	https://www.akamai.com
[K006]	PLY	21	0	1	1	American Journal of Transportation (AJOT) • Top 100 Containerports	https://www.ajot.com/premium/ajot-ajots-top-100-containerports-a-to-z/P0
[K007]	SFO	18	1	1	1	AngelList	https://www.angellist.com/
[K008]	SUR	26	0	0	1	anna.aero	https://www.anna.aero/maintenance/
[X004]	LON	24	0	2	1	AON Consulting • People Risk Index	https://www.aon.com/switzerland/en/products-services/human-resources/talent/people-risk-ratings
[K009]	CUP	23	1	1	1	Apple Inc. • Stores	https://www.apple.com/retail/
[K010]	BRU	24	1	1	1	Arthur D Little • Future Mobility Report	https://www.adlittle.com/mobility-2020
[K011]	NYC	25	1	1	1	artnet.com • Galleries	https://www.artnet.com/galleries/
[K012]	GCA	25	1	1	1	artprice.com	https://www.artprice.com/
[K013]	NYC	25	1	1	1	artsy.net • Galleries	https://www.artsy.net/galleries
[X006]	CHI	24	1	1	1	AT Kearney • Global Cities Index	https://www.kearney.com/industry/public-sector/global-cities/2022
[K014]	VIN	28	0	0	0	Aurora Institute	https://aurora-institute.org/
[K015]	PWM	25	1	1	2	Auto Europe	https://www.autoeurope.com/
[K016]	PEK	18	1	1	1	Baidu Trends	https://index.baidu.com/v2/index.html
[K017]	NYC	25	1	1	1	Bandsintown	https://www.bandsintown.com/
[K018]	NYC	15	0	1	2	Barro & Lee	http://www.barrolee.com/main.htm
[K019]	CHI	24	0	2	1	BCG Henderson Institute • Global Survey	https://www.bcg.com/bcg-henderson-institute
[K020]	BRK	18	1	1	1	Berkeley Earth	https://berkeleyearth.org
[K021]	LON	18	1	1	1	BikeShareMap	https://bikesharemap.com/#/3/-60/25/
[K022]	NYC	21	1	1	1	Bloomberg • 500 Global	https://www.bloomberg.com/quote/2149522D:US
[K023]	WAS	16	0	1	1	Brooking Institution	https://www.brookings.edu
[K024]	NYC	16	1	1	1	C40 Cities	https://www.c40.org/cities/
[K025]	BHX	23	1	1	2	Cable	https://www.cable.co.uk/broadband/speed/worldwide-speed-league/

[K026]	LON	16	1	1	1	Carbon Disclosure Project (CDP): CDP Cities, States and Regions Open Data Portal	https://data.cdp.net/
[K027]	NYC	26	1	1	1	Cargo Facts	https://cargofacts.com/data/
[K028]	CHI	27	0	1	1	CBRE Research	https://www.cbre.com/research-and-reports
[K029]	LON	24	1	1	2	CEBR	https://www.cbreresidential.com/uk/en-GB/research/global-living-report-2020-cbre
[K030]	LON	22	2	1	1	CEIC Data	https://www.ceicdata.com/en
[K031]	LAX	18	1	1	1	Cinema Treasures	http://cinematreasures.org
[K032]	XXX	18	1	1	1	ClimaTemps	http://www.climatemp.com
[K033]	LON	21	1	0	1	Columbus Travel Media	https://www.worldtravelguide.net/city-guides/
[K034]	NYC	16	1	2	2	Council on Foreign Relations • Women's Workplace Equality Index	https://www.cfr.org/legal-barriers/
[K035]	YTO	25	1	1	1	coworker.com	https://www.coworker.com
[X064]	BER	29	1	2	1	Coya • Bicycle Cities Index	https://de.luko.eu/e-dvice/guide/bike-index/
[K036]	SFO	22	0	1	1	Crunchbase	https://www.crunchbase.com/hub/startups
[K037]	GIJ	23	1	1	1	CTIC Foundation	https://www.fundacionctic.org/en
[K038]	XXX	18	1	1	1	CurrentResults	https://www.currentresults.com
[K039]	CHI	27	1	1	1	Cushman & Wakefield • Global Occupier Metrics	https://docplayer.net/78857173-Global-occupier-metrics.html
[K040]	LEI	15	1	1	1	CWTS Leiden Ranking	https://www.leidenranking.com
[K041]	XXX	18	1	1	1	D-Waste	http://www.atlas.d-waste.com
[K042]	BER	23	1	1	1	DAIN Studios • Global AI Landscape Database by Asgard	https://dainstudios.com/insights/global-ai-landscape-by-asgard/
[K043]	CHA	15	1	1	1	Data-Driven EnviroLab	https://datadrivenlab.org
[K044]	TLL	16	1	1	2	E-Governance Academy • National Cyber Security Index	https://ncsi.ega.ee/ncsi-index/
[X023b]	STO	23	0	1	1	EasyPark • Smart Cities Index	https://www.parking.net/parking-news/easypark-group/smart-city-mobility-index
[X027]	LUZ	28	1	1	1	EF Education First	https://www.ef.com/wwen/epi/
[K045]	CPH	18	1	1	2	Embassypages.com	https://www.embassypages.com/
[K046]	GRE	22	1	1	2	Enerdata	https://www.enerdata.net/publications/world-energy-statistics-supply-and-demand.html
[X028]	STO	23	0	1	1	Ericsson • Networked Society City Index	https://www.ericsson.com/en/reports-and-papers/networked-society-insights
[X030]	LON	22	2	1	1	Euromonitor International • Top 100 Destinations	https://www.euromonitor.com/press/press-releases
[K047]	LON	22	2	1	1	Euromonitor International • Passport	https://www.euromonitor.com/our-expertise/passport
[K048a]	LUX	14	1	1	0	European Union • European Commission • EUROSTAT	https://commission.europa.eu/index_en
[K048b]	LUX	14	1	1	2	European Union • European Commission • Inform Risk Index	https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/inform-index/INFORM-Risk/INFORM-Epidemic-Risk-Index#
[K048c]	CPH	14	1	1	0	European Union • European Environment Agency	https://www.eea.europa.eu/data-and-maps
[X031]	PRG	18	1	2	1	Expatistan • Cost of Living Index	https://www.expatistan.com/cost-of-living
[K049]	ZRH	17	1	1	1	Fédération Internationale de Football Association (FIFA)	https://www.fifa.com/about-fifa/organisation
[K050a]	LON	21	2	1	1	Financial Times • Business School Rankings	https://rankings.ft.com/home/masters-in-business-administration
[K050b]	LON	21	2	1	1	Financial Times • fDi Markets	https://www.fdimarkets.com/explore/
[K051]	JOH	24	1	1	2	FM Global • Resilience Index	https://www.fmglobal.com/research-and-resources/tools-and-resources/resilienceindex/explore-the-data/?

[K052a]	NYC	21	1	1	1	Forbes • Global 2000	https://www.forbes.com/lists/global2000/
[K052b]	NYC	21	1	1	1	Forbes • Top Creators	https://www.forbes.com/sites/alexandrasternlicht/2022/09/06/top-creators-2022/?sh=31af0d8067a1
[K053]	NYC	21	1	1	1	Fortune	https://fortune.com/fortune500/
[K054]	WAS	16	1	2	2	Freedom House	https://freedomhouse.org/report/freedom-world
[K055]	LON	27	0	2	1	G4S • World Cash Report	https://www.g4s.com/news-and-insights
[K056]	WAS	22	2	2	1	Gallup	https://www.gallup.com/home.aspx
[K057]	WAS	15	1	1	1	George Washington University • Globalization, Urbanization and Migration	https://gum.columbian.gwu.edu
[K058]	LON	16	1	1	2	Global AgeWatch Index	http://www.globalagewatch.org
[K059]	MEL	16	0	0	1	Global Carbon Capture and Storage Institute	https://www.globalccsinstitute.com/
[K060]	LON	15	1	2	2	Global Entrepreneurship Monitor	https://www.gemconsortium.org/
[X036]	DXB	27	1	1	1	Global Residence Index • World's Most and Least Polluted Cities	https://globalresidenceindex.com/world-most-least-polluted-cities/
[K061a]	MON	18	1	1	1	Google • BigQuery	https://www.google.com/
[K061b]	MON	18	1	1	1	Google • Map	https://www.google.com/
[K061c]	MON	18	1	1	1	Google • Trends	https://www.google.com/
[K062]	DAL	25	1	1	1	Hotels.com	https://tr.hotels.com
[K063]	SEA	18	1	2	1	IMDb	https://www.imdb.com
[X049]	WAS	23	1	1	1	INRIX	https://inrix.com/scorecard/
[X050]	PAR	15	1	1	1	INSEAD & accenture & Portulans Institute	http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=GII-Home
[K064]	SYD	16	1	2	2	Institute for Economics and Peace • Global Peace Index	https://www.visionofhumanity.org/maps/#/
[K065]	SEA	15	0	2	2	Institute for Health Metrics and Evaluation • Health Access and Quality Index	https://www.healthdata.org/research-analysis/library/
[K066]	GVA	28	1	1	1	International Baccalaureate Organization	https://www.ibo.org
[K067]	MIL	17	1	1	1	International Balzan Prize Foundation	https://www.balzan.org/en/news/thw-2021-balzan-prizewinners
[X051]	AMS	17	1	1	1	International Congress and Convention Association	https://www.iccaworld.org/newsarchives/archivedetails.cfm?id=3189909
[K068]	PAR	17	1	1	2	International Energy Agency	https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tables
[K069a]	BER	17	1	1	1	International Mathematical Union • Fields Prize	https://www.mathunion.org/
[K069b]	BER	17	1	1	1	International Mathematical Union • Nevanlinna Prize	https://www.mathunion.org/
[K070]	WAS	14	1	1	2	International Monetary Fund (IMF) • International Financial Statistics	https://www.imf.org/en/Home
[K071]	QLS	17	1	1	1	International Olympic Committee	https://olympics.com/ioc/celebrate-olympic-games
[K072]	GCA	17	1	1	2	International Trade Center • Trade Competitiveness Map	https://tradecompetitivenessmap.intracen.org/TPIC.aspx
[X053]	GOL	23	1	1	1	IQAir	https://www.iqair.com/world-most-polluted-cities
[K073]	XXX	18	1	1	2	iCalculator	https://www.icalculator.com/
[K074]	MOW	23	1	1	2	Kaspersky	https://go.kaspersky.com/rs/802-IJN-240/images/KSB_statistics_2021_eng.pdf
[K075]	YTO	27	1	1	2	KPMG Tax	https://home.kpmg/it
[K076]	PAR	25	1	1	1	La Liste	https://www.laliste.com/laliste/world
[K077]	SNY	18	1	1	1	LinkedIn	https://www.linkedin.com

[X062]	LON	15	1	1	1	Lloyd's & University of Cambridge CRS • Lloyd's City Risk Index 2015-2025	https://www.jbs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2020/08/crs-lloydcityriskindex-execsummary.pdf
[X037b]	LEC	15	1	1	1	Loughborough University • Globalization and World Cities Research Network	https://www.lboro.ac.uk/microsites/geography/gawc/
[X066]	NYC	27	0	1	1	MasterCard • Global Destination Cities Index	https://www.mastercard.com/news/insights/2019/global-destination-cities-index-2019/
[K078]	SFO	24	0	1	1	McKinsey	https://www.mckinsey.com/
[K079]	XXX	18	1	1	1	Measurement Lab	https://speed.measurementlab.net/#/
[X068b]	NYC	24	2	2	1	MERCER • Quality of Living	https://www.mercer.com
[K080a]	MEN	18	1	1	1	META • Facebook	https://www.facebook.com/
[K080b]	MEN	18	1	1	1	META • Instagram	https://www.instagram.com/
[K081]	BSL	18	1	1	1	MeteoBlue	https://www.meteoblue.com
[K082]	LAX	18	1	1	1	MetroBike	https://bikeshare.metro.net/
[K083]	XXX	18	1	1	1	Metrobits	http://mic-ro.com/metro/table.html
[K084]	PAR	25	1	1	1	Michelin Guide	https://guide.michelin.com/en
[K085]	NYC	22	0	1	2	Moody's Analytics	https://www.moodyanalytics.com/solutions-overview/data/financial-data
[K086]	TYO	15	2	2	1	Mori Memorial Foundation • City Perception Survey	https://mori-m-foundation.or.jp/english/ius2/cps2/index.shtml
[K087]	WAS	21	1	1	1	National Geographic	https://www.nationalgeographic.com
[K088]	LON	16	0	1	2	New Economics Foundation • Happy Planet Index 2016	https://nonews.co/wp-content/uploads/2019/01/HPI2016.pdf
[K089]	MDE	18	0	2	1	Nomad List	https://nomadlist.com/
[X072a]	BEG	18	1	2	1	NUMBEO • Cost of Living Index	https://www.numbeo.com/property-investment/rankings_current.jsp
[X072b]	BEG	18	1	2	1	NUMBEO • Crime Index	https://www.numbeo.com/crime
[X072c]	BEG	18	1	2	1	NUMBEO • Health Care Index	https://www.numbeo.com/health-care/
[X072d]	BEG	18	1	2	1	NUMBEO • Pollution Index	https://www.numbeo.com/pollution/
[X072g]	BEG	18	1	2	1	NUMBEO • Traffic Index	https://www.numbeo.com/traffic/
[X072f]	BEG	18	1	2	1	NUMBEO • Quality of Life Index	https://www.numbeo.com/quality-of-life/
[K090]	WAS	26	1	1	1	New Urban Mobility Alliance (NUMO)	https://www.numo.global/new-mobility-atlas#2/41.91/26.62
[K091]	LON	26	0	1	1	OAG	https://www.oag.com/flight-data-sets?hsLang=en-gb
[K092a]	PAR	14	1	1	1	OECD • Metropolitan Database	https://stats.oecd.org/
[K092b]	PAR	14	1	1	2	OECD • Programme for International Student Assessment	https://www.oecd.org/pisa/
[K092c]	PAR	14	1	1	2	OECD • Social Institutions & Gender Index	https://www.oecd.org/stories/gender/social-norms-and-gender-discrimination/sigi/
[K092d]	PAR	14	1	0	2	OECD • World Development Indicators	https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators
[K093]	GCA	16	1	1	1	Open Data Barometer & World Wide Web Foundation	https://opendatabarometer.org/
[K094]	XXX	18	1	1	1	OpenFlights	https://openflights.org/data.html
[K095]	XXX	18	1	1	1	OpenRailwayMap	https://www.openrailwaymap.org/
[K096]	CBG	18	1	1	1	OpenStreetMap • Overpass Turbo	https://www.openstreetmap.org/#map=6/39.031/35.252
[K097]	XXX	18	1	1	1	Our World in Data	https://ourworldindata.org
[K098]	NYC	16	1	2	2	Out Leadership • State LGBT+ Business Climate Index	https://outleadership.com/wp-content/uploads/2022/09/2022_StateClimateIndex_Digital_Final.pdf

[K099]	OXF	22	2	1	1	Oxford Economics	https://www.oxfordeconomics.com
[K100]	MUC	14	1	1	1	PatStat	https://www.epo.org/en/searching-for-patents/business/patstat
[K101]	YQB	26	1	1	2	PBSC Urban Solutions	https://bikesharingworldmap.com/#/all/2.5/0/51.5/
[K102]	WAS	15	1	1	2	Portuland Institute: Network Readiness Index	https://networkreadinessindex.org/
[K103a]	LON	27	2	1	2	PwC	https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/publications/paying-taxes-2020/explorer-tool.html
[K103b]	LON	27	2	1	2	PwC • Global Entertainment and Media Outlook	https://www.pwc.com/gx/en/industries/tmt/media/outlook.html
[K104]	LON	28	1	1	1	QS: World University Rankings	https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2022
[K105]	MOW	18	1	1	1	Raspisaniye Pogodi Ltd	http://rp5.co.uk/Weather_in_the_world
[K106]	PAR	16	1	2	2	Reporters Without Borders • World Press Freedom Index	https://rsf.org/en/ranking
[K107]	LON	26	1	2	1	Skytrax • World Airport Awards	https://skytraxratings.com
[K108]	WAS	16	1	1	2	Social Progress Impreative • Social Progress Index	https://www.socialprogress.org/
[K109]	LON	25	1	1	1	Songkick	https://www.songkick.com/
[K110]	BER	21	1	2	2	Spartacus • Gay Travel Index	https://spartacus.gayguide.travel/blog/spartacus-gay-travel-index/
[X081]	SEA	18	1	1	1	Speedtest by Ookla	https://www.speedtest.net/global-index
[K111]	HFA	22	1	2	1	StartupBlink	https://lp.startupblink.com/report/#lp-pom-box-30
[K112]	HAM	22	2	1	1	Statista Global Business Cities Report	https://www.statista.com
[K113]	YMQ	22	1	1	1	STC Database	https://www.stephanetconsulting.com/
[K114]	NYC	17	1	2	1	Sustainable Development Solutions Network • World Happiness Index	https://worldhappiness.report/ed/2000/cities-and-happiness-a-global-ranking-and-analysis/
[K115]	ZRH	29	2	1	1	Swiss Re's CatNet GDP Loss Index	https://www.swissre.com/reinsurance/property-and-casualty/solutions/property-solutions/catnet.html
[K116]	YQB	18	1	1	1	talent.com	https://talent.com/
[K117]	BAR	16	1	1	1	TCI Network • Members	https://www.tci-network.org/members/
[K118]	SFO	23	1	1	1	Teleport	https://teleport.org
[K119]	XXX	18	1	1	1	Testmy	https://testmy.net/
[K120]	XXX	18	1	1	1	The BestVPN	https://thebestvpn.com/
[K121]	PAR	17	1	1	1	The Bureau International des Expositions	https://www.bie-paris.org/site/en/#
[K122a]	LON	21	2	0	1	The Economist Group • Market and Data	https://www.economist.com/markets-data
[K122b]	LON	21	1	1	2	The Economist Group • Democracy Index	https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2022/
[K122c]	LON	21	1	2	2	The Economist Group • Glass Ceiling Index	https://www.economistgroup.com/group-news/the-economist/
[K122d]	LON	21	1	2	2	The Economist Intelligence Unit • Government E-Payments Adoption Ranking	https://www.economist.com/graphic-detail/glass-ceiling-index
[K122e]	LON	21	0	1	1	The Economist Intelligence Unit & Siemens • Green Cities Index	https://assets.new.siemens.com/siemens/assets
[K122f]	LON	21	1	1	2	The Economist Intelligence Unit & Jannsen • Mental Health Integration Index	https://impact.economist.com/perspectives/sites/default/files/mentalhealthandintegration_1.pdf
[K122g]	LON	21	0	1	2	The Economist Intelligence Unit • Risk Briefing	http://graphics.eiu.com/files/ad_pdfs/2008/RiskBriefing.pdf
[K122h]	LON	21	1	1	1	The Economist Intelligence Unit • Safe Cities Index	https://www.eiu.com/n/solutions/viewpoint/operational-risk/
[K122j]	LON	21	0	2	1	The Economist Intelligence Unit • The World's Most Liveable Cities	https://www.economist.com/graphic-detail/2023/06/21/the-worlds-most-liveable-cities-in-2023
[K123]	PAR	23	1	1	1	The French National Commission on Informatics and Liberty (CNIL)	https://www.cnil.fr/en

[K124]	WAS	22	1	1	2	The Global Entrepreneurship & Development Institute • Global Entrepreneurship Index	http://thegedi.org/global-entrepreneurship-and-development-index/
[K125]	NYC	23	1	1	1	The GovLab • AI Localism	https://list.ailocalism.org/
[K126]	LON	21	1	1	1	The Guardian	https://www.theguardian.com/cities/series/city-brands
[K127]	WAS	16	1	0	2	The Heritage Foundation	https://www.heritage.org/index/
[K128]	ARL	16	0	1	2	The Nature Conservancy	https://www.nature.org/en-us/what-we-do/our-insights/data-and-tools/
[K129]	STO	17	1	1	1	The Royal Swedish Academy of Sciences	https://www.nobelprize.org/all-nobel-prizes-2021/
[K130]	YTO	21	0	1	1	Thomson Reuters • Thomson One Banker Private Equity	https://www.thomsonreuters.com/content/dam/openweb/documents/
[K131]	XXX	25	1	1	1	Thumbtack	https://www.thumbtack.com
[K132]	STO	27	0	1	2	Timbro • Timbro Sharing Economy Index	https://timbro.se/ekonomi/timbro-sharing-economy-index/
[X091]	LON	21	1	1	1	Time Out Group • Best Cities in the World	https://www.timeout.com/news/revealed-the-best-cities-in-the-world-according-to-time-out-071122
[K133]	LON	28	1	1	1	Times Higher Education: World University Rankings	https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings
[X092]	AMS	23	1	1	1	TomTom	https://www.tomtom.com/en_gb/traffic-index/ranking/
[K134]	BER	16	1	1	2	Transparency International	https://www.transparency.org/en
[K135]	NEE	18	1	2	1	TripAdvisor	https://www.tripadvisor.com/
[K136]	SFO	18	1	1	1	Twitter (X)	https://twitter.com/
[K137]	SFO	26	1	1	1	UBER	https://www.uber.com
[X094b]	ZRH	27	1	2	0	UBS Group AG	https://www.ubs.com/global/en/media/display-page-ndp/en-20180529-prices-and-earnings.html
[K138]	BRU	17	1	1	0	Union of International Associations	https://uia.org/yearbook
[K139a]	GCA	14	1	1	2	United Nations • Conference on Trade and Development (UNCTAD)	https://unctadstat.unctad.org/EN/
[K139b]	NYC	14	1	1	2	United Nations • DESA • E-Government Development Index	https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/About/Overview/-E-Government-Development-Index
[X095]	NYC	14	1	1	1	United Nations • DESA • Local Online Service Index	https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/About/E-Government-at-Local-Level
[K139c]	NYC	14	1	1	1	United Nations • DESA • Populations Dynamics	https://population.un.org/wup/
[K139d]	NYC	14	1	0	0	United Nations • DESA • Statistics Division	https://www.un.org/esa/progareas/stats.html
[K139e]	NYC	14	1	1	2	United Nations • Development Programme • Human Development Index	https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index
[K139f]	PAR	14	1	1	0	United Nations • Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)	http://data.uis.unesco.org/
[K139g]	NBO	14	1	1	2	United Nations • Environment Programme • Global Status Report for Buildings and Construction	https://www.unep.org/resources/publication/2022-global-status-report-buildings-and-construction
[K139h]	ROM	14	1	1	2	United Nations • Food and Agriculture Organization	https://www.fao.org/statistics/en/
[K139i]	RIO	14	1	1	1	United Nations • Framework Convention on Climate Change (NAZCA)	https://climateaction.unfccc.int/
[K139j]	NBO	14	1	1	0	United Nations • HABITAT	https://data.unhabitat.org/
[K139j]	GCA	14	1	1	2	United Nations • International Labour Organization	https://ilostat.ilo.org/data/
[K139k]	GCA	14	1	1	2	United Nations • International Telecommunication Union	https://www.itu.int/en/ITU-D
[K139l]	GCA	14	1	1	2	United Nations • Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR)	https://www.undrr.org
[K139m]	VIE	21	1	1	2	United Nations • Office on Drugs and Crime	https://dataunodc.un.org/
[K139n]	GCA	14	1	1	1	United Nations • World Health Organization • Air Quality Database	https://www.who.int/publications/m/item/who-air-quality-database-2022
[K139o]	GVA	14	1	0	0	United Nations • World Health Organization • Data	https://www.who.int/data

[K139p]	GVA	14	1	2	2	United Nations • World Health Organization • Universal Health Coverage Index	https://www.who.int/data/gho/indicator-metadata-registry/imr-details/4834
[K139r]	MAD	14	1	1	2	United Nations • World Tourism Organization	https://www.unwto.org/tourism-data/unwto-tourism-dashboard
[K140]	COL	15	1	1	1	University of Maryland • Global Terrorism Database	https://www.start.umd.edu/gtd/about/
[K141]	OXF	16	2	1	1	University of Oxford Global Change Data Lab	https://ourworldindata.org/
[K142]	SYD	15	1	2	2	University of Sydney • Centre for Peace and Conflict Studies	https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2021/06/GPI-2021-web-1.pdf
[K143]	WAS	12	1	1	1	US Chamber of Commerce Global Innovation Policy Center	https://www.theglobalipcenter.com/wp-content/uploads/2022/02/2022-IP-Index-Final-Report.pdf
[K144]	ATL	12	1	1	1	US Department of Health and Human Services • Center for Disease Control and Prevention	https://www.cdc.gov/index.htm
[K145]	NYC	25	1	1	1	Viagogo	https://www.viagogo.com/
[K146]	PER	16	1	2	2	Walk Free Foundation	https://www.walkfree.org/projects/the-global-slavery-index/
[K147]	MIA	27	1	1	2	WalletHub Best States for Womens' Rights	https://wallethub.com/edu/best-and-worst-states-for-women-equality/5835
[K148]	BER	29	1	1	1	Walter de Gruyter	https://www.degruyter.com/serial/motw-b/html
[K149]	LON	29	1	1	2	We Are Social & Hootsuite • Global Digital Report	https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2/
[K150]	GRE	18	1	1	1	Weatherbase	https://www.weatherbase.com/?msu=go
[K151]	LON	28	1	1	1	Web of Science	https://mjl.clarivate.com/search-results
[K152]	NYC	18	1	1	1	WiFi Map	https://www.wifimap.io/
[K153]	VIE	15	1	1	1	Wittgenstein Centre for Demography and Global Human Capital	https://www.wittgensteincentre.org/en/index.htm
[K154]	LON	26	1	1	1	World Airport Codes • World Top Airports	https://www.world-airport-codes.com/
[K155a]	WAS	14	1	1	2	World Bank • Doing Business Report	https://archive.doingbusiness.org/en/rankings
[K155b]	WAS	14	1	1	2	World Bank • Global Competitiveness index	https://databank.worldbank.org/metadataglossary/africa-development-indicators/series/GCI.INDEX.XQ
[K155c]	WAS	14	1	1	2	World Bank • Logistics Performance Index	https://data.worldbank.org/indicator/LP.LPI.OVRL.XQ
[K155d]	WAS	14	1	1	2	World Bank • Open Data	https://data.worldbank.org/
[K155e]	WAS	14	1	1	2	World Bank • World Development Indicators	https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators
[K155f]	WAS	14	1	1	2	World Bank • Worldwide Governance Indicators	https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Reports
[K156]	LON	17	0	1	1	World Cities Culture Forum	http://www.worldcitiescultureforum.com
[K157]	YTO	19	1	1	1	World Council on City Data	https://www.dataforcities.org
[K158a]	GCA	17	1	0	2	World Economic Forum • Gender Gap Index	https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2023/
[K158b]	GCA	17	1	0	2	World Economic Forum • Global Information Technology Report Networked Readiness Index	https://www.weforum.org/reports/the-global-information-technology-report-2016/
[K158c]	GCA	17	1	0	2	World Economic Forum • The Global Competitiveness Report	https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020/
[K159]	LON	17	1	1	2	World Energy Council • Energy Trilemma Index	https://trilemma.worldenergy.org/
[K160]	LON	17	1	1	1	World Federation of Exchange	https://focus.world-exchanges.org/statistics
[X097]	GCA	17	1	1	1	World Intellectual Property Organization • Global Innovation Index	https://www.wipo.int/ipstats/en/help/
[K161]	GCA	17	1	1	1	World Intellectual Property Organization • Patentscope Database	https://www.wipo.int/patentscope/en/
[K162]	WAS	16	1	1	2	World Justice Project • Rule of Law Index Sources Table	https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/
[K163]	LAX	18	1	1	1	World Population Review	https://worldpopulationreview.com/
[K164]	WAS	16	2	1	1	World Resources Institute	https://www.wri.org/aqueduct

[K165]	GCA	17	1	1	2	World Trade Organization	https://stats.wto.org/
[K166]	VIE	22	1	2	2	World Values Survey Database	https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp
[K167]	LON	23	1	1	1	WorldPay	https://online.worldpay.com/
[K168]	HVN	15	1	2	2	Yale University • Environmental Performance Index	https://epi.yale.edu/epi-results/2022/component/epi
[X099a]	YTO	16	0	2	1	Youthful Cities • Youthful Cities Global Index	https://youthfulcities.com/urban-indexes/youthful-cities-global-index/

Tablo ile İlgili Açıklamalar

- 1) Tabloda paylaşılan tüm kaynaklar EK-1’de belirtilen çalışmaların başvurduğu kaynaklardır.
- 2) Kent sütununda paylaşılan bilgiler kentin iç harfli IATA harf kodunu temsil etmektedir. IATA kodu bulunmayan kentlerin üç harfli kodu yazar tarafından üzeritlmıştır. Kodların bilgisi çalışmanın [kısaltmalar](#) bölümünde paylaşılmıştır.
- 3) K sütunu kaynak sahibi kurumların niteliğini belirtmektedir. Bu nitelikler [Tablo 6](#)’da belirtilmiştir.
- 4) E sütunu kaynakların erişilebilirliğini temsil etmektedir. 0: Güncelliğini Yitirmiş/Belirsiz/Karma; 1: Erişime Açık; 2: Erişime Kapalı/Ücretli olduğunu temsil etmektedir.
- 5) N sütunu kaynakların niteliğini temsil etmektedir. 0: Belirsiz/Karma; 1: Nicel; 2: Nitel nitelikte olduğunu temsil etmektedir.
- 6) Ö sütunu kaynakların ölçeğini temsil etmektedir. 0: Belirsiz/Karma; 1: Kentsel; 2: Ulusal ölçekte olduğunu temsil etmektedir.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

EĞİTİM

29 Ağustos 2018 - 3 Haziran 2024 **Doktora Eğitimi**

Yerel Yönetimler ve Kent Politikaları Bilim Dalı, Yerel Yönetimler Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

10 Mayıs 2022 – 10 Kasım 2022 University of North Carolina at Charlotte, North Carolina, USA

Mezuniyet Not Ortalaması 92.25 / 100 Doktora eğitimime “Bilgi Çağında Küresel Kentlere Karşılaştırmalı Bir Bakış: Türkiye İçin Bir Model Önerisi” başlıklı tezle tamamladım.

15 Ağustos 2016 – 10 Eylül 2018 **Lisans Eğitimi**

İspanyol Dili ve Edebiyatı Programı, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Edebiyat Fakültesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

--/--/-- Yalnızca İspanyolca hazırlık eğitimi aldım.

31 Ağustos 2015 – 06 Ekim 2017 **Yüksek Lisans Eğitimi**

Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Mezuniyet Not Ortalaması 89.75 / 100 Yüksek lisansımı “Türkiye’de Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Eğitimi: Eğitim – İstihdam İlişkisine İlişkin Bir İnceleme” başlıklı tezle tamamladım.

05 Eylül 2011 – 05 Haziran 2015 **Lisans Eğitimi**

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Prgramı, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye

09 Eylül 2013 – 14 Şubat 2014 University of Finance and Management, Bialystok, Polonya

Mezuniyet Not Ortalaması 89.75 / 100 Lisans eğitimimi “2023 Türkiye Turizm Stratejisinin Avrupa Birliği Turizm Politikaları ile Uyumunu” başlıklı bitirme tezi ile bölüm üçüncüsü olarak tamamladım.

AKADEMİK İŞ DENEYİMİ

- 1 Kasım 2019 – *Devam Ediyor* **Müdür Yardımcısı**
Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi,
Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye
- 15 Mayıs 2017 – *Devam Ediyor* **Araştırma Görevlisi**
Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi Bölümü, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Marmara Üniversitesi,
İstanbul, Türkiye
- 4 Haziran 2018 – 6 Haziran 2018 University of Nicolas Copernicus, Torun, Polonya
- 15 Haziran 2017 – 18 Haziran 2017 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu’nun 13/b maddesi kapsamında aynı fakülte bünyesindeki Yerel Yönetimler lisans bölümüne görevlendirildim ve bu bölümde çalışmaya devam etmekteyim.

ARAŞTIRMA DENEYİMİ

- 15 Mart 2023 – 15 Haziran 2024 **TUBİTAK Bursiyeri**
İstanbul Yeşil Kent İndeksi
TUBİTAK 3501 – Kariyer Geliştirme Programı kapsamında desteklenen projede indeks geliştirme, veri toplama ve veri analizi süreçlerinde projeye destek verdim.
- 05 Mayıs 2022 – 5 Kasım 2022 **TUBİTAK Bursiyeri**
2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı
Amerika Birleşik Devletleri’nde University of North Carolina at Charlotte’da Prof. Dr. Jean Claude Thill danışmanlığında “Theory, Method and New Approaches in Global City Studies” başlıklı bir çalışma yürüttüm.
- 03 Şubat 2020 – 31 Ağustos 2020 **Projede Araştırmacı**
ETKİNİZ Avrupa Birliği Programı
Kent Konseyi Kadın Meclislerinin İncelenmesi başlıklı projede araştırmacı olarak yer aldım.
- 15 Mayıs 2019–16 Mart 2020 **Projede Araştırmacı**
Doğu Marmara Kalkınma Ajansı
Bir Kamu Hizmeti Olarak Sosyal Kalkınma Projelerinin Etkinlik ve Verimliliği Araştırma Projesi: Düzce Örneği başlıklı projede araştırmacı olarak yer aldım.
- 01 Mart 2018–31 Aralık 2018 **Projede Araştırmacı**
Düzce Valiliği
Düzce İlinde Göçmen Algısının Düzenlenmesi ve Göçmenlerin Kültürel Toplumsal ve Ekonomik Entegrasyonu başlıklı projede araştırmacı olarak yer aldım.
- 01 Şubat 2018–31 Aralık 2018 **Projede Araştırmacı**
Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Merkezi İdare ve Yerel Yönetimlerin Gelecek Projeksiyonu Araştırma Projesi
Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Merkezi İdare ve Yerel Yönetimlerin Gelecek Projeksiyonu Araştırma Projesi’nde araştırmacı olarak görev aldım.

01 Mayıs 2016–01 Kasım 2018

Projede Araştırmacı

Yerel Yönetimler Kamu İşverenler Sendikası

6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu Ekseninde Yerel Yönetim Reformlarının Değerlendirilmesi Projesi başlıklı projede araştırmacı olarak yer aldım.

ETKİNLİK DENEYİMİ

7 Aralık 2023 – 8 Aralık 2023

Düzenleme Kurulu Üyesi

7. Sivil Strateji Sempozyumu

Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen etkinliğin Düzenleme Kurulu'nda yer aldım.

4 Ekim 2023 – 7 Ekim 2023

Raportör

Marmara Urban Forum '23

Marmara Belediyeler Birliği tarafından düzenlenen etkinlikte raportör olarak görev aldım.

8 Aralık 2022 – 9 Aralık 2022

Düzenleme Kurulu Üyesi

6. Sivil Strateji Sempozyumu

Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen etkinliğin Düzenleme Kurulu'nda yer aldım.

1 Ekim 2021 – 3 Ekim 2021

Raportör

Marmara Urban Forum '21

Marmara Belediyeler Birliği tarafından düzenlenen etkinlikte raportör olarak görev aldım.

5 Haziran 2020 – 29 Ağustos 2020 **Organizatör & Moderatör**

Kent İzlemeleri

Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen etkinliğin organizatörlüğünü ve moderatörlüğünü yürüttüm.

1 Ekim 2019 – 3 Ekim 2019

Raportör

Marmara Urban Forum '19

Marmara Belediyeler Birliği tarafından düzenlenen etkinlikte raportör olarak görev aldım.

20 Aralık 2018 – 22 Aralık 2018

Düzenleme Kurulu Üyesi

Uluslararası Kamu Politikaları Sempozyumu

Düzce Üniversitesi bünyesinde düzenlenen Uluslararası Kamu Politikaları Sempozyumu'nda Düzenleme Kurulu'nda yer aldım.

14 Mayıs 2017 - 15 Mayıs 2017

Raportör

Uluslararası Yerel Yönetimler Kongresi

Büyükçekmece Belediyesi tarafından düzenlenen etkinlikte raportör olarak görev aldım.

6 Kasım 2015 - 7 Kasım 2015

Raportör

Tarihten Günümüze Türkiye'de Romanlar Çalıştayı

Bursa Teknik Üniversitesi ve Bursa Yıldırım Kaymakamlığı tarafından düzenlenen çalıştayda raportör olarak görev aldım.

BURS & ÖDÜL & HİBE

2024	TUBİTAK 2250 Lisansüstü Bursları Performans Programı
2024	TUBİTAK ULAKBİM Uluslararası Bilimsel Yayınları Teşvik Programı
2023	TUBİTAK ULAKBİM Uluslararası Bilimsel Yayınları Teşvik Programı
2023	TUBİTAK 3501 Kariyer Geliştirme Programı
2023	Akademik Teşvik Ödeneği
2022	TUBİTAK 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı
2021	Akademik Teşvik Ödeneği
2018	Erasmus Personel Değişimi Programı
2018	Akademik Teşvik Ödeneği
2013	Erasmus Öğrenci Değişimi Programı

AKADEMİK ÇALIŞMALAR

Bilimsel Dergide Makale	Akpınar, A. ve Can Atmaca, A. (2024). “Yerel Yönetimler ve Kent Estetiği İlişkisinin İncelenmesi: İstanbul İlçe Belediyeleri”. <i>İNŞA</i> 2/2, 114-139.
Ulusal Sempozyumda Bildiri	Şenik B., Gürsoy Haksevenler B. H., Akpınar, A. ve Şengül, Z. (2023). İstanbul’un İlçe Bazlı Afete Karşı Kırılganlık Analizi. 7. Sivil Strateji Sempozyumu. Sunulmuş Bildiri. İstanbul, Türkiye, 7-8 Aralık 2023.
Uluslararası İndekslerde Taranan Dergide Makale: SCI-Index (Q2)	Gürsoy Haksevenler, B. H., Akpınar, A. , Hettiarachchi, H. (2023). The Social Dimensions Of An Incentive-Based Urban Recycling Program: A Case-Study From Istanbul, Turkey. <i>Sustainability</i> , 2023, 15-22.
Uluslararası Kongrede Bildiri	Gürsoy Haksevenler B. H., Orak, N. H., Akpınar, A. ve Şengül, Z. (2023). Karbon Emisyonun Dengelemesi: Yutak Alanlar Üzerinden İstanbul İçin Örnek Çalışma. 23. Kamu Yönetimi Forumu, Sunulmuş Bildiri. Kırıkkale, Türkiye, 26-28 Ekim 2023.
Uluslararası Kongrede Bildiri	Gürsoy Haksevenler B. H., Akpınar, A. , Yalın, Ö. D. ve Sert, D. (2023). Kent Ölçeğinde Çevresel Performansın Değerlendirilmesi: İstanbul Yeşil Kent İndeksi. 23. Kamu Yönetimi Forumu, Sunulmuş Bildiri. Kırıkkale, Türkiye, 26-28 Ekim 2023.
Uluslararası Kongrede Bildiri	Gürsoy Haksevenler B. H. ve Akpınar, A. (2022). "Kentsel Yaşam Kalitesinin Belirlenmesinde Kullanılan İndeksler ve Türkiye", International VI. Civil Strategy Symposium, İstanbul, Türkiye, 8-9 Aralık 2022
Uluslararası İndekslerde Taranan Dergide Makale: SCI-Index (Q1)	Gürsoy Haksevenler, B. H., Kavak, F. F. ve Akpınar, A. (2022). “Separate Waste Collection in Higher Education Institutions with its Technical and Social Aspects: A Case Study for a University Campus”. <i>Journal of Cleaner Production</i> , 376, 133022.

TRDizin’de Taranan Dergide Makale	Öktem, M., Sadioğlu, U., Haksevenler, B. H. G., Sadioğlu, F. C., Akpınar, A. , & Akpınar, İ. E., (2022). An Evaluation On City Council Women’s Assembly: Silivri And Şişli City Council Women’s Assembly. <i>Çağdaş Yerel Yönetimler</i> , 31 (4), 85-108.
TRDizin’de Taranan Dergide Makale	Nohutçu, A. ve Akpınar, A. (2022), "Türkiye’de Yerel Yönetimler Akıllı Şehirler İçin Ne Kadar Hazır?: Politika Belgeleri Üzerinden Bir İnceleme", <i>Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi</i> , 48, 1-21.
TRDizin’de Taranan Dergide Makale	Gürsoy Haksevenler, B. H., Kavak, F. F. ve Akpınar, A. (2021). Sıfır Atık Yönetimi Bilinci ve Siyasal Davranışa Etkisi: Marmara Üniversitesi Anadoluhisarı Kampüsü Üzerinden Bir Analiz, <i>IDEALKENT</i> , 12 (32), 622-649.
Uluslararası Yayınevi Niteliğindeki Kitap	Ateş, H., Genç, Y., Çetinkaya İstikbal, N. I., Dağlı, Z., Akpınar, A. , Ovalı, T., Keskin, A., Çöpoğlu, M., Coşkun, A., Zavalı, Ş. ve Aygün, M. (2020), <i>Bir Kamu Hizmeti Olarak Sosyal Kalkınma Projelerinin Etkinlik ve Verimliliği: Düzce Örneği</i> , Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ISBN: 978-625-402-053-7.
TRDizin’de Taranan Dergide Makale	Gürsoy Haksevenler, Kavak, F. F. ve Akpınar, A. (2020). Sıfır Atık Yönetimi, Marmara Üniversitesi Anadoluhisarı Kampüsü Örneği. <i>Kent Akademisi</i> , 13 (4), 722-735.
Uluslararası Yayınevi Niteliğindeki Kitapta Kitap Bölümü	Eryiğit, B. H. ve Akpınar, A. (2020). Türkiye’nin Yerel Yönetim Yapısında 6360 Sayılı Kanunun Öngördüğü Sistem, Sorunlar, Eleştiriler ve Değerlendirmeler, Editörler: Emre Akcagündüz ve Ömür Aydın, içinde <i>Kamu Yönetiminde Güncel Sorunlar, Tartışmalar ve Çözüm Önerileri</i> , Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ISBN: 978-625-406-572-9
Uluslararası Yayınevi Niteliğindeki Kitapta Kitap Bölümü	Eryiğit, B. H. ve Akpınar, A. (2020). A Comparative Analysis on Local Government Reforms in the 21th Century’s Turkey, Editör: Hamza Ateş, içinde <i>Local Governments: A Turkish Perspective</i> , İstanbul: Kesit Yayınları, ISBN: 978-605-7988-??-?
Kitap	Öktem, M. K., Sadioğlu, U., Gürsoy Haksevenler, B. H., Sadioğlu, F. C., Akpınar, A., Akpınar, İ. E. (2020). <i>Kent Konseyi Kadın Meclislerinin İzlenmesi</i> , İstanbul: Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları, ISBN: 978-975-6487-45-7
TRDizin’de Taranan Dergide Makale	Eryiğit, B. H. ve Akpınar, A. (2020). Türkiye’de Yerel Yönetimler Lisans Eğitimi Tecrübesi: Mevcut Durumu, Sorunlar ve Geleceğine Yönelik Bir İnceleme, <i>TESAM Akademi Dergisi</i> , 7(2), 301-329.
Uluslararası Kongrede Bildiri	Eryiğit, B. H. ve Akpınar, A. (2020). Dünya Kenti ve Küresel Kent Bağlamında Yeni Bir Kent Niteleme İhtiyacı. 5. Kent Araştırmaları Kongresi, Sunulmuş Bildiri. Ankara, Türkiye, 7-9 Ekim 2020.
Çeviri Kitap Bölümü	Akpınar, A. (2019), İslam Medeniyetlerinde Bilim ve Teknolojinin Dini ve Ahlaki Temelleri, Çeviri Editörü: Hamza Ateş, Kitabın Yazarı: Osman Bakar, içinde <i>İslam Medeniyeti ve Modern Dünya</i> , İstanbul: İnsan Yayınları, ISBN: 978-975-574-917-4.

- Çeviri Kitap Bölümü** Akpınar, A. (2019), İslami Tıp ve Halk Sağlığı Sistemi, Çeviri Editörü: Hamza Ateş, Kitabın Yazarı: Osman Bakar, içinde *İslam Medeniyeti ve Modern Dünya*, İstanbul: İnsan Yayınları, ISBN: 978-975-574-917-4.
- Uluslararası Kongrede Bildiri** Gürsoy Haksevenler, B. H. ve Akpınar, A. (2019), Uluslararası Çevre Güvenliğinde Tehlikeli Atıkların Bertarafı ve Sınır Ötesi Ticareti: Basel Sözleşmesi ve Türkiye'nin Durumu, 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu'nda (Kaysem13) Sunulmuş Özet Bildiri, Uluslararası Güvenlik ve Siyaset Stratejileri, Kamu Yönetimi Politikaları, Gaziantep, Türkiye, 18-20 Nisan 2019.
- Uluslararası Kongrede Bildiri** Ateş, H. ve Akpınar, A. (2019), Türkiye'de Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümlerinin Müfredatının Şekillenmesindeki Faktörler, 16. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu'nda (KAYFOR 16) Sunulmuş Özet Bildiri, Kamu Yönetimi Eğitimi, Kayseri, Türkiye, 21-23 Şubat 2019.
- Uluslararası Yayınevi Niteliğindeki Kitap** Akpınar, A. (2018), Düzce İli Yerel Halkının Göçmenlere Yönelik Algısı, Editörler: Hamza Ateş ve Turgay Ovalı, içinde Göçmenler, Yerel Halk ve Paydaşlar Gözüyle Göç Yönetimi: Düzce Örneği, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ISBN: 978-605-7928-67-2.
- Uluslararası Yayınevi Niteliğindeki Kitap Bölümü** Ateş, A. ve Akpınar, A. (2018), Dijital Çağda Kamu Yönetiminin Başarılı Öğrenciler için Çekim Noktası Olma Konusundaki Performansı, Editörler: Elvettin Akman, Nilüfer Negiz, Çiğdem Akman ve Hakan Mehmet Kiriş, içinde Dijital Çağın Etkisinde Yönetim-Siyaset-Kent, Ankara: Detay Yayıncılık, ISBN: 6052540312.
- Uluslararası Yayınevi Niteliğindeki Kitap Bölümü** Akpınar, A. (2018), Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Yerel Yönetimlerin Yerel Paydaşlarla İş Birliği Stratejileri, Editörler: Hamza Ateş, Mustafa Çöpoğlu ve Mücahit Bıyıkoglu, içinde Yeni Sistemde Yerel Yönetimler: Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Merkezi İdare ve Yerel Yönetimlerin Geleceği, Ankara: Savaş Yayınevi, ISBN: 978-605-7963-49-9.
- Bilimsel Dergide Makale** Ateş, H. ve Akpınar, A. (2017), Türkiye'de Kamu Yönetimi Bölümü Akademisyenlerinin Performansları: İki Kriter Çerçevesinde Bir İnceleme, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Özel Sayı, 35-52.
- Bilimsel Dergide Makale** Ateş, H. ve Akpınar, A. (2017), Hükûmet Sistemleri ve Özgürlük: Karşılaştırmalı Bir İnceleme, *Strategic Public Management Journal*, 3(6), 1-22
- Uluslararası Kongrede Bildiri** Ateş, H. ve Akpınar, A. (2017), Türkiye'de Kamu Yönetimi Bölümü Akademisyenlerinin Performansları: İki Kriter Çerçevesinde Bir İnceleme. 14. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu'nda (KAYFOR 14) Sunulmuş Özet Bildiri, Nasıl Bir Kamu Yönetimi?, Van, Türkiye, 27-29 Nisan 2017.
- Uluslararası Kongrede Bildiri** Ateş, H. ve Akpınar, A. (2017), Dijital Çağda Kamu Yönetiminin Başarılı Öğrenciler için Çekim Noktası Olması Konusundaki Performansı: Kamu Yönetimi Öğrencilerinin Kamu Yönetiminde Kariyer Yapma Niyetlerine İlişkin Bir Araştırma. 15. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu'nda (KAYFOR 15) Sunulmuş Sözlü Bildiri, Dijital Çağda Kamu Yönetimi ve Politikaları, Isparta, Türkiye, 1-4 Kasım 2017.

YETKİNLİKLER

Anadili

Türkçe

Yabancı Dil

İngilizce TOEFL IBT’de 100 puana eşit sayılan 83.25 Yabancı Dil Sınavı (YDS) skorum bulunmaktadır.

İspanyolca İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu’nda bir akademik dönem boyunca İspanyolca Hazırlık Eğitimi aldım.

Lehçe Bialystok University of Technology’da bir aylık Lehçe kursu aldım.

Yazılım

Microsoft Office Yetkin Kullanıcı

SPSS Temel Kullanıcı

R Temel Kullanıcı

ArcGIS Temel Kullanıcı

Kişisel Yetkinlikler

Takım Çalışmasına Yatkın, Ayrıntıları Önemseyen, Problem Çözme Odaklı, Eleştirel Düşünebilen, Esnek Çalışma Saatlerine Uygun, Duygusal Zekaya (EQ) Sahip, Sorumluluk Bilincinde, Disiplinli, Yaratıcı, Yenilikçi, Kolay Uyum Sağlayabilen

Kişisel Belgeler

B Sınıfı / 06.06.2012

İşveren ve İşveren Vekili İçin İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Sertifikası

REFERANSLAR

Yurtdışı Akademik Referans Prof. Dr. Jean Claude-Thill (Akademik Danışman)

Akademik Referans Doç. Dr. Burak Hamza Eryiğit (Tez Danışmanı)

İdari Referans Dr. Öğr. Üyesi Betül Hande Gürsoy Haksevenler (Dönemin Merkez Müdürü)

Sosyal Referans Dr. Öğr. Üyesi Yunus Çolak

